

Petri Paju

SYLIÄ TÄHTEEKSI

Järjestöjen elämää
ja elämää järjestöissä

LASTENSUOJELUN
KESKUSLIITTO

SYLIÄ TÄHTEEKSI

Petri Paju

SYLIÄ TÄHTEEKSI

*Järjestöjen elämää
ja elämää järjestöissä*

*Julkaisu/Lastensuojelun Keskusliitto, 1/2017
Copyright© 2017 Petri Paju ja Lastensuojelun Keskusliitto*

Graafinen suunnittelu *Kati Kinnunen*
Kirjailijakuva *Maija Andersson*
Painopaikka *Otavan Kirjapaino Oy Keuruu 2017*
ISBN 978-952-7002-26-1 (nid.)
ISBN 978-952-7002-28-5 (PDF)
ISSN 0358-5557 (painettu)
ISSN 2489-4885 (verkkojulkaisu)

SISÄLLYS

KISASTUDIO	9
Järjestöt ikuisesti lupaavina nuorukaisina	13
Järjestöt tutkimuksen kohteena	15
Tavoite ja kysymykset	17
ENSIMMÄINEN PUOLIAIKA – JÄRJESTÖJEN ELÄMÄÄ	21
Kolme näkökulmaa järjestötoimintaan	25
Suomi ry. – järjestöjen luvattu maa	30
Järjestöt muutoksessa	32
Toimintaan kiinnittymisen tapoja	37
Järjestötoiminnan ydinkriteerit	42
Järjestötoiminnan vahvuudet ja heikkoudet	47
Järjestöt instituutiona	56
TOINEN PUOLIAIKA – ELÄMÄÄ JÄRJESTÖISSÄ	61
Talkoo-Suomeen syntyneet	66
Tungen itteni joka paikkaan – <i>Ulla</i>	68
Pehmeä perinteinen mies – <i>Antti</i>	72
Sylä tähteeksi – <i>Elina</i>	77
Yhtä luontevaa kuin hengittäminen – <i>Maija</i>	82
Työtä koko elämä – <i>Helmi</i>	86
Tukea omaishoitajan arkeen – <i>Raili</i>	90
Kotoa lähteminen yhdistää – <i>Irja</i>	94
Järjestö työpaikkana ja toimintaympäristönä	98
Vertaistukijaksi sairaalan käytävältä – <i>Johanna</i>	100
Tukea vaativaa vanhemmuutta – <i>Maria</i>	104

Järjestömaailman start up – <i>Päivi</i>	108
Lähiön asukkaiden puolella – <i>Ronja</i>	112
Toipilaasta toisten tukijaksi – <i>Leila</i>	115
Järjestöt asiantuntijan silmin – <i>Jari</i>	118
Bisneksestä pieniin tekoihin – <i>Mika</i>	123
Liikkuvaa elämää sairauksien kanssa – <i>Sari</i>	127
Luottamushenkilönä yhdistyksessä	132
Hyvää tekevät käsityöt – <i>Hannele</i>	134
Martta-illoista valtuustoon – <i>Lea</i>	137
Kolmannen polven vapaaehtoinen – <i>Kari</i>	140
Halvan keiton kautta hallitukseen – <i>Jaana</i>	145
Omat ja maailman lapset – <i>Eeva</i>	148
Yhdistys kuin perheenjäsen – <i>Laura</i>	151
Auttamistyö tuo iloa ja huolia – <i>Anneli</i>	156
Kansalaisaktiivisuus elämäntapana	160
Feissaaminen avasi silmät – <i>Sami</i>	162
Urheilun avulla kohti unelmia – <i>Tomi</i>	165
Padot aukesivat parikymppisenä – <i>Tuuli</i>	168
Akateeminen tasa-arvoaktiivi – <i>Emma</i>	172
Kokouksiin vaikka vauva kainalossa – <i>Aila</i>	176
Vastuuta ja intoa partiosta – <i>Vilma</i>	180
Nuorisoseurassa neljässä polvessa – <i>Teija</i>	182
Harrastus, työ ja koko elämä – <i>Satu</i>	186
Yhteistä elämää yhdistyksissä – <i>Pasi</i> ja <i>Kristiina</i>	189
Vapaa-aikaa ja aika vapaasti	194
Futaajaksi syntynyt – <i>Tiina</i>	196
Kaipuu yhteisölliseen maailmaan – <i>Heidi</i>	199
Tukiperheestä tulevaisuuden tekijäksi – <i>Pinja</i>	202
Yhdistykset auttoivat asettumaan – <i>Anna</i>	206
Sairaalaelämää lapsesta asti – <i>Taru</i>	209
Ukin jalanjäljissä järjestöihin – <i>Katri</i>	212
Näyttämölle vauvan kanssa – <i>Leena</i>	215
Tuttu ja turvallinen seurakunta – <i>Siiri</i>	218
Lampaita pyhäkoulun vihkoon – <i>Eini</i>	221
Kavereita kansalaistoiminnasta – <i>Susanna</i>	224
Kiusaamisvapaa keidas – <i>Jenna</i>	227
Virtittelyä tauon jälkeen – <i>Veera</i>	231

JÄLKIPELIT	235
"Kuka miettii jotain järjestöjä?"	236
Järjestöihmisiä ja hiipuvaa toimintaa	242
Talkoo-Suomesta järjestöjen maaksi	249
Työtä, tukea ja vapaa-aikaa	253
Vaikuttavaa itsepalvelua	256
Operaatio salarakkaan päättäminen	260
Kiitokset	263
Lähteet	265

KISASTUDIO

Tämä kirja kertoo suomalaisista järjestöistä ja yhdistyksistä. Erityisenä painopisteenä ovat lasten, nuorten ja perheiden järjestöt. Kirjan alkuosa (ensimmäinen puoliaika) keskittyy järjestöjen elämään, sen jälkeen keskityn elämään järjestöissä (toinen puoliaika) ja lopuksi (jälkipelit) vedän yhteen, mitä näistä kahdesta voin johtopäätöksenä kertoa. Tässä alun kisastudiossa kerron prosessin vaiheista sekä lähtökohdista ja taustoitan aihetta.

Kirjan syntyhistoria ja samalla sen aineiston historia liittyy Emma & Elias -ohjelmaan (2012–2017). Kysymyksessä on RAY:n (1.1.2017 alkaen STEA) avustusohjelma, joka sai nimensä vuonna 2010 annettujen suosituimpien etunimien mukaan. Ohjelman koordinaatiohanke on toiminut koko ohjelman ajan Lastensuojelun Keskusliitossa.

Aloitin Emma & Elias -ohjelman tutkijana helmikuussa 2013. Siitä asti minulla on ollut mahdollisuus tutustua suomalaiseen järjestöelämään enemmän, paremmin ja systemaattisemmin kuin aiemmin. Ohjelma ja oma toimintani siinä on siis saanut rahoituksensa Raha-automaattiyhdistykseltä. Esitetyt näkemykset ja kannat ovat omiani. STEA ei ole yrittänyt vaikuttaa niihin eikä ole niistä vastuussa, ei liioin Lastensuojelun Keskusliitto.

Ohjelma on tarjonnut mahdollisuuden nähdä nimenomaan sosiaali- ja terveyst-

järjestöjen sekä jossain määrin myös perhejärjestöjen toimintaa. Ohjelma on ollut kokoelma suoraan tai välillisesti lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyviä toimintoja, osa projekteja ja osa ei, osa järjestöjen ja osa säätiöiden toimintoja laajalla alueella Suomessa.

Työn ulkopuolella olen saanut seurata lähinnä liikunta- ja kulttuurialan järjestöjä vaihtelevissa yhteyksissä. Olen saanut todeta, miten valtavan mielenkiintoisia kengänkärkiä maailmassa valmistetaan ja miten asiaan havahdutaan, kun etsitään tekijöitä. Olen saanut nähdä ja kokea paljon myös tekemisen riemua. Järjestöjä on sanottu näkymättömäksi sektoriksi (Heikkala 2001), jonka todella havaitsee paremmin asiaan valpastuttuaan. Kirjallisuus ja muutamat alan seminaarit ovat tarjonneet lisää näkökulmia järjestöihin ja niiden tutkimukseen yleisesti.

Kaksi aiempaa pienimuotoista väliraporttia ovat olleet puolivälierä ja välierä. Tämä teksti on ehdottomasti finaali jo ajoituksenkin takia. Oleminen ja eläminen koordinaatiohankkeessa on tarjonnut paljon myös sellaista aineistoa, jota tässä ei suoraan raportoida. Olen laatinut osana pestiä pienimuotoisia selvityksiä Adhd-keskuksen perhekoulusta, Perheentalosta, Marttojen vauvanruokakurssien palautteista ja KRITSin vankeusrangaitusta suorittavien perheleireistä. Olen ollut

tekemisissä lukuisten opinnäytteiden, kyselyiden, tapahtumien ja koulutusten kanssa. Vaikka tämän kirjan keskeisin aineisto on sitä varten tehty haastattelut, kaikella muulla ohjelmaan liittyvällä on vaikutuksensa yleiskuvan muodostumisessa.

Emma & Elias -ohjelman tarkoituksena on "kehittää, vahvistaa ja monipuolistaa yleishyödyllisille järjestöille soveltuvia toimintatapoja lasten ja lapsiperheiden terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi". Näin sanotaan ohjelma-asiakirjassa, jonka muotoilemiseen en juuri ehtinyt itse vaikuttaa. Tavoite on ohjelmalle varsin sopiva ja nähdäkseni hyvin perusteltu. Tämä kirja on ehkä hieman toista kuin on odotusarvo tehtävään vastaamiseksi, mutta en vielä pahoittele asiaa.

Kuten elämässä yleensä ja järjestöelämässä erityisesti, sattumalla on sanansa sanottavana. Ennen Emma & Elias -ohjelmaa sain tilaisuuden tehdä tutkimusta koulussa (Paju 2011, Hoikkala ja Paju 2013). Osana tutkimusta teimme haastatteluja, joissa omaksuimme kollegani Tommi Hoikkalan kanssa varsin avoimen menetelmän. Pyysimme kutakin haastateltavaa kertomaan oman luokkansa (tuolloin yhteisen luokkamme) historian. Menetelmä osoittautui oikein toimivaksi.

Toin tämän menetelmän mukaan, ja melkein ensi töikseni aloin haastatella ihmisiä kysyen vain heidän järjestöelämäkertansa. Haastattelujen teko on ollut hidasta, ja suhteessa ohjelman kestoon niitä on rajallinen määrä. Kertyneet haastattelut ovat tämän kirjan pääasiallinen aineisto, ja ne muodostavat sivumäärällä mitattuna suurimman osan kirjasta.

Koulututkimuksella ja tällä kirjalla on jotain yhteistä. Edellinen perustui ajatukselle, että jos tahtoo tietää koulun arjesta, kannattaa kysyä siitä oppilailta. Samalla tavalla olen lähtenyt siitä, että kansalais-toiminnan asiantuntijoita ovat niin sano-

tusti tavalliset kansalaiset. Kaikki koululaiset eivät ole koulumyönteisiä eikä kaikilla kansalaisilla ole hyviä kokemuksia kansalaistoiminnasta. Ihmeellistä kyllä lähes kaikilla järjestöjen luvatus maan kansalaisilla näyttää olevan kokemuksia järjestöistä.

Haastatteluaineiston kerääminen tapahtui ikään kuin sivuprojektina, ja aloin kutsua sitä nimellä **operaatio salarakas**. Salainen siksi, että tein sitä muun ohella ilman tarkkoja suunnitelmia ja kirjauksia toimintasuunnitelmiin. Ja rakas siksi, että se tarjosi järjestöjen maailmaan tuoreen ja arkisen näkökulman. Koko kaari on ollut vapaaehtoispullaa, ei pakkopullaa, vaikka kiire ja epätoivo ovat toisinaan vallanneet mielen.

Itse aihe ei ole tuntunut työläältä. Ihmisten haastatteleminen on yksinkertaisesti erittäin mielenkiintoista, ja olen ollut etuoikeutettu voidessani sellaista tehdä. Tämä kaikki on kuitenkin tapahtunut normaalien ohjelmarutiinien lisäksi. Näkökulma todella tuntui tuoreelta. Uskoisin sen johtuvan kaikenlaisten kaavioiden, mallien, menetelmien, diaesitysten ja muiden organisaatio-, prosessi- tai projektiesitysten ja erilaisten lyhenteiden (kuten sote, digi tai LAPE) ylitarjonnasta arjesta.

Lyhenteiden varsinainen luvattu maa on kuitenkin järjestötutkimus. Olen törmännyt sellaisiin lyhenteisiin kuin NPO, TSO, NGO, CSO, SMO ja VO, joissa kaikissa O tulee sanasta organisaatio. Organisaatiot ovat olleet huomion ja tutkimuksen keskiössä, vaikka järjestöt mielellään kertovat olevansa lähellä ihmistä ja tuovansa ihmisen äänen esiin. Operaatio salarakkaan ajatus on siis yksinkertainen: jos tahdotaan tietää, mitä järjestöt ihmisille merkitsevät, kysytään heiltä.

Ajatus ei ole ainutkertainen, mutta poikkeuksellista on, että haastateltavat ihmiset edustavat monia ikäluokkia, paikkakuntia ja monenlaisia kiinnostuksia

tai kiinnittymättä jättämisiä järjestöihin. Haastateltavat ovat oman elämänsä ja järjestöelämänsä asiantuntijoita, ja se riittää. Liikunnan kansalaistoiminnasta kirjoittaessaan Koski (2006) toteaa: ”Kansalais-toiminnan parissa toimivista ihmisistä, heidän toiveistaan, odotuksistaan ja vaikuttimistaan on oltu kiinnostuneita ehkä yllättävänkin vähän.” On helppo olla samaa mieltä Kosken kanssa.

Jotain tiedämme järjestöorganisaatioiden elämästä. Tavoitteeni on kertoa sen lisäksi elämästä järjestöissä. Tätä tehtävää ovat toimittaneet aikaisemmin ainakin muutamat kirjoituskilpailut (esimerkiksi Suuria ja pieniä hetkiä 2011, uusia on käynnissä tätä kirjoitettaessa). Viime aikoina myös televisio on kiinnostunut seuraamaan urheiluvien lasten aktiivisia vanhempia, yhden lajin elämää järjestösä tämäkin.

Kirjoittaessani tätä tekstiä on keskusteltu sekä Rion olympiakisojen heikosta menestyksestä että urheilu- ja liikuntajärjestöistä. Samaan aikaan puhutaan sosiaalialan uudistusten yhteydessä järjestöistä tulevina palveluntuottajina alalla, tulkintani mukaan kolmannen sektorin ytimessä. Niin ikään keskustellaan edustuksellisen demokratian muutoksesta, jopa kriisistä, jonka yhtenä indikaationa ovat useimpien puolueiden laskevat jäsenmäärät ja miksei uudet puolueetkin. Palkansaaajajärjestöissä on käynnissä ”järjestösota”, ja pitkää aikaa pohditaan vakavasti järjestöjen lakkauttamista. Kukin aihe on tärkeä, ja ne käydään pitkälti ominaan ilman viittauksia johonkin yhteiseen kolmannen sektorin tai järjestötyön problematiikkaan (ks. myös Dekker 2001). Tosin yhdistyslaki yhdistävänä tekijänä on ollut jonkin verran esillä.

Harju (2010, 117) toteaa: ”Kun ammatyhdistysjohtajat istuvat vallan pöydissä, siinä unohtuu että oikeastaan ne kuulu-

vat samaan ryhmään kuorolaulajien ja pallonpelaajien kanssa.” Epäilemättä pallonpelaajat eivät pelatessaan sen enempää rinnasta itseään ammattiyhdistysjohtajiin kuin toisinpäin. Entä pitäisikö heidän? Harjun mielestä pitäisi, koska silloin kansalaisyhteiskunnan todellinen valta kasvaisi. Näin voi ollakin. Pitäisikö kansalaisyhteiskunnan vallan kasvaa, on kysymys erikseen. Järjestöt ovat ensisijaisesti olemassa jäseniään, ei kansalaisyhteiskuntaa tai sektoreita varten (Heikkala 2001). Suomalainen järjestökenttä on segmentoitunut (Heikkala, 2001) ja sektoroitunut, mikä varmasti vaikeuttaa sen hahmottamista yhtenä kokonaisuutena (toiminnasta sektoreiden välissä esim. Smolej 2017). Kirjallisuuden perusteella eri järjestösektoreiden perustehtävät ja niiden kohtaamat ongelmat muistuttavat toisiaan. Sikäli Harjun esittämä ajatus on hyvin perusteltu.

Esitän kirjan alkuosassa ajatuksia, luokituksia ja listoja siitä, mitä järjestöistä on sanottu ja mistä niiden toiminnassa on katsottu olevan kysymys. Ohitan pikaisella toteamuksella yleisimmin lainatut ja nopeimmin vanhenevat tiedot järjestöjen määristä. Myös juridinen puoli asiasta jää lyhyiden toteamusten varaan. Pääasiallinen tarkoitus on listata asioita, joista käy ilmi yhdistysmuodon olennaiset piirteet ja ajatukset siitä, miten niiden vuorovaikutus kansalaisten kanssa rakentuu. En voi ohittaa ”yhteiskuntaa” yhtenä tahona kokonaisuudessa. Pyrin kuitenkin koko ajan pitämään avoimena ajatusta siitä, että järjestöt ovat yhteiskunta siinä missä organisaatioita yhteiskunnan palveluksessa. Se, mitä olen ympärilläni nähnyt, on korostetusti pitänyt ”yhteiskuntaa” tilaajana ja järjestöjä tuottajana.

Kuten jatkossa käy ilmi, järjestöt, seurakunnat ja vapaamuotoiset toimintaryhmät ovat tiiviisti mukana suomalaisten arjessa.

Toivoakseni kirjan haastattelut täsmentävät kuvaa, jolla kansalaisten ja kansalaisjärjes-

töjen, seurakuntien ja vapaamuotoisemman toiminnan interaktio tapahtuu.

JÄRJESTÖT IKUISESTI LUPAAVINA NUORUKAISINA

Riippumatta siitä, mitä järjestöihin tai kolmanteen sektoriin on laskettu kulloinkin kuuluvaksi, niihin on pitkään asetettu paljon toiveita (Eliasoph 2013). Ne ovat olleet omiaan keräämään sympatiaa ja ylistäviä sanoja kaikilta poliittisilta ryhmiltä, mutta eri syistä. Eri syistä asia on myös ohitettu.

Joillekin järjestöt ovat liian lähellä julkista sektoria, joillekin liian kaukana. Ne ovat liian yksityisiä ja liian julkisia, niiden avulla rakennetaan ja puretaan julkista sektoria liikaa tai liian vähän (Deakin 1995, Salamon 1995, Pestoff & Brandsen 2010, Frederiksen 2015, Pursiainen & Kultti, 2017). Järjestöjä ja vapaaehtoissectoria on käytetty keinona ”palauttaa valta kansalle”, mistä puolestaan voi seurata vaade purkaa valtiota pois tieltä, jos se siellä on koskaan ollutkaan (Matthies 1996,15).

Nykyisessä valinnanvapauskeskustelussa järjestö toimijana on jälleen ajankohtainen. Se oli sitä myös viime vuosituhanen lopulla, kun ”työn loppumisen” (viittaa Jeremy Rifkinin kirjaan *Työn loppu*) myötä asetettiin toiveita kolmanteen sektoriin (Rifkin 1996). Perinne ei ole uusi eikä suomalainen. Englantilaisen hyvinvointivaltion suuri ideoisija William Beveridge julkaisi teoksen vapaaehtoissectorista jo vuonna 1948. Tämä teos haudattiin juhlin menoin parlamentissa sen jäsenen ylistäessä vapaaehtoistyötä yleisesti ja teosta erityisesti, kuten Deakin (1995, 58) asiaa kuvaa. Ensimmäiset hahmotelmat valtion ja järjestöjen työnjaosta ovat

satoja vuosia vanhoja (Smith, 1995a, Lorentzen 2013).

Järjestöt ryhmänä tarjoavat kulloinkin vallassa oleville poliitikoille mahdollisuuden ikään kuin istua tuleen järjestöjen housuilla eli antaa vaikeimmat tehtävät järjestöille, jolloin myös syy epäonnistumisista lankeaa niille. Tällainen näkökulma edellyttää, että tarkastellaan julkisen vallan ja järjestöjen suhdetta valtasuhteenä enemmän kuin kumppanuutena. Tällaisesta näkökulmasta järjestöille voidaan antaa ratkaistavaksi tehtävät, jotka ovat mahdottomia ratkaistavaksi. Ja sitä mukaa vierittää vastuuta epäonnistumisista pois hallituksilta (Zimmer 2013,212). Ajatuskulku on mielenkiintoinen, mutta hieman turhan salaliittomainen suomalaisen makuun.

Järjestöt ovat olemukseltaan demokraattisia ja autonomisia, mistä johtuen ne itse päättävät, mihin toiveisiin ja odotuksiin vastaavat. Poliittiset päättäjät päättävät, minkä toiveiden rahoittamista julkisista varoista rahoitetaan. Järjestöihin ja kansalaisyhteiskuntaan tavataan asettaa paljon ja suuria odotuksia. Alla olevat esimerkit kertovat siitä. Oma mielenkiintoni on siinäkin, kuka ja mistä asemasta asettaa odotuksia kansalaisyhteiskunnalle, järjestöille tai mitä nimeä käytetäänkin.

Ruuskanen ja Kontinen (2015) toteavat kolmanteen sektoriin liittyvän monia ristiriitaisia odotuksia. Sektorin tulisi organisoida vapaaehtoistoimintaa, turvata demokraattisen poliittisen järjestelmän toimivuus, tuottaa sosiaalista pääomaa, toimia työllistäjä, olla tehokas palvelun-

tuottaja ja toimia kansalaisyhteiskunnan keskeisenä foorumina. Helander ja Laaksonen (1999) esittävät, että kolmatta sektoria on käsitelty tunnevirteisesti sampo- na, joka jauhaa palveluita julkisen sektorin ehtyvää tarjontaa paikkaamaan, työllistää työttömät ja ehkäisee syrjäytymistä. Heikkala (2001, 108) puolestaan toteaa, että yhdistysten ja järjestöjen oletetaan ottavan osaa talkoisiin kansakunnan hyvinvoinnin turvaamisessa hoitamalla työllisyyttä, edistämällä kansanterveyttä, ehkäisemällä syrjäytymistä ja kannustamalla monikulttuurisuuteen. Koski (2007, 291) listaa yksin liikunnan seuratoiminnan odotuksia: työllistämistä, suvaitsevaisuuden edistämistä, maahanmuuttajien kotoutumisen tukemista, ekologista ympäristöstä huolehtimista ja terveyden edistämistä.

Listoihin ei ole paljon lisättävää, niin kauan kuin katse on lähinnä palveluissa ja aineettomissa asioissa. Jos tarkastellaan kolmatta sektoria laajemmin, voidaan todeta sen ytimessä olleen lisäksi elintarviketuotannon sekä sähkö-, puhelin- ja vesiverkkojen (Gunn 2004).

Yhteiskunnallisista odotuksista emme vielä voi päätellä, mitä kansalaiset kansalais-toiminnalta odottavat, jos jotain odottavat. Yhdistys on kolmannen sektorin ideaalinen muoto (Ruuskanen & Kontinen 2015, *Kansalaistoiminnan...* 2006, Heikkala 2001) ja niitä voi perustaa välittämättä edellä listatuista odotuksista. Enimmäkseen perusyhdistyksen perustetaan tekemään jotain konkreettista ja lähellä ja jäsenille. Edellä kuvatut odotukset ovat järjestöille kysyntälähtöisiä. Järjestöjen ajatellaan hoitavan tehtävät, joita markkinat ja julkinen sektori eivät syystä tai toisesta hoida. Mutta järjestöjen toiminta on tarjontalähtöistä siinä, missä kysyntälähtöistäkin. Silloin toiminnan suunta tulee aktiivisten kansalaisten tahdon myötä (Evans, Evans & Mayo 2017, 560).

Pohjoismaissa on ollut tyypillistä, että kolmannen sektorin tai kansalaisyhteiskunnan sosiaalipalvelut on jo varhain korvattu hyvinvointivaltion palveluilla, pitkälti yhdistysten ideoimina ja ajamina prosesseina. Tämän myötä palvelut on voitu tuottaa ammattimaisesti verorahoituksella. Pohjoismaisen universalistisen hyvinvointivaltion kasvun kaudella kolmannen sektorin palvelutuotanto koettiin lisäksi usein ongelmaksi. Siihen on saatettu liittää ajatus epäammattimaisuudesta ja osittaisuudesta (tarkemmin ks. jakso järjestötoiminnan heikkouksista), joka ei kykene turvaamaan kansalaisten yhdenvertaisuutta ja universalistisen hyvinvointivaltion ideaa. Niinpä kolmas sektori on ollut Pohjoismaissa työnjaollisesti aktiivinen ennen muuta sellaisilla alueilla, joilla julkissektori on ollut passiivinen. Tämä on merkinnyt vilkasta kansalaistoimintaa esimerkiksi liikunnassa, kulttuurissa, uskonnollisissa yhteisöissä ja työmarkkinajärjestöissä. (Konttinen, Ruuskanen ja Siisiäinen 2010, myös Matthies 1996, 17, Koskiaho 2016). Hyvinvointiregiimeille tyypillinen tapa organisoida yhteydet järjestöihin näyttää pätevän muuallekin kuin sosiaalialalle, esimerkiksi urheiluun (*Sports club policies in Europe...* 2016).

Yhteiskunta asettaa järjestöille tehtäviä ja odotuksia, mutta samaan aikaan järjestöt ovat yhteiskunta. Ei niin, että yhteiskunta katoaisi, jos järjestöt katoaisivat. Mutta kuitenkin niin, että järjestöt ovat olennainen osa tapaa, jolla suomalainen yhteiskunta on olemassa. Järjestöt ovat sekä itseisarvo että väline (Heikkala 2001, 110) riippuen siitä, mistä näkökulmasta niitä katsotaan. Kansalaistoiminta katsotaan laajasti tukemisen arvoiseksi, mutta sitä tuetaan vähän muutoin kuin tukemalla jotain järjestöä, joka puolestaan voi jonkun mielestä olla aivan väärä taho tuen saajaksi.

Yhteiskunta, mitä ikinä se kulloinkin onkaan, asettaa järjestötoiminnalle odotuksia ja tehtäviä. Jos järjestö tehtävää täyttäessään täysin irtoaa jäsenistään, se

irtoaa perustastaan. Toiminta voi säilyä rationaalisena, mutta ei välttämättä mielekkäänä (ks. Ilmonen 1996).

JÄRJESTÖT TUTKIMUKSEN KOHTEENA

Helanderin ja Laaksonen (1999) teoksen esipuheessa esitetään, että yhdistysten sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset ulottuvuudet ovat huomattavat. Silti harva tutkija on ollut kiinnostunut yhdistyksistä. Tutkimus samaan aikaan kohdistuu järjestöihin eikä kuitenkaan kohdistu. Järjestöjen toimialoista ja toiminnasta on paljon tutkimusta, mutta järjestötoiminnasta itseltään tutkimusta ja kirjallisuutta on vain vähän. Siihen nähden on mielenkiintoista, että kotikaupunkini pääkirjastossa luokka "kansalais- ja järjestötoiminta, kokousteknikka" on yhdistetty luokan "käytös- ja tapatieto" kanssa. Näin on ilmeisesti tehty, että saataisiin edes yksi hyllynpätkällinen kirjoja. Tämä pieni yksityiskohta todistaa nähdäkseni ainakin sen puolesta, että tutkimus on sektoroitunutta.

Se on merkille pantavaa itsessään. Yleensä sellaiset asiat, joista ihmisillä on omakohtaista kokemusta (koulutus, kulu- tus) herättävät tunteita ja ovat yleisen mielenkiinnon kohteena. Yhdistyksistä ihmisillä on yleisesti kokemusta, mutta tunteenomaisesti reagoidaan urheilumesteykseen tai ammattiliittoihin, ei järjestötoimintaan sinällään.

Mutta jossain on myös täydempiä hyllyjä, jotka kertovat järjestöjen tekemästä työstä. Tutkimuksen runsauden puolesta puhuu kuitenkin esimerkiksi se, että oikeusministeriö kokosi bibliografiaan muhkeat 1142 nimikettä kansalaisosallistumisen

tutkimusta pelkästään 2000-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä (Elo, 2010a). Se ei ole aivan vähän, tosin teema ei ole aivan sama kuin järjestöt ja toisaalta se kattaa vain osan ajatelluista järjestöjen tehtävistä.

Liikunta on keskeinen osa suomalaista elämäntapaa. Liikunnan päävastuu on kansalaistoiminnalla, joka järjestäytyneenä toimintana viittaa liikunta- ja urheilujärjestöihin ja paikallistasolla liikuntaseuroihin. Tässä mielessä liikunnan kansalaistoimintaa voi pitää suomalaisen liikuntakulttuurin selkärankana (Koski, 2006). Kansalaistoiminta on keskeinen osa liikuntaa, eikä kansalaistoiminta näyttäisi likimainkaan samalta ilman liikuntaa.

Liikuntajärjestöihin kohdistuu myös tutkimusta, Kosken (2006) näkemyksen mukaan runsaastikin (myös Heikkala 1998). Kun tiedustelin Pasi Koskelta hänen nykyisiä kuulumisiaan alan tutkimuksen parissa, sain 15 minuutissa tusinan artikkeleita ja raportteja paluupostissa. Kaikki koskivat liikunnan kansalaistoimintaa. Mikään ei viitannut tutkimuksen puutteeseen tälläkään saralla. Ei myöskään Kosken (2009) huomio siitä, että hänen toteuttamansa kyselytutkimuksen kanssa samaan aikaan oli käynnissä seitsemän muuta seuroille suunnattua kyselyä. Helander ja Laaksonen (1999) katsovat, että liikunta on toinen paljon tutkituista järjestöluokista.

Toinen paljon tutkittu osa järjestöjoukkoja ovat sosiaali- ja terveysalan järjestöt (emt.). Tällä alalla tutkimustiedon määrään vaikuttavat viranomaiset, ministeriö ja Stakes (kirjoitushetkellä THL, Helander ja Laaksonen 1999). Julkisten viranomaisten tutkimustoiminnan lisäksi aktiivisia ovat alan keskusjärjestöt, STKL ja YTY esimerkiksi (emt.), nykyisin vastaava järjestö on SOSTE (myös esim. Särkelä 2016).

Vapaaehtoistoimintaa tutkitaan myös ja enimmäkseen liittyen juuri sosiaali- ja terveysalan toimintoihin. Seurakuntien toiminnan tutkimusta on niin ikään, ja usein sekin liittyy tavalla tai toisella vapaaehtoistyöhön. Järjestöistä, vapaaehtoistyöstä ja kansalaistoiminnasta tehdään opinnäytteitä enemmän kuin on mahdollista aktiivisesti seurata. Tutkimuksen laajuudesta kertoo sekin, että ISTR (International Society for Third Sector Research) julkaisee *Voluntas*-aikakauskirjaa, jonka viimeaikaiset numerot ovat olleet sivumäärältään paksun puoleisen kirjan mittaluokkaa.

Samaan aikaan on todettava, ettei Suomessa ole sellaista vahvaa kolmannen sektorin tutkimuksen perinnettä, jota suuret kansainväliset alan toimijat sillä tarkoittavat (esim. ISTR, ks. kuitenkin Rantamäki 2016, Arvoliiitto, FinSERN, Helander ja Laaksonen 1999 jne.). Kyseenalaista on sekin, onko Suomessa kolmatta sektoriakaan, niin kuin se yleensä tunnetaan (Konttinen, Ruuskanen ja Siisiäinen 2010). Kansainvälisissä alan tutkimuksen suur tapahtumissa suomalaisedustus on häviävän pientä verrattuna esimerkiksi sosiologian vastaaviin konferensseihin.

Suomalainen tutkimus on volyymeiltään aivan riittävää, mutta sirpaleista, toteaa Elo (2010). Myös Helander ja Laaksonen (1999) katsovat, että ongelmaa ei ole tiedon vähydestä sinällään, vaan kokoaivan ja kokonaisvaltaisen tiedon puutteesta.

Konttinen, Ruuskanen ja Siisiäinen (2010) listaavat tutkimuksellisia tarpeita ja tiedon aukkopaikkoja.

Tarvetta on yksilö- ja paikallistason kokonaisvaltaisuuden huomioivalle tutkimukselle ja samalla koko kansalaistoimintakentän kokonaisvaltaiselle tutkimukselle, sen eriytyemisestä huolimatta. Lisäksi tutkimuksellisia tarpeita on esimerkiksi järjestäytymättömässä toiminnassa ja erityisesti verkossa. Helander ja Laaksonen (1999) pitävät myös säätiöitä alitutkittuna alueena. Heidän näkemyksensä mukaan myös järjestöjen ja julkisen sektorin rajapinta on hyvin tutkittua aluetta, kun taas yritysmaailman ja kolmannen sektorin välinen alue on vähän tutkittua.

Järjestöistä ja vapaaehtoistoiminnasta on julkaistu tutkimusta ja artikkelikokoelmia (esim. Nylund & Yeung toim. 2005, *Uudet ja vanhat liikkeet* 1998, *Välittävät verkot* 1996). Vapaaehtoistoiminnasta on viime vuosien aikana tehty väitöskirjatutkimuksia (Grönlund 2012, Yeung 2004, myös 1999, Pessi 2008, Pessi & Oravasaari 2010). Myös Emma & Elias -ohjelman hankkeissa on tehty tutkimusta, esimerkiksi Helsinki-Mission Pelastakaa Sukupolvi -hankkeessa (Falk 2015). Vapaaehtoistyöstä julkaistiin vastikään myös työryhmän raportti (*Vapaaehtoistyö, talkootyö...* 2015).

Suurimmilla järjestöillä ja säätiöillä on tutkimustoimintaa, joka kohdistuu ensisijaisesti niiden omaan toimialueeseen. Tutkimuksen toteuttajat, esimerkiksi Nuorisotutkimusseura ry. ja tieteelliset seurakuntat, ovat yhdistysmuotoisia itsekin. Koulutusosalalla toimii useita järjestöjä, joiden koulutuksen keskeinen sisältö on järjestötoiminta. Järjestöbarometri säännöllisesti toteutettavana kyselynä tarjoaa tietoa järjestökentästä yhdistysrekisterin lisäksi, mutta nämä tiedonlähteet eivät suhteessa järjestösektorin kokoon ole suuria. SOSTE tar-

joaa rekisteritietoa oman erityisalueensa järjestökentästä, LIKES seuraa liikunnan kansalaistoimintaa (ks. myös Heikkala 1998, mm. Koski 2006). Suomalaisella järjestötutkimuksella on omat tunnetut ja merkittävät ansioituneet hahmonsia. Mutta esimerkiksi yliopistojen työpaikoilla järjestötoimintaan kohdistuva tutkimus on vaatimatonta.

Kuten edellä on todettu, tutkimuksessa on aukkoja. Sektoritutkimus tuottaa sektoritietoa, ja järjestötutkimus on melko tavalla sektoroitunutta. Valtaosa järjestöjen piirissä olevista lapsista ei toimi perhejärjestöjen tai sosiaalijärjestöjen vaan liikunnan, seurakuntien ja vapaamuotoisten ryhmien parissa (esim. Raninen ja muut 2001, Paju 2016). Siksi kuva perheistä ja järjestöistä ei muodostu vain perhejärjestöjä tarkastelemalla.

TAVOITE JA KYSYMYKSET

Järjestöjen tutkimus on ollut, kuten aiemmasta O-pääätteisten lyhenteiden listasta käy ilmi, organisaatiolähtöistä. Organisaatioiden sisällä ihmiset ja ajatukset vaihtuvat. Koko ajan tapahtuu vaihtoa pelkän kansalaisuuden ja kansalaistoiminnan välillä. Uskon, että ihmisten haastatteluilla voidaan lähestyä tapoja, joilla tätä rajaa ylitetään molempiin suuntiin ja sitä, miten erilaiset tavat kiinnittyvät järjestöihin elävät arjessa ja elämänkaaren eri vaiheissa. Se on tämän kirjan keskeinen tavoite, lähestyä kansalaistoimintaa kansalaisten elämäkertojen kautta, ei organisaatioiden. Ensimmäinen tarkasteltava kysymys on, millaisina järjestöt ja kansalaistoiminta näyttäytyvät, kun "tavalliset" kansalaiset kertovat haastattelussa omista kokemuksistaan.

Vaikuttavuus- ja arviointitutkimusta tehdään järjestöjen parissa (tuoreimmista esim. ME-säätiö). Järjestöt ovat myös tuomassa investoinnin sosiaalisen tuoton laskentamalleja kotimaiseen tietoisuuteen ja käyttöön (SROI). Näitä avauksia voi pitää vähintään mielenkiintoisina. Harva vastustaa vaikuttavuutta. Jos sen mittaamisesta tulee keskeinen toimintaa ja rahoitusta ohjaava periaate, muutos kiihtyy entisestään.

Toivottavasti tämä kirja toisi jotain kaivattua yksilö- ja paikallistason elämästä. Minulla on ollut mahdollisuus tutustua yhden pienehköön kaupungin muutaman paikallisjärjestön toimintaan melko hyvin. Merkittävä osa haastatteluista on myös tehty tässä kaupungissa. Ikävä kyllä tämä ei riitä vastaamaan aiemmin mainittuun haasteeseen kokonaisvaltaisesta paikallisesta tutkimuksesta.

Toiseksi tarkastelen sitä, millaisista tavoista liittyä kansalaistoimintaan ihmiset kertovat. Järjestöt eivät ole vain toimijoita toteuttamassa "yhteiskunnan" niiltä tilaamia tehtäviä. Järjestöt ovat yhteiskunta, ja niihin liittyminen on myös liittymistä yhteiskuntaan. Kysyn millaisten vaiheiden ja järjelyjen perusteella ihmiset osallistuvat tai jättävät osallistumatta järjestöjen (tai säätiöiden, seurakuntien tms.) toimintaan. Pasi Koski (2009) toteaa:

"Me-näkökulman kautta seuratoiminnassa ja sen muutoksessa on kyse paljon suuremmista asioista kuin vain liikunnasta tai urheilusta ja niiden tulevaisuudesta. Kyse on tulevaisuuden ihmisyydestä, yhteisöstä ja yhteiskunnasta."

Mihinkään tiettyyn tai rekisteröityyn järjestöön liittyminen ei ole olennaista,

mutta oletukseni on, että liittyminen niihin kertoo liittymisestä laajemmin ympäröivään yhteisöön. Ja olen taas Kosken kanssa samaa mieltä.

Kolmanneksi tarkastelen sitä, miten kirjallisuudessa esitetyt arviot järjestötoiminnan muutoksista näyttäytyvät haastatteluissa. Järjestökentässä tapahtuu muutoksia, niin kuin pitääkin. Järjestöissä on oma dynamiikkansa, mistä johtuen niiden muutos on erityislaatuista. Toisaalta muutos heijastelee myös ympäröivän yhteiskunnan muutosta, mutta muutoksen rinnalla on aina myös jatkuvuutta.

Järjestötoiminnan koko merkitys ei välttämättä näy suoraan tuloksina tai edes vaikutuksina. Osa järjestökentän vaikutuksista

voi olla epäsuoria. Järjestöjen merkitys on, ainakin joidenkin mielestä, enemmän kuin yksittäisten järjestöjen merkityksen summa. Järjestöillä on tehtäviä, ja niiden voi katsoa olevan yhteiskunnan perustehtäviä, funktioita. Haastattelujen perusteella tällaisiin kysymyksiin on hankala päästä käsiksi. Pohdin kuitenkin niitä mekanismeja ja tapoja, joilla järjestötoiminnan funktionaaliset piirteet voivat toteutua.

Järjestöillä on vahvuuksia ja myös heikkouksia, joista on kirjoitettu jonkin verran. Pohdin vahvuuksien ja heikkouksien ilmenemistä henkilötasolla ja pyrin varovaisesti johtamaan niistä yleisempiä havaintoja järjestöille sopivista toimintatavoista, niin kuin Emma & Elias -ohjelman tavoitteessa sanotaan.

ENSIMMÄINEN PUOLIAIKA

*Järjestöjen
elämää*

Yhdistys on merkki siitä, että yksittäiset henkilöt, useampi kuin kaksi, ovat päättäneet virallistaa yhteistyösuhteensa jonkin tavoitteen edistämiseksi (ks. myös Heikkala 2001). Se on demokraattinen muoto järjestäytyä ja ottaa osaa valitsemansa lähiyhteisön toimintaan (Vanhapiha ym. 2013). Yhdistys on olemassa, koska sen perustajat ovat niin hyväksineet. Yhdistys on olemuksellisesti riippumaton, mutta rekisteröityessään se asettuu dialogiin julkisen vallan kanssa, joka rekisteriä myös pitää (Siisiäinen 1996). Näin ajatellen on perusteltua ajatella yhdistystoimintaa yhteis(kunta)elämän alkeismuotona (ks. Durkheim 1980). Yhdistysten elämää ohjaa näkymättömän demokratian käden lisäksi rahoitus, jota niille myönnetään – joidenkin mielestä sitä ei juuri muu enää ohjaakaan.

Rekisteröidyn yhdistyksen erottavat eri suuntiin eri asiat. Rekisteröimättömän ja rekisteröidyn yhdistyksen ero on selvä, rekisteröiminen itse. Säätiöstä yhdistyksen erottaa erityisesti yhdistyksen jäsenten oikeuksiin perustuva demokraattinen päätöksenteko. Yhtiöstä ja osuuskunnasta yhdistyksen erottavat erityisesti voitonjaon rajoitukset.

Yhdistymisvapaus on Suomessa perustuslaillinen oikeus:

Jokaisella on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapautteen sisältyy oikeus ilman

lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. (Perustuslaki 1999/731, §13)

Tämä oikeus on mainittu useimpien länsimaisten demokratioiden perustuslaeissa ja myös ihmisoikeuksien julistuksessa (Zimmer 2013).

Yhdistyksen saa perustaa aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten. Tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen. (Yhdistyslaki 503/1989, §1)

Näistä ehdoista on hyvä lähteä liikkeelle, vaikka vain toteamalla asia. Mitä ikinä yleishyödyllisille (yleishyödyllisyydestä ks. esim. Pihlaja 2010, *Tuloverolaki 1992/1535, Kansalaisjärjestöjen...* 2006, *Valtioneuvoston...* 2007) järjestöille soveltuvat tavat tukea perheitä ovatkaan, ne tuskin rajoittuvat ihmisten oikeuteen olla mukana tai perustaa yhdistyksiä. Järjestötoiminnan juridiseen puoleen en puutu jatkossa juuri nimeksikään. Riittää, kun todetaan yhteys perusoikeuksiin ja se, että Suomessa ne toimivat suhteellisen hyvin.

Joidenkin termien selittäminen on kuitenkin paikallaan. Olisin voinut hyvin viettää aikani yksin pohtimassa kolmannen sektorin, järjestön, yleishyödyllisyyden, aatteellisuuden tai vaikuttavuuden käsitettä vailla vakavaa huolta, että työ tulisi valmiiksi. Mutta niin en ole tehnyt. Eri-

laisten termien ja käsitteiden pohdinnalta ei ole tosin voinut välttyäkään. Niitä on paljon, ja ne leikkaavat todellisuutta aina hieman eri tavalla (Helander ja Laaksonen 1999,14). Näkemykseni ja kokemukseni on, että erityisesti ”kolmannen sektorin” käyttö synonyyminä järjestö- tai yhdistystoiminnalle on pulmallista. Yksinkertainen syy tähän on, että kolmas sektori terminä kattaa muutakin kuin järjestötoimintaa ja toisaalta se ei sovi kuvaamaan järjestötoimintaa kokonaisuutena.

Käytän termeinä ensisijaisesti **järjestöä** ja **yhdistystä**, lähes toistensa synonyymeinä. Järjestöt ovat yhdistyksiä, mutta läheskään kaikki yhdistykset eivät ole järjestöjä (ks. Heikkala 2001). Kun liikunnan ja urheilun vahva asema järjestökentässä tiedetään, olisi paikallaan liittää termien joukkoon myös seura (Raninen ja muut 2007, Heikkala 1998, Koski 2006). Sellaiset termit kuin liitto tai osasto voivat tulla hyvin lähelle, ja usein niissäkin on kyse rekisteröidystä yhdistyksestä. Osa niin sanotuista ajatushautomoi-ista on myös yhdistysmuotoisia. Yhdistystermin käyttö on erityisesti perusteltua silloin, kun puhutaan paikallisesta henkilöjäsenyyksiin perustuvasta toiminnasta, ja näin sitä myös käytän. Toisin sanoen, kun käytän termejä yhdistys ja järjestö, viitataan erityisesti **kansalaisjärjestöihin** (ks. *Valtioneuvoston...* 2007, 8). Noin 85 prosenttia yhdistyksistä perustuu suoraan henkilöjäsenyyteen (Helander ja Laaksonen 1999, 33).

Joissain määritelmässä järjestöiksi on laskettu myös osuuskunnat (Siisiäinen ja Kankainen 2009, Matthies 1996). Osuuskunnat ja säätiöt jäävät kuitenkin tarkastelun reunamille, eikä yhdistys tai järjestötermi viitata niihin. Esimerkiksi Harju (2010, 12, myös Helander ja Laaksonen 1999) katsoo, että **seurakunnat** kuuluvat julkiselle sektorille, koska kirkolla on verotusoikeus. Tämä siitä huolimatta, että niiden ”toimin-

nassa on paljon kansalaisyhteiskunnallisia piirteitä muun muassa diakoniatyö, ruokapankit ja lasten kerhotoiminta” (Harju emt.). Harjun ratkaisu on perusteltu hänen tarkastellessaan yhteiskuntakokonaisuutta sektoreina. Kirjan jälkimmäisessä osassa seurakunnat ovat järjestömaailman osana ja jatkeena sen mukaan kuin haastatellut ovat asiasta kertoneet.

Järjestöillä ja seurakunnilla on paljon yhteistä. Sen puolesta todistaa esimerkiksi Sipiläisen (1996) luonnehdinta kirkon toiminnan uhkakuvausta, jossa kirkon kasvava työntekijäjoukko suuntautuu tarjoamaan valmista ohjelmaa passivoidulle yleisölle. Järjestöä, kuten kirkkoa, pitäisi ideaalisesti elävöittää jaettuna ja yhteinen usko johonkin tavoitteeseen, asiaan ja päämäärään.

Kolmas sektori terminä on tässä yhteydessä vaikea. Kolmatta sektoria käytetään toisinaan lähes järjestöjen synonyyminä, ja siitä vaikeus johtuu. Termi on melko vaikiintunut hallinnolliseen kieleen, mutta ei yhdistysten itsensä ymmärrykseen omasta toiminnastaan (Helander ja Laaksonen 1999,14). Termi on niin yleinen, että sitä ei voi oikein ohittaakaan. Kolmannen sektorin koko ja sisältö riippuvat siitä, miten se ymmärretään (Anheier & Salamon 2001). Yleisesti kolmanteen sektoriin liittyy sellainen toiminta, jolla on jokin sosiaalinen, ekologinen tai aatteellinen tavoite, jokin muu kuin maksimaalinen taloudellinen hyöty omistajille. Kolmannen sektorin organisaatio voi olla myös yritys. Eri maiden perinteissä kriteereihin sopivia organisaatioita on vaihtelevasti.

Kolmas sektori tulee puheeksi yleensä silloin, kun puhutaan palveluiden tuottamisesta tai työllistämisestä (Konttinen, Ruuskanen & Siisiäinen 2010). Eurooppalainen versio termistä kehittyi viittaamaan tapaan, jolla yhdistetään markkinaehtoisen

ja vapaaehtoistoiminnan parhaat muodot (Lorentzen 2013). Termi keksittiin lähes samaan aikaan kahdessa paikassa Euroopassa ja Amerikassa, erilaisin perustein (emt.). Kolmas sektori ei näin ollen viittaa niinkään yksittäisten kansalaisten aloitteellisuudesta kumpuavaan kansalaistoimintaan. Se on syntynyt tilanteessa, jossa vahva julkinen sektori on jo olemassa. Historiallisesti ensimmäinen sektori saa järjestysnumeron kolme, koska se keksitään uudelleen 1970-luvulla. Kolmas sektori on terminä näin ollen vahvasti kysyntälähtöiseen tarkastelutapaan liittyvä. Kolmas tulee puheeksi kolmantena, koska näkemys perustuu siihen, että markkinoilla ja julkisella sektorilla on lähestulkoon etuajo-oikeus tehtäviin.

Suomessa kolmas sektori omaksuttiin käyttöön 1990-luvun laman jälkeisissä tunnelmissa (Ruuskanen ja Kontinen 2015, Heikkala 2001). Suurin yksittäinen syy tähän oli yhdysvaltalaisen taloustieteilijän Jeremy Rifkinin (1996, alkup. 1994) julkaisema kirja *Työn loppu* ja kirjailijan vierailu Suomessa (Helander ja Laaksonen 1999). Rifkinin teoksen keskeinen sisältö on nimen mukaisesti työn loppuminen, sellaisena kuin olemme sen oppineet tuntemaan. Kolmanteen sektoriin liittyy hänen mukaansa paljon hyvää ja ideaalista, mutta ensisijaisesti se on selviytymiskeino kriisiytyvässä palkkatyön yhteiskunnassa. Rifkinille kolmas sektori kelpaa niin sanotun residuaalimääritelmän mukaisena eli sektorina, joka on yksityinen eikä kokonaan markkinaehtoinen. Kohti kolmatta sektoria Rifkinillä vie historian työntö, vähiten huonon vaihtoehdon etsintä, enemmän kuin tulevaisuuden utopian veto. Sitten perinteisen palkkatyön ja erilaisten kansalaistyön muotojen suhdetta on pohdittu suhteessa esimerkiksi ekologiisiin arvoihin (Hirvilampi ja muut 2016).

Kolmas sektori terminä on jatkanut elämistään pidempään kuin Rifkinin kirjan tuottama innostus. Kolmas sektori on suomalaisen yhteiskuntaan yleensä huonosti sopiva siksi, että kolmas sektori (tai ainakaan järjestöt) ei muodosta selkeää ja yhtenäistä sektoria. Järjestöt ovat pareminkin asettuneet osaksi muita sektoreita, liikuntaa, sosiaali- ja terveysalaa, nuorisotoimintaa ja poliittista päätöksentekoa. Työllistämisen näkökulmasta järjestöt ovat järjestöjä, eivät niinkään liikunta- tai sosiaalialan järjestöjä. Näin ollen esimerkiksi Ruuskasen (ja muut 2013) tekemä selvitys palkkatyöstä kolmannella sektorilla ei ajaudu ongelmiin termin kanssa.

Kolmannella sektorilla tarkoitan tiivistysti ja ideaalitalanteena ilmaistuna asetelmaa, jossa järjestö, osuuskunta, säätiö tai yhteiskunnallinen yritys tuottaa palveluita niin, että palvelun tilaaja tai maksaja ja ”asiakas” ovat eri taho. Huomattavan osan suomalaisesta kolmannesta sektorista tavoittaa tarkastamalla STEA-tukea saavien järjestöjen listan, yhdistyskentästä vain pienen osan.

Sektoritermin käytön vaikeus liittyy siihen, että kun todetaan jonkin olevan sektori, termi kutsuu mukaan kokonaisuuden, jonka osa sektori on. Yleensä ympyrän kaksi muuta osaa ovat julkinen ja yksityinen kaupallinen sektori, markkinat. Tästä on luontevaa siirtyä tarkastelemaan eri sektoreiden eroja, kokoa ja yhtäläisyyksiä. Silloin kun käytän termiä kolmas sektori, käytän sitä ensisijaisesti siksi, että se on mainittu lähteessä, josta keskustelu juontaa. Sektorinäkökulma on hyvä silloin, kun pohditaan järjestöjen asemaa yhteiskunnan kokonaisuudessa, mutta se tavoittaa huonosti kansalaisten ruohonjuuritason aktiivisuudesta lähtevän toiminnan.

Termeistä ja otsikoista ei ylipäänsä ole puutetta: voittoa tuottamaton sektori, hy-

vinvointitalous, vapaaehtoissektori, sosiaalitalous, kansalaisyhteiskunta (esim. Harju 2010) – kaikki viittaavat suurin piirtein samaan toimijajoukkoon, mutta

eri painotuksin (ks. myös esim. Pestoff & Brandsen 2010). Käytän kuitenkin järjestöä ja yhdistystä, milloin jokin lähde ei anna muuhun aihetta.

KOLME NÄKÖKULMAA JÄRJESTÖTOIMINTAAN

Järjestöjen luokitteluissa on käytetty yleisesti 12-paikkaista luokitusta (Helander & Laaksonen 1999). Tällaiset jaottelut ovat organisaatioiden tyyppiteltyyn perustuvia. Tässä esitettävä jako kolmeen koskee lähinnä järjestöjä koskevaa diskursiivista muotoa, ei organisaatioita. Kun puhutaan siitä, mitä järjestöt ovat, mitä niiden pitäisi olla, mitä ne tekevät, mitä niiden pitäisi tehdä ja niin edelleen, viitataan useimmiten yhteen näkökulmista, joita voi kutsua myös funktionaaliseksi. Silloin kun järjestöihin asetetaan odotuksia ja toiveita, on vaikeaa saada samaan pakettiin mahtumaan kaikki kolme näkökulmaa.

Ilmiö on tuttu Euroopassa laajemminkin. Esimerkiksi Meijjs (2016) käyttää vapaasti käännettynä termejä palveluntuotantajärjestöt (service civil society), jäsenjärjestöt (mutual civil society) ja vaikuttamisjärjestöt (campaigning and advocacy civil society). Ei liene sattumaa, että hän on Hollannista: maa on globaalisti kansalaistoiminnan ehdotonta kärkikastia, ja hollantilaisten huomiot tutkimukseen ovat suomalaisesta näkökulmasta varsin puhuttelevia. Jako on suhteellisen sopiva myös Suomeen, jossa kansalaisvaikuttamisen, palveluntuotannon ja kansanliikkeiden ryhmät erottuvat toiminnassaan ja yhdistyvät järjestömäisytyksensä. Tätäkin olennaisempaa tämän kirjan kannalta on, miten erilaiset näkökulmat yhdistyvät yksittäisten ihmisten elämässä.

Heikkala (2001, myös Koski 2009) puolestaan puhuu risteävistä rationaliteeteista, mikä viittaa samaan jaotteluun. Järjestöjen on toimittava tilassa, jossa jäsenistö, julkinen valta ja markkinat vaikuttavat toimintaan. Eri järjestöt hakeutuvat suhteisiin eri suuntiin ja omaksuvat erilaisia rationaliteetteja yhteistyön mukana. Ulottuvuudet painottuvat eri tavoin eri järjestöissä, ja se vastaavasti näkyy ja kuuluu toiminnassa järjestöjen sisällä.

Oikeusministeriön työryhmä (*Kansalaisyhteiskunnan... 2006*) jaottelee järjestötoiminnan perinteiseen kansalaisjärjestötoimintaan, palvelutoimintaan ja elinkeinotoimintaan. Tässä jaottelussa vaikuttamistyötä muistuttaa perinteinen kansalaisjärjestötoiminta. Palvelutoiminta on lähellä jäsenjärjestötoimintaa ja elinkeinotoiminta puolestaan varsinaista palveluntuotantoa. Palvelutoiminta viittaa sellaiseen toimintaan, jossa palvelun tuottajia ja saajia on vaikea erottaa. Palvelutoiminta eroaa siis palvelutuotannosta, joka perustuu tuotteistettuihin palvelupaketteihin, jossa maksaja ja asiakas ovat useimmiten eri tahot (mitä ymmärrän termillä kolmas sektori). Esimerkiksi Koski (2006, 2009) käyttää liikuntajärjestöjen kansalaistoiminnasta termiä ”puuhastelu”. Tämä selvästi viittaa ei-ammattilliseen palvelutoimintaan erotuksena sosiaali- ja terveysalalle tyypilliseen ammatilliseen palvelutuotantoon.

Kareinen (2008) jakaa yhdistykset puolijulkisiin palvelujärjestöihin, bisnesorientuneisiin palvelu- ja viihdejärjestöihin sekä jäsenohjautuviin yhteisöllisiin toiminnan ja vertaistuen ryhmiin. Näille kaikille yhteistä on yhdistysmuoto, mutta niitä erottavat toiminnan ohjausvirrat. Kareisen ajatus tiivistetyksi on, että keskittyminen vain palvelutuotantoon tai vain suoriin asiakassuhteisiin on omiaan hämärtämään järjestöjen perusolemusta, kansalaistoimintaa. Tämä huoli on ollut toistuvasti esillä järjestökentän julkaisuisa, blogeissa ja kannanotoissa. Huoli on ymmärrettävä ja sitä paineistavat trendit ilmeisiä: rahoituksen ehdot ja kansalaisten kovenevat vaatimukset. Toisaalta, jos järjestössä ylipäänsä virtaa jotain, asiat eivät ole aivan huonosti.

Puolijulkiset palvelujärjestöt ovat tyyppillisesti julkista tukea saavia, usein sosiaali- ja terveysalan järjestöjä. Bisnesorientoituneita ovat varmasti niin sanotut yhdistysyrittäjyyden edustajat. Laajemmin tähän kategoriaan voidaan lukea sellaiset toimijat, jotka järjestävät toimintaa kysynnän mukaan, markkinoivat sitä aktiivisesti ja näkevät toimintansa tuotteena. Jäsenohjautuvissa yhteisöissä nimenkin mukaisesti yhdistyksen jäsenillä on suora yhteys toimintaan. Nämä jaot voivat luokitella yhdistyksiä, mutta ne voivat elää myös yhden järjestön sisällä.

Kareinen on yksi monista, jotka näkevät kaupallisten ja avustusteknisten ohjausvirtojen ikään kuin vievän hiekkaa koko ajan yhdistystoiminnan perustalta. Jos aika ajaa ohi ”perinteisestä” yhdistystoiminnasta, meneekö mukana jotain muutakin: sosiaalista pääomaa, yhteisöllisyyttä, pitkäjänteisyyttä? Ja olisiko kenties oikeudenmukaista, että samassa menisi myös osittainen verovapaus. Entä onko niin, että liberaalissa länsimaisessa demokratiassa kansakunta saa tarkalleen

sellaisen kansalaisyhteiskunnan kuin se ansaitsee?

Järjestöt kansalaisuuden kouluna

Monipuoluedemokratiassa, jossa on vapaa lehdistö, ei ole ollut nälänhätää, sanotaan. Tapa nähdä järjestötoiminta nimenomaan aktiivisen kansalaisuuden kansankorkeakouluna on yksi vakiintunut näkökulma. Tämä tulkinta polveutuu suoraan klassisesta de Tocquevillen (1951) teoksesta jatkaen tunnettuun Putnamin *Bowling alone* (2000) -teokseen (Kouvo 2014). Yksittäisistä ajattelijoista riippumaton moderni ajatustapa on ollut, että valtio on suuriin ongelmiin liian pieni ja pieniin ongelmiin liian suuri toimija. Sosiologian klassikoista Durkheim (1990) katsoi myös, että yksilön ja valtion väliin tarvitaan muita toimijoita. Hänen ratkaisunsa olivat ammatti-perusteiset järjestöt. Tämän näkökulman peruja lienee sekin, että vapaaehtoistoimintaa koordinoiva ministeriö on Suomessa oikeusministeriö, joka vastaa myös vaaleista.

Näkökulman taustalla on ajatus siitä, että aktiivinen kansalaistoiminta on liberaalin, vapaan länsimaisen demokratian vakuutus diktatuuria ja toisaalta väkivaltaisia vallankumouksia vastaan. Toiminnalle ei ole tarpeellista asettaa erillisiä tulostavoitteita sikäli, että länsimaisessa liberaalissa demokratiassa yhdistystoiminta on lähes arvo sinällään (*Kansalaisyhteiskuntapolitiikan...* 2016). Sanotaan, että demokratia on huonoin tapa organisoida kansalaisten yhteiselämää, jos ei lasketa kaikkia muita kokeiltuja tapoja. Ja siksi kannattamisen arvoinen.

Näkökulmaa tukemaan voidaan esittää analogioita perustuslaista ja yhdistyksen säännöistä, maan ja yhdistyksen toimeenpanevista hallituksesta, vaaleista ja syyskokouksista ja niin edelleen. Ihanteellisessa tilanteessa valtakunnantason päätöksen-

tekojärjestelmä jakaantuu pienemmiksi, mutta samoja periaatteita toteuttaviksi järjestelmiksi, jotka kanavoivat kansalaisten näkemykset ja opettavat toimintatavat. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että asemansa vakiinnuttaneet järjestöt olisivat oikeutetuja monopolisoimaan kansalaisyhteiskunnan äänen (puhumattakaan rahoituksesta) omaksi äänekseen.

Lyhenteistä näkökulmaa vastaavat parhaiten NGO (non governmental), CSO (civil society) ja SMO (social mission). Järjestöjen keskeinen funktio on kanavoida kansalaisten näkemykset, arvot ja tahto yhdistysten kautta päätöksentekoon. Tosin järjestöjen kyky hoitaa tätä tehtävää vanhan hierarkisen mallin avulla on kyseenalainen (ks. Siisiäinen 1996). Hierarkkinen moniportainen järjestökone kieltämättä vaikuttaa hitaalta ja kankealta nykyaikaisten sähköisten viestintä- ja aloitekanavien rinnalla. Ehkä hyvä niin, sillä hyvät päätökset eivät aina synny nopeasti.

Järjestöt kokonaisuutena voidaan nähdä myös hyvien arvojen, ajatusten ja tekojen arkistona, johon kansakunta tai ihmiskunta tallentaa parhaita ominaisuuksiaan. Kansalaisyhteiskunta rinnastuisi näin kirkkoon tai tiedekuntiin, jotka ovat käytännön toimijoita ja oppien arkistoja. Joidenkin järjestöjen tapa kertoa itsestään heijastelee kristillistä perinnettä sikäli, että perustajan kerrotaan olleen hyvä ja visionäärinen ihminen, joka ehkä myös kärsi aikalaisensa halveksuntaa ja tuomion.

Tästä näkökulmasta katsottuna järjestöt ovat yhteiskunnan jatkuvuuden ja selviytymisen kannalta tärkeä instituutio. Ne voivat pehmentää konflikteja rakentamaan dialogiin. Esimerkiksi puolueiden ääniosuudet näyttävät nollasummapeliltä, mutta toteuttavat keskeistä yhteiskunnan tehtävää (Siisiäinen 1996). Suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaisuus ei

rakennu vain kansalaisjärjestöissä. Esimerkiksi kuntien lukumäärän putoaminen yli sadalla muutamassa vuodessa on laskenut myös kunnallisten luottamustoimien määrää. Tällä on epäilemättä itsenäinen ja järjestöjen kautta tuleva vaikutuksensa kansalaisyhteiskunnan toimintaan.

Sikäli kun järjestöt ovat kansalaisuuden koulu, niiden keskeinen tapa edistää perheiden hyvinvointia on kanavoida perheiden näkökulmia, kantoja, mielipiteitä ja tilanteita yleiseen julkiseen päätöksentekoon. Ja näin tehdessään järjestöt myös välittäisivät demokraattisen päätöksenteon mallia ja systeemin legitimitteettiä kasvaville sukupolville. Yhtä lailla tehtävä voisi olla vauvanruokavalmistajiin tai liikenneyhtiöihin vaikuttaminen.

Järjestöt palveluntuottajana

Järjestöt voidaan nähdä myös nimenomaan välineinä jonkin palvelun tai tavaran tuottamiseksi (ks. Ruuskanen ja Kontinen 2015, Särkelä 2016). Silloin ne ovat jotakuinkin niin hyviä, kuin ovat tehokkaita jollain valitulla mittarilla. Ja vastaavasti, jos jokin muu toimija tuottaa enemmän samaa laatua tai saman verran parempaa laatua samalla panoksella, ei järjestöille ole itsearvoista tarvetta.

Tällainen tarkastelu on omiaan paneemaan järjestöt kolmanneksi julkisen ja yritystoiminnan rinnalle. Kun puhutaan tehokkuudesta tai vaikuttavuudesta, organisaatiomuoto ei ole niin olennainen, tulos ratkaisee. Tilaajan näkökulmasta järjestö on palveluntuottaja, jonka voitonjakoa on rajoitettu, mutta kuitenkin vain palveluntuottaja. Järjestön tuottamat **tulokset** voidaan varmasti asettaa vertailuun toisenlaisen toimijan kanssa. Ongelmaksi voikin muodostua se, miten järjestön käyttämät **panokset** rinnastuvat muihin toimijoihin.

Termi kolmas sektori toimii tässä mallissa aivan hyvin, ja parhaiten kuvaava lyhenne on NPO (non-profit). Keskeinen kysymys on, kuten Marshall (1996, 46) ilmaisee, että jos näemme järjestöistä vain palveluntuotannon, näemmekö juuri mitään. Vaatimukset vaikuttavuudesta palveluntuotannossa aiheuttavat muitakin kuin aiottuja seurauksia. Erilaisten sidosryhmien ja rahoittajien asettamat vaatimukset voivat olla ristiriitaisia tai ainakin vaativat erilaisia tapoja organisoida ja tilastoida toimintaa. Se, mitä järjestöjen edellytetään tekevän, mitä ne sanovat tekevänsä ja mitä ne todellisuudessa tekevät, muodostuvat omiksi lajeikseen (ks. Arvidson & Lyon 2014). Palveluntuotannonäkökulmalla on taipumusta imaista koko sektori omaksi kuvakseen. Lähtökohdista amerikkalaisessa keskustelussa ovat useimmiten non-profit-toimijoiden saamat verohuojennukset ja voitonjaon rajoitukset (Knutsen 2016).

Toisaalta vaikuttavuuspaineet ja kilpailu voivat aiheuttaa järjestöjen vetäytymistä palveluntuotannosta. Särkelä (2016) katsoo, että sosiaalialalla näin on tapahtunutkin. Päätös voi olla yksittäisen järjestön kannalta järkevä ja perusteltu. Toinen mahdollinen seuraus on, että järjestöt siirtyvät toimintoihin, joiden tulosta on helppo mitata. Tämä voi olla ongelmallista, jos ja kun järjestöt sanovat ohjautuvansa ihmisten, eivät teknisten tulosten mukaan (Maier et al. 2015). Palveluntuotantoavaimenreikästä näkee hyvin kolmannen sektorin, mutta vain osan järjestösektorista. Osalle järjestöistä ammatillisuus ja palveluntuotanto ovat luontaisia asioita ja positiivisen identiteetin lähteitä. Niissä työskentelevät eivät todennäköisesti ilostu siitä, jos heidän toimintaa kutsutaan puuhasteluksi (vrt. Koski 2006). Palveluntuotantojärjestöt toimivat usein ja voittopuolisesti tarvehierarkian perusportilla ravinnon, suojan ja hoivan parissa.

Tästä näkökulmasta parasta, mitä yleishyödylliset järjestöt voivat tehdä, on olla yhteensopiva, tehokas ja toimiva osa palveluntuotantokoneistoa. Järjestöt kirittävät muita tuottajia ja ovat pakotettuja kehittämään omaansa sitä mukaa, kun kilpailijat kehittyvät. Järjestöt olisivat osa systeemiä, jossa on juostava täysillä pysyäkseen edes paikallaan. Kansalaistoiminnan osuus olisi osa brändiä ja tuottavuustekijä enemmän kuin arvo sinällään.

Emma & Elias -ohjelma ja HelsinkiMissio kysyivät 1065 suomalaiselta lapsiperheen huoltajalta, asettaako julkinen rahoitus järjestöille velvoitteen osoittaa työn tuloksellisuus (vuonna 2014, kyselyn toteutti Taloustutkimus). Vastaukset olivat melko yksiselitteisiä: lähes yhdeksän kymmenestä on sitä mieltä, että velvoite on olemassa. Vastaajista 44 prosenttia on täysin samaa mieltä väitteestä ”järjestöillä on velvollisuus osoittaa työnsä tuloksellisuus muulle yhteiskunnalle, jos ottavat vastaan julkista apua (esim. RAY, Veikkaus)”. Tämän perusteella on aihetta ajatella, että julkisten avustusten käyttö palvelutuotannossa asettaa kansalaisten mielestä selkeän velvoitteen käyttää avustus tehokkaasti. ”Rahoita ja unohda” -aikakausi näyttää olevan ohi (ks. Arvidson & Malin, 2014). Samaisessa kyselyssä kävi ilmi, että perheet pitävät järjestöjä ylivoimaisesti toivotuimpana palveluntuottajana harrastuksissa. Vastavasti kunnat ovat yhtä ylivoimaisesti toivotuin tuottaja esimerkiksi päivähoitossa (Paju 2016).

Järjestöt toiminnallisina kansanliikkeinä

Suurimmat toiminnalliset kansanliikkeet, kuten liikunta ja kulttuuri mahdollisimman laajasti ymmärrettyinä, eivät kuitenkaan ole ensisijaisesti palveluntuottajia eivätkä edunvalvonta- tai poliittisia liikkeitä. Niillä

voidaan perustellusti katsoa olevan kansanterveydellisiä positiivisia vaikutuksia, jotka tulevat mutkan kautta itse toiminnasta. Nämä toiminnot sijoittuvat pitkälti vapaa-aikaan.

Organisaatiot ovat vuorovaikutukseen perustuvan sosiaalisen pääoman muodostumisen perusorganisaatioita. Minkä tahansa ulottuvuuden ääripäiden edustajien pallo on pyöreä ja kuoronjohtajan merkit samat molemmille. Harrastejärjestöissä voidaan siis toimia yhdessä, vaikka politiikasta oltaisiin eri mieltä. Kansanliikkeiden perustoiminta ei kuitenkaan tähtää suoraan poliittiseen toimintaan, ainakaan enää. Oli aika, jolloin lapsen verkkaritakin selästä saattoi lukea asuinalueen, vanhempien koulutuksen, ammatin ja poliittisen taustan sekä äidinkielen. Nähdäkseni on erittäin hyvä, jos ei enää voi.

Yleisesti käytetty termi ”mutuals” kertoo hyvin sen, mitä eroa näillä järjestöillä on varsinaiseen palveluntuotantoon: palvelujen tuottajat ja asiakkaat ovat usein samoja henkilöitä, usein vieläpä perheitä. Lajin huipulta katsottuna naperoiden palloleikit voivat olla ”pelaajatuotantoa”. Mutta toimintaa pyörittävät vanhemmat eivät välttämättä ole niinkään innostuneita.

Tästä näkökulmasta yleishyödyllisten järjestöjen tehtävä olisi olla tapa organisoida itseaputoimintaa, vapaa-ajan toimintaa ja harrastuksia. Järjestöjen toiminta rakentuisi sosiaalisten perusoikeuksien päälle ja samalla tarvehierarkiassa ylemmille, lähemmäs itsensä toteuttamista sijoittuville askelmille. Edelleen, järjestöjen tehtävä ei määriy ongelmien kautta. Järjestöt tekevät mitä tekevät, koska osaavat (tai haluavat opetella) tehdä jotain ja lisäksi sattui huvittamaan. Suhteet päätöksentekoon ovat tärkeitä, mutta pääasiassa fasiliteettien ja paikallisten toiminta-avustusten takia (Koski 2009). Tästä näkökulmasta järjestöt ovat itseilmaisuuden ja keskinäisen tuen

ja toiminnan välineitä, riippumatta siitä onko toiminnalle jotain kansantuotteeseen tai -terveyteen perustuvaa yhteiskunnallista kysyntää.

Kansainvälisessä tutkimuksessa jonkin asteista innostusta ovat herättäneet hybridiorganisaatiot (esim. Evers 2004, 2008; Rantamäki 2016). Hybridi kykenee mobilisoimaan resursseja useasta eri lähteestä. Kun erilaisten organisaatioiden rajat ja ominaisuudet joka tapauksessa sekoittuvat, on vähemmän hyödyllistä seurata eri organisaatiotyyppien toimintaa ja eroja. Keskeistä on seurata, miten organisaatio on yhteydessä ympäristönsä kanssa. Tätä näkökantaa edusti vuonna 1996 julkaistu Välittävät verkostot -kokoelma. Näistä lähtökohdista ajattelen, että suomalainen urheiluseura tyyppinä on ollut hybridi jo vuosikymmenet. Seurojen toiminta perustuu juuri monipuoliseen joukkojen ja voimien kokoamiseen.

Yhdeltä suunnalta seurat ovat yhteistyössä kuntien kanssa, jotka vastaavat suorituspaikkojen ja muiden fasiliteettien rakentamisesta ja ylläpidosta valtion avustuksella. Toiseksi seurat keräävät osan toiminnan rahoituksesta maksuina osallistumisesta. Kolmanneksi seurat toimivat yhteistyössä yritysten kanssa, joilta saavat suoraa rahallista tukea, alennuksia ja tavaralahjoituksia, näkyvyyttä vastaan. Neljänneksi seurat toimivat myös vapaaehtoisten työpanoksen varassa eivätkä pyörisi ilman vapaaehtoisanostusta rakkaudesta lajiin ja sen harrastajiin (Koski 2006). Sama soveltuvin osin koskee muitakin vapaa-aikaan suuntaavia harrasteorganisaatioita.

Järjestökentästä puhumisessa, ei niinkään kentällä itsessään, on se ongelma, että harvoin lausuttu asia koskee kaikkia järjestötyyppejä. Ja toiseksi, harvoin järjestöissä toimivat ihmiset mieltävät olevansa osa koko edellä kuvatun laajaa

järjestökenttää, johon hyvällä syyllä voidaan laskea omana lukunaan vielä uskonnolliset yhteisöt (Harju 2010). Ja kolmanneksi, har-

voin myöskään järjestöjen toimintaedellytyksiin liittyviä päätöksiä tekevät mieltävät järjestökentän koko laajuudessaan.

SUOMI RY. – JÄRJESTÖJEN LUVATTU MAA

Siisiäinen ja Kankainen (2009, 91) toteavat, että yhdistyksillä ja yhdistystoiminnalla on yhteiskunnallisesti ja poliittisesti tärkeämpi rooli Suomessa kuin missään muussa maassa (myös Konttinen, Ruuskanen & Siisiäinen 2010,25, Kankainen 2009). Siisiäisen (1998, 219) sanoin tärkeät yhteiskunnalliset liikkeet ovat lähes poikkeuksetta hyväksyneet formaalin yhdistyksen organisoitumisen mallikseen. Järjestöihin tiivistynyt kansalaisyhteiskunta liittyy tehokkuuden, tasa-arvon ja solidaarisuuden hyvään kehään (Kettunen 2002), jonka varassa suomalaisen hyvinvointivaltion rakentamisen kiihkein vaihe pyöri. Siisiäinen (1996, 34) esittää, että yhdistykset ovat myös tapa, jolla yhteiskunnalliset liikkeet vakiinnuttavat toimintaansa. Ihmisen aktiivisuus hakee uomansa joskus järjestöissä, joskus ei. Yhdistys lienee edelleen tyypillinen ensimmäinen askel matkalla informaalisesta vuorovaikutuksesta instituutioksi. Yhdistystoiminnan vilkkaudesta ei voida kuitenkaan suoraan johtaa päätelmiä ihmisten itsekkyydestä, yksinäisyydestä tai altruismista. Tapa, jolla yhdistykset edellä mainituissa viiteissä ovat tärkeitä, liittyy poliittiseen päätöksentekoon sekä kansalaisten ja valtion yhteyksiin.

Kuvauksen Suomesta yhdistysten ”luvattu maana” tuntee jokainen alan keskustelua vähänkään seurannut (myös Heikkala 2001). Yhdistyslain tarjoamaa mahdollisuutta on käytetty vuoden 1919 jälkeen Suomessa noin 216 000 kertaa, ja rekiste-

rissä oli lähteen kirjoitushetkellä 140 000 yhdistystä (Peltosalmi 2015). Kankaisen (2009) arvioima kokonaisluku on hieman pienempi, noin 170 000. Samoin Harjun (2010) käyttämä luku rekisterissä olevista yhdistyksistä on hieman pienempi kuin Peltosalmen esittämä, 125 000 rekisteröityä yhdistystä (vrt. *Vapaaehtoistyön...* 2015).

Rekisterissä olevien yhdistysten määrää koskevat tiedot edellä ovat ajalta ennen patentti- ja rekisterihallituksen 35 000 yhdistyksen kertasiivousta helmikuussa 2017. Vastaava operaatio on tehty viimeksi 1990-luvun alussa (Helander ja Laaksonen 1999, 26). Poistettavien lista olisi mielekäsiintoinen tutkimuskohde sinällään. Poistettavien yhdistysten suuri määrä ei oletettavasti vaikuta ihmisten yhdistysaktiivisuuteen. Jäljelle jäävän joukon suuruus on edelleen suurempi kuin yleisimmät arviot toimivien yhdistysten määrästä. Patentti- ja rekisterihallituksen ilmoittama luku vuoden 2017 kesäkuussa on 104 500. Säätiöitä on Harjun (2010) esittämän arvon mukaan noin 2700. Helander ja Laaksonen (1999) puolestaan esittävät, että toimivien säätiöiden määrä olisi noin 1800. Luvut eroavat hieman eri lähteissä, mutta ne ovat kaikki suuria.

Helander ja Laaksonen (1999) esittävät arvion myös rekisteröimättömien yhdistysten määrästä: noin 30 000 (myös Harju 2010). Rekisteröimättömien yhdistysten lisäksi on olemassa joukko kampanjoita, tempauksia ja teemapäiviä, joilla on piirteitä yhdistystoiminnasta mutta ei välttämät-

tä taustayhdistystä. Uusi urbaani yhteisöllisyys ravintola- ja siivouspäivineen sekä kaupunginosatapahtumineen on saanut paljon huomiota, ihan aiheestakin. Mutta lienee parasta odotella hetki, ennen kuin se julistetaan koko yhdistyskentän kuvaksi.

Viimeisessä avustusesityksessään vuodelle 2017 RAY esittää avustusta 858 sosiaali- ja terveystalouden järjestöille yhteensä 317 miljoonaa euroa. Sosiaali- ja terveystalouden yhdistyksiä on arviolta noin 10 000 (Peltosalmi 2015). Harju (2017, www-lähde) puolestaan esittää sosiaali- ja terveysjärjestöjen määräksi 13 000. Koko julkisen rahoituksen volyymiksi järjestöille on arvioitu 1,6 miljardia euroa (Pursiainen ja Kultti 2017). Pursiainen ja Kultti (emt.) arvioivat OKM:n kautta järjestöille myönnettyjen avustusten volyymiksi noin 130 miljoonaa euroa, minkä lisäksi kirkkohallitukselle on myönnetty avustusta 114 miljoonaa euroa.

Osa yhdistyksistä toimii ja osa ei. Osa rekisterissä olevista ei toimi, ja osa toimivista ei ole rekisterissä. Toimivia ja rekisteröityjä yhdistyksiä on arvioitu olevan noin 70 000–80 000 (esim. Vanhapiha ja muut 2013, Kankainen 2009; Harju 2010). Toimivia liikuntaseuroja on noin 9000 (Koski 2006). Helander ja Laaksonen (1999, 27) päätyivät otannan perusjoukkoa määrittelynsä 67 320 toimivan yhdistyksen määrään vuonna 1999. Harjun (2017, www-lähde) laatiman listan mukaan kulttuuri- ja harrastusjärjestöt ovat ylivoimaisesti suurin järjestötyyppi mitattuna yhdistysten ja jäsenten lukumäärällä. Kulttuuri- ja liikunta vastaavat yhdessä noin puolesta uusien yhdistysten toimialasta (Kankainen 2009). Yhdistyksiä rekisteröidään enemmän kuin poistetaan rekisteristä – paitsi tietenkin silloin, kun rekisteriä siivoillaan. Näyttää siltä, että yhdistykset eivät ole heti katoamassa minnekään, vaikka uusia tapoja toimia syntyy koko ajan.

Ruuskasen (ja muut 2013) tekemän selvityksen mukaan kolmannella sektorilla tehdään palkkatyötä noin 77 000 henkilötyövuoden edestä vuosittain, mikä vastasi viittä prosenttia koko kansantalouden henkilötyövuosista vuonna 2011. Tästä noin 70 prosenttia tehdään yhdistyksissä ja loput säätiöissä (emt.). Säätiöiden taloudellinen merkitys on näin ollen suuri kolmannen sektorin sisällä. Säätiöitä ja yhdistyksiä yhdistää mahdollisuus saada STEA-tukea, mikä ei ole aivan vähäpätöinen asia sosiaalialalla (esim. Särkelä 2016). SOSTEn tilastot kertovat, että järjestöjen tuottamien sosiaalipalvelujen osuus alan kustannuksista oli 2008 16,5 prosenttia tai 1,3 miljardia euroa. Sosiaalimenojen bruttokansantuoteosuudet pohjoismaista mallia ja keskieuropalaista mallia edustavissa maissa ovat likipitään yhtä suuret. Keskieuropalaisissa mallissa huomattavasti suurempi osa kiertää kolmannen sektorin kautta.

Harju (2017, www-lähde) arvioi järjestöjen yhteenlasketuksi liikevaihdoksi noin viisi miljardia euroa. Harju (2010) esittää myös, että Suomessa tehtyjen vapaaehtoistyön tuntien määrä on luokkaa 130 000 000 vuodessa. Jos yhden tunnin rahalliseksi arvoksi laitettaisiin kymmenen euroa, kysymyksessä olisi yli miljardin euron volyyymi. Luvut ovat suuria, mutta ovatko ne kyllin suuria sektoriksi, on toinen asia. Suomi on enemmän yhdistysten kuin kolmannen sektorin luvattu maa.

Tunnetuimmat järjestöt ovat jättäneet kieleen ja kulttuuriin vertauskuvia, kuten partiolainen, pioneeri, suojeluskuntalainen, Lotta tai Martta. Jotkin järjestöt ovat jonkinasteisia sukupolvisymboleja, kuten Akateeminen Karjala-Seura, Marraskuun liike tai Teiniliitto. Vanha kansa tuntee sanonnan ”se meni kansanterveydelle”, kun pajatso ei ollut suosiolinen, ja jos ”päivä menee pelastusarmeijalle”, se menee järjestösektorille.

Noin kahdeksan kymmenestä suomalaisesta kuuluu ainakin yhteen yhdistykseen tai järjestöön, kun ammattiliitot lasketaan mukaan (Siisiäinen ja Kankainen 2009, 91; Raninen ja muut 2011, 41, Kankainen 2009). Yhdistysten yhteenlasketun jäsenmäärän on laskettu olevan noin kolminkertainen Suomen väkilukuun nähden. Laskelman on arvioitu olevan mieluummin yläkanttiin kuin alakanttiin (Helander ja Laakso 1999, Siisiäinen 1996). Jäsenyyksiä kysyttäessä tosin voitaisiin käyttää useita eri termejä, ja ne johtaisivat erilaisiin lopputuloksiin (ks. myös Eliasoph 2013, 88).

Järjestöjäsenyyksillä mitattuna Suomi edustaa maailman huippua, ja yhdistykset sekä säätiöt ovat kirjava kokoelma. Järjestöillä ja yhdistyksillä on edellä kerratujen lukujen perusteella suuri merkitys ihmisten arjessa ja merkittävä rooli kansantaloudessa. Sen lisäksi, että toimijoiden ala, koko, toimintatapa ja ikä vaihtelevat, yhdistysten joukosta voi löytyä, ja usein löytyykin, jonkin asian kannattajien ja vastustajien yhdistys (Eliasoph 2013), ja niin pitää ollakin. "Aatteellisia"

JÄRJESTÖT MUUTOKSESSA

Järjestötoiminta muuttuu, ja niin sen pitääkin muuttua. Muutos on kiehtova asia, joka voi jäädä huomaamatta tai vastaavasti sitä voidaan korostaa. Koski (2009, 26) toteaa:

"Muutokset ovat helposti kiehtovia tutkijaa ja lukijaakin juovuttavia havaintoja. Usein ilmiön kääntöpuoli eli pysyvyys, se, että jotkut asiat pysyvätkin ennallaan, jää huomiotta. Seuratoiminnankin analysoinnissa muutos on eittämättä kiinnostava kohde, mutta kokonaisuuden kannalta on tärkeä myös tunnistaa, missä suhteessa

yhdistyksiä ei tarvittaisi, jos olisi vain yksi aate. Jossain mielessä urheiluseurat ovat toistensa vastustajia, jossain toisessa samalla puolella.

Pohjoismaissa järjestöjen katsotaan enemmän täydentävän julkista sektoria kuin muodostavan vastavoiman sille. Järjestöt ovat olleet merkittävästi muokkaamassa suomalaisen yhteiskunnan muodostumista sellaiseksi kuin se on. Yhdistykset on liitetty kansalaisten oikeuksiin yhdistyä ja ilmaista itseään. Niiden on katsottu olevan koko vapaamuotoisen yhteiselon ja demokratian koulu. Yhdistyksiin on tallentunut kansallisen heräämisen tarinoita, ja poliittisten suhdanteiden muuttuessa juuri järjestöjä on nostettu ja kielletty tai pakotettu maan alle.

Tästä kaikesta johtuen on edes ajateltavissa, että melko sattumanvaraisilta ihmisiltä voidaan kysyä heidän järjestöhistoriaansa. On järkevää olettaa, että yhdistyksillä, järjestöillä, seurakunnilla ja vapaamuotoisilla toimintaryhmillä on lähes jokaisen suomalaisen elämässä jokin paikka.

ja missä piirteissä muutosta ei tapahdu tai ei ollut tapahtunut."

Olen jälleen Pasi Kosken kanssa samaa mieltä. Järjestökentän muutoksesta voi pitää tai olla pitämättä. Jos järjestöt heijastelevat jäsentensä haluja ja toiveita, niin kuin niiden pitäisi, väärää muutosta ei kansalaistoiminnan näkökulmasta oikeastaan olekaan. Samaan aikaan julkisten varojen käyttöä järjestöavustuksiin voi ja pitääkin arvioida. Muutoksen laajuutta ja vakavuutta voi myös aina arvioida.

Seuraavassa on esitelty lyhyesti kolme järjestötoimintaan liitettyä muutostrendiä. Niiden ilmenemistä tai ilmenemättä jäämistä on mahdollista palata arvioimaan tämän kirjan toisella puoliajalla. Samoin kuin sitä, voidaanko kenties argumentoida sellaisen muutoksen puolesta, joka ei kirjallisuudessa ilmene, mutta joka muuten vaikuttaa todelliselta.

Hierarkkisen järjestökentän mureneminen

Helander ja Laaksonen (1999) kuvaavat suomalaista järjestökenttää hierakkiseksi. Hierarkia muodostuu perusyhdistyksistä, mahdollisista kunnallisjärjestöistä (lähinnä poliittiset järjestöt), piireistä, keskusjärjestöistä ja vielä mahdollisista kansainvälisistä organisaatioista.

Tämä hierarkkisuus on muuttumassa ja murtumassa. Nykyisin perustettavat yhdistykset ovat Siisiäisen ja Kankaisen termin (2009, 94, myös Koski 2009) "villejä", eivät aina, mutta ainakin enemmän kuin joskus (myös Peltosalmi, 2015, Harju 2010). Villillä tarkoitetaan riippumattomuutta moniportaisesta hierarkiasta ja eriytynyttä tehtävänmäärittelyä esimerkiksi jonkin harrastuksen parissa. Uusien yhdistysten eriytyminen pienempiin elämäntapa-aiheisiin tarkoittaa myös sitä, että yhdistystoiminta koskettaa pienempää osaa kansalaisten identiteetistä (Kankainen 2009, Heikkala 2001, Koski 2009).

Oletettavasti muutos voi tarkoittaa myös sitä, että vaikka yhdistysten määrä kasvaa, niiden yhteenlaskettu jäsenmäärä ei välttämättä kasva tai laske. Viimeisin vuosikymmen on ollut leimallisesti harrastusjärjestöjen vuosikymmen (Kankainen 2009). Liikuntajärjestöt ovat muutoksessakin onnistuneet pitämään asemansa kansalaisten arjessa (Koski 2009). Julkaistu rekisteristä poistettavien yhdistysten lista tukee näkemystä sikäli, että toimintansa lopetta-

neiden yhdistysten joukossa on paljon poliittisia yleisyhdistyksiä. Niiden osuus puolestaan romahti 1980-luvulle tultaessa uusien yhdistysten joukossa (Siisiäinen 1996). Villeys ei siis viittaa laittomuuksiin tai vallankumouksellisiin pyrkimyksiin. Villeys on oikeastaan toinen tapa sanoa, että järjestöt heijastavat kansalaisten haluja, aktiivisuutta ja toiveita, eivät välttämättä satavuotiaiden keskusjärjestöjen (Harju 2010). Tämä ainakin osittain on ollut tarkoituksin. Siisiäinen (1996) kutsuu kehitystä edelleen jatkuvaksi "hiljaiseksi vallankumoukseksi".

Jos ja kun uudet perustettavat yhdistykset ovat tyypillisesti pieniä, kevyitä, villejä ja spesialisoituneita (Siisiäinen ja Kankainen 2009, 101-102), sillä on merkitystä juuri yhdistysten yhteiskunnallisen ja poliittisen painoarvon kannalta. Merkitystä on nimenomaan siihen suuntaan, että vaikka yhdistysten määrä kasvaa, niiden poliittinen merkitys vähenee. Tämä tapahtuu sen myötä, että keskusjärjestöjen yhteys "kenttään" heikkenee, varmasti monista syistä. Toisaalta esimerkiksi Heikkala (1998, 2001) katsoo, että järjestöissä hierarkkinen toimintamalli on korvautumassa asiakas- ja jäsenohjautuvalla mallilla. Heikkalan näkökulma tosin tulee pitkälti liikuntapuolelta.

Uusien yhdistysten uusilla piirteillä on huomattava vaikutus koko yhdistyskenttään, koska uusien yhdistysten perustamistahti on kova. Vuodet 1996-1998 olivat jopa koko rekisteröintiajan huiput (Kankainen 2009, 6). Helander ja Laaksonen (1999, 33) puhuvat vuodesta 1994 alkaneesta yhdistysten määrän nousubuumista. Kuluva vuosikymmenen alussa rekisteröityjen yhdistysten määrä on jatkanut kasvuaan. Tosin kun rekisteriä siivotaan kertarysäyksellä, on vaikea arvioida toimivien yhdistysten määrän kehitystä.

Heikkala (2001, 73) toteaa myös, että järjestöjen merkitys on ainakin lähitulevaisuudessa modernia länsimaista yhteiskuntaa voimakkaasti määrittävä piirre. Näyttää siltä, että perinteinen keskusjohdoinen hierarkkisesti rakentunut järjestökone murenee useammalla kuin yhdellä tavalla. Yhdestä suunnasta suoriin jäsenyyksiin perustuvat ammattimaiset edunvalvontajärjestöt eivät tarvitse paikallisyhdistystoimintaa. Toisaalta uudenmuotoiset paikallisyhdistykset eivät tarvitse tai halua keskusjärjestöjä. Perinteiseen rakenteeseen kuuluvat piirijärjestöt ohitetaan kahdelta puolen.

Lapsi- ja perhejärjestöpuolella on nähtävissä, miten nuorehkot ja kasvavat järjestöt kuten Hope, Icehearts (Smolej 2017) tai Leijonaemot toimivat ilman piiri- tai edes paikallisyhdistysrakennetta. Toisen puoliajan haastatteluista saa selityksiä sille, miksi näin tapahtuu. Yksin tämä havainto riittää siihen, että hierarkkisen mallin muuttuminen on vakavasti otettava ilmiö. Ainakin sähköisten yhteydenpitokanavien kehittyminen on muuttanut huomattavasti mahdollisuuksia nostaa paikallisia asioita esiin nopeasti.

Hierarkkisten järjestöjen on ajateltu muodostavan ikään kuin yhteiskunnan hermoston, joka toimittaa tietoa vallan keskuksiin kaukaisimmistakin kulmista ja auttaa suuntaamaan instituutioita ja lainsäädäntöä (ks. Siisiäinen 1996). Yhdistysten ”villiyys” on omiaan katkaisemaan tämän yhteyden, minkä johdosta yhteiskunnalta, voisi sanoa, menee hermot. Eri osallisuus-hankkeiden ja kansalaisaloitteiden tehtävä näyttäisi olevan korvata tämän yhteyden menettämistä.

Jos tätä ajatuskulkua viedään pidemmälle, se voisi tarkoittaa myös tilannetta, jossa ”kentän ääni” muodostetaan viestintäyksiköissä eikä paikallisyhdistyksissä. Niiden perustana ovat verkkosivuilla

tehdyt kyselyt tai nopeasti toteutetut fokusryhmähaastattelut, ei pitkään hiottu hierarkkista tietä muodostettu jäsenkunnan ääni. Se hyvä, mikä moniportaiseen ja hitaaseen järjestöbyrokraatiaan liittyy, jää näkemättä.

Muuttuva vapaaehtoisuus ja egoprojektit

Kun länsimaat yksilöllistyvät, niin tekevät myös yhdistykset, ainakin jossain määrin. Siisiäinen ja Kankainen (2009) puhuvat myös ”egoprojekteista”, jotka asettuvat kulluttamisen ja itseilmaisuuden alueelle (emt.). Kytkeäntä kulluttamiseen on nähdäkseni olennainen, sillä järjestöjen historian voi kuvata helposti myös egoprojekteina. Nykyisistä ja edesmenneistä järjestöistä osa selittyy sillä, että suuret egot eivät ole mahtuneet samaan järjestöön.

Egoprojektilla voitaneen ymmärtää yksittäisen henkilön tai pienen ryhmän harrastuksen, erityistaidon, logon, brändin, bändin tai muun ympärille syntyvää niin sanottua pöhinää. Sellainen ei omaksu ajatuksia tai toimintaa kansallisen tai kansainvälisen katto-organisaation mukaan eikä kiinnity siihen järjestöjen verkkoon, joka kansalaisyhteiskuntana täydentää edustuksellista demokratiaa. Pöhinässä tuskin on mitään vikaa sinällään, mutta pöhinän keskusliittoa saanemme vielä odotella hyvän aikaa. On oletettavaa, että ne argumentit, joilla edellä perusteltiin yhdistysten ainutkertaisen tärkeää roolia Suomessa, eivät kestä yhdistyselämää vain ja ainoastaan pöhinälähtöisesti. Toisaalta yhdistyksen perustamiseen tarvitaan vähintään kolme ihmistä, joten yhden ihmisen egon on jaettava ainakin jotain.

On hyvin vaikeaa erottaa näitä egoprojekteja uusien järjestöjen ominaisuutena yleisemmästä henkilöbrändäyksestä sekä visuaalisuuden ja viestinnän korostamisesta. Henkilöbrändäystä tapahtuu myös van-

hoissa järjestöissä ja erityisesti järjestöjen ulkopuolella. Yksilöllistyminen on trendi, joka selittää vaikutelman egoprojekteista. Ja vastaavasti edellä kuvattu hierarkkisen mallin murtuminen liittyy kiinteästi samaan kokonaisuuteen. Yhdistyksen käynnistäminen jo lähtökohtaisesti keskusjärjestölle alisteiseksi ei varmasti ole kaikille paras lähtökohta. Tällaisiin vaikutelmiin voi sisältyä myös näköharhoja. Esimerkiksi vapaaehtoisten saannin yhdistystoimintaan sanotaan vaikeutuneen. Tästä on helppo vetää johtopäätös, että ihmisiä ei kiinnosta vapaaehtoistoiminta. Todellisuudessa vaikeutuminen näyttää johtuvan ennemmin suuremmasta yhdistysten määrästä. Kun tarjontaa on enemmän, yhden järjestön osuus aktiiveista pienenee (Harju 2010).

Uusi toiminta, oli egoprojekti tai muuta, edellyttää johtajuutta, karismaa, määrätietoisuutta ja aloitteellisuutta. Nämä ovat varmasti asioita, jotka ovat liittyneet jokaisen yhdistyksen perustamiseen. Kaikki aktiivit ovat tavallaan maailmanparantajia, mutta maailman mitat oman navan ulkopuolelle vaihtelevat. Nykypäivän merkittävien kansallisten järjestöjen tapaan kertoa itsestään voi hyvin liittyä järjestöjen edesmenneiden suurten vaikuttajien jälkikäteen rakennettuihin egoprojekteihin. Mahdollisuus samanaikaisesti keskittyä hyvin pieneen piiriin tai yhteen ihmiseen ja samalla olla globaalisti nähtävillä, on tuonut ainakin uusia mahdollisuuksia vaikuttaa ja tulla vaikutetuksi. Jokainen voi esimerkiksi tehdä videon globaalille yleisölle omasta huoneestaan. Olisi ihmeellistä, jos perustavanlaatuiset muutokset mahdollisuuksissa viestiä ja ylittää tilaa eivät näkyisi muutoksina myös paikallisessa yhteisöelämässä. Tietävästi suomalaiset tubettajat ovat perustaneet yhdistyksen, mikä kertoo muutoksesta ja muuttumattomuudesta samaan aikaan.

Heikkala (2001, 74–75) tiivistää osuvasti vapaaehtoistoiminnan ja yksilöllistymisen trendejä: yksilöllistymisen myötä yksilöt kiinnittävät entistä enemmän huomiota omien henkilökohtaisten arvojensa, intressiensä ja tarpeidensa tyydyttämiseen. Perinteiset talkooriennot alkavat menettää kannatustaan, ja perinteisen uhrautuvan vapaaehtoisuuden aika alkaa olla ohi. Laajaa vahvaan aatteelliseen perustaan ankkuroituvaa sitoutumista ei esiinny enää entisessä määrin. Erityisesti nuoret hakevat sellaisia projekteja, joilla on selvä alku ja loppu sekä tietty henkilökohtainen merkitys. Heikkalan luonnehdinta on hyvä tiivistys yleisestä kehityksestä. Se kertoo erityisesti nuorten ja järjestöjen välisestä kuilusta, ja hyvin kertookin. Olettaisin kuitenkin, että joskus henkilökohtaista merkitystä löydettyään nuoret eivät enää kaipaakaan määräaikaista projektia, vaan jotain muuta.

Yksilöllistyminen ja yhteisöllisyys eivät ole nollasummapeliä, vaikka ajan- ja rahankäytön suhteen on tilanteita, joissa on valittava yksi vaihtoehdoista. Jos valinnat näyttävät kerrasta toiseen määräytyvän yksilöllisten tai jopa itsekkäiden tarpeiden mukaan, on ymmärrettävää, että vaikutelma rapautuvasta yhteisöllisyydestä syntyy ja elää. Se voi ilmetä välittömän hyödyn tavoitteluna osallistumisessa, lyhytjäntteisyysnä toimintaan sitoutumisessa tai muuten. Ihminen voi kuitenkin yksilöllistyä ja kiinnittyä yhteiskuntaan samanaikaisesti (Durkheim 1990). Toisella puoliajalla esiteltävät Tuuli ja Emma puhuvat tämän puolesta.

Yhdistysyrittäjyys

Edellä todettiin, että yhdistyksen saa perustaa aatteellisiin tarkoituksiin. Mutta lieneekö puhdasta aatteellisuutta koskaan ollutkaan muualla kuin tuossa yhdistyslain kirjauksessa. Elävä elämä tuottaa hankaluuksia

aatteellisen ja taloudellisen toiminnan erottelulle. Puhtaan aatteen ja likaisen voitonpyynnin sekoittuminen voisi tuottaa tunteellisiakin reaktioita, mutta tässä ajassa ei sellaisia näytä juuri ilmaantuvan.

Vanhapiha (ym. 2013) puhuu yhdistysyrittäjyydestä mahdollisuutena. Yhdistysyrittäjyyden ytimessä on yhdistystyyppi, jolla ”ei ole jäsenistöä lainkaan”. Tällä viitataan käytännössä yrityksiin, jotka ovat valinneet yhdistysmuodon tarkoituksenmukaisuussyistä (emt.). Siisiäinen ja Kanakainen (2009, 92) tosin esittävät, että yhdistyksen jäsenistön enemmistö ei voi olla sen palkkaloilla. Tämä kriteeri ei todennäköisesti täyty kaikissa edellä kuvatuissa yhdistysyrittäjyisyhdistyksissä. Yhdistysyrittäjyys on näkökulmasta riippuen pehmeää yritystoimintaa tai alun perin palveluntuotantoon perustettua yhdistystoimintaa (taloudellisen ja aatteellisen toiminnan rajanvedosta ks. *Valtioneuvoston...* 2007, 9–10).

Yhdistysyrittäjyys, tulkintani mukaan, tarkoittaisi laajamittaisena ilmiönä sitä, että suomalaiseen yhteiskuntaan syntyisi laajempi non-profit-toimijoiden joukko. Näyttää kuitenkin siltä, että syntyvät non-profit-toimijat organisoituvat ensisijaisesti muuten kuin yhdistyksiksi. Esimerkiksi Arvo-liiton jäsenlistasta päätellen säätiöt ja osakeyhtiöt ovat vähintään yhtä yleisiä organisaatioita. Toisella puoliajalla esiteltävän Päivin ”start up -yhdistys” liittyy aiheeseen varmasti.

Yhdistysyrittäjyys on mielenkiintoinen asia siksi, että yhdistystoiminnan ytimessä on aatteellinen toiminta ja yrittäjyys liittyy taloudelliseen toimintaan. Yhdistysyrittäjyyttä esittelevä hanke on toteutettu julkisella tuella, sen villimmistä toiminnasta ei ole kysymys. Raportin otsikko ”*Yhdistykset toteuttamassa itseään – ja palvele- massa yhteiskuntaa*” on kuvaava: pienen

ja suuren piirin etua ei aseteta vastakkain. Teoksen kirjoittajat kuvaavat esipuheessa törmänneensä yhdistysyrittäjyyteen eri yhteyksissä. Ilmiö on ilmaantunut olemassa olevien reunaehto- jen vallitessa itseks- een, niin kuin kansalaistoiminnan pitääkin. Markkinaehtoisten ja järjestötoimijoiden välinen rajapinta on vähän tutkittu alue (Helander ja Laaksonen, 1999). Tällaisia kokemusperäisiä havaintoja soisi kirjittavan enemmänkin.

Yhdistyksen voi niin halutessaan nähdä myös sosiaalisena tai yhteisöllisenä yrityksenä, joka ei operoi rahalla. Jokainen yhdistys on tavalla tai toisella myös yritys myydä toiminta-ajatus- ta ihmisille ja esitetty tarjous ostaa palveluja, henkilökohtaista kehitystä tai jotain käyttämällä omaa aikaa ja energiaa. Siinä mielessä yhdistykset ovat yrityksiä, joiden tuloksesta vain pieni osa näkyy taloudellisessa tilinpäätöksessä. Yhdistyksen muotoon perustetut yritykset ovat yksi puoli asiaa. Toisella puolella ovat yritykset, joiden toiminta-ajatuksen liittyy aatteellisia tai siihen rinnastettavia tavoitteita. Yhtiöitettyyn urheiluseuraan voi liittyä tai halutaan liittyvän sellaisia tundesiteitä, jotka eivät ole perinteisen kaupankäynnin ydinalueella.

Yrittäjillä on ollut yhdistyksiä pitkään, ja nykyisin yhdistyksillä on myös yrittäjiä (esim. 4H-yrittäjät). Taloudellisen ja aatteellisen toiminnan raja on liikkeessä. Erilaisista yleishyödyllisen ja liiketoiminnan yhdistelmistä, kansalaistoiminnan ja palvelutuotannon yhdistelmistä ja niin edelleen, on käytetty nimeä hybridi ja ilmiöstä hybridisaatio (Ruuskanen ja Kontinen 2015, Evers 2004). Tulkintani on, että yhdistysyrittäjyys näyttää uudelta ja pinnan alla kuplivalta siksi, että suomalaisen non-profit-toiminnan perinne on niin ohut yhdistystoiminnan vilkkaudesta huolimatta.

TOIMINTAAN KIINNITTÄMISEN TAPOJA

Suomalaisista noin puolet toimii jossain järjestössä, seurakunnassa tai vapaamuotoisessa harrastusryhmässä. Vapaamuotoiset ja rekisteröimättömät harrastusryhmät ovat valtakunnallisen ATH-tutkimuksen suuri toiminnan taustayhteisöjen alalaji. Myös seurakunnilla on suuri merkitys (Paju 2016) ihmisten arjessa. Kiinnittymistä järjestöihin voidaan mitata ja määrittää monin eri tavoin ja kriteerein. Eri tavat eivät sulje toisiaan pois. Paremminkin aktiivisuus kasaantuu niin, että toiset ovat aktiivisia lähes kaikin tavoin ja toiset yhdellä tavalla, jos silläkään (Koski 2006). Tiedossani ei ole porttiteorioita, joissa eroteltaisiin mietoja osallistumisen muotoja ja niiden mahdollisia seurauksia, kuten aktiivista ja monipuolista osallistumista. Jaottelen seuraavassa tapoja keskenään tasavertaisina, eikä järjestyksensä ole viestiä.

Jäsenyys

Jäsenyys on yksi ja selkeä kriteeri, joskin vaikea mitata yhteiskunnan tasolla ajantasaisesti. Jäsenyys ei itsessään kerro toiminnan aktiivisuudesta. Kaikki jäsenet eivät ole aktiivisia eivätkä kaikki aktiivit ole jäseniä. Suomessa ammatillinen järjestäytymisaste on korkea, mikä nostaa yhdistysjäsenyyksien kokonaismäärää. Toisaalta ihmiset eivät yleisesti laske seurakunnan jäsenyyttä samaan koriin yhdistysten kanssa. Pohjoismaiden suurin kansalaisjärjestö on Ruotsin kirkko, näin ainakin on sanottu valtion ja kirkon erottamisen jälkeen. Perussäännöksi Suomessa on jottu, että järjestöjen jäsenmäärä olisi noin kolminkertainen väkilukuun nähden, eli järjestöjen yhteenlaskettu jäsenmäärä olisi yli 15 000 000.

Kun jäsenyyksiä on paljon, niitä on myös monenlaisia. Jäsenyys voi olla niin sanottua sekkivihkojäsenyyttä. Sillä voi ostaa tarkoin määriteltyjä edunvalvontapalveluja. Jos jäsenyys ilmenee vain jäsenmaksun maksamisena, se voi olla myös luottamuksenosoitus valitulle hallitukselle ja mahdolliselle henkilöstölle siitä, että he hoitavat asiat hyvin. Useimmiten jäsenyys on myös lähtökohta, josta toiminta voi saada muita muotoja. Yksi keskeinen kysymys on, miten paljon järjestöissä voi toimia olematta jäsen ja kuinka kiinnostuneita järjestöt ovat lisäämään juuri jäsenmääräänsä.

Heikkala (2001, 77) esittää, että järjestöjen jäsenuskollisuuden murtuminen ja muutos ennakoimattomaksi aiheuttaa järjestöjen kivijalan murtumisen. Tulkinta on hyvin perusteltu nimenomaan järjestödemokratian näkökulmasta. Vaihteelliset liikkeet jäsenyydestä asiakkuuteen saattavat vastata toiveisiin, mutta samalla muuttavat järjestöt jäsendemokraattisina yhteisinä joksikin muuksi, kuin mitä ne periaatteessa ja alun perin ovat. Siisiäisen luonnehdinta hiljaisesta vallankumouksesta sopii hyvin yhteen Heikkalan lausuman kanssa.

Vapaaehtoistoiminta

Kyselyiden perusteella vapaaehtoisuudesta tiedetään melko laajasti, joskaan ei aivan täsmällisesti. Aiheesta on paljon erilaisia tiedonlähteitä, jotka osoittavat samaan suuntaan, mutta hieman eri kohtaan. Vapaaehtoistoimintaa organisoivat muutkin kuin järjestöt. Vielä merkittävämpää on, että vapaaehtoistoiminta ja jäsenyys järjestöissä kulkevat omia polkujaan. Vapaaehtoistoiminnan laajuudesta saadaan myös erilaisia tuloksia riippuen siitä, kysytäänkö

toimintaa viimeisen viikon, neljän viikon tai vuoden aikana (Rochester, Paine & Ellis 2010).

Ihmisillä on taipumusta laskea luottamustoimet toisinaan vapaaehtoistoiminnaksi, toisinaan ei. Kaikista näistä varauksista huolimatta vapaaehtoistoiminnasta on olemassa melko hyvin tietoa, myös laadullista. Suomalaisten into vapaaehtoistoimintaan on korkea, joskin eri lähteistä saa erilaisia vastauksia vapaaehtoistyön yleisyyteen. Tämä asettaa rajoituksia myös kansainvälisten vertailujen luotettavuudelle. Vapaaehtoisuus teemana tulee esiin koko järjestöelämän ydinkriteereissä. Vapaaehtoisuus ideana liittyy järjestöihin olemuksellisesti, niin järjestöjen perustamiseen, niihin liittymiseen, niistä eroamiseen ja niissä toimimiseen. Vapaaehtoistoiminnassa tai -työssä vaikuttavat omat muutosvoimansa (Rochester, Paine & Ellis 2010, Hustinx ja muut 2013).

Lahjoittaminen

Yksi viime vuosien nouseva ilmiö on lahjoittaminen ja erityisesti siihen liittyvä feissaaminen. Kautta aikain järjestöt ovat saaneet perintöjä ja lahjoituksia. Lahjoittaminen ilmiönä ei ole uusi, mutta siinä on uusia piirteitä. Yhdistyksissä on ollut perinteisesti myös mahdollisuus olla kannatusjäsenenä, samoin kummilapsien ottaminen järjestöjen kautta on jo pitkään ollut mahdollista. Jokin versio kuukausilahjoittamisesta ovat olleet jo pitkään lottoaminen ja aiemmin pajatson tai flipperin pelaaminen, bingossa käynti ja jukeboksin käyttäminen.

Kuukausilahjoittaminen tarjoaa järjestöille tasaisemman tulovirran kuin ajalliset rajatut tempaukset, teemapäivät ja kampanjat. Kiinnostava kysymys on, missä määrin kuukausilahjoittaminen on tullut korvaamaan jäsenmaksuja, jos on. Kuukausilahjoittaminen sinällään on positiivi-

nen ilmiö. Mahdolliset ongelmat liittyvät lahjoituksia saavien järjestöjen paineisiin osoittaa toiminnan tuloksellisuutta, mahdolliseen markkinoinnin ja imagonmuokkauksen ylikorostumiseen. Kokemusta on myös siitä, että lahjoittaminen alkaa haakeutua yksittäisten kohteiden, esimerkiksi yksittäisen sairaan lapsen, avustamiseen. Ihmisten avustamishaluun vaikuttaminen, tai manipulointi, on muodostunut omaksi tieteenalaksi, joka voi yksittäisissä tapauksissa tuottaa lisää lahjoituksia, mutta samalla viedä luottamusta lahjoitusten kerääjiin. Rahan lahjoittajien hyvää tahtoa voidaan myös käyttää väärin suoranaisesti huijauksiin asti. Lahjoituksen saajaan kohdistuu toisaalta paljon painetta. Suomalaiset ovat kansainvälisesti vertaillen ahkeria lahjoittajia (Pennerstorfer & Neumayr, 2017).

Luottamustoimet

Luottamustoimet ovat mielenkiintoinen ja muuttuva osa järjestötoimintaa. Teke-mässämme kyselyssä (2014, vastaajina 1065 lapsiperhettä, toteuttaja Taloustutkimus oy) kävi ilmi, että suomalaisista lapsiperheistä noin joka viidennestä löytyy järjestön tai seurakunnan luottamushenkilö. Yleinen uskomus, jolle löytyy myös hyviä perusteluja, on se, että pienten yhdistysten on vaikea löytää luottamushenkilöitä. Jos yhdistyksessä on toimintaa, siellä on tehtävä myös päätöksiä. Pienten ja paikallisesti toimivien yhdistysten luottamustoimet ja muu toiminta ovat juuri se ”kenttä”, jonka tuntoja moni sanoo tuntevansa.

Kevyempi kansalaistoiminta ilman luottamustoimia epäilemättä haastaa perinteisempää yhdistysperinnettä. Paikallisyhdistysten luottamustoimet ovat jopa ihmeellisen huonossa maineessa (ks. järjestöbarometri 2014, Harju 2010, 2006). Osallisuus on in ja pop, mutta päätöksenteko omaa arkea lähelläkään olevissa hallituk-

sisissa tuntuu olevan out. Kokemusasiantuntijuus on in, mutta maallikkopäätöksenteko on out. Sanotaan, että ihmiset haluavat toimintaa, eivät kokouksia ja istumista. Päätösten tekeminen ei näin ollen näytä olevan toimintaa, ja kokoukset vaikuttavat olevan istumista istumisen takia, eivät toiminnan suunnittelua. Ehkä spontaaniuden ihanne on mennyt hieman yli.

Monella on huonoja kokemuksia pienten ja paikallisten yhdistysten ja seurojen hallituksista, niin myös toisella puoliajalla esiintyvillä henkilöillä. Mutta liekö maine aivan oikeutettu? Raninen (ja muut 2011, 50) sanoo päätöksenteon olevan yhdistyksissä ”usein hidasta ja moniportaista”. Siihen nähden ei ole ihmeäkään, jos ihmiset turhautuvat. Herää kysymys, miten sitten joustavuutta ja nopeaa reagointia on pidetty järjestöjen keskeisenä vahvuutena. Harju (2010) puolestaan sanoo uusien ideoiden pahimmillaan hautautuvan järjestöbyrokraatiaan. Myös tässä kohdin on syytä kysyä, miten järjestöt sitten kuvaavat itseään mielellään innovatiivisina. Yhdistysten päätöksentekoelementit voivat olla toisille enemmän sosiaalisia tapahtumia kuin tehokasta ja punnittua päätöksentekoa valistuneen esittelyn perusteella. Heikkala (2001, 73) tiivistää yleisen uskomuksen niin, että järjestötoiminta perinteisessä muodossa oletetaan hierarkkiseksi, byrokraattiseksi ja uskollisuutta vaativaksi. Tästäkin huolimatta päätökset on yleensä tehtävä, ja avoimuus sekä läpinäkyvyys edellyttävät niiden kirjaamista. On vaikea nähdä kovin yksinkertaisia ja toimivia vaihtoehtoja sille, että valitaan päätöksentekijät, jotka tekevät päätöksiä.

Heikkala (1998, 61, myös 2001) esittää yleisestä puhetavasta raikkaalla tavalla poikkeavan luonnehdinnan luottamustoimista:

”Pahimmillaan luottamushenkilöt tulevat ajamaan omaa intressiään, pätemään,

hankkimaan kunniajäsenyyksiä jopa etsimään leikkikenttiä, joilla ottaa riskejä, joita ei työelämässä uskalla.”

On paikallaan tarkentaa, että Heikkala käsittelee (laji)järjestöjä, ei niinkään paikallisyhdistyksiä. Edellä kuvattun kaltaiset luottamushenkilöt voivat, ainakin periaatteessa, olla aivan erinomaisia toimijoita omissa pienissä yhdistyksissään, tässä tapauksessa seuroissa. Tämä näkökulma, paino sanalla pahimmillaan, on hyvä muistutus siitä, että luottamustoimia on monenlaisia ja monentasoisia.

Jarin kommentit toisella puoliajalla tämentävät Heikkalan näkemyksiä. Heikkalan suorasanaainen luonnehdinta perustuu aivan epäilyksettä pitkään kokemukseen ja laajaan näkemykseen. Mielenkiintoista onkin se, miksi tällaisia kommentteja ei juurikaan julkisuudessa esitetä. Valistunut arvaus on, että järjestötoimintaan liittyvä uhrautumisen eetos, pyyteettömyys ja hyvän tekemisen ajatus hylkivät kovin suorasukaisia lausumia, joissa raadolliset intressit liitetään järjestöihin.

Asiakkuus

Asiakkuus on myös tapa liittyä järjestön toimintaan. Järjestöt järjestävät jumppia, kurseja, konsertteja, turnauksia, harjoituksia, leirejä, kerhoja ja niin edelleen. Sosiaali- ja terveysalalla asiakkuus voi olla esimerkiksi jäsenyyttä vertaisryhmässä. Järjestöjen erityinen piirre ja vahvuus oletettavasti on, että tie asiakkaasta aktiiviseksi toimijaksi, päättäjäksi tai palkolliseksi on joustavampi kuin julkisella tai yrityspuolella. Määrällisesti vähäinen, mutta tärkeä kokemusasiantuntijoiden joukko viittaa myös tähän suuntaan.

Asiakas on toisinaan vain asiakas, mutta usein jollain tasolla myös toimija. Jäsenyys ja asiakkuus limittyvät ja lomittuvat

toisiinsa monin tavoin. Järjestön asiakkuus voi toteutua myös esimerkiksi palvelusetelillä. Jos tarkastellaan kolmatta sektoria laajemmin, asiakkuus voi toteutua huvipuistokäyntinä, vakuutuksen ottamisena, tie- tai vesiosuuskunnassa ja niin edelleen. Esimerkiksi purjehdusseurassa asiakkuus ja jäsenyys voivat olla hyvin lähellä sama asia. Määrällisesti merkittävintä asiakuuden laji on varmasti se, jossa lapsi vain jätetään harjoituksiin ja haetaan harjoituksista.

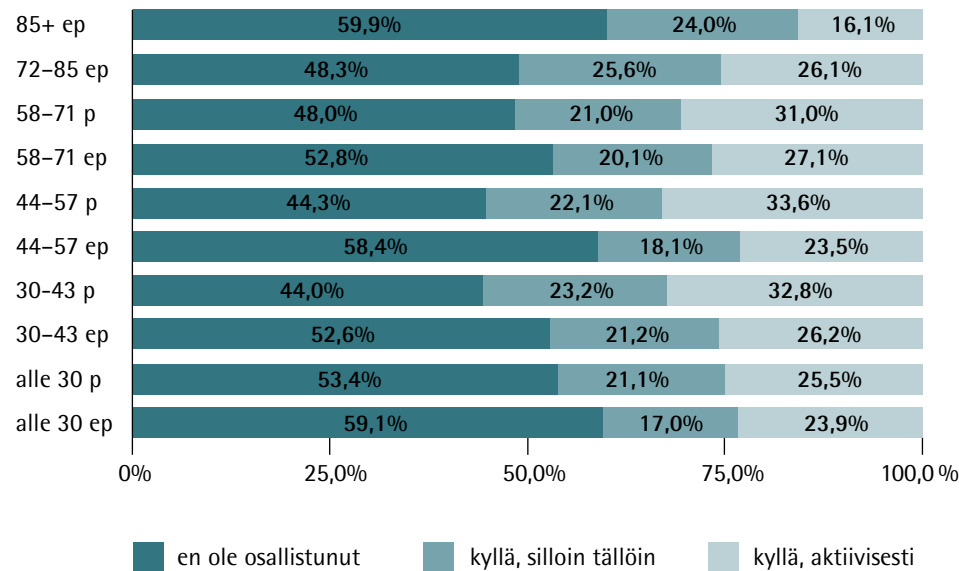
Asiakkuuden merkityksen on luontevaa ajatella kasvavan, kun aatteiden ja velvollisuudentunnon rooli ihmisiä

järjestöihin kiinnittävinä voimina vähenyvät.

Toiminta yhdistyksissä

Asiakkuudesta on liukuva raja toimijaksi. Jäsenyys voi olla passiivista, ja aktiivinen toiminta ei edellytä välttämättä jäsenyyttä. Alla olevasta kuviosta käy ilmi, että järjestöissä ja sen kaltaisissa ryhmissä toimivat aktiivisimmin yli 30-vuotiaat aikuiset, joilla on lapsia. Myös HelsinkiMission, Kirkkohallituksen ja Kansalaisfoorumin teettämässä kyselyssä 39–47-vuotiaiden keskuudessa vapaaehtoisena toimiminen oli kaikkein yleisintä (ks. myös Hanifi 2011).

TOIMINTAAN OSALLISTUMINEN

Osallistuttko jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen tai henkisen yhteisön toimintaan (esimerkiksi urheiluseura, asukastoiminta, puolue, kuoro, seurakunta)?

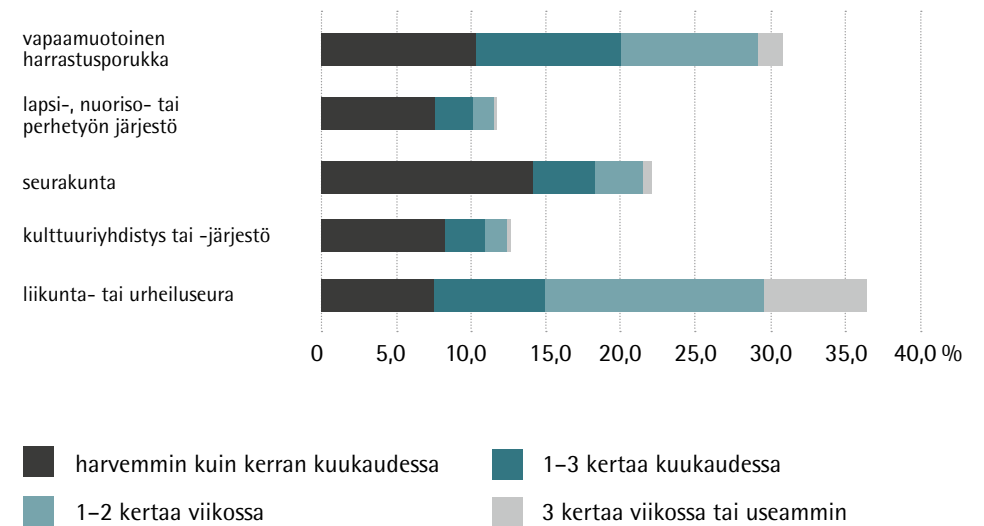
ATH-kysely ikäryhmittäin, perheelliset (yksi tai useampi alaikäinen lapsi kotitaloudessa) n = 23 137 ja perheettömät n = 67 104. p = perheellinen ja ep = ei perheellinen.

Korkeimmillaan aktiivisesti osallistuvien osuudet ovat yli kolmasosan luokkaa lapsiperheillä, koko väestössä vastaava osuus on hieman yli neljäsosan. Toiminta järjestöissä on jäsenyyttä harvinaisempaa, mutta kuitenkin tavallista ja yleistä. Ikäryhmien ja perheellisyyden erojen perusteella voi arvella, että lapset vievät vanhempansa harrastuksiin, vaikka vanhemmat kuljettavat lapset harrastuksiin. Järjestöaktiivisuus liittyy suomalaisen tapaan vapaa-aikaan ja harrasteisiin.

Järjestötyypeittäin tarkasteltuna liikunta on suosituin. Se saa liikkeelle eniten lapsiperheitä ja toisaalta kaikkein useimmin

osallistuvia on erityisen paljon liikunnan parissa. Yksi järjestötoiminnan nykyajan ilmiö on, että järjestötoiminnan keskeinen muoto ei ole järjestötoimintaa ollenkaan, vaan vapaamuotoista harrastamista ”porukassa”. Tässä tapauksessa järjestötoiminnan henki tapaa nykyaikaisen joustavan ja epämuodollisen tavan toimia. Epämuodolliset ryhmät ja enemmän järjestäytyneet toiminta eivät sulje tietenkään toisiaan pois. Vaikka seurakunnat eivät hallinnollisesti kuulu osaksi kansalaisyhteiskuntaa, niiden rooli näyttää olevan merkittävä perheiden arjessa.

LAPSIPERHEIDEN OSALLISTUMINEN JÄRJESTÖTYYPEITTÄIN

Kuinka usein olette osallistunut järjestöjen, yhdistysten, seurojen yms. toimintaan 12 viime kuukauden aikana?

Osallistujien osuudet valituissa järjestötyypeissä perheissä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. ATH-tutkimus (n = 23 566). Mukana vain yleisimmät areenat.

Monenlaisiin järjestöihin voi siis kiinnittyä monin tavoin. Luottamustoimi järjestössä edellyttää käytännössä myös jäsenyyttä, samoin jäsenyys voi olla edellytyksenä myös joillekin klubityyppisten yhdistysten asiakkuuksille. Myös jäsenyydelle voidaan asettaa ehtoja jäsenmaksun lisäksi. Yleensä kuitenkin eri tavat tukea, olla asiakkaana, jäsenenä, toimijana tai vapaaehtoisena vaihtelevat ja kategoriat menevät päällekkäin.

Liikunta on suosituin toiminnan muoto. Laajasta osallistumisesta huolimatta on esitetty, että liikunnan alalla palveluihin kohdistuva kysyntä on vielä huomattavasti suurempaa kuin osallistuminen (Koski 2006, 2009). Yksin joukkuepallolajien parissa toimii satoja tuhansia suomalaisia lapsia ja nuoria. Liikunnan kutsuminen massamittaiseksi kansanliikkeeksi ei ole liioittelua.

JÄRJESTÖTOIMINNAN YDINKRITEERIT

Kaiken edellä todetun jälkeen ei ole yllätys, että järjestökentän moninaisuus tarkoittaa myös moninaisia organisaatioita. Yksi vapaaehtoisektorin tutkimuksen pienistä klassikoista on *Loose and baggy monster* (Kendall ja Knapp 1995). Kirjoittajat käsittelevät brittiläistä yhteiskuntaa, mutta heidän huomionsa soveltuvat hyvin myös Suomeen. Myös Helander ja Laaksonen (1999) raportoivat useista määrittely- ja rekisteriongelmissa kootessaan aineistoa kansainväliseen tutkimushankkeeseen. Ydinkriteerit koskevat organisaatioita. Niiden listaamisissa ei oteta kantaa siihen, onko organisaation täytettävä ne kaikki täydellisesti vai voivatko rajat joustaa. Suomalaisessa yhteiskunnassa rekisteröidyt yhdistykset ovat sinällään selkeärajainen joukko. Ydinkriteerien huomioiminen tarjoaa mahdollisuuden arvioida, toteuttavatko jotkin muut organisaatiot kuin yhdistykset yhtä lailla tai jopa paremmin alan keskeiset kriteerit.

Vähintään pieniä ongelmia on odotettavissa sille, joka haluaa koko joukon (esimerkiksi Suomen yhdistykset) selkeään ojennukseen, tarkoin määriteltyi-

hin kategorioihin, joiden rajat pitävät. Ja tosiaan, sellaista ei ole pakollista yrittää (Brandsen 2008). Kenttä on melko jakaantunut sektoreittain, mutta mukana on myös sellaisia suuria toimijoita kuten SPR, joka ei asetu ongelmitta niistä mihinkään. Ja luokittelun tapoja on paljon: järjestön rakenne, talous, päätöksenteko, yhteydet muihin järjestöihin ja niin edelleen.

Kendallille ja Knappille järjestöt ovat hirviömäinen luokiteltava, mutta muuten vapaaehtoisetoria rasittaa enemmänkin korostunut hyvän tekemisen ajatus (esim. Salomon 1995, Marshall 1996, Pennerstorfer & Neumayr 2017). Järjestöjen moninaisuus kuuluu asiaan jo niiden korkeasta lukumäärästä johtuen, vaikka tarkasteltaisiin vain kansalaisjärjestöjä. Jos ja kun järjestöelämä heijastelee kansalaisten tunteja ja elämää, järjestöjen moninaisuus ei ole suurempi ongelma kuin ihmisten moninaisuus.

Erovaisuuksista huolimatta ainakin Euroopassa jokaisessa maassa tavalla tai toisella tunnustetaan aatteellinen tai voittoon tähtäämätön toiminta (Kendall & Anheier 2001). Järjestökentän erityisyyttä haetaan usein luomalla kontrasteja suhteessa val-

tion tai julkiseen sektoriin yleensä sekä yrityksiin (Marshall 1997), ja päädytään kertomaan mitä järjestöt eivät ole. Vapaaehtoisektorin toimijoiden keskeiset tunnusmerkit ovat kuitenkin olleet suhteellisen pysyvät (esim. Kendall & Knapp 1995, 85). Tässä esitettävä listauksen kriteerit on listattu useissa lähteissä (esim. Helander ja Laaksonen 1999, Kendall & Knapp 1995, Salomon & Sokolowski 2016). Salomonin ja Sokolowskin (2016) ydinkriteerit ovat josta-kuinkin samat, kuin Kendallin ja Knappin monsteriartikkelin. Salomon ja Sokolowski (emt.) korostavat rajaamisen mahdollisuutta enemmän kuin mahdottomuutta, tehtävän vaikeudesta huolimatta. Viisi kriteeriä ovat seuraavat:

1) Toimijat ovat ensinnäkin organisoituja, tai rakenteellisia, kuten Helander ja Laaksonen (1999, 16) sanovat. Yksiköt ovat siis jonkin tason instituutioita. Tämä rajaa pois esimerkiksi spontaanin kansalaisavun. Väljästi ymmärrettynä organisoitumista on mikä tahansa kahden tai useamman ihmisen yhteiseen tavoitteeseen tähtäävä toiminta.

Organisoituminen voi tarkoittaa rekisteröitymistä, jolloin yhdistys saa ikään kuin oman olemisen muodon henkilöistä riippumatta (ks. myös Helander ja Laaksonen 1999, 17). Avustusten saamisen kannalta rekisteröityminen on kuitenkin hyvin olennainen kriteeri, joskin pieniä avustuksia annetaan myös vapaamuotoisille ryhmille.

Nykyinen yhdistyslaki ottaa huomioon myös rekisteröimättömät yhdistykset. Säännöt ja rekisteröityminen ovat olleet lähtökohtina sekä kansalaisjärjestön (*Valtioneuvoston... 2007*) että yleishyödyllisyyden (*Kansalaisyhteiskunnan... 2006*) määrittelyssä. Rekisteröitymiskriteerin tulkinta lienee löystymään päin, riippuen tosin siitä, puhutaanko kansalaistoiminnasta, yh-

distyksistä vai kolmannesta sektorista tai jostain muusta.

Mitä suomalaisen järjestelmään ja erityisesti STEA-avustuksiin tulee, on paikallaan korostaa organisoitumista nimenomaan rekisteröitymisellä. Mutta jokaisella rekisteriin merkityllä toimijalla on ainakin jokin vaihe, jolloin toiminta ei vielä ollut rekisterissä. Järjestöjen elämänkaareissa voi olla myös vaihe, jolloin järjestö on olemassa enää rekisterissä.

Salamon ja Sokolowski (2016) katsovat, että rekisteröityminen ei ole välttämätöntä, jotta voidaan puhua organisoituneesta toiminnasta. Mutta toiminnalla on oltava jokin jaettu käsitys tarkoituksesta ja toimintakeinoista, sekä jatkuvuutta. Helander ja Laaksonen puolestaan katsovat, että organisaatiolla on oltava jonkinlainen järjestysmuoto ja/tai säännöt. Se tarkoittaa jäsenyyttä, johtamista, sisäistä toimintaa ja jatkuvuutta koskevia normeja (Helander ja Laaksonen 1999). Niiden lisäksi voidaan korostaa myös vastuunkantajien löytymistä (*Valtioneuvoston... 2007*).

Organisoitumisella on mahdollisesti merkitystä järjestöjen ja perheiden suhteessa sikäli, että se tuo jatkuvuutta, enustettavuutta ja antaa jonkin ajatuksen ryhmän toiminta-ajatuksesta. Organisoitumisella on merkitystä periaatteessa myös niin, että organisoituminen on kunkin perusoikeus.

2) Toiseksi toimijat ovat yksityisiä, tai ehkä parempi sana olisi riippumattomia. Tämä rajaa pois erinäisten vallanpitäjien ja sellaiseksi haluavien perustamat puolivaltiolliset, puolisoitilaalliset ja muuten täysin valtion tai yrityksen määräysvallassa olevat toimijat. Sellaisia voivat olla myös yritysten valko- tai viherpesutarkoituksessa perustamat ”vapaaehtoisuustoimijat” (ks. Eliasoph 2013). Helanderin ja Laaksonen (1999,17) luonneh-

dinnassa kuitenkin merkittävien ongelma suomalaisessa tarkastelussa ovat hallinnon harmaan vyöhykkeen organisaatiot, lähinnä julkisoikeudelliset yhdistykset, joilla ei tämän kirjan teemojen kannalta ole merkitystä.

Yhdistykset ovat riippumattomia, kunnes toisin todistetaan. Riippumattomuus tarkoittaa mahdollisuutta määrätä toiminnan tarkoitus, valita sitä toteuttavat henkilöt, määrätä omasta taloudesta ja myös kieltäytyä taloudellisesta tuesta sekä oikeutta hallinnoida omaa omaisuutta (Salamon ja Sokolowski 2016, 1534).

Varsinaista pakottamista pehmeämpää ja lievempää on yhdenmukaisuuden paine, johon johtavat esimerkiksi eri rahoittajien tavat toimia. Mutta siinäkin tapauksessa itse rahoituksen hakemisesta järjestö päättää varmasti itsenäisesti.

Oma lukunsa on yhdistysten ryppäessä oleva regressoituminen keskimääräistä toimintaa kohden, joka on erotettava varsinaisesta ulkoisesta pakosta. Järjestöt ovat organisaatioita, ja organisaatioilla on taipumusta tiettyihin ikäkriiseihin, joiden seurauksena niiden alkuperäinen liikevoima korvautuu organisaation itsensä olemassaolon varmistamisella (esim. Koski 2006).

Itsenäisyydellä on merkitystä myös sellaisten ryhmien kanssa toimittaessa, joissa viranomaistoimijat ovat tavalla tai toisella osapuolena, esimerkiksi vangit, huumeiden käyttäjät, paperittomat ja niin edelleen. Riippumattomuus on tärkeää silloin, kun etujärjestö ajaa kansalaisen asiaa esimerkiksi kuntaa, Kelaa tai valtion viranomaista vastaan.

3) Kolmanneksi toimijat ovat sellaisia, että toiminnan tuottamaa mahdollista taloudellista ylijäämää ei jaeta osinkoina tai ylisuurina palkkoina jäsenille tai sijoittajille (Helander ja Laaksonen 1999).

Kysymys ei siis ole ensisijaisesti siitä, voiko tuottaa ylijäämää vaan siitä, että ylijäämä sijoitetaan toimintaan. Järjestötoiminta yleishyödylliseltä osaltaan on myös lähes verovapaata. Suomessa olennaisin jakolinja kulkeekin yleishyödyllisen toiminnan ja liiketoiminnan välillä, ja tämä raja voi kulkea yhdistyksen sisällä. Keskeisiä ovat myös julkisesti tuettujen järjestöjen palvelutuotannon kilpailuvaikutukset (Särkelä 2016). Suomalaisen yhteiskunnan yksi keskeinen ominaisuus on juuri non-profit-perinteen ohkaisuus. Muissa Pohjoismaissa esimerkiksi voittoa tuottamattomien toimijoiden panos on Suomea huomattavasti merkittävämpää päiväkotien ja koulujen pyörittämisessä (Traetteberg, 2015; Thögersen 2015). Maailmassa on kaksi maata, joissa koulu voi tavoitella voittoa, ja toinen niistä on Ruotsi. Pohjoismaisen perinteen sisälläkin on eroja.

Suomessa voidaan liioittelematta todeta, että osa järjestöistä toimii viestinnässä ja markkinoinnissa niin kuin olisi osa kilpailunalaisia markkinoita. Samaan aikaan ne asemoituvat avustustoiminnassa markkinoiden ulkopuolelle. Salamon ja Sokolowski (2016) katsovat, että voitonjaon rajoitus voi olla myös osittainen. Lisäksi he pitävät sektorin idean mukaisena toimijoita, jotka toimivat yritysten tapaan, mutta palkkaavat tietyn määrän henkilöstöstä vajaatyökykyisiä. Taloudellisen ylijäämän jakamisen rajoitukset yhdistyksille ovat keskeinen asia, mutta kolmannen sektorin näkökulmasta yleishyödyllisyys voi toteutua monella tavalla.

4) Neljänneksi toimijoilla on itsemääräämisoikeus tai autonomia. Yhdistyslaki lähtee siitä, että yhdistyksen asioista päättävät jäsenet. Julkisten tehtävien ulkoistamisen (contracting out) vastapainona on lisääntynyt rahoittajien kontrolli järjestöjen toimintaan, sisäistä-

minen (contracting in). Salamon (1995) katsoo puolestaan, että julkinen tuki ei rajoita järjestöjen itsemääräämisoikeutta, vaan ennemminkin mahdollistaa sen.

Yhdistys voi päättää sopeutua toiminnan julkisen rahoittajan tulosvaatimukseen, jolloin se ottaa askeleen risteävien rationaliteettien kentällä (Koski 2009). Yhdistys voi myös päättää toimia asiakasohjautuvasti ja luovuttaa osan itsemääräämisoikeudestaan asiakkaiden ja/tai rahoittajan toiveille (Kansalaisyhteiskunnan... 2006). "Toiminnan turvaaminen ja henkilöstön aseman turvaaminen on ajoittain saattanut johtaa autonomian vaihtamiseen rahaan", kuten työryhmä muotoilee (emt., 12).

Itsemääräämisoikeus koskee myös jäseniä sikäli, että järjestön jäseneksi liittyminen ei voi perustua syntyperään. Jäseneksi liittyminen, liittymättä jättäminen ja eroaminen ovat perusoikeuksia.

5) Viidenneksi toimijat ovat vapaaehtoisuuteen perustuvia. Jäsenyys ja toiminta eivät ole pakollisia eivätkä perustu pelkästään rahalliseen korvaukseen. Kaiketi kolmannen sektorin toimijan perustaminen on vapaaehtoista ja lähes poikkeuksetta jossain päin organisaatiota joku toimii vapaaehtoisesti. Vapaaehtoisuus voi toteutua monin tavoin, esimerkiksi suostumalla alipalkkaukseen hyvän asian puolesta toimivassa organisaatiossa (Kendall & Knapp 1995, Traetteberg 2015). Vapaaehtoisuuden kanssa ristiriidassa ei ole kuitenkaan sisäinen palo ja kutsumus tehdä jollekin asialle jotain.

Salamon ja Sokolowski (2016) tiivistävät kolmannen sektorin keskeiset ideat kolmeen: yksityisyys, yleishyödyllinen tarkoitus ja vapaaehtoisuus. Ideoita konkretisoidessaan he esittävät viiden kohdan listan, joka tulee hyvin lähelle edellä esitettyä:

organisoituminen, yksityisyys, itsenäisyys, vapaaehtoisuus ja kokonaan tai osittain rajoitettu voitonjako.

Kansalaisjärjestötoiminta on määritelty olevan aatteellista, voittoa tavoittelematonta toimintaa, joka rakentuu autonomisesti tietyn toiminta-ajatuksen ympärille (Kansalaisyhteiskunnan... 2006, 2). Tämänkin määritelmän keskeinen ajatus on hyvin linjassa edellä esitetyn kanssa. Organisoituminen ja yksityisyys olennaisilta osin on mukana jo siinä asiassa, mitä määritellään. Samainen työryhmä määritteli heti perään yleishyödyllisyyden "toiminnaksi, joka tapahtuu yhteisvastuullisesti ja autonomisesti yleiseksi hyväksi, ei kohdistu vain rajoitettuun henkilöpiiriin, ei tuota osallisille tai muille yksittäisille henkilöille taloudellista etua, on aatteellista ja perustuu toimijan sääntöjen tarkoituksypykälään". Näin työryhmä purki rajoitetun voitonjaon ajatusta erikseen. Kokonaisuutena arvioiden keskeiset elementit ovat samat kuin edellä.

Kansainvälisessä vertailututkimuksessa Helander ja Laaksonen (1999) päätyivät rajaamaan kolmannen sektorin ulkopuolelle kirkon (mutta ei uskonnollisia yhdistyksiä), itseapuryhmät ja spontaanit toimijat sekä kumppanuushankkeet. Kansainvälisessä hankkeessa pyritään yhdenmukaisiin käytänteisiin, joten rajaukset perustuvat ylikansallisiin ohjeisiin. Hyvästä syystäkin Helander ja Laaksonen (1999) sisällyttävät säätiöt kolmannen sektorin määritelmän sisään.

Järjestötoiminnan ytimessä ovat siis kansalaisten vapaasta tahdosta kumpuavat organisoidut toimijat, joiden tarkoituksena on jokin muu kuin suoran taloudellisen hyödyn tuottaminen jäsenilleen. Sektorin ydinkriteerit ovat melko selkeät. Edellä kuvattu tarkastelee vapaaehtoissectoria ja sen rajoja sinne kuuluvien organisaatioiden ominaisuuksien kautta. Kuten todettu

aiemmin, sektorin tutkimus on pitkälti organisaatioiden tutkimusta.

Yhdistystoiminnan käynnistäviä voimia ovat aatteellisuus ja intressi. Niiden käsitteellinen erottelu tarjoaisi epäilemättä mahdollisuuden laajamittaiseen esitykseen, mutta tässä tyydyn lyhyeen kuvailuun. Yhdistystoiminnan ytimessä on perinteisesti ollut aatteellisuus, kuten yhdistyslain alkusanoista voi päätellä. Esimerkiksi Rani- nen (ja muut 2007, 44) puhuu aatteellisesta sektorista. Ruotsissa järjestöihin viitataan myös yleisesti painottaen aatteellisuutta ja ihanteellisuutta (ideella organisationer). Tilastokeskus määrittelee aatteellisuuden lähinnä negaation kautta: tarkoituksena ei saa olla voiton tai muun taloudellisen ansion hankkiminen jäsenille (Tilastokeskus www-lähde). Aatteellisuus on pysynyt mukana yhdistystoiminnan lainsäädännön ytimessä, maailma ympärillä on muuttunut. Vaikka taloudellisen edun tavoittelu ei ole yhdistyksen keskeisin ajatus, järjestöis- sä on, yleensä hierarkian huipulla, henki- löitä, joiden keskeisin julkilausuttu tehtävä on rahoituksen varmistaminen.

Harjulle (2010) aatteellisuus on aktiivinen ominaisuus, ei vain voitonpyynnin puuttumista. Harjun näkemys on, että aate on kansalaistoiminnassa haalistumas- sa. Hän puhuu ”valheessa elämisestä” ja ratkaisua vaativasta ristiriidasta, jos järjes- töjen juhlapuheissa aate elää ja voi hyvin, mutta käytännön toiminnassa tähdätään käytännön pakosta neutraaliuteen. Jännite erityisen aatteen edistämisen ja neutraalin ”vaikuttavuuden” välillä kiertää vastaan kerta toisensa jälkeen järjestöjen asemaa pohdittaessa. Palveluntuotanto haastaa aatteellisuuden nostamalla esiin vaikutta- vuuden neutraalina, ideologioiden ulko- ja yläpuolella operoivana yhteisenä etuna. Vaikuttavuus on yleishyödyllisyyttä, joka haastaa yleishyödyllisten yhdistysten aat-

teellisuuden. Uskoakseni järjestöjen tai niiden tutkimuksen keskeinen tehtävä on juuri tämän jännitteen purkaminen, tai sitten on opittava elämään sen kanssa.

Beveridge (1948) kuvaa vapaaehtoisor- ganisaatioita yksityisiksi yrityksiksi ih- miskunnan palveluksessa, mikä juhluvuu- dessaan viittaa aatteellisuuteen enemmän kuin intressiin. Tässä määritelmässä tiivistyy kansalaistoiminnan ihanteellisuus: havaitaan toimia vaativa asia ja halutaan toimia välittämättä, kuka tarkalleen saa hyödyn. Se, että yleishyödyllisyyden tai aatteellisuuden termien sisältö vaihtelee tai on epämääräinen, ei käytännössä juuri haittaa menoa. Paradoksaalisesti pa- himmin aatteen sokaisemat ja faktoista, logiikasta tai empiirisistä havainnoista piittaamattomat ovat ehkä sittenkin vai- kuttavuuden mittaamiseen aatteenomai- sesti uskovat.

Siisiäinen ja Kankainen (2009) käyttä- vät termiä ”intressi” järjestöjen yhteydes- sä (myös esim. Siisiäinen 1996, Heikkala 2001). Intressi kuvaa hyvin esimerkiksi ammattiosastoa tai edunvalvontajärjes- tää. Näissä tapauksissa yhdistys ei tuota ehkä taloudellista voittoa, mutta saattaa hyvinkin tuottaa taloudellista etua, tai vähentää haittoja, jollekin ryhmälle. Sil- loin, kun intressi kohdistuu johonkin ylei- seen hyötyyn, kuten puhtaaseen ilmaan, aatteellisuus on ainakin yhtä hyvä termi kuin intressi. Olettaen tietenkin, että puh- das ilma, ei esimerkiksi tuulivoimaloiden rakentajien taloudellinen etu, on todellinen päämäärä. Intresseistä vapaa aatteellinen toiminta elää voimakkaimmin ehkä men- neisyyteen projisoiduissa ihannekuivissa. Yhdistyksessä on oltava jokin sille sopi- va yhdistelmä aatteellisuutta ja intressi- perustaista toimintaa, jotta se houkuttelee ihmisiä mukaan ja pitää ihmisiä mukana. Oletan, että yksittäiset ihmiset tullessaan yhdistystoiminnan vaikutuspiiriin pohti-

vat näitä aatteellisuuden ja intressien ky- symyksiä konkreettisesti muodossa enem-

män kuin aiemmin esiteltyä muodollista organisaatioiden kriteerien listaa.

JÄRJESTÖTOIMINNAN VAHVUUDET JA HEIKKOUEDET

Salamon (1997) kysyy, mihin järjestö- sektorin puutteisiin julkinen sektori on päätenyt vastaamaan. Samalla hän kääntää pääläelleen yleisemmän tarkastelutavan kolmannesta sektorista julkisen ja markkinoiden puutteiden tilkitsijä- nä. Kronologisesti tarkasteluna Salamonin tapa on parempi, ovathan nykytermein kolmannen sektorin toimijat julkista palve- lusektoria vanhempi toimijaryhmä (myös esim. Corry 2010, Zimmer 2013).

Salamonin keskeinen ajatus on, että kolmatta sektoria ja julkisia toimijoita on viisainta pitää toisiaan täydentävinä. Jul- kisen puolen heikkouksia vastaa jokin kol- mannen sektorin vahvuus ja päinvastoin. Vastakkainasettelu on hänen mielestään tarpeeton. Salamonin ajatuksesta johto- päätöksenä olisi, että julkisen ja kolman- nen sektorin yhteistyön perusmuoto olisi työnjako mieluummin kuin kilpailu, näin Suomessa hyvin pitkälti onkin. Suomessa hyvin pitkälti onkin. Suomessa yhdistysten ja valtion suhdetta on pidet- ty kumppanuutena, ei vastakkainasettelu- na (Siisiäinen ja Kankainen 2009,120, ks. Särkelä 2016). Salamon katsoo myös, ettei läheinen suhde julkiseen valtaan vaaranna järjestöjen vallan vahtikoiran roolia, päin- vastoin. Hyvin vähän tukea löytyy ole- tukselle, että vahva julkinen sektori veisi elintilan järjestöiltä tai molemmat yhdessä tekisivät suvun, naapuruston ja ystävien tarjoaman tuen tarpeettomaksi (esim. Kou- vo 2014, Lorentzen 2013).

Järjestöjen, yhdistysten ja seurojen toi- minnasta katsotaan yleisesti olevan hyö- tyä, sekä yleistä että erityistä. Tekemissäni

pienimuotoisissa kyselyissä olen saanut to- deta, että järjestötoiminnan erityisyys hah- mottuu huonosti, jos sitä edes on. Ylei- simmin viitataan siihen, että ollaan lähellä ihmistä muun kuin taloudellisen motiivin ajamana. Eri näkökulmista lista järjes- töjen vahvuuksista on erilainen, mutta tietyt asiat toistuvat samalla tavalla kuin edellä esitetyt ydinkategoriat.

Näkemykset voivat painottaa yleistä yhteiskunnan koheesiota, jolloin järjestöt tai ylipäänsä oikeus perustaa niitä, toi- mivat kittäinä yksilöiden välillä. Jos taas painotetaan järjestöjä palveluntuottajina, päädytään tilanteeseen, jossa verrataan järjestöjä yleensä julkisiin toimijoihin ja yritystoimijoihin (Marshall 1996,46). Mi- kään lähellekään kattava lista järjestöihin yleensä liitettyistä vahvuuksista tuskin voi liittyä mihinkään järjestöön kattavasti ja kokonaan. Vahvuuksista on myös vaihte- levasti näyttöä, on yleisiä uskomuksia ja perusteltuja uskomuksia.

Järjestöjen vahvuuksia listatessa tullaan olettaneeksi yleisesti monta asiaa. Ensin- näkin on asioita, joita pitää hoitaa. Toiseksi on erilaisia tapoja hoitaa asia ja erilaisia toteuttajia määritellyille tehtäville. Ja edel- leen oletetaan, että tavoissa hoitaa asiat on systemaattista vaihtelua liittyen toteut- tajan organisaatiomuotoon. Siitä, että jo- kin järjestö hoitaa jonkin asian hyvin, ei seuraa että vain järjestö voi hoitaa asian hyvin. Puhumattakaan, että mikä tahansa muu järjestö, vain olemalla järjestö, hoitai- si asian yhtä hyvin. Järjestöjen vahvuuk- sien pohdinnassa ollaan lähellä kolmannen

sektorin ajattelumalleja. Tausta-ajatus siirtyy kohti tilaajaa (yhteiskunta), jolla on lista tehtäviä ja tarve saada niille tekijä. Mutta yhdistystoiminnasta käsin katsottuna yhdistyksen on oltava vahva jäsenilteen, ja se riittää.

Seuraavassa on listanomaisesti esitettynä ominaisuuksia, jotka voidaan nähdä yhdistysten ja järjestöjen, tai laajemmin kolmannen sektorin, vahvuksina. Listauksen perustana on Marshallin esitys (1996, 48-51) vapaaehtoisuuteen liittyneistä uskomuksista. Uskomukset ovat siinä määrin positiivisia, että listaa voi hyvällä syyllä pitää listana vahvuuksista. Ne tuskin ovat toimiva tsekkauksista minkään organisaation järjestövahvuuksien mittaamiseen. Ennenminkin näistä kahdeksasta uskonnuksesta muodostuu kokonaisuutena yleisen tason muotokuva järjestövahvuuksista, jotka saavat vahvojen järjestöjen toiminnassa aina hieman erilaisen muodon.

1) Ensimmäinen uskomus on, että kolmannella sektorilla kysymys on aina **vapaaehtoistyöstä**. Vapaaehtoisuus vahvuutena liittyy järjestötoiminnan missioihin ja päämääriin. Missio ohjaa ihanteellisessa tapauksessa toimintaa tehokkaasti kohti valittua päämäärää ja vastaavasti auttaa karsimaan rönsyjä, jotka eivät palvele mission toteutumista. Toisaalta vapaaehtoisuus voi alentaa toiminnasta koituvia taloudellisia kustannuksia. Samalla vapaaehtoisuus todistaa sen puolesta, että ihmiset pitävät toimintaa oman panoksensa arvoisena.

Kaikilla järjestöillä ei ole varsinaista vapaaehtoistoimintaa, eikä edes yritystä sellaisen käynnistämiseksi. Kaikilla ei ole myöskään kovin selkeää ja päivitettyä missiota. Kirjallisuudessa tunnetaan, hyvinkin, oma termi (mission drift) tilanteelle, jossa järjestö jää ajalehtimaan ilman selkeää

toiminnan päämäärää. Silloin ainoa todellinen tavoite on järjestön itsensä olemassaolon jatkuminen ja käytännön toteutuksena rahoittajien mieltymysten ennakointi.

Järjestöjen luottamuselimissä ollaan useimmiten vapaaehtoistoimijoina, mutta aina tämäkään ei pidä paikkaansa. Vapaaehtoisuus on järjestöjen vahvuus, mutta ei monopoli eikä kaikkien järjestöjen vahvuus (esim. Moilanen 2015). Järjestöihin liittyminen ja niistä eroaminen on vapaaehtoista. Järjestöistä löytyy vapaaehtoistoimintaa ja useimmiten organisoitu vapaaehtoistoiminta on järjestön pyörittämää. Parhaimmillaan vapaaehtoisuus on järjestöjen keskeinen vahvuus ja sen takia järjestöt voivat saada, verrattuna vaihtoehtoihin, enemmän aikaa vähemmällä panoksilla.

2) Toinen uskomus on, että toisin kuin byrokraattinen julkinen sektori, **kolmas sektori on perusolemukseltaan henkilökohtaisempi ja lähempänä paikallisyhteisöä**. Tämä vahvuus ilmenee järjestöjen halussa ja kyvyssä nostaa tai tuoda asiakkaidensa tai jäsentensä ”ääni kuuluviin”. Järjestöillä on myös mahdollisuuksia reagoida yksilöllisiin tarpeisiin riippumatta ammattikuntien tehtävänkuvien rajoituksista, virka-ajoista tai kunta-rajajoista. Toisaalta kuvaus voisi sopia hyvin myös mafiaan tai nepotistiseen valtioon. Henkilökohtaisen otteen vahvuus on byrokraattien heikkous, mutta kolikolla on toinenkin puoli.

Kaikki järjestöt eivät kuitenkaan ole lähellä paikallisyhteisöä. Kysymys on enemmän organisaation koosta, resursseista ja toimintamalleista kuin sektorista. Lisäksi on hyvä huomata, että byrokraatia on hyvä asia tasapuolisen ja lainmukaisen kohtelun kannalta. Minkä tahansa organisaation toiminta voi taantua tai kehittyä suhteessa ympäröivään yhteisöön. Suomalaisessa

ympäristössä pieni kunta on pienempi kuin suuri järjestö ja varmasti usein lähempänä sen kunnan asukkaita, joista puhutaan. Kunnat ovat järjestöjä demokraattisempia sikäli, että kunnan jäseneksi pääsee muutamalla sen alueelle. Järjestö voi valikoida jäsenensä tarkemmin. Toisaalta kansalainen voi perustaa järjestön, mutta ei kuntaa. Sikäli julkinen ja järjestöpuoli täydentävät toisiaan.

Jäsen ja ääni -periaate takaa järjestöissä jäsenedemokratian, ainakin periaatteessa. Mikään ei estä järjestöjä olemasta lähellä paikallisyhteisöä ja ihmisiä, mutta ne voivat olla myös eri ryhmiä jakavia. Se, että suurella järjestöllä on paikallisyhdistyksiä, ei automaattisesti luo hyviä ja toimivia suhteita paikallisista yhdistyksistä keskusliittotasolle. Voi olla päinvastoin. Harju (2010) esittää, että järjestöeliitti toisinaan pyrkii ”sivistyneeseen keskusteluun” vallan eliitin kanssa, viitaten siihen, että se ei ole erityisen lähellä paikallisyhteisöä. Siisiäinen (1996, 47) toteaa samansuuntaisesti, että valtion ja kansalaisyhteiskunnan raja kulkee järjestöjen sisällä, esimerkiksi tilanteissa, jossa järjestön johto ja hallinto kuuluvat valtiokoneistoon, mutta jäsenet eivät. Knight (1993) katsoo, että nimenomaan järjestöillä on taipumusta toimia päinvastoin kaukana ja kaukaa paikallisista yhteisöistä.

3) Kolmas uskomus on, että valtio edustaa konsensusta ja suurta enemmistöä. **Kolmannella sektorilla on kyky nostaa esille vähemmistöjen asioita**. Toiminnassa vähemmistöjen asian esiin nostaminen ja paljon puhuttu vertaistuki täydentävät parhaimmillaan toisiaan ja tekevät toiminnasta tehokasta. Näkökulmien esille tuonti on omiaan myös edesauttamaan hyvää ja tasokasta palveluntuotantoa, joka edellyttää ryhmän tarpeiden tuntemista. Vaikuttavimmat järjestötoimijat pystyvät yhdistämään edunvalvonnan ja

palvelutuotannon (Abramson & Benjamin, 2015), eivätkä joudu valitsemaan niiden välillä. Järjestöillä on kyky, ja nähdäkseni myös toteen näytetty kyky, nostaa esiin ongelmia lainsäädäntöhankkeissa ja arjen kysymyksissä kuntatasolla. Näkyvien vähemmistöjen määrä lienee myös noussut maahanmuuton ja yhteiskunnan liberalisoitumisen myötä.

Järjestösektorilla on vastaavasti myös sellaisia toimijoita, jotka saattavat jarruttaa vähemmistöjen oikeuksien toteutumista. Sekin puoli kuuluu osana järjestäytymisen vapauteen. Vähemmistöjen edustaminen on myös mahdollisesti yksi järjestötoiminnan heikkouksista (Salamon 1995).

Vähemmistöjen menestyksellinen edustaminen edellyttää toimivia instituutioita järjestökentän ulkopuolella. Jos järjestöt tuovatkin vähemmistöjen ääntä kuuluville, yleensä valtiolliset elimet lopulta takaavat vähemmistöjen oikeudet. Valtiollisten elinten on yleensä myös sovittava yhteen vähemmistöjä edustavien toimijoiden näkemykset keskenään ja vallitsevan lainsäädännön kanssa. Tämä järjestövahvuus toteutuu ehkä parhaiten erilaisten potilasjärjestöjen ja vammaisjärjestöjen kohdalla. Vaikka järjestöt edustaisivat hyvin eri ryhmiä, toiminnassa voi olla, ja onkin, aukkoja ja päällekkäisyyksiä.

Oma erityinen tapauksensa ovat ryhmät, joiden suhde valtioon tai julkiseen on problemaattinen. Huumeiden käyttäjät, vangit tai niin sanotut paperittomat ovat ryhmiä, joiden edustamisessa järjestöjen korvaaminen on vaikeaa.

4) Neljäs uskomus on, että yksityisen sektori edistää yksityistä etua ja **kolmas sektori edustaa yhdessä julkisen sektorin kanssa yhteistä etua**. Julkiset ja kolmannen sektorin toimijat käytännössä vastaavat niin sanottujen

julkishyödykkeiden rahoituksesta ja/tai tuotannosta, sikäli tämä uskomus on perusteltu. Järjestöjen ominaisuutena yleishyödyllisyys on yhteisen edun edustamista. Tämän päivän keskustelussa esimerkiksi ”vaikuttavuus” viittaa juuri yleiseen etuun ja hyötyyn toiminnan tuloksena. Se ei ole lähtökohtaisesti riippuvainen tai kiinnostunut vaikutuksen aikaansaajan organisaatiomuodosta, ei myöskään toimijan tausta-aatteesta. Näkemykseni on, että juuri yhteisen edun määrittely on keskeisiä ja mielenkiintoisimpia asioita järjestökentällä. Aatteita on monia ja vaikuttavuuksia on yksi.

Toisaalta (etu)järjestömuotoisia toimijoita on tunnetusti kritisoitu yhteisen edun unohtamisesta ja oman kapean intressin ajamisesta välittämättä muille koituvista vaikeuksista, tuskin kokonaan ilman aihetta. Järjestöillä ei ole myöskään velvoitetta huolehtia muusta kuin jäsentensä edusta, ja usein niihin kuulutaan juuri siksi.

5) Viides uskomus on, että **kolmas sektori huolehtii vähäosaisista**. Tämä pitää paikkansa osittain, mutta on esimerkkejä myös päinvastaisesta. Ihmiset voivat järjestäytyä myös sulkeakseen ei-toivotut jäsenet yhteisöstä avoimesti tai peiteltyä. Vähäosaisista huolehtimisen luonnehdinta sopii suureen osaan seurakunnista ja osaan järjestöistä hyvin. Toisaalta liikuntaseuroissa vähävaraiset ovat jäämässä toiminnan ulkopuolelle (Koski 2006, Smolej 2017). Usein järjestöihin myös luotetaan enemmän kuin julkisiin toimijoihin marginaaliryhmien parissa. Hyväntekeväisyyteen liittyy myös ongelmia, joista Pohjoismaiden mallissa nimenomaan on pyritty eroon. Knight (1993) esittää tälle uskonnolle täysin päinvastaisen havainnon, jonka mukaan kolmannen sektorin läsnäolo on käänteisessä suhteessa avun tarpeeseen

(myös Siisiäinen ja Kankainen 2009, Hanifi 2011). Kuitenkin jotkut järjestöt, säätiöt ja seurakunnat huolehtivat heikompiosaisista, joista muut eivät välttämättä huolehdi. On hyvä, jos järjestöt huolehtivat esimerkiksi ruoka-avun jakamisesta. Mutta se ei ole hyvä, jos tämä sementoi sen tarpeen eli tekee siitä pysyvää.

Huolehtiminen itsessään kuuluu asiaan, ja se on syytä edellyttää tapahtuvaksi. Järjestöjen vahvuus ehkä onkin siinä, miten ne huolehtivat vähäosaisista. Jos järjestöt ja seurakunnat onnistuvat tekemään sen inhimillisemmin, kunnioittavammin ja mahdollisuuksia enemmän tarjoten kuin muut, se on tärkeää ja selkeä ansio.

6) Kuudes uskomus on, että **kolmannella sektorilla asioista päätetään lähiyhteisössä**, ei markkinoilla tai hallituksessa ja politiikassa. Demokratia on periaatteessa sisäänkirjoitettu järjestöihin, sikäli uskomus on aiheellinen. Siinäkin tapauksessa, että päätökset eivät ole edes kovin hyviä, lähidemokratialla on merkitystä. Kirjan toisella puoliajalla käy hyvin ilmi, että tähän päätöksentekoon ei ole suurta tunkua. Ja kyselytutkimukset vahvistavat tämän (Järjestöbarometri 2014). Toisaalta myös oligarkkinen järjestö voi toimia varsin tehokkaasti tarkoituksensa mukaisella tavalla, kuten Batsleer (1995, 243) muistuttaa. Järjestöt ovat kuitenkin lähtökohtaisesti demokraattisia, jäsenellä on ääni ja mahdollisuus erota. Kolmannella sektorilla ei varmastikaan aina päätetä asioista lähiyhteisössä, mutta eivät lähiyhteisössä tehdyt päätökset toisaalta ole aina erityisen hyviä päätöksiä.

7) Seitsemäs uskomus on, että **kolmas sektori on tiiviisti yhteydessä moraalisiin arvoihin**. Marshall ei löydä näyttöä sille, että kolmas sektori perustui-

si jalompiin arvoihin kuin esimerkiksi lainsäädäntö. Moraalin sisältö muuttuu ajassa. Järjestöjen tehtävä voi olla yhtä hyvin tulkita ja muuttaa moraalisten arvojen sisältöä, kuin heijastella niitä. Moraalisuuteen pätee sama kuin yhteiseen etuun: harva vastustaa moraalisuutta, mutta sen käytännön sisällöstä on vaikea päästä yksimielisyyteen. Laillinen ja omasta mielestään moraalinen yhdistys voi olla moraaliton tai toivottomasti kiinni menneessä moraalissa toisen yhdistyksen mielestä, ja molemmat ovat osa järjestösektoria. Osa järjestöistä edustaa tulevaisuuden ja osa menneisyyden moraalisia arvoja, ja hyvä niin. Moraalisuuden korostamiseen voidaan päätyä jäännösmenetelmän kautta. Jos toimintaa ei ohjaa voitonpyynti tai lain velvoitteet, sen on oltava jotenkin moraalisesti ohjattua.

Järjestöillä kuitenkin näyttää olevan kyky auttaa yhteiskuntaa sulattelemaan arvojen ja yhteiskunnan muutoksia. Hyvä esimerkki tästä ovat perhearvojen muutokset, joiden vienti myös lainsäädäntöön on paljon sidoksissa järjestöjen aktiivisuuteen. Järjestöillä on hyvä tuntuma moraalien muutoksiin ja murroksiin, ja toisaalta ne myös edistävät muutosta.

Näkemykseni on, että järjestöt ovat yhteydessä moraalisiin arvoihin. En pidä niinkään kiinnostavana sitä, mitä yleviä asioita järjestöt kirjaavat toimintasuunnitelmiin ja nettisivuille. Ihmiset puhuvat moraalista valinnoista punnitessaan osallistumistaan järjestöjen toimintaan. Tämän toisen puoliajan kertomukset osoittavat.

8) Kahdeksas ja viimeinen uskomus on, että **kolmas sektori on luova, innovatiivinen, joustava ja nopea reagoimaan**. Järjestöjen nopeus ja joustavuus ovat hyviä argumentteja. Samalla on hyvä huomauttaa, että joustavuutta ja nopeut-

ta on hyvin vaikea hankkia sopimuksilla (ks. Knapp 1996, Smolej 2017). Tästä johdettua innovatiivisuuden hankkiminen os-topalveluilla järjestöiltä kohtaa ongelmia. Innovatiivisuuden edellytykset perustuvat siihen, että järjestöillä on parempi kyky nähdä esimerkiksi perheiden tilanne sellaisena kuin se on verrattuna ammattilaiseen, joka määrittelee tilanteen oman ammattiroolinsa ja koulutuksensa kautta. Järjestöt pystyvät myös yhdistämään epätodennäköisiä asioita toisiinsa. Parhaimmillaan järjestöjen toimintaan liittyy sekä joustavuus että nopeus ja myös kyky ymmärtää apua tai tukea tarvitsevan tarpeita.

Suomen olosuhteissa kolmannen sektorin luovuus näyttää keskittyvän pitkälti erilaisten mallien ja menetelmien luomiseen. Järjestöjen kerrotaan mielellään alun perin kehittäneen nykyiset ja itsestään selvinä pidetyt palvelut. Se, mikä kymmeniä vuosia myöhemmin näyttää innovatiiviselta, on tuolloin ollut todennäköisesti vastaamista akuuttiin tarpeeseen. Nykyaikaisen ajattelumallien vieminen historiaan, jonne ne eivät kuulu, ei tee järjestöistä innovatiivisia nyt. Innovatiivisuuden liittäminen järjestöihin ei oikein voi selittyä organisaatiomuodolla.

Mikään luonnehdinta ei sovi kaikkiin järjestöihin eikä mikään järjestö luultavasti täytä niistä jokaista. Ja ihme se olisikin. Jokaisesta yksittäisestä ominaisuudesta on helppoa löytää esimerkkejä, mutta myös esimerkkejä järjestöistä, joissa asia ei toteudu tai kunnista ja yrityksistä, joissa se toteutuu. Tiivistetysti voidaan sanoa, että yhdistysmuodosta itsestään ei seuraa välttämättä mitään erityistä hyvää sen enempää kuin pahaakaan. Toimiviin yhdistyksiin kuitenkin liittyy näitä piirteitä enemmän kuin kuntiin tai yrityksiin.

Knight (1993, 277) puolestaan katsoo, että muilla on opittavaa kolmannen sektorin toimijoista. Hyvin toimivia asioita ovat tiimityö, kyky hallita risteäviä intressejä, löytää katvealueita ja innovoida sekä toimia epäsuosittujen ryhmien ja asioiden eduksi. Knightin lista perustuu hänen ja tutkimusryhmänsä massiiviseen empiiriseen tutkimukseen Britanniassa. Yleisellä tasolla lista muistuttaa edellä lueteltuja ominaisuuksia, joskin esimerkiksi tiimityön painotus poikkeaa siitä.

Knapp (1996) kysyy, ovatko kolmannen sektorin toimijat todella tehokkaampia kuin vaihtoehdot. Tehtävien siirtämistä järjestöille sopimusperustaisesti perustellaan muun muassa sillä, että näin asiakkaat saavat valinnanmahdollisuuksia, saadaan innovatiivisia toimijoita palvelutuotantoon ja lisäksi nämä ovat kustannustehokkaita. Valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen koskee lähinnä alueita ja tilanteita, joissa väkimäärä ja muut edellytykset tarjoavat mahdollisuudet markkinoiden synnylle. Järjestöt ovat innovatiivisia, mutta Knappin näkemyksen mukaan ei ole näyttöä siitä, että ne olisivat sen enempää innovatiivisia kuin muutkaan. Innovatiivisuus yhdistyksen perustavana aatteena toteutuu lähinnä ns. ajatuspajoissa, jotka ovat aivan viimeisimmän yhdistysaallon edustajia. Innovatiivisuus liitetään nykyisin etupäässä start up -yrityksiin.

Kustannustehokkuuden katsotaan myös olevan kolmannen sektorin puolella. Knapp (emt.) antaa esimerkkejä: vapaaehtoistyön osuus, sitoutunut henkilökunta, vähemmän sääntelyä ja byrokratiaa, joustavammat sopimukset ja palkat ja niin edelleen. Kaikki asiat huomioon ottavia vertailuja on kuitenkin vähän (emt.). Edellä esitetty lista on myös sellainen, että kaikki järjestöt eivät edes tahtoisi olla kustannustehokkaita millä hinnalla hyvänsä. Myös kunnat ja valtio voisivat vähentää byrokratiaa, mutta

siitä koituisi myös paljon ongelmia. Byrokratia on ”keksitty”, jotta yhteiskunnat toimisivat nimenomaan tehokkaammin, tasapuolisemmin ja lakia noudattaen, ja tällä on hintansa.

Kolmannen sektorin vahvuuksista tiedetään paljon, mutta lopulta aika vähäinen osa niistä seuraa yhdistysmuodosta eikä mistään muusta. Siltä osin kuin järjestöt asettuvat yhdeksi kilpailevaksi tahoksi palvelutuotannossa muiden rinnalle, kysymys ei olekaan siitä, että järjestöt ovat hyviä olemuksellisesti. Nähdäkseni järjestöihin pätee, että innovatiivisuuden huiput ovat korkealla ja laaksot matalalla. Verrattuna esimerkiksi julkisen sektorin toimijoihin järjestöistä löytyy hyviä esimerkkejä molempiin päihin jatkumoa ja suurta keskinäistä vaihtelua. Kun innovatiivisuus asetetaan hyveeksi, löytyy aina keksimistä keksimisen ilosta.

Edellä sanottu koskee voittopuolisesti asetelmaa, jossa tehtävä tiedetään ja etsitään urakoitsijaa. Järjestöjen vahvuudet ovat myös siinä, että ylipäänsä muotoiltaan tehtäviä. Palvelutuotanto on hyvin harvoin koko totuus järjestöstä. Järjestöjen väline- ja itseisarvo kohtaavat luontevasti siinä, miten järjestöjen toimintaa avustetaan julkisesti. Yleisavustusten voi katsoa edustavan sitä, että järjestöjä avustetaan olemaan olemassa. Projekti- ja kohdeavustukset on kohdistettu tiettyyn ennalta määrättyyn toimintaan ja tulokseen. Liike on yleisavustamisesta kohdennettuun avustamiseen päin, mikä itsessään ei ole hyvä tai huono asia. Kinnunen & Kylmäluoma (2009) toteavat:

”Muuttuupa järjestöille ja yhdistyksille suunnattu rahoitusjärjestelmä mihin suuntaan tahansa, sen tulisi kuitenkin säilyttää ja mahdollistaa kolmannen sektorin sellainen toiminta, joka ei sellaisenaan palaudu ammatilliseen toimintaan. Tällaista toimintaa leimaa usein informaalinen ja

eettishumaaninen pohjavire, jonka ääntä yhteiskunnallisen toiminnan on kuultava.”

Järjestömaisuus ei kokonaan tyhjene palveluntuottajan, tuotteistetun palvelun ja asiakkaan kohtaamisen tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen.

Heikot kohdat ja pahisjärjestöt

Järjestöillä on vahvuuksien lisäksi heikkouksia. Voidaan, ja ehkä pitäisikin, puhua myös pahoista järjestöistä. Yhdistyslain pykälät estävät varsinaisesti pahan edistämisen yhdistyksen keskeisenä julkilausuttuna tavoitteena. Yhdistykseen liittyy hyväntekijän ja -tekeväisyyden ajatus, jota voi käyttää väärin (ks. myös *Valtioneuvoston...* 2007, 11), ja näin on tietävästi tapahtunutkin.

Viime vuosien lahjussotkuissa on satumoisin esiintynyt muutama tunnettu yhdistys ja säätiö, ja niitä ristiin ja rastiin omistavat yhdistykset ja säätiöt. Järjestökenttä voidaan näin nähdä osaltaan suomalaisen korruption ja kähminnän areenana. Esimerkiksi Harju (2010) antaa ymmärtää, että on myös järjestöjä, joiden keskeisin toiminta on olla valtionavun tilitoimistona, mikä tuskin on kunniaksi järjestökentälle kokonaisuutena.

Järjestöjä tietävästi on perustettu viher- ja valkopesutarkoituksiin. Näissä tapauksissa yleensä suuren luokan valtiollisen tai yritystoimijan aiheuttamaa ympäristöhaittaa tai sosiaalisia ongelmia pesemään perustetaan mittaluokaltaan pienempi ”kansalaisjärjestö”. Sen tarkoitus on sitten lievittää ongelmia jossain ja jonkin verran, ja tietenkin tiedottaa asiasta aktiivisesti (Eliasoph 2013). Mutta minkään lajin pahisjärjestöjen määrä ei liene lähelläkään sellaista, mikä oikeuttaisi liittämään pahanteckemisen järjestöihin yleisesti. Yhdistysten ja järjestöjen on katsottu olevan myös vaarallisia. Suomessa on itsenäisyyden aikana kielletty tuhansia järjestöjä eri perustein

(Siisiäinen 1996), esimerkiksi kommunistiset järjestöt 1930-luvulla ja Lotat sekä suojeluskunnat 1940-luvun lopussa.

Salamonin (1997, 44–49) esittämä, ja melko tunnettu, lista järjestöjen heikkouksista (voluntary failure) on: riittämättömyys, amatööriäisyys, paternalismi ja valikoivuus. Zimmer (2013, 211) katsoo, että lista puutteista oli aikanaan omalla tavallaan itsestään selvä. Sitä kuitenkin pidettiin ”hyväntekijöitä” loukkaavana. Tämä puolestaan liittyy Salamonin ajatuksia seuraten järjestösektoriin sitkeästi liitettyihin ominaisuuksiin, joita ei ole ”päivitetty”. Salamon ei tarkoita liittämällä puutteita jokaiseen järjestöön jokaisessa paikassa sen enempää kuin vahvuudet niihin liittyvät. Puutteet voivat kohdistua yksittäisiin toimijoihin, ja ongelmaksi ne tulevat, jos järjestösektori ja vain järjestösektori ottaa hoitaakseen laajoja tehtäviä. Kysymys on siis yhteiskunnan tason tarkastelusta, ei minkään yksittäisen järjestön puutteiden osoittamisesta.

Riittämättömyys viittaa siihen, että julkisilla toimijoilla on kolmatta sektoria paremmat mahdollisuudet verotuksen ja muiden ei-vapaaehtoisten keinojen avulla varmistaa riittävän kattavat toiminnot. Vapaaehtoisuuden varaan jäävissä ratkaisuissa vapaamatkustamisen tuomat vajeet rajoittavat halutun toiminnan laatua ja volyymia. Suomalaisessa ympäristössä riittämättömyydellä voidaan ymmärtää, suhteessa kuntiin, myös sitä, että kovin harva järjestö voi vastata todella laajamittaisista tehtävistä maanlaajuisesti muuten kuin lähes tai sataprosenttisella julkisella rahoituksella. Riittämättömyys on listatuista puutteista merkittävin syy siihen, että tehtäviä aikanaan otettiin julkisten palveluiden huolehdittaviksi.

Yksityisten tulonlähteiden varaan jääminen voi tarkoittaa myös sitä, että apua

on tarjolla vähiten silloin, kun tarve on suurin, esimerkiksi lama-aikaan. Euroopalaiset prosenttijärjestelmät ovat tuottaneet ongelmia, jotka tukevat Salamonin ajatuksia. Prosenttijärjestelmä tarkoittaa sitä, että kansalaiset voivat osoittaa veroistaan prosentin haluamalleen järjestölle. Tulokset eivät ole pelkästään rohkaisevia (Korolczuk 2013). Suomalainen pelimonopolijärjestelmä on oma erityistapauksensa. Monopoli on jossain määrin verotukseen rinnastettavissa oleva sääntelyjärjestelmä, joka on taannut järjestöille tulorahoituksen keskitetyksi. Vaikka monopolijärjestelmään on kohdistettu ajoittain kiivastakin kritiikkiä (esim. Pursiainen & Kultti 2017), siinä on myös vahvuutensa.

Samaan ongelmaan liittyvät Knightin (1993) kuvaamat ”laskuvarjojoukot”. Tällä hän viittaa järjestöjen menetelmäosaajiin, jotka tupsahtavat paikalle vetämään omaa prosessiaan tietämättä paikkakunnan elämästä tuon taivaallista. Laskuvarjojoukot ovat laskuvarjojoukkoja, koska yksikään järjestö ei ole niin kattava alueellisesti, että olisi esimerkiksi kuntiin verrattavissa. Knight (1993) puhuu paikoin kriittisessä raportissaan myös siitä, miten järjestöjen palkkatyöntekijät ajan saatossa muuttuvat samanlaisiksi byrokraateiksi kuin ne, joita aikanaan kritisoivat (ks. myös Ilmonen 1996). Järjestöbyrokraatit päätyvät ratkaisemaan menneen sukupolven ongelmia enemmän kuin olevan tai tulevan sukupolven. Järjestöt voivat olla liian pieniä hoitamaan suuria ongelmia ja liian suuria toimimaan notkeasti. Samalla ne voivat olla liian pieniä tehokkaan valvonnan näkökulmasta.

Järjestöjen riittämätön kyky huolehtia kaikista asioista liittyy niiden huonoihin mahdollisuuksiin kerätä resursseja kaikkeen tarpeelliseen. Ihmiskunnan pandat ja delfiinit vetävät lahjoituksia, mutta on lajeja, joiden auttaminen edellyttää

veroin kerättyjä panoksia. Järjestöjen vahvuudeksi on toisaalta nostettu kyky huolehtia ”epäsuositettujen” ryhmien auttamisesta, harvoin kuitenkaan lahjoitusvaroin.

Riittämättömyys on kohtalokas heikkous silloin, kun puhutaan perusturvallisuuden kannalta olennaisista asioista, esimerkiksi lääkäreistä ja turvakodeista. Kun laajennamme näkökulmaa vaikkapa liikuntaan, voidaan todeta, että liikuntaseuratoiminta ei ole erityisen riittämätöntä (tosin Koski 2006 puhuu suuresta tyydyttämättömyydestä kysynnästä). Suomalaiseen yhteiskuntaan tämä järjestöheikkous ei juurikaan liity.

Amatöörimäisyys viittaa tilanteisiin, joissa intoa ja halua on enemmän kuin tietoa ja taitoa. Amatöörimäisyyttä on vaikea pitää varsinaisena puutteena sinällään. Vapaaehtoisuushan on yksi kolmannen sektorin vahvuuksia, ehkä keskeisin. Kansalaisjärjestötoiminnalle on ominaista, että kuka tahansa voi hoitaa mitä tahansa tehtävää (*Kansalaisyhteiskunnan...* 2006, 11). Samaan aikaan ammatillinen toiminta ei ole este yleishyödyllisyydelle (Valtioneuvoston... 2007, 14).

Amatöörimäinen toiminta ei ole ongelma paitsi silloin, kun se on väärässä paikassa väärään aikaan. Ongelmia on epäilemättä, jos amatöörimäisyyteen liittyy huijaaminen tai vapaaehtoisten vastuuntunnon ryöstöviljely. Yksi järjestökentän perustoteamuksia 2000-luvun Suomessa on, että niitä pidetään aiheetta puuhastelun ja harrastelijamaisuuden areenoina (esim. Smolej, 2017). Järjestöjen toiminta, erityisesti sosiaali- ja terveysalalla, on ammattimaistunut ja tehtäviä on siirretty viimeisten vuosikymmenten aikana julkiselle sektorille huomattavan paljon. Viimeiseen kahteen vuosikymmeneen keskittyvä tarkastelu tosin viittaa päinvastaiseen

liikkeeseen. Nykyisessä tilanteessa akuutti asia lienee amatöörien saanti ja heidän panoksen yhteensovittaminen ammattimaisen työn kanssa. Amatöörimäisyys on terminä negatiivissävyinen. Sama asia ilmaistuna inhimillisyytenä, lähimmäisyytenä tai pitkäjänteisyytenä antaa aivan eri vaikutelman. Ei-ammattilliselle toiminnalle on olemassa oma tilansa, joka ei kilpaile ammatillisen toiminnan tai avun kanssa, esittää Falk (2015).

Amatöörimäisyys ei ole ongelma myöskään silloin, kun suhteellisuudentajuisten vanhempien pienet lapset pelaavat tai leikkivät, vaikka se tapahtuisi jonkin sellaisen urheilulajin muodossa, jossa on myös ammattimaista toimintaa. Seuran makkapalokkaan ei arvioida kuten huippuravintoloiden annoksia. Amatöörimäisyys on joskus olennainen ja positiivinen osa toimintaa ja määrällisesti arvioituna suomalaisen järjestökentän valtaosa on vihkiytynyt hyvään amatöörimäisyyteen.

Ajallamme tyypillinen tapa kuvata työelämää kuluttavana ja kaikkialle työntyvänä on saanut ihmiset etsimään intohimoisia harrastuksia ruuanlaitosta, purjehduksesta ja käsityöstä joitakin mainitakseni. Heidän amatöörimäisyyteensä liittyy paljon intohimoa ja epäilemättä taitoakin. Amatöörimäisyys on näin ollen järjestötoiminnan heikkous, jos ja vain jos, se on paikassa, minne se ei kuulu. Kokonaisuutena amatöörimäisyys on suomalaisen yhdistyselämän vahvuuksia.

Paternalismi puutteena liittyy osittain amatöörimäisyyteen ja erityisesti hyväntekeväisyysperinteeseen. Jos asiat jäävät vain hyvän tahdon varaan, jako apua antaviin ja saaviin sementoituu, syntyy riippuvuussuhteita. Pohjoismaisessa perinteessä korostetaan oikeusperusteita armeliaisuuden sijaan (Fredriksen 2015, Eliasoph 2013). Aivan viimeisten vuosien aikana ruanja-

kelun ja diakoniatyön merkitys Suomessa on kasvanut. Näitä ilmiöitä tuskin voit kuitenkaan paternalismikritiikkiin suoraan yhdistää. Paternalismissa on kysymys enemmän perinteisten luokkayhteiskuntien ja epätasaisemman tulonjaon yhteiskuntien ongelmista. Kriittisestä perinteestä tarkasteltuna hyväntekeväisyys toiminnan keskeinen tehtävä ei ole niinkään auttaa, vaan luonnollistaa yhteiskunnassa olevat epätasa-arvoiset valtarakenteet.

Toiminta kolmannella sektorilla järjestöjen eri tehtävissä ja vapaaehtoistyössä näyttää kasaantuvan taloudellisesti hyvinvoivalle ja koulutetulle väestönosalle (esim. Kameråde, 2015). Paternalismikritiikkiä voi soveltaa tapauksiin, joissa jostain laajasti katsottuna ideologista sisältöä tarjotaan välttämättömän avun kylkiäisenä. Ja tapauksiin, joissa hyvinvoiva väestönosa ostaa hyvän omantunnon mistä halvimmalla saa. Järjestötoiminta olisi silloin jonkinlaista modernia protestanttista anekappa, josta ollaan onneksi kaukana.

Valikoivuus kolmannen sektorin heikkoutena perustuu oikeastaan sen vahvuuteen. Se mikä kansalaisoikeutena on vahvuus, vapaus perustaa organisaatioita, on myös heikkous. Järjestöjä perustetaan tiettyjen ryhmien toimesta ja tiettyjen ryhmien tarpeisiin, olivat ne etnisiä, uskonnollisia, alueellisia, ammatillisia tai muita. Pahimmillaan tästä seuraa tuhlailtavaa ylipalvelua yhtäällä, laiminlyöntiä toisaalla ja päällekkäisyyksiä kaikkialla. Tämä voi myös tarkoittaa sitä, että järjestöt hakeutuvat helppoihin ja mukaviin kohteisiin mieluummin kuin sinne, missä tarve on suurin (Knight 1993). Suomalaisessa perinteessä palveluiden yhdenmukaisuus on ollut enemmän tavoite kuin ongelma (Matthies 1996, 15), mikä tekee valikoivuudesta enemmän problemaattista.

Elstub (2013) esittää, että järjestöosalistumisen merkittävimmät filtrit ovat perinteiset sosioekonominen asema ja koulutus. Tästä seuraa, että järjestöt eivät niinkään edusta heikommassa asemassa olevia väestönosia, vaan yhtä lailla uusia syntävät jo olemassa olevat erot. Kovin laulavat sosiaalista pääomaa tuottavat kuorot yläluokkaisella aksentilla, niin kuin sanonta kuuluu (tai keskiluokkaisella, Koski 2006, sosiaalisten liikkeiden osalta Siisiäinen 1998). Tällaisesta valikoitumisesta on näyttöä myös Suomesta (Paju 2016). Ne, jotka kokevat taloudellisen toimeentulonsa parhaimmaksi, myös osallistuvat aktiivisemmin. Valikoituminen ei ole sinällään välttämättä suuri yllätys. Kun puhutaan vapaaehtoisesta osallistumisesta ja ajan tai muiden resurssien tarjoamisesta yhteiseen käyttöön, se onnistuu niiltä, joilla annettavaa on. Lisäksi valikoituminen ei ole ehdotonta. On paljon niitä, jotka antavat

vähästään ja niitä, jotka eivät anna yltäkylläisyydestään huolimatta. Jos järjestötoiminnassa olisi kysymys yksinomaan siitä, että yhdet antavat ja toiset saavat, ongelma olisi vakavampi.

Kun tarkastellaan kolmannen sektorin vahvuuksia ja heikkouksia, näyttää vahvasti siltä, että ne liittyvät toisiinsa kiinteästi. Vahvuuksia voidaan perustella esimerkein ja kumota toisin esimerkein. Jotkin ominaisuudet kyllä liittyvät järjestöihin, mutta ne liittyvät ehkä vielä enemmän kuntiin tai yrityksiin. Kun vapaaehtoisuus on vahvuus ja amatöörimäisyys puute, asiat kiertyvät toisiinsa ja näyttävät eri tilanteissa erilaisina. Järjestöjen vahvuuksien ja heikkouksien listaamiseen liittyy sama vaikeus kuin itse järjestöjen listaamiseen: niitä on paljon ja ne liittyvät toisiinsa. Yksittäinen järjestö voi pitää ulkoa päin katsottua heikkoutta vahvuutenaan.

JÄRJESTÖT INSTITUUTIONA

Jos tarkastellaan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta kunkin järjestön tai järjestöryhmän osalta erikseen, saadaan tuloksia. Edellä listattujen vahvuuksien ja heikkouksien arvioinnissa on oletuksena, että jaamme perusasiat hyvästä ja tavoiteltavasta. Listaukset perustuvat ajatukseen järjestöistä välineenä jonkin hyvän saavuttamiseksi. Mutta järjestöt eivät toimi vaan ihmiset toimivat järjestöissä omasta halustaan omista lähtökohdistaan. On houkuttelevaa esittää järjestöt työkaluna, jonka ”yhteiskunta” ottaa käyttöön. Mutta järjestöt ja niiden jäsenet ovat osa yhteiskuntaa. Tapa ajatella järjestöjä vain välineenä ei ole ainoa mahdollinen eikä sen oikeastaan pitäisi olla erityisen sallittukaan.

Järjestöt ja vapaus järjestäytyä ovat myös yhteiskunnan infrastruktuuria, niillä on merkitystä myös silloin, kun niitä ei suoraan ”käytetä” tai olla edes tietoisia niiden olemassaolosta (Wollebaek & Selle 2013). Ovatko yhdistykset sosiaalisen pääoman välttämätön tai peräti riittävä ehto, on keskeisimpiä teoreettisen keskustelun teemoja (esim. Hyyppä 2002, Putnam 2000, Rothstein 2005, Wollebaek & Selle 2013). Onko yhdistysten kokonaisuus enemmän kuin osiensa summa ja jos, niin miten? Onko valtion tehtävä tukea yhdistystoimintaa rahallisesti, vai olisiko julkisen vallan parasta pysytellä pois tieltä (esim. Rifkin 1996)?

Asialla on merkitystä sikäli, kun vaikuttavuudesta on tulossa keskeinen kriteeri, jolla asioiden hyvyttä tai tarpeettomuutta erotellaan. Jos tarkastelemme järjestöjen hyödyllisyyttä tai vaikuttavuutta, joka on suurin piirtein sama asia, on paljon merkitystä, otammeko huomioon vain niiden vaikutukset yhteensä vai lisäämmekö siihen järjestöjen vaikutuksen instituutiona. Kysymys jakaantuu ainakin kahtaalle: on kysymys siitä, lisäävätkö yhdistykset sosiaalista pääomaa. Tämän lisäksi on kysymys siitä, onko jäsenyyden tai liittynään mahdollisia hyötyjä tuottaakseen oltava aktiivista.

Ensiksi mainitussa kysymyksessä kannat jakaantuvat kansalaistoimintänäkökulmaan ja instituutionäkökulmaan (esim. Kouvo 2014). Ensiksi mainittu liittyy sosiaalisen pääoman (joka yleensä ilmenee luottamuksena, joka puolestaan on myös taloudellisesti tärkeää) järjestötoimintaan ja toinen yhteiskunnan puolueettomiin ja reiluihin instituutioihin (esim. Rothstein 2005). Kansalaistoimintänäkökulma on tyypillisempi Amerikassa, missä sille on löydetty myös empiiristä tukea. Euroopalaiset tunnustavat järjestöjen merkityksen, mutta instituutionäkökulma (erityisesti Rothstein) on näistä kahdesta enemmän vallalla. Wollebaek ja Selle (2013) puolestaan lähtevät pikemminkin siitä, että järjestöt ja yhdistymisen vapaus ovat instituutio, eivät vaihtoehto instituutionäkökulmalle.

Toiseksi on kysymys siitä, tuottaako intensiivinen jäsenyys yhdessä yhdistyksessä enemmän kuin monta keveämpää jäsenyyttä useissa yhdistyksissä. Jos ja kun yhdistyselämä tuottaa hyvää, tapahtuuko se intensiiviopetuksena yhdessä järjestössä, joka sosiaalistaa toimintatapoihin? Vai onko ennemminkin niin, että hyvä tulee järjestöistä kokonaisuutena ja ilmiönä, jolloin kevyt liittyminen useaan järjestöön

tuottaisi varmemmin hyvää? Wollebaek ja Selle (emt.) päätyvät siihen tulokseen, että sosiaalinen pääoma ei edellytä konkreettista läsnäoloa ja vuorovaikutusta yhdistysten toiminnoissa. Heidän analyysinsä perusteella monta kevytyhteyttä järjestöihin tuottaa vähintään saman verran hyvää kuin yksi intensiivinen yhteys.

Wollebaek & Selle (2013) esittävät teoreettisena lähtökohtanaan, että järjestöjen merkitys yhteiskunnassa ja yhteiskunnalle on huomattavasti laajempi kuin järjestöjen suoriin jäsenyyksiin ja tekemisiin perustuva hyöty. Järjestöjen näkyvä ja menestyvä toiminta tuottaa kognitiivisia vaikutuksia, kun ihmiset näkevät organisaatioiden menestyvän. Menestyvät järjestöt olemassaolollaan todistavat, että toiminta yhteiskunnaksi hyväksi menestyy. Ihmiset menestyvät, koska ovat mukana näkyvissä järjestöissä ja heitä halutaan sinne, koska he menestyvät. Järjestöillä voi näin olla merkitys hyvän tekemisen menestystarinoina. Tästä näkökulmasta järjestöt ovat rokote kyynisyyttä vastaan. Feissaaminen voi jotakuta ärsyttää, mutta silloinkin toiminnasta välittyy myös muu viesti. Kukin voi tuomita nälkäpäiväkeräyksen tai pelastusarmeijan joulupadat turhiksi tai hölmöiksi, jos sattuuta sitä mieltä olemaan. Mutta vaatii suurta älyllistä epärehellisyyttä väittää, ettei kukaan ole halukas asettumaan julkiseen tilaan keräämään varoja toisille. Sen toisen ja sitä edustavan instituution on silloin oltava jonkin tason menestystarina.

Toiseksi järjestöt ovat yhteiskunnan perusinfrastruktuuria. Ne ovat tarpeen silloinkin, kun niitä ei juuri sillä hetkellä käytä, niin kuin tiet, palokunnat tai sähköverkot. Pragmaattisesti katsottuna esimerkiksi potilasjärjestöt muodostavat eräänlaisen vaihtoehtoisen vakuutusyhtiön, jonka palveluita tuskin moni suunnittelee käyttävänsä niin kauan kuin on terve tai omat

sukulaiset ovat terveitä. Elämäntilanteiden muuttuessa järjestöt ovat tukena ja ole-massa, silloinkin kun muutoksessa olevan omat voimavarat eivät sellaisen perusta-miseen riitä. Tästä on useita esimerkkejä kirjan toisella puoliajalla. Erityisesti niin sanotut potilasjärjestöt laajasti ymmär-rettynä sekä omaisten vertaistuelliset jär-jestöt toteuttavat tätä vakuutustehtävää. Järjestöillä on oma roolinsa usein lääke-tieteellisen avun ja hoidon täydentäjänä ja haastajana sekä muun tuen saamisen edunvalvonnassa. Karkeasti yleistäen vah-vaksi itsensä tuntevat ihmiset eivät katso näitä järjestöjä tarvitsevansa ja heikkoina hetkinä he ovat liian heikkoja myös niit-tä perustamaan. Riski sairastumisesta tai vammautumisesta koskee kuitenkin jokais-ta jokaisena hetkenä.

Infrastruktuurinäkökulma voidaan ym-märtää myös niin, että järjestöt ovat ins-tituutio, johon perusoikeus perustaa niitä on tiivistynyt. Menneet, olevat ja tulevat järjestöt, silloinkin kun ovat toistensa kil-pailijoita tai vastustajia, yhdessä ruumiil-listavat järjestäytymisen perusoikeuden. Olivat yhdistykset millaisia vain, nykyti-lanne on parempi kuin se, että yhdistysten perustaminen olisi kiellettyä tai pakollista.

Kolmanneksi järjestöt muodostavat osit-tain päällekkäisen kentän, joka tasoittaa ristiriitoja ja edesauttaa niiden ratkaisus-sa. Juuri järjestökentän moninaisuus tee-kee sen, että se yhdistää epätodennäköi-

siä ihmisiä ja intressejä toisiinsa (vrt. the strength of weak ties, linking social capi-tal). Nykyisessä yhteiskunnassa, jossa ih-misten sanotaan elävän kuplissaan, tämä tehtävä on tärkeä ja samalla vaikea. Järjes-töissä on ainakin mahdollisuuksia, koska ne muodostavat moniin suuntiin aukeavia kudelmia yhdistäen ihmisiä alueiden, ase-mien, ammattien, aatteiden, harrastusten, elämäntilanteiden, intohimojen, koulukun-tien, vahvuuksien ja heikkouksien perus-teella. Jos olisi vain harrastejärjestöjä, vain sosiaalijärjestöjä tai vain poliittisia järjes-töjä, tämä vahvuus menetettäisiin. Tämän ominaisuuden kannalta on keskeisempää se, miten moneen järjestöön ihminen kuu-luu, ei välttämättä se, miten aktiivisesti hän toimii. Emman kertoma kirjan toisel-la puoliajalla konkretisoi tämän paremmin kuin mitä tässä pystyn esittämään.

Järjestöjen merkitys olisi näin ollen suurempi kuin kaikkien järjestöjen merki-tyksen summa. Tästä näkökulmasta kat-sottuna järjestäytymisoikeus ja sen ilmen-tymänä järjestöt ovat instituutio, johon yhteiskuntaa koossa pitävät voimat ka-saantuvat. Järjestöt eivät ole ainoa tällai-nen instituutio, mutta keskeinen kuitenkin. Kouvo (2014) esittää, että niin sanotun jär-jestöjen sateentekijävaikutukselle on löy-dettävissä hieman myös empiiristä tukea. Alueilla, joissa ihmisistä suuri osa kuuluu yhdistykseen, myös niihin kuulumattomat luottavat kanssaihmiin ja instituutioihin enemmän.

TOINEN PUOLIAIKA

*Elämää
järjestöissä*

Kirjan toinen osa perustuu haastatteluihin. Haastatteluja on mukana kaikkiaan 43, jotka olen yhtä lukuun ottamatta tehnyt itse. Tosin yksi henkilö on haastateltu kahteen kertaan, joten haastattelutilanteiden määrä on 44. Yhdessä haastattelussa oli mukana kaksi haastateltavaa, joten haastateltujen henkilöiden määrä on myös 44.

Haastateltavat ovat valikoituneet pääosin niin, että olen esittänyt pyynnön haastateltavista Emma & Elias -ohjelman toimijoille. Toimijoita on monenlaisia, maan eri osissa ja haastateltavien kytkennät toimintoihin vaihtelevat huomattavasti. Osan haastatelluista olen kysynyt ilman välikäsiä, mutta lähes poikkeuksetta jotenkin Emma & Elias -ohjelmaan liittyen. Haastatteluja on tehty kahdeksalla eri paikkakunnalla ja yksi puhelimitse Hämeenlinnasta käsin. Haastateltavien ja paikkakuntien nimet on muutettu, jos ei muuta ole erikseen kerrottu. Kolme haastattelua venyi yli kahden tunnin, lyhin on 33 minuuttia.

Haastattelujen toteuttaminen

Ensimmäinen haastattelu on tehty syksyllä 2013 ja viimeinen keväällä 2016. Haastattelut on tehty enimmäkseen rauhallisissa kokoushuoneissa tai vastaavissa paikoissa. Seitsemän haastattelua on tehty julkisella paikalla: ravintolassa, kahvilassa, kirjas-

tossa. Jokainen haastattelu tallennettiin haastateltavan suostumuksella. Haastattelun aluksi kerroin tunnustietojen muuttamisesta ja siitä, että haastattelujen tarkoitus on olla aineistona tutkimuksessani.

Haastatteluissa käytettiin täsmälleen yhtä kysymystä: kerro järjestöelämäkertasi. Tähän kysymykseen vastaaminen ei tyypillisesti vienyt montaa minuuttia. Lyhyetkin vastaukset tarjosivat mahdollisuuksia lisäkysymyksiin, joiden parissa loppu-aika haastatteluista meni.

Tällainen tapa toteuttaa haastatteluja on riskialtis. Erityisesti se on riskialtis siksi, että kaikilla ei välttämättä ole mitään järjestöelämäkertaa. Vaikka kirjan ensimmäisestä osasta voi päätellä, että järjestöillä on suuri rooli Suomessa, aivan jokaisen suomalaisen ei voi ennalta olettaa olleen mukana toiminnassa. Haastateltujen joukossa oli yksi noin 30-vuotias nainen, joka oli elänyt lähes koko elämänsä järjestöjen ulkopuolella, ainakin oman muistinsa mukaan. Sattumoisin tulin haastatelleeksi hänet kahdesti. Toisella kerralla hän olikin aloittanut vapaaehtoisena järjestössä. On todennäköistä, että useampi kuin yksi haastateltava on unohtanut järjestökontakteja elämänsä varrelta.

Toteuttamistavalla on vahvuutensakin, jos ei muuta niin haastattelijan on oltava hereillä, koska seuraavat kysymykset on poimittava sen ainoan valmiin kysymyk-

sen vastauksista. Valitusta toteuttamisesta myös seurasi, että haastattelijat ja haastateltavat rakensivat yhdessä haastateltavan järjestöelämäkerran. Asioita, ihmisiä ja järjestöjä palautui mieleen pikkuhiljaa. Tilanne on hyvällä tavalla erilainen kuin vastaaminen ennalta määriteltyyn listaan kysymyksiä. Kokonaisuutena valittua toteutustapaa voi pitää melko onnistuneena, onnekaasti tai muuten. Käsittekseni on, että näin kerätty aineisto poikkeaa huomattavasti elämäkertakirjoitusaineistoista, nähdäkseni edukseen.

Olen yrittänyt parhaani mukaan tavoittaa haastatellut sen jälkeen, kun olen purkanut heidän haastattelunsa. Suurimman osan olen tavoittanut. Yksi haastatelluista ei tahtonut omaa haastatteluaan mukaan, ja olen sen tästä syystä poistanut. Haastatteluja on siis tehty yksi enemmän kuin kirjaan päätyi. Muutaman haastattelun kanssa olemme yhdessä hioneet sanamuotoja, ja osassa tarinoista on myös pieniä päivityksiä vuoden 2017 tilanteeseen. Yhdestä haastattelusta olen poistanut osia haastatellun toiveesta.

Jokainen haastateltu on saanut haastattelun alussa ja sitä ennenkin tiedon, että kysymys on tutkimushaastattelusta, joka tähtää julkaisuun. Samassa yhteydessä on kerrottu, että ihmisten ja paikkojen nimet muutetaan. Samoin olen tehnyt suurimmalle osalle järjestöistä paria suurinta lukuun ottamatta, jos ei muusta ole erikseen sovittu. Kolme haastateltavaa on halunnut olla mukana omalla oikealla nimellään.

Aineiston kuvaus

Haastatteluaineiston syntyehdoista johtuen haastateltavien ylivoimainen enemmistö on naisia. Miehiä haastatelluista oli seitsemän ja loput 37 naisia. Järjestöosallistumisessa yleensä vastaavaa sukupuolten epätasapainoa ei ole. Toisaalta osallistumattomuus on lähes yhtä mielenkiintois-

ta kuin osallistuminen. Vinouman syy on valitun toteutustavan painottuminen sosiaalialan järjestöihin ja perhejärjestöihin. Havaintojeni perusteella naiset ovat myös halukkaampia osallistumaan tai huonompia kieltäytymään haastatteluista.

Alueellisesti aineistoa on saatu kerättyä erityisen paljon eräästä pienehköstä kaupungista Itä-Suomessa. Haastatteluissa ei käsitelty sellaisia aiheita, että paikkakunnan mainitseminen olisi riskialtista. Vastavastaisuudesta jätin paikkakunnan kuitenkin yksilöimättä. Tämäkin on vinouma aineistossa. Olen tästä vinoumasta iloinen sikäli, että juuri tällä paikkakunnalla sain ilon haastatella kypsään ikään ehtineitä ihmisiä, jotka ovat syntyneet talkootyön Suomeen. Lapsuus Itä-Suomen kylissä 1940- ja 1950-luvulla vaikuttaa edustaneen lähes kaikkia järjestöelämän hyveitä – vain järjestöt itse puuttuvat lähes kokonaan lapsuusmuistoista.

Kertyneen aineiston perusteella koko Suomi todella on järjestöjen luvattu maa. Kysyttäessä täsmensin haastattelutoivetta niin, että haluan haastatella ihmisiä, jotka ovat "saaneet järjestöistä jotain, miksei antaneetkin". Vaikka tällä toiveella ei ole ollut merkitystä lähellekään jokaisen haastattelun toteutumiseen, se vaikuttaa aineistoon kokonaisuutena. Haastattelujen määrästä johtuen emme voi päätellä haastattelujen perusteella mitään siitä, kuinka moni kuuluu järjestöihin ja kuinka monen. Jokaisen elämäkerran kytkennät ovat tässä mielessä ainutkertaisia eivätkä muodosta otosta, josta voisi tehdä tilastollisia päätelmiä laajempiin ryhmiin. Haastatellut ovat epäilemättä keskimääräistä enemmän mukana järjestöjen toiminnassa.

Nuorin haastateltava oli haastatteluhetkellä iältään 15, vanhin yli 70. Valikoitumisesta johtuen haastateltavista useampi on vanhempainlomalla kuin mitä sattuma

joukkoon arpoisi. Olen haastatellut jokaisen, joka on haastatteluun suostunut. Pari kertaa sovittu haastattelu peruuntui, mutta silloinkin ne saatiin korvattua toisella henkilöllä. Muu toiminta ohjelmassa on tuottanut aineistoa, joka lähes sopisi jatkoksi myös näille haastatteluille, mutta olen jättänyt ne taustoittavaksi aineistoksi. Haastatteluista yksi (Jari) poikkeaa muista sikäli, että kyseessä on jokuakin asiantuntijahaastattelu, vaikkakin elämäkerrallinen. Kysyin mahdollisuutta haastatteluun vedoten haastateltavan julkisessa tilaisuudessa esittämään väitteeseen järjestöelämän muutoksesta. Moni muukin on järjestöelämän erinomainen asiantuntija. Jos on olemassa järjestöeliitti, Jari kuuluu varmasti siihen enemmän kuin muut. Eläköityneet järjestöjohtajat olisivat erinomainen joukko haastateltavia hieman toisenlaisella kysymyksenasettelulla.

Haastateltavien kytkennät järjestöihin vaihtelevat palkkatyöstä luottamustoimien kautta asiakkuuteen, sekä haastateltavien välillä että elämäntarinoiden sisällä. Se oli tarkoituksin: tarkastella elämää järjestöissä eri elämänvaiheissa ja erilaisissa tilanteissa. Haastattelujen käsittelyssä ei ole käytetty ulkopuolista apua, aiemmin mainittua yhden haastattelun ”ulkoistamista” lukuun ottamatta. Tämä on ollut tietoinen valinta, sillä jokainen kontakti aineistoon parantaa kokonaiskuvan muodostumista.

Lista haastatteluissa esiin tulleista järjestöistä ja niihin verrattavista yhteisöistä on pitkä. Jotain mainitakseni: seurakunta, 4H, Suomen Partiolaiset eri muodoissaan, Mannerheimin Lastensuojeluliitto (jatkossa MLL), Nuorisoseura, Vapaapalokunta, useita urheiluseuroja, useita potilas-, vertais- ja omaisjärjestöjä, Martat eri muodoissaan, Pelastakaa Lapset monin tavoin, useita puolueita, SPR, joitakin etujärjestöjä ja ammattiliittoja ja lukuisa joukko paikallisia yhdistyksiä, teattereita ja muita

muodostelmia. Olen harkinnut tapauskohtaisesti, milloin järjestö tai yhdistys on nimetty tarkkaan ja todellisella nimellä, milloin yleisluontoisella tasolla ja milloin on käytetty jotain toista nimeä. Harkintaan ovat vaikuttaneet ajallinen etäisyys tapahtumiin, järjestön koko ja paikallistoiminnan yleisyys, mahdollinen haastateltavan toive ja myös se, miten positiivisessa tai negatiivisessa yhteydessä asia on mainittu. Se, että jokin järjestö tai seurakunta näyttäytyy jollekulle haastateltavalle huonossa valossa, ei ole yleistettävissä kyseeseen järjestöön. Henkilökuviissa seurakunta yleensä, mutta ei aina, viittaa luterilaiseen seurakuntaan.

Esitystapa

Olen tehnyt kustakin haastattelusta tiivistelmän, joiden kokoelma muodostaa sivumäärällä mitattuna kirjan keskeisimmän osan. Ne sisältävät jonkin verran suoria lainauksia, mutta pääosin kysymyksessä on laatimani tiivistys haastattelusta. Tavallinen tapa on edetä teemoittain ja esittää katkelmia haastatteluista konkreettisesti ja illustroimaan esitettyjä havaintoja.

Tähän valitun esitystavan esikuvana on Roosin (1985) elämäkertatutkimus, jossa elämäkertojen tiivistelmät ovat luettavissa tarinoina, ei vain irrallisina lainauksina. Jokainen kirjoitus on kuitenkin myös aikansa tuote, ja epäilemättä nykyinen tarinallisuuden korostaminen auttoi palauttamaan mieleen Roosin tutkimuksen. Uskon ja toivon, että lukuisa määrä sivuja elämäkertojen kuvausta on varsin mukavasti luettavaa – paljon mukavampaa kuin kirja tähän asti. Esitystavassa on riskinsäkin ihmisten tunnistettavuuden kannalta ja sikäli, että kokonaisuus muodostuu pitkäksi. Olkoon valittu tapa kannanotto siihen, että Roosin kirjan aikaan elettiin suomalaisen sosiaalitutkimuksen kvalitatiivisen haaran

kulta-aikaa, jota menetelmäopit eivät olleet vielä pilanneet.

Haastatteluja tehdessä on naurettu, mutta myös itketty ja nieleskely palaa kurkusta. Kaikkea tätä ei ole tarpeen edes yrittää tuoda esiin tiivistelmissä, mutta lienee luettavuuden kannalta hyvä, jos jotain tästäkin puolesta välittyy. Tiivistelmistä kertyy sivumääräisesti melko pitkä osuus, josta voi oman harkinnan mukaan lukea eniten kiinnostavat tarinat. Tarinoiden ryhmitteilyn on tarkoitus auttaa lukemista ja valitaa. Kirjan loppuosan jälkipeleissä viittaamaan lukuisissa kohdin haastatteluihin ja haastateltuihin henkilöihin.

TALKOO-SUOMEEN SYNTYNEET

Henkilökuvissa esiintyvät ihmiset ovat syntyneet maahan, jossa talkookulttuuri oli vielä voimissaan. Monen lapsuutta varjostaa sota ja pitkään elämään mahtuu useita rakennemuutoksia, muuttoja ja ympäröivän maailman muuttumista. Lapsuudessa opittu auttamisen kulttuuri elää edelleen vahvana.

Tungen itteni joka paikkaan – ULLA

Pehmeä perinteinen mies – ANTTI

Syliä tähteeksi – ELINA

Yhtä luontevaa kuin hengittäminen – MAIJA

Työtä koko elämä – HELMI

Tukea omaishoitajan arkeen – RAILI

Kotoa lähteminen yhdistää – IRJA

Tungen itteni joka paikkaan

Ulla on noin 60-vuotias aktiivinen järjestötoimija. Hän osallistui lapsuudessaan paljon seurakunnan toimintaan ja on aktivoitunut uudelleen vanhemmalla iällä. Ullan lapsuutta varjosti isän kuolema, joka jätti äidin yksin perheen kanssa. Avainkohdaksi Ullan järjestöelämäkerrassa muodostuvat hänen poikansa ja myöhemmin hänen itsensä sairastuminen.

Ulla on syntynyt pienessä kunnassa Lounais-Suomessa. Hän oli yksi perheen viidestä lapsesta. Ullan isä kuoli nuorena, ja äiti jäi leskeksi suuren perheen kanssa "velkaiseen torppaan". Ensimmäisenä jouluna isän kuoleman jälkeen yksi järjestö ja seurakunta toivat Ullan perheeseen kinkun, mutta seuraavana jouluna kinkkuja ei enää kuulunut.

Perheen elämä oli taloudellisesti hyvin niukkaa. Naapurit auttoivat, ja Ulla kuvaakin naapuritalon äitiä omaksi varaäidikseen. Lähiyhteisö tarjosi Ullalle, hänen sisaruksilleen ja myös äidille töitä. Ulla muistaa, miten 40 vuotta myöhemmin eräs isäntä tuli kiittämään hyvästä työstä sokerijuurikaspellolla.

Ulla kävi lapsena seurakunnan kerhossa, mistä hänellä on kivoja muistoja. Hän muistaa pisteiden ja tarrojen keruun, joilla lunastettiin palkintoja. Ulla pääsi pienenä lentokoneen kyytiin seurakunnan retkitöiminnan ansiosta. Matka tehtiin kotimaassa, mutta lentäminen itsessään oli poikkeuksellista ja mieleenpainuvaa. Toimintaan kuuluivat myös leirit.

Oppilaskuntia Ulla ei muista kouluajoiltaan. Hän on käynyt kansalaiskoulun ja sen lisäluokan, joka oli käytännössä harjoittelua työpaikalla pari päivää viikossa. Ullan harjoittelupaikka oli ompelimossa, ja hän lähti maa-

ilmalle jo 17-vuotiaana. Hän muutti suurempaan kaupunkiin töihin ja osti 16 neliön hellahuoneosakkeen, jossa oli ulkovessa ja yhteissauna. Näihin aikoihin Ulla liittyi ammattiliittoon ja kuuluu siihen edelleen.

Uudessa kotikaupungissaan Ulla meni naimisiin ja erosi seitsemän vuoden avioliiton jälkeen. Hän sai miehensä kanssa kaksi lasta. Äitiyslomien jälkeen Ulla toimi jonkin aikaa perhepäivähoitajana. Hänen lapsensa sairastui pitkäaikaiseen sairauteen, ja myöhemmin Ulla sairastui itse samaan sairauteen. Se vei hänet ennenaikaiselle eläkkeelle.

Lapsen sairaus toi perheen elämään potilasjärjestön, josta Ulla sai tietää yliopistosairaalaista. Tämän järjestön toiminnassa Ulla ja hänen lapsensa ovat olleet mukana monipuolisesti. Ulla on saanut itsekin samasta potilasjärjestöstä paljon apua, myös taloudellista. Toiminta järjestössä painottui ensin lapsen sairauden hoitoon ja myöhemmin Ullan omaan sairauteen liittyviin asioihin. Yhdistyksen toiminta tarjosi Ullalle paljon tietoa tuista ja hoidoista. Järjestö tarjosi perheelle myös sopeutumisvalmennusta ja virkistysmahdollisuuksia. Ulla teki poikansa kanssa useita ulkomaanmatkoja ja kotimaan retkiä järjestön tukemana. Perhe kävi muun muassa Rodoksella, Kreetalla ja Turkissa.

Ammattiyhdistystoiminta on Ullalla edelleen aktiivista. Hän on toiminut luottamusmiehenä ja työsuojeluvaltuutettuna, mikä on omiaan liittämään häntä liiton toimintaan. Ulla oli samaan aikaan maatalouslomittaja ja kunnan luottamusmies. Luottamusmieheksi Ulla arvelee "joutuneensa", kun tuntoa ei ollut. Hän pitää tehtävää haastavana, mutta itselleen melko sopivana ja opettavaisena. Ulla käytti luottamusmiehen tehtäviin ajan, joka jäi maatalouslomittajan aamu- ja iltavuoron väliin. Työehtosopimuksen hän oppi hyvin ja tarkkaan, ja Ulla arvelee muistavansa sen edelleen melko hyvin. Hän jätti työelämän sairastumisen seurauksena, mikä oli katkera pala.

"Must tuli onneks mami samoihin aikoihin ku mä sairastusin, meidän lapsenlapsi on varmasti mun pelastanu pöllölältä (nauraa). Tuli vähän erilaista mietittävää sitten."

Järjestötoiminta on paikannut osaltaan työelämän jättämää aukkoa arjessa ja elämässä muutenkin. Eläkkeelle jäämisen jälkeen lapsenlapsia ja tekemistä on tullut lisää. Lapsenlapset ja harrastukset järjestöissä sekä seurakunnassa pitävät Ullan sopivan kiireisenä. Haastatteluhetkellä lapsenlapsia on jo viisi.

Ullan nykyiset "harrastukset" ovat ammattiliitto, Punainen Risti, palokunta ja seurakunta. Näistä merkittävin on palokunta, minkä selittää sekä

Järjestötoiminta on paikannut osaltaan työelämän jättämää aukkoa arjessa ja elämässä muutenkin.

suvun perinne että sattuma: Ulla tarvitsi lapsensa rippijuhliin tilaa, ja hän liittyi palokunnan toimintaan saadakseen yhdistyksen mökin juhlapaikaksi. Pojan häätkin pidettiin samalla mökillä.

Punaisesta Rististä Ullalla on sellainen käsitys, että se on ”rikkaiden touhuja”.

”SPR:ssä kaikki kurssiaikaiset matkat tulee omasta piikistä. Se on aina ollu korkeempi kynnyks lähteä sinne. Että se on eläkeläiselle kustannuskysymys, siäl tarttee oma kukkaro olla auki aina.”

Hän vertaa SPR:ä lähinnä muihin järjestöihin, joissa on mukana. Osallistuminen on Ullalle konkreettinen rahakysymys, kun etäisyydet ovat pitkiä eikä julkista liikennettä ole. Palokunnan jäsenyys on kestänyt 16 vuotta, ja Ullalla on kriittisiä huomioita palokunnan työnjaosta sukupuolten kesken. Naisosasto on hänen kärjistyksensä mukaan ”välttämätön paha”, toisin kuin miesten toiminta, joka on korvaamaton. Naisia tarvitaan, kun tarvitaan ruokaa.

”Ku tulee iso tulipalo, niin meille ilmoitetaan, että tarvitaan sämpylöitä ja kahvit tai tarvitaan ruokaa. Ett me ollaan sellanen välttämätön paha siellä. Usein on niin että naisia tarvitaan, ku tarvitaan ruokaa, on se sitte naisosasto tai pitopalvelu.”

Ulla on kuitenkin ollut mukana pitkään, ja toiminta on tästä kriitikkistä huolimatta ollut hänelle mielekästä. Palokunta on Ullan ykkösharrastus, vaikka

haasteita riittää paitsi sukupuolten työnjaossa myös koko palokuntatoiminnan järjestelyissä.

Seurakunnassa Ulla käy laulamassa, kahvittelemassa ja keskustelemassa. Ryhmässä on ohjaaja seurakunnan puolesta ja toisinaan vierailuvia alustajia. Seurakunnan toiminta on hänelle lähinnä asiakkuutta ja valmiiseen pöytään menemistä.

”Mä olen nuorena jäänyt eläkkeelle ni mä tungen itteni joka paikkaan, etten mä jäis yksin kuiteskaan. Ku vähemmän on nuorille eläkeläisille järjestetty mittää.”

Punaista Ristiä kohtaan esittämästään kriitikkistä huolimatta Ulla on jäsen ja osallistuisi toimintaan enemmän, jos sitä olisi lähempänä. Oman potilasjärjestön toimintaan Ulla osallistuu toisinaan kuuntelemalla luentoja ja

lukemalla lehteä. Vuotta aiemmin Ulla kävi yhden kauden järjestön jumpassa. Vaikka jäsenyys ei ole kovin aktiivista, Ulla kertoo soitelleensa perään, kun hänen lehtensä oli jäänyt tulematta. Matkat ja leirit ovat lasten kasvetta jääneet pois arjesta. Ulla toivoisi järjestön toimivan myös muualla kuin maakunnan keskuskaupungissa.

Ullan lapsen sairaus vaatii edelleen hoitoa, mutta hoito ei edellytä vanhemmilta enää aktiivista toimintaa. Ullan äiti on elossa ja myös mukana palokunnassa. Pienenä pelloilla hankitut opit ovat kantaneet ainakin siinä mielessä, ettei kukaan viidestä sisaruksesta ole ollut työttömänä. Ulla on jonkin verran aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä. Tietokoneiden kanssa hän saa apua ja seuraa lapsenlapsista.

Yli tunnin haastattelun jälkeen Ulla muistaa lisää järjestöjä, joihin hän kuuluu. Yksi näistä on syöpään liittyvä yhdistys, toinen metsästysseura ja kolmas eläkeläisyhdistys. Metsästysseuran tilaisuuksista Ulla toteaa, että ”ruuat ja juomat ovat tarjolla, jos muutaman puheen jaksat kuunnella”. Kotiseutuyhdistyksen jäsenyyttä Ulla on harkinnut, mutta ei ole vielä liittynyt. Paikallisyhdistyksiä seurattessaan Ulla on tullut siihen tulokseen, että erovuoron hallituksesta tulisi todella tarkoittaa erovuoroa.

Ullalle lapsenlapset ovat tärkeämpiä kuin jokainen yhdistys erikseen ja kaikki yhdessä. Mutta järjestötoiminnalla on ollut hänelle suuri merkitys, erityisesti silloin, kun hän joutui jäämään eläkkeelle ennen aikaisesta ja vasten tahtoaan. Lapsenlapset ja yhdistykset yhdessä estivät sen, että Ulla olisi jäänyt yksin tai päätynt ”pöllölään”, kuten hän itse asian ilmaisee.

*Paikallis-
yhdistyksiä
seuratessaan Ulla
on tullut siihen
tulokseen, että
erovuoron halli-
tuksesta tulisi
todella tarkoittaa
erovuoroa.*

Pehmeä perinteinen mies

Antti on vajaa 70-vuotias suurten ikäluokkien edustaja ja todellinen vapaaehtoistoiminnan sekä järjestötyön moniottelija. Silti hänellä jää aikaa rakentamiseen, kalastamiseen, marjastamiseen ja lapsenlapsille. Antti on valinnut oman tiensä, jossa perinteinen mies ammentaa hyvää oloa ja vointia niin sanotusti pehmeiltä aloilta – ei viinasta, joka on vienyt monta ystävää.

Antti on syntynyt pieneen kylään, jossa sosiaalinen turvaverkko muodostui naapureista.

”Naapurista jos ei alkanut tällaisena pakkasaamuna savu nousta, niin mentiin kahtomaan.”

Hän ei muista, että paikkakunnalla olisi ollut minkäänlaisia järjestöjä. Antin perhe oli pienviljelijäperhe. Isä sanoi olleensa sodassa, josta palasi hengissä, mutta ei henkisesti entisellään. Anttia edeltävä sukupolvi koki 1930-luvun pula-ajan ja oli joutunut kerjuullekin pahimpaan aikaan.

”Isä sai maata sellaisen 15 hehtaaria ja karjatilaa, kolmea lehmää piettiin. Mie muistan vielä sen, että ei nyt savutupa ollut, mutta sellainen, että yksi huone oli vaan. Meitähän oli neljä veljestä niin ahastahan siinä. Muistan kun 1952 oli olympialaiset niin Amerikan täti kävi ja huasto, että heillä on ratiot joista näkkee uutistenlukijan ja muuta, ja olin että miten se oli, niillä oli televisiot jo siellä.”

Antilla oli kouluun kuusi kilometriä matkaa. Koulut olivat täynnä, sillä Antti on syntynyt vuosina, jolloin syntyvyys oli kaikkien aikojen korkeimmissa luvuissa.

Perheen elämä oli niukkaa ja alkeellista. Antti muistaa puutteen helpotaneen pikkuhiljaa 1960-luvulta alkaen. Perhe eli pienviljelijätalolle tyypilliseen tapaan itsenäistä elämää ja osallistui taloudelliseen vaihtoon vain vähän. Antti muistaa nuoruuden savotoilta justeerisahan käytön. Hän sanoo leikkisästi ostaneensa Ponssen osakkeita, koska tietää, ettei kukaan enää suostu justeerilla sahaamaan. Antilla on omakohtaista kokemusta siirto-työmaista. Hän on ollut rakentamassa myös rautatietä työllistämistöissä.

Antin isä oli mukana pienviljelijöiden järjestössä, joka muun muassa piti yllä tanssilavaa. Osuusliikkeitä paikkakunnalla oli näkyvästi esillä, mutta ei järjestöjä.

Veli lähti Helsinkiin, ja Antti seurasi myöhemmin perässä. Hänellä oli vaikeuksia sopeutua vuorotyöhön, koska hän ei saanut nukutuksi yövuoron jälkeen kaupungin metelissä. Töitä oli paljon tarjolla, ja työpaikat vaihtuivat tiuhaan. Antti muistelee, että pelkkä murre riitti suosituksiksi.

”Sitähän minne tahansa töihin piäs, kävin kysymässä että onko töitä niin joo, mitä ossaat tehdä. No kyllä minä opettelen, niin sano että tulekko huomenna aamulla vai jääkö heti, Savosta päin tait olla. Sanoin että juu kyllä – ja se, että sieltä ne työmiehet tullee, ei tarvinnu mittään sen kummempia.”

Kaveri houkutteli Antin myös Ruotsiin töihin, Malmön telakalle hitsariksi. Yhteismajoituksessa elämä oli rauhatonta, ja Antti ajatteli ettei tämä ole hänen elämänsä. Hän palasi Suomeen armeijaan, joka kesti valtion rahapulan takia kuukauden normaalia vähemmän. Armeijan jälkeen Antti palasi lähelle kotikyläänsä pieneen kaupunkiin. Hän teki 25 vuoden uran vetäessään puhelinlinjoja maaseudulle. Sitä ennen hän oli autonkuljettajana muutaman vuoden.

Antti sai osansa 1990-luvun alun rakennemuutoksesta, kun yrityksiä järjesteltiin uudelleen ja työt loppuivat. Hän koki jo toisen kerran henkilökohteisessa elämässään, mitä rakennemuutos tarkoittaa. Tällä kertaa rahallinen korvaus oli hyvä, toisille liiankin hyvä.

”Nehän anto vuoan palkan kätteen, että pääsivät irti, niin jotkut joi sitten alkoholia niin runsaasti että henki meni suorastaan ku se tietysti oli, kun satatonna koko vuoan palkan markka-aikaan. Mie aattelin, että ei tuo ole hyvä vaihtoehto.”

Antti keskittyi rakentamaan taloa vanhalle kotipaikkakunnalleen. Hän sai uskoa itseensä, kun huomasi edelleen osaavansa eikä ollut työmarkkinoiden ”hylkytavaraa”. Antti on myöhemmin rakentanut talon myös tyttärelleen. Muutaman vuoden kuluttua töitä alkoi taas ilmaantua.

"Alkoivat kysellä, että vieläkö sinä pystyt pylvääseen kiipeämään että nyt ei ole enää miehiä, että töitä ois. Jaaha, että eikö ne tietokoneella näpyttäkää niitä kun myrsky käy kaatamassa. Mie, että kyllä mie luullakseni vielä pystyn."

Antti jatkoi enimmäkseen rakennusalan töissä. Hän teki töitä myös suurille telefirmoille ja sähköyhtiöille. Myrskyjen jälkihoito työllisti useaksi viikoksi, ensin linjojen raivauksessa ja sitten puutavaran poiskuljettamisessa. Töitä riittäisi edelleen.

Antti on ollut järjestö- ja vapaaehtoistoiminnassa aktiivinen erityisesti viimeiset vuodet. Hänellä on kaksi aikuista lasta ja kolme lastenlasta. Lastenhoitotehtäviä riittää hyvin omastakin suvusta, mutta Antti on aktiivinen koko lähiyhteisössä. Hän lähti mukaan paikallisen lastensuojelujärjestön toimintaan omien lasten lähdettyä kotoa omilleen ja alkoi tukihenkilöksi perheelle. Haastatteluhetkellä Antilla ei ole tukisuhdetta lastensuojelujärjestön kautta, mutta hän istuu yhdistyksen hallituksessa.

"Siin ol käyny niin että oli isä kuollu ja oli jääny leskeksi, minä olin poikien kanssa sellaisen neljä tai viis vuotta ainakin ja vahva side siinä muodostu, että nythän se muutama vuosi pääsi sitten ripille. Olivat vieraslistaa alkanee laatimaan, että ketä kutsutaan niin Kalle-poika oli sanonut että Antti! Oli ekana tullu mieleen."

Perheen äidin reaktio avun tarjoamiseen on jäänyt Antille mieleen. Hän oli niin tyytyväinen päästessään ostamaan itselleen vaatteita ja ihmetteli, ettei hoitoavusta tarvinnut maksakaan mitään. Antti sanoo, että hänellä on velvollisuus auttaa ja että hän rikastuu apua antamalla. Antti oli myös mukana perustamassa kaupungin ensiapuryhmää. Ensiapuryhmä on hänelle mieluista tekemistä, jossa palaute on välitöntä. Ryhmä pitää taitoja yllä säännöllisesti.

Antti on mukana myös paikallisessa mielenterveysjärjestössä. Hän on päivystänyt kuuden vuoden ajan kriisipuhelimessa kerran kuukaudessa. Päivystys on henkisesti kuormittavaa, mutta Antti on onnistunut ottamaan asiat niin, että hän tekee minkä puhelimesta voi eikä ota kaikkia asioita kantaakseen. Antti on mukana mielenterveysalan yhdistyksen hallituksessa.

"Se oli semmonen juttu että tänne alettiin kriisiryhmää, että onko sinne halukkaita, no tottakai minä läksin sinne mukaan. Kävin sen haastattelun niin totesivat että olet tasa-

painoinen henkilö, että voisit jottain ongelmallisille antaakin. Siellä sitä näkkee tämän hyvinvointivaltion nurjan puolen."

Antti on ollut myös eläkeläisjärjestön ja yhden sivistysjärjestön hallituksissa, joiden kautta hän on osallistunut talkoisiin järjestysmiehenä ja kahvilanpitäjänä. Anttia harmittaa, että eläkeläisten toiminta on niin hajaantunut. Paikallisesti eläkeläiset ovat saaneet läpi ajatuksen eläkeläisten liikuntakortista, mutta valtakunnan tasolla eläkeläisten toiminta on Antin mielestä surkeassa jamassa.

Ammattiliittoon Antti on kuulunut suurimman osan työurastaan, sillä "suuressa liitossa on suuret edut". Hän on ollut mukana myös työosuuskunnassa, jossa oli parhaimmillaan töissä 40 ihmistä kesäaikaan. Aikanaan Antti joutunee "sammuttamaan valot" osuuskunnasta viimeisenä osakkaana, sillä nuoria jatkajia ei ole ilmaantunut. Haastattelua edeltävänä vuonna Antti on vielä tehnyt töitä osuuskunnan laskuun.

Antti oli laajentanut järjestötoimintaansa vanhustenhuollon puolelle jo 1990-luvulla paikallisen säätiön toiminnassa, missä hän aloitti ystävätoiminnasta. Pienen kaupungin kerrostaloihin tulee ympäröivältä maaseudulta vanhuksia, joilla ei ole juuri toimintakykyä tai tuttuja. Ikäihmisystäviä Antti auttaa päivittäisissä askareissa.

"Hakivat sinne tuota niin sanottuun ystäväpalveluun. Siellä olen tukihenkilönä. Niin kun täälläkin on nämä kerrostalot tulvillaan, kun maaseudulta tulevat, kun sieltä kaikki palvelut lakkautetaan ja sitten kun tulee iän myötä liikuntarajoitteita eikä ole hissejä taloissa niin se on melkein niin kuin motissa jos ei ole jottain joka kinalosta lähtis kuljettamaan. Minä käytän aina kaupassa, apteekissa ja ulkona kun se ois tärkeetä se ulkoilmakin."

Antti on valmennettu kotouttamistehtäviin, mutta ei ole ainakaan vielä aloittanut. Halukkaita on riittänyt muutenkin, ja Antti on jäänyt varamiehistöön. Hänen mielestään kaupunkiin otetut pakolaiset ovat sopeutuneet hyvin. Lapset oppivat kielen nopeasti, kun pääsevät kouluun ja päiväkoiteihin. Aikuisten kotouttaminen on Antin mukaan vaikeampaa, kun kielen oppiminen kestää pidempään.

Antti auttelee vapaamuotoisesti muutamaa vanhusta talonpidossa, lumitöissä ja muissa pienissä töissä. Vanhan kansan ihmisillä sukupuolten työnjako on ollut siinä määrin tiukka, että leskeksi jääneet naiset ovat avuttomia monissa arjen "miestehtävissä". Pientä talkootyötä on siunaantunut myös paikallisen moottorikerhon toiminnassa ja seurakunnassa. Ilman järjestön välitystä toimivia auttamissuhteita Antilla on noin viisi.

Antti on virkeä ja aktiivinen. Töiden tekoa hän on vähentänyt huomattavasti, osittain korkean marginaaliveron takia ja osittain jättääkseen työt työttömille. Joihinkin hommiin ei ole löytynyt nuoria. Antti toivoo, että

Pienen kaupungin kerrostaloihin tulee ympäröivältä maaseudulta vanhuksia, joilla ei ole juuri toimintakykyä tai tuttuja. Antti auttaa heitä päivittäisissä askareissa.

työttömänä olevat saivat tehdä edes pari tuntia korvausta vastaan työtä, esimerkiksi auttaa vanhuksia tai lukea lehdet näkövammaisille.

Antti on huomannut olevansa miehenä häviävässä vähemmistössä ”pehmeissä hommissa”. Helpompi ja tavallisempi olisi kerskua, kuinka monta on tullut otettua edellisenä iltana. On aivan toinen juttu kertoa leikkineensä lasten kanssa. Antti on ainoa mies lastensuojelujärjestön hallituksessa. Miesvaltaiset työporukat ovat olleet kauniisti sanottuna hieman rajoittuneita vuorovaikutuksessaan.

Antti on huomannut olevansa miehenä häviävässä vähemmistössä ”pehmeissä hommissa”.

”Ei siellä perheestä puhuta, samat vittujutut ne siellä kiertää.”

Sen kummempaa selitystä Antin auttamishalulle ei ole. Hän tottui jo lapsena, että aamuisin katsottiin sinne naapurin savupiipun suuntaan.

Syliä tähteeksi

Elina on päälle 60-vuotias nainen, jonka sanoista tämä kirja sai nimensä. Hänen tarinassaan on särmää moneen suuntaan. Järjestöelämäkerta kulkee rinta rinnan Elinan muun elämän kanssa. Hän säilyttää huumorin kertoessaan tarinaansa, vaikka perheen elämä maatilalla ei ollut aina helppoa.

Elina on syntynyt pientä kaupunkia ympäröivälle maaseudulle noin 60 vuotta sitten. Näin Elina aloittaa tarinansa:

”Koko matkan varrella on ollut esimerkiksi Martat, kansanopiston mitä sitä nyt sanotaan siinä niin kuin takana. Martat on ollu se, joka on ollu joka jutussa, mutta ei piiritasolla.”

Kuten usein käy, haastattelun edetessä tieto saa lisää sävyjä ja uusia järjestyksiä palautuu mieleen. Elinan lapsuudessa järjestötoimintaa ei ollut tarjolla. Tämä johtuu ainakin osaksi siitä, että kylä oli niin sisäänpäin lämpiävä.

Lapsena Elina vietiin pyhäkouluun, mistä hänellä on pelottavia muistoja. Elinan kummitäti oli vahva vaikuttaja paikallisessa uskonnollisessa yhdyskunnassa.

”Nehän on sellaisia vahvoja tuntemuksia kun Jumalalla pelotellaan ja helvetillä ja tämmösillä. Niin kun lapsi on pieni, kun se menee sillä tavalla sisälle. Se pelotti, että jos kuolee ja joutuu kadotukseen, mutta isä ja äiti vei. Se oli sukurasite.

Sitä ihmettelin, että koskaan en uskaltanut äidiltä ja isältä kysyä, että onko se totta, että on taivas ja helvetti. Ne papit oli pelottavia, niitä oli kolme tai neljä siellä pöydän takana. Se on ihan sellainen pelottava kuva edelleen tai oli siihen asti, kun alkoi itse tajuta asioista.”

Opittuaan lukemaan Elina alkoi perehtyä asioihin itse. Hän muistaa päättelleensä silloin, ettei punaisen vaateen pitäminen voi olla syntiä ja syy mennä kadotukseen. Uskonnollisuus oli paikallinen juttu ja suvun ominaisuus, joka näkyi ja kuului, kun kylälle esimerkiksi puuhattiin tanssilavaa. Vastustuksesta huolimatta lava kuitenkin rakennettiin.

Kun Elina oli 16-vuotias, hän muutti läheiseen pieneen kaupunkiin ja aloitti harjoittelijana kaupassa. Harjoittelua kesti viisi vuotta, minä aikana hän sai myös koulutusta. Elina kävi samassa kaupungissa emäntäkoulun. Hän olisi mielellään jatkanut opintoja ja hakikin kouluun Etelä-Suomeen, mutta ensimmäisellä kerralla tuloksetta. Toista kertaa ei tullutkaan, sillä avioliitto vei hänet maatilalle.

”Tämmönen tapaus, se oli paha tapaus. Se oli hyvä tapaus mutta paha tapaus siinä mielessä, että tämä puolisoni, hänen vanhempansa tahtoivat että maatalous jatkuu. Ei se ollu huono tilanne, minä tykkäsin niitten lehmien kanssa olla. Perheviljelmä, kyllä se minut työllisti hyvin, oikeestaan liiankin hyvin (naurua).”

Tie vei takaisin läheiselle maaseudulle aviomiehen sukutilalle. Tila oli suhteellisen pieni, ajalle tyypillinen perheviljelmä. Elinan mies kävi muualla töissä. Elina oli aktiivinen toimija maataloustuottajien paikallisyhdistyksen naisjaostossa 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa. Toiminta liittyi pienviljelijöiden ja erityisesti naisten auttamiseen. Tavoitteena oli muun muassa saada paikkakunnalle oma lääkäri, joka on erikoistunut alan työterveyteen. Elina on edelleen tuottajajärjestön jäsen ja lukee *Maaseudun Tulevaisuutta*, vaikka eläkkeellä onkin.

”Se oli eniten sitä, että yritettiin kerätä voimavaroja niin kuin naisille nimenomaan. Tuottajajärjestön niin kuin kokouksia ja iltoja järjestettiin, yhteisöllisyyttä siinä etittiin.”

Perheeseen syntyi kaksi tytärtä, joiden hoidossa Elina sai paljon apua apivanhemmiltaan. Seudun talkooperinne liitti perheen tiiviisti lasten harrastuksiin ja niiden taustajärjestöihin. Kansantanssiharrastusta ylläpitävä järjestö työllisti talkoisiin kesäisin molemmat vanhemmat. Partiota autettiin, kun tarvittiin. Toisen tytön liikuntaharrastus kaupungissa hoidettiin kuitenkin vain asiakkaana.

Lasten harrastaminen teki perheen arjesta kiireistä. Lapset kävivät koulussa noin kymmenen kilometrin päässä, eri suunnassa kuin harrastuspaiikat. Elinan järjestöelämäkerta saa lisää sävyjä, kun järjestöjä alkaa palautua mieleen.

”Tanssipaikalla tehtiin vapaaehtoistyötä monta vuotta, kun tytöt oli, sillähän sitä korjattiin sitä taloutta. En mä muista oltiin me joka sunnuntai siellä, isä oli järjestysmiehenä ja minä olin keittiöhommissa, tai makkaranpaistossa, minne nyt sitten käskettiin.”

Elinan kuvauksessa tiivistyy hyvin ruuhkavuosien maaseutuversio.

”Ne oli semmosia aikoja, että elämä oli työtä ja yötä. Ett silloin minä en kyllä, että se oli ihan että sai pyöritettyä sen. Miehen vanhemmat autto mettätöissä ja lastenhoidossa, ennen kaikkea lastenhoidossa, mutta silti se oli työtä ja yötä, varsinkin kesät.”

Samaan aikaan Elinan anoppi alkoi tehdä tilaa paikallisissa Martoissa nuoremmalle polvelle. Elina suhtautui Martta-toimintaan aluksi hieman epäillen ja piti siihen etäisyyttä.

”Alkuun tuntu vähän vieraalta ne tilanteet ja sanonko minä ääneen: juorukerholta. Sen jälkeen kun mummu tuli sieltä, niin tiesi kylän asiat ja se suututtikin, mutta paljon siellä oli hyviä asioita ja uusia asioita joita ne yhdessä teki. Ja ruokia, minä tykkäsin, että uusia ruokia tuotiin ja kalorista puhuttiin.”

Martat toimi ihmisille Facebookina, kun somea ei vielä ollut. Elina lähti kuitenkin mukaan ja jäi sille tielleen. Martoista on ollut hänelle paljon hyötyä ja iloa käytännön asioissa. Elinalla on ollut Martoissa myös luottamustehtäviä, mukaan lukien paikallisen yhdistyksen varapuheenjohtajuus.

Elina jäi eläkkeelle vuosituhannen alussa, jolloin myös viimeiset eläimet lähtivät navetasta. Aika oli vaikeaa, ja Elina sanoi olleensa lähellä loppupuunpalamista. Mies jatkoi vielä töitä Elinan jäätyä eläkkeelle. Samoihin aikoihin paikallisen lastensuojelujärjestön ihmiset pyysivät Elinaa tukitoimintaan. Hän kertoo harkinneensa pitkään ja päättäneensä lähteä mukaan. Hänen omat lapsensa olivat lähdössä Etelä-Suomeen, ja molemmat

Seudun talkooperinne liitti perheen tiiviisti lasten harrastuksiin ja niiden taustajärjestöihin.

ovat hyvin uraorientoituneita. Elinan ensimmäinen tukiperhesuhde ei onnistunut kovin hyvin. Äiti ja lapsi, joiden tukena Elina oli, muuttivat pian toiseen kaupunkiin ja suhde purkautui.

Toinen tukisuhde oli haastatteluhetkellä kestänyt yli viisi vuotta. Kun Elina aloitti, perheessä oli kaksi lasta. Nyt perheessä on kolme lasta, joista kaksi on koulussa. Perhe muutti kaupunkiin muualta, eikä heillä ollut tuttuja tai paikallista tuntemusta

Elina kummeksuu ikätovereitaan, jotka ”pelkäävät sitoutumista” ja pitävät omia harrastuksiaan lapsia tärkeäimpinä.

”Sekkiä tosiasia, että meidän lapset oli uraluontoisia lapsia ja nuoria. Ne aina ilmoittivat, että me ei tehdä lapsia. Että minä omassa mielessä mietin sitä, että minä voisin lähteä senkin takia, että mulla on jäänyt syliä tähteeksi ja minulla on aikaa ja minä lähen kokeilemaan ja niinku Elsallekin sanoin, että en minä tiedä onnistunko minä vai enkö minä ja näin. Ja yksi mitä minä mietin, että minä olen tälle yhteiskunnalle paljon velkoo siitä kun minä sain lähteä sinne navetalle, kun mummo hoiti lapset, että pitäähän minun se velka korvata.”

Elina tutustui perheeseen ja alkoi tavata perhettä säännöllisesti kerran viikossa. Äiti sai mahdollisuuden käydä lääkärissä, ostoksilla tai mitä tarvitsikin. Tämä tuli tarpeeseen, sillä perheen isä oli paljon matkatöissä. Elina kehuu perheen äidin tunnollisuutta ja taitoja kasvattajana. Perheen tapaamista Elina kutsuu voimaannuttavaksi. Hän sanoo olevansa iloinen, että lähti mukaan toimintaan.

Suhde alkoi järjestön organisoimana tukisuhteena, mutta on nykyisin enemmänkin kuin mikä tahansa kahden tai kolmen sukupolven ystävyys.

”Ajattelin, että vitsi kun tulee yksikin sellainen lauantai, että kun vaan onnistuu, niin pyydän ne lapset meille päiväksi ja sanoin sille äidille, että menkää minne tahdotte, niin ne lähtivät sitten pienelle kaupunkilomalle siksi päiväksi. Sieltä tuli sitten illalla sellainen viesti, että Elina-mummolle kiitokset parhaimmasta päivästä.”

Elina kummeksuu ikätovereitaan, jotka ”pelkäävät sitoutumista” ja pitävät omia harrastuksiaan lapsia tärkeäimpinä. Elinan tutut ovat sanoneet tehneensä niin pitkän uran, etteivät ole kiinnostuneita sitoutumaan enää mihinkään.

”Minä olen tähänkin yrittänyt saada tuttavita, ihan ihania ihmisiä. Niin ne vaan pelkää sitä sitoutumista. Minä olen sanonut, että se antaa niin paljon enemmän kuin ottaa, että antakaa kolme tuntia, niin olette itsekin paljon viriilimpiä. Minä olen sanonut, että se ei ole sitoutumista, kun se on elämälle antautumista.”

Vajaa kaksi vuotta sitten Elinasta tuli isovanhempi. Lapsenlapsi on Elinalle läheinen, ja hän matkustaa säännöllisesti tapaamaan suvun pienintä maan eteläosiin. Tämän takia Elina ei tapaa niin usein tukiperhettään, mutta suhde on vuosien saatossa muodostunut niin kestäväksi, ettei se kärsi.

Elina kertoo myös pitäneensä kotonaan miehensä kanssa epävirallista iltapäiväkerhoa naapurin lapselle. Lapsi oli koulussa noin kymmenen kilometrin päässä kotoaan, ja hän tuli iltapäivisin pariin tunniksi kahden vuoden ajan. Elinaa on varovasti kysytty tukiperheen järjestäen järjestön hallitukseen, mutta hän ei ole lähtenyt.

”Minä olen sanonut, että minä olen jo niin monessa pyörinyt, että antakaa minun jo olla vanha.”

Yhtä luontevaa kuin hengittäminen

Maija on päälle 70-vuotias ja kasvanut maalla, missä hänen mielestään auttaminen on yhtä luontevaa kuin hengittäminen. Auttaminen on ollut aina osa Maijan elämää: lapsuuden leivontapäivinä äiti lähetti hänet viemään rieskoja naapureillekin. Maija on nähnyt myös vapaaehtoistyön varjopuolet ja päättänyt tehdä sitä, mikä on hänen mielestään mukavaa.

Maija syntyi jatkosodan aikaan maaseudulle, missä auttaminen oli luonnollista. Maijan äiti oli kyläkättilö, ja tytär kulki usein hänen mukanaan. Sota-aikaan ja sen jälkeen kotiseudulla ei ollut järjestöjä. Kouluvuosiltaan Maijalla on muistikuvia Marttojen kurssilta.

”Siellä ei ollu sota-aikana mitään, ei kulkenu bussiakaan, ei mitään ollu, mitään yhdistyksiä. Martat tuli kun olin pieni, että olin Marttojen kurssilla yhdeksänvuotiaana. Ne Lotat varmaan oli sota-aikana, mutta niistä minä en tiedä sen paremmin, kun synnyin silloin.”

Maija lähti kotoaan 15-vuotiaana. Hän on tehnyt pitkän työrupeaman pääkaupunkiseudulla ja ulkomailla. Työ vei Maijan pari vuodeksi Australiaan asti. Ammattiliittoon Maija ei ole koskaan liittynyt, vaikka yhdessä firmassa siihen painostettiin.

Maija on töissä elintarvikealalla. Hän on auttanut koko työuransa ajan ja myös yhdistänyt ammattitaitoaan vapaaehtoistoimintaan.

”Yhteisvastuukeräykseen, se oli joku vuosi viime vuosittain, minä 750 leipää leivoin, missä oli kirkon logo. Ja sitten tuota ne myytiin, ja muistan kun viinakauppaankin tilasivat 20 leipää.”

Vuosikymmeniä kestäneeltä Etelä-Suomen ja ulkomaankierrokselta palatuaan Maija asettui syntymäseudulle, missä hän on asunut haastatteluhetkellä noin kymmenen vuotta. Kaupungin nykyinen meno on hänen mielestään hemmottelua eläkeläiselle, sillä erilaisia tapahtumia, tilaisuuksia ja elokuvanäytöksiä on koko ajan tarjolla. Myös muut harrastukset sekä lapset ja lapsenlapset pitävät Maijan kiireisenä.

Maija toimii vapaaehtoisena monissa eri paikoissa kotikaupungissaan. Osa toiminnasta on organisoitua, ja osa perustuu vanhoihin kontakteihin. Osa vapaaehtois- ja lähimmäistyöstään hän tekee puhelimen ääressä. Maija on työskennellyt henkilökohtaisena avustajana sekä palkallisena että vapaaehtoisena.

Vapaaehtoistyö on Maijan mielestä voimaannuttavaa, mutta myös henkisesti raskasta, esimerkiksi kuusi vuotta kestänyt päivystystyö.

”Viime kesänä huomasin vasta jälkikäteen, että mä olin saattohoitajana. Mun ystävä soitti, että mitään ei oo tehtävissä, että hän kuolee. Ja tuota sitten kun hän oli sairaalassa, niin kävin joka päivä siellä.”

Maija suunnitteli yhdessä ystävänsä kanssa hautajaiset ja järjesti ne. Ras-kaudesta ja surusta huolimatta Maija uskoo, että voisi toimia saattohoitajana muillekin.

Tällä hetkellä Maija on ainakin neljän paikallisen yhdistyksen jäsen. Hän on saanut elämänsä varrella koulutusta vapaaehtoistoimintaan ja käy myös työnohjauksessa. Henkireikänsä Maijalle toimii musiikki: hän laulaa ryhmässä. Musiikin voimaan Maija kertoo tutustuneensa myös vanhusten kanssa. Puhumattomat vanhuksat saattavat laulaa oikein sanoin ja nuotilleen pitkiä kappaleita.

Maija käy auttamassa vanhuksia ja vetämässä heille ohjelmaa. Lasten kanssa toimimista Maija pitää erityisen hauskana. Maijalle ei ole merkitystä, onko auttaminen organisoitua vai omaehtoista. Auttaminen vain kuuluu asiaan.

”Kun mehän saatiin siitä ryhmästä aivan yllättäen ansiomerkki, niin sitä vähän niin kuin hämmennytti, että ei tarvii, ei tarvii. Se on ittestään selvää asiaa, kun siihen on hakeutunutkin. Sellainen ylenpalttinen kiittäminen niin, minä vaivaannun siitä.”

Maijalla on vapaaehtoistoiminnasta myös huonoja kokemuksia. Hän on törmännyt hyväksikäyttöön autettavan henkilön puolelta, ja hänellä on

kokemuksia myös seksuaalisesta vihjailusta. Joskus ammattihenkilöstö on vähätellyt, ja Maija on saanut osakseen ylenkatsomista. Yksi tapaus liittyy vanhainkodin lauluhetkien järjestämiseen. Maija koki, ettei hänen työnsä saanut mitään arvoa.

”Kerrankin mietin että pitääkö mun taksilla mennä, että ehdin ja vaihdoin puseron ja laitoin huulipunaa, että kun sanottiin, että pitää olla että mummot näkevät huulten liikkeet. Ja sitten kun menen sinne, niin sanovat, että joo me lauletaankin tänään itse, että sun ei tarvi tulla tänne. Kaikkiaan viisi kertaa käännyttivät minut pois niin aattelin sitten, että tää ei ole tärkeätä, olihan siellä monetkin sitten perään soittaneet.”

Maija muistaa naisen, jota auttoi vapaaehtoisena viemällä esimerkiksi päivätansseihin. Sama nainen pyysi yllättäen leipomaan ja osallistumaan kotonaan järjestettävien juhlien järjestelyihin – eikä sitten maksanutkaan kuluista mitään.

Koulutuksissa Maija on joskus törmännyt siihen, miten on ainoana ”kenttätyöntekijänä” jäänyt vähälle huomiolle ammattilaisten kanssa ryhmittöissä. Samalla hän on iloinen, että hänen organisaatioistaan vapaaehtoiset kutsutaan mukaan koulutuksiin ammattihenkilöiden rinnalla. Negatiiviset kokemukset ajoittuvat kuitenkin pitkälle ajalle eivätkä ne ole lannistaneet Maijan intoa toimia.

Maija korostaa, että jokaisen on hyvä kuulua johonkin. Vapaaehtoistoiminta tarjoaa hänelle yhteisön, mutta kahvia suurempaa kiitosta hän ei tarvitse. Vapaaehtoistoiminta pitää Maijan kiinni elämässä. Hallitustyöhön Maija ei halua lähteä, sillä se on hänen mielestään liian rasittavaa, sitovaa ja vastuullista. Hän sanoo olevansa jo siinä iässä, että saa keskittyä mukaviin asioihin. Maija muistaa kuitenkin yhden hallitusjäsenyyden musiikkialan yhdistyksessä. Tätä tehtävää hän kuvaa mukavaksi ja kevyeksi. Maijalla on sukulainen, joka on mukana 18 yhdistyksessä. Sukulainen on ”aina niin kiireinen ja väsynyt” eikä Maija ymmärrä, miksi joku haalii niin paljon tekemistä, kun ”kukaan ei voi hallita niin paljon”.

Maija kertoo tuntevansa ihmisiä, joiden mielestä vapaaehtoiset vievät työpaikkoja. Hän kuitenkin kertoo itse varmistaneensa kunnan virkamiehiltä, että hänen tekemänsä auttaminen jäisi yksinkertaisesti tekemättä, jos hän ei niitä tekisi. Joskus Maijan motiiveja on asetettu kyseenalaiseksi sanomalla, että hän vain kerää sulkia hattuunsa.

”Minä sanoin, että minä olen niin hattuihminen, että minulla on kuule niin paljon hattuja, että pitää hirveesti tehdä, että saa jokaiseen hattuun sulan. Mutta minä katon, että semmonen ihminen ehkä ittekin haluaisi olla mukana, mutta jostain syystä ei oo.”

Maija muistelee suhtautuneensa eläköitymiseen pelokkaasti. Jälkikäteen hän kuitenkin sanoo heränneensä eläkkeellä eloon. Vapaaehtoistyö, toiminta lähimmäisten parissa sekä musiikki ovat auttaneet. Maija paikkasi vapaaehtoistyöllä palkkatyön jättämää aukkoa ja löysi tasapainon elämäänsä.

*Vapaaehtois-
toiminta tarjoaa
Maijalle yhteisön,
mutta kahvia
suurempaa kiitosta
hän ei tarvitse.*

Työtä koko elämä

Helmi jäi lapsena orvoksi viiden sisaruksensa kanssa. Lapset jäivät viljelemään yhdessä vanhempiensa tilaa, ja isän sisarpuoli tuli vähän "perään katsomaan". Pian 70-vuotias Helmi aloitti työnteon nuorena eikä ole sen jälkeen työttömänä ollutkaan. Helmin järjestöelämä aktivoitui, kun hän jäi eläkkeelle. Hän on tyytyväinen vapaaehtoinen ja iloinen siitä, että on lähtenyt mukaan toimintaan.

Helmi syntyi 1900-luvun puolivälissä pienelle paikkakunnalle kuusilapsisen perheen kuopuksena. Hän on asunut pääosan elämästään samalla seudulla maan itäosissa. Äiti menehtyi tytön ollessa muutaman vuoden ikäinen. Isä menehtyi vain pari vuotta tämän jälkeen, jolloin Helmi ja hänen viisi sisarustaan jäivät asumaan perheen tilalle. Lasten täti muutti tilalle ja holhoojaksi nimettiin eno, joka asui noin kymmenen kilometrin päässä. Paljon jäi epävirallisen kontrollin ja avun varaan.

"Viidenkymmenen metrin päässä oli lähin talo, se oli, olisko kunnanvaltuustossa ollu se isäntä, niin olisko se vähän perään katonu sekkiin, niin olen ajatellut."

Kummoisia kulkuneuvoja ei ollut, eikä kovin hyviä teitäkään. Enon rooli ei käytännössä muodostunut kovin merkittäväksi virallisesta asemasta huolimatta. Sisarukset selvisivät naapuriavun turvin.

Perheen traagisesta tilanteesta huolimatta Helmi ei muista järjestöjen tai seurakunnan tarjonnan apua. Seurakunnan toiminta oli kirkolla pit-

kän matkan päässä. Helmi ei muista, että mikään järjestö olisi tarjonnut heille apuaan.

"Niin sitä voi sanoa että onneksi olin niin pieni kun äiti kuoli että en muista enkä oikeastaan tajunnu, että mitä se oli se tilanne. Aika tiukalla oltiin ja omillaan siinä."

Tädin lähtiessä tilalta Helmin isännäksi ja emännäksi jääneet sisarukset olivat vielä alaikäisiä. Töitä riitti eikä harrastuksille ollut aikaa. Elämä maatilalla ei tarjonnut mahdollisuuksia irrottautua eikä tarjontakaan ollut erityisen vilkasta.

"Mie olin siellä syrjäkylällä niin ei siellä ollu. Seittemän kilometriä kirkonkylälle ja neljä kouluun ja ihan semmonen maalaispaikka, että ei siellä ollu mittään sellasta."

Helmi muistaa ajaneensa talon hevosella niin pienenä, ettei ylettänyt haravakoneen polkimelle. Hevonen oli tuttu ja rauhallinen, ja Helmi pääsi yksinään hevosen kanssa töihin jo kymmenvuotiaana.

Helmi pääsi oppikouluun ja kävi sen loppuun kotoa käsin. Lukioon olisi pitänyt lähteä pidemmälle, sinne hän ei mennyt. Aikuisiällä Helmi on tehnyt joitakin kursseja matematiikkaa ja englantia iltalukiassa. Helmin ammatti valikoitui, kun hän sai vihiä lähetin paikasta paikkakunnan ainoassa suuressa teollisuuslaitoksessa. Hänen veljensä kävi töissä samassa paikassa.

Helmi aloitti lähettinä ja vaihtoi pian harjoittelijaksi. Tästä alusta kehkeytyi hänen ammatinsa, josta hän jäi eläkkeelle muutama vuosi ennen haastattelua. Helmi oli iloinen päästyään sisätöihin: hänen ei enää tarvinnut "ajella pyörällä pitkin kyliä tuiskussa ja tuulesa".

Kuudesta sisaruksesta viisi on jossain vaiheessa elämänsä työskennellyt samassa teollisuuslaitoksessa, jossa Helmi aloitti työuransa. Se oli ainoa maatalouden ulkopuolinen ja merkittävä työllistäjä kunnassa. Kun Helmi sai ensimmäisen tilinsä, hän sai vielä lapsilisää. Toisinaan Helmi mietti alan vaihtamista, mutta ei koskaan tehnyt sitä. Hän sanoo, ettei keksinyt tarpeeksi kiinnostavaa ammattia.

Kun Helmi meni vakituisiin töihin, hänelle sanottiin, että työntekijöiden on tapana kuulua liittoon. Niin Helmikin liittyi ammattiliittoon ja kuuluu siihen edelleen. Hän ehti työuransa aikana nähdä muutoksen käsityöstä tietokoneilla tehtävään työhön.

Helmi muistaa olleensa 1970-luvulla mukana käynnistämässä nuorisoseuratoimintaa, joka hiipui parin vuoden jälkeen.

"Viriteltiin sitä sitten mutta se ei oikeen ollu, oisko se sellaisen vuuen pari ollu, että silloin piettiin kokkousia ja yritettiin jottain touhua ja jottain retkiä tehtiin. Mutta niin"

vähän oli väkkee, että se olis sellasen topakan vetäjä pitäny olla siinä.”

Helmi on eronnut miehestään, jonka kanssa hänellä on kaksi nyt jo aikuista lasta. Lapset ovat syntyneet Helmin nykyisellä kotipaikkakunnalla.

”Sitä aina harmittelen jälkeensä, kun lapsia tuli niin heittääkään ei tullu sitten vietyä minnekään urheiluseuroihin tai tämmössii. Tietenkin yks syy oli, että tämä minun nykyinen ex-mieheni niin tuota oli pitkää päivää töissä ja minulla ei ollu autoa tai mitään millä olisin kuljetellu.”

Toiminta on sopinut Helmin elämäntilanteeseen mainiosti, sillä se ei sido liikaa, mutta tuo rytmiä viikkoon.

Pieni nuorisoseurakokeilu sekä seurakunnan ja ammattiliiton rivijäsenyys olivat Helmin keskeiset järjestökennät eläkkeelle asti. Hänen lapsuutensa tilanne on traagisuudessaan erikoinen ja kertomisen arvoisen, mutta järjestöt eivät silloin olleet isossa roolissa.

Eläkkeelle jäätyään Helmi liittyi kahteen järjestöön, jotka edesauttoivat harrastamista. Erityisesti Helmi pitää keilaamisesta, mikä oli tärkeä syy toiselle uudelle jäsenyydelle. Helmi sai aivoinfarktin oltuaan eläkkeellä hieman yli vuoden. Helmi tuntee oireet edelleen, mutta pystyy elämään normaalia elämää ja harrastamaan liikuntaa. Helmi on ollut kahteen kertaan kuntoutuksessa infarktin jälkeen.

Toinen pojista houkutteli Helmin mukaan vapaaehtoistoimintaan sanomalla, että siellä on mukavaa ja lisää ihmisiä tarvitaan mukaan. ”Muutaman vuoden mietinnän” ja ”pojan höynäyttämisen” tuloksena hän

alkoi pohtia osallistumista toimintaan. Lopulta Helmi meni mukaan, ja on siis vapaaehtoinen toisessa polvessa. Helmin oma ammatti ei liippaa läheltä alaa, jossa hän nyt toimii vapaaehtoisena.

Kun Helmi toi lapsilta yli jääneitä leluja paikalliseen perhekahvilaan, hän antoi yhteystietonsa järjestön ihmisille ja sai kutsun vapaaehtoisten perehdytykseen. Perehdytyksen jälkeen Helmi aloitti säännöllisen toiminnan kerran viikossa. Kokemus on ollut hänelle kaikin puolin mieluista. Hän on saanut uusia tuttuja sekä omasta ikäryhmästään että lapsista. Toiminta on sopinut Helmin elämäntilanteeseen mainiosti, sillä se ei sido liikaa, mutta tuo rytmiä viikkoon.

”Ei sieltä malta olla pois, ne lapset on niin ihania. Sinne kun mennee, niin siellä on vaan iloisia naamoja. Sitä aamulla aina vähän jo odottellookin.”

Helmi liittyi myös jäseneksi toimintaa organisoivaan järjestöön. Halua hallitustehtäviin hänellä ei ole ainakaan vielä. Helmillä on aikaa ”vieraille” lapsille jatkossakin. Hänellä ei ole lapsenlapsia, ja vaikka olisikin, he tuskin asuisivat lähellä omaa kotia.

Helmi on ehtinyt osallistua yhteen vapaaehtoisten virkistysiltaan. Hän odottelee myös alkavaa vapaaehtoisten ryhmää, jossa he voivat tavata toisiaan. Helmi oli suunnitellut palaavansa lapsuudenkotinsa lähellä sijaitsevaan kaupunkiin, mutta mitä lähemmäs eläköityminen tuli, sitä kaukaisemmalta ajatus alkoi tuntua.

Helmin järjestöelämäkerran pääosa tapahtuu hänen eläköitymisen jälkeen. Hän on yhdistellyt asiakasjäsenyyttä ja vapaaehtoistoimintaa omista lähtökohdistaan hyvällä menestyksellä. Helmi kuvaa tilannetta haastatteluhetkellä hyvin valoisaksi. Hänen rohkaistuminen vapaaehtoistoimintaan vaati kuitenkin useita vuosia ja paljon pojan taivuttelua.

Tukea omaishoitajan arkeen

Raili on noin 70-vuotias nainen, jonka järjestökokemukset alkavat jo lapsuuden harrastuksista. Työuransa aikana hän oli mukana ammattiliittotoiminnassa ja omaishoitaja-aikanaan järjestötoiminnassa. Railin perhe on mukana omaisjärjestön toiminnassa kolmessa polvessa. Samasta järjestöstä Raili sai paljon apua omana omaishoitaja-aikanaan.

Raili syntyi sota-aikaan suurehkossa suomalaisessa kaupungissa. Hänen isänsä oli sodassa, ja Raili muutti äitinsä kanssa Helsinkiin äidin opintojen takia. Parin vuoden kuluttua he kuitenkin pakenivat sotaa takaisin Railin synnyinkaupunkiin.

Samalla paikkakunnalla Raili kävi myös koulunsa. Hän on harrastanut lapsena monipuolisesti liikuntaa: koripalloa, lentopalloa ja voimistelua. Palloiluharrastukset jäivät muutama vuoteen, mutta paikallinen voimistelu-seura pysyi mukana teini-ikään asti. Sen jälkeen kilpailu ja esiintyminen jäivät, mutta voimistelu jatkui. Raili muistaa myös käyneensä lapsuudessaan pelastusarmeijan partiossa parin vuoden ajan. Sieltä hänellä on hyviä muistoja. Pelastusarmeijan musiikki vetosi Railiin, toisaalta nuorille ei paljon muutakaan ollut tarjolla.

Seurakunnan toimintaan Raili päätyi opettajansa kautta, kun oppilaat kävivät hänen kotonaan harjoittelemassa joulujuhlanäytelmiä. Hän oli mukana seurakuntanuorissa ja pyhäkoulun opettajana.

Seurakuntatoiminta jatkui ”kunnes maailma vei”: tanssi ja musiikki kiinnostivat enemmän. Raili kävi ja käy edelleen mielellään erityisesti klassisen musiikin konserteissa. Hän harkitsi pitkään siirtymistä hengellisestä toi-

minnasta keveämpään, mutta ”se hartaampi puoli” jäi kuitenkin elämään. Raili oli myös oppilaskunnan hallituksessa opiskeluaikoinaan.

Railin ensimmäisiä työpaikkoja oli puhelinkeskus, missä hän oli mukana ammattiyhdistyksessä toimihenkilöjärjestössä. Työn saaminen tuoreelle merkonomille ei tuottanut ongelmia, sillä ”siltoin sai töitä miten halus”. Ammattiyhdistyksen toiminta oli vain vähän politisoitunutta, pragmaattista toimintaa. Railin valmistumisen aikaan Suomessa otettiin käyttöön liikevaihtovero, ja erityisesti tuolloin Railin koulussa oppimilla asioilla oli käyttöä.

Ammattiliittotoiminta muuttui, kun organisaatiouudistukset muuttivat toimenkuvia ja hierarkioita. Raili ehti olla yhden vuoden myös ammattiosaston sihteerinä. Hän jätti ammattiyhdistystoiminnan omasta halustaan. Ammattiyhdistys oli Railin mielestä kovin hidasta, jäykkää ja turhauttavaa. Hän ei vastustellut liikelaitostamista, kun sellainen tuli ajankohtaiseksi.

Railin mies sairastui vakavasti 1990-luvun alkupuolella. Hän oli omaishoitajana lähes kymmenen vuotta, ja hänen miehensä menehtyi 2000-luvun puolella. Railin jäädessä pois työelämästä hänellä olisi ollut eläkkeeseen vain pari vuotta, koska hän oli sopinut alemmasta eläkeiästä. Asunto oli maksettu, ja omaishoitajuus oli mahdollista järjestää. Raili jäi hoitamaan miestänsä, vaikka hänelle tarjottiin elämäntilanteeseen sopivia tehtäviä.

Raili oli useita vuosia kiinni miehensä hoitamisessa, mikä vaikutti hänen sosiaalisiin suhteisiinsa. Hän ei ajatellut tarvitsevansa apua, koska hänellä oli eläke ja hän pärjäsikin taloudellisesti jotenkin. Railin omaishoitaja-aikana kotiin järjestettiin poikkeuksellista apua.

”Terveystenhoito-oppilaitos järjesti omaishoitajien ja opiskelijoiden yhteistyötä. Sieltä tuli opiskelija kotia, me päästiin sinne kuulemaan tärkeitä asioita ja vähän nautiskelemaankin.”

Railin kotiin tullut opiskelija halusi auttaa perhettä ja tuli hoitamaan hänen miestänsä varsinaisten aikojen ulkopuolellakin, jolloin Raili pääsi osallistumaan omaishoitajien järjestämään toimintaan. Raili on yhteydessä kyseisen opiskelijan kanssa edelleen haastattelua tehdessä. Raili muistaa vielä arkielämästä kuulostavan hetken useiden vuosien takaa, yksityiskohtaan omaishoitajan arjesta.

”Sinne ei päässyt kuin muutama harva, sitten minä pääsin. Se oli kevyttä, ihana oli kävellä ilman huolen häivää, siinä oikeen huomasi mitä oli paitsi: ulkoilmaa.”

Pelastusarmeijan musiikki vetosi Railiin, toisaalta nuorille ei paljon muutakaan ollut tarjolla.

Toiminta omaisyhdistyksessä miellytti Railia, sillä se oli iloista. Hän ei kaivannut surkuttelua ja voivottelua vaan tapaamisia ja rupatteluja. Miehen kuoltua Raili aktivoitu yhdistyksessä. Yhdistys jäi, vaikka omaishoito loppui.

Kuoleman läheisyys tekee omaishoitajien toiminnasta herkkää. Raili sanoo, että hänen toimintansa on kehittynyt yritysten ja erehdysten kautta. Hän oli mukana yhdistyksen ensimmäisillä kursseilla ja itse omaishoitajakokemusta saaneena halusi olla mukana myös kehittämistyössä. Häntä pyydettiin hallitukseen, ja pohdinnan jälkeen Raili lupautui mukaan. Välillä

hän on ollut poissa hallituksessa, mutta haastattelun aikaan hän on palannut varajäseneksi. Se on hänen mukaansa sopiva ratkaisu hänen ikäiselleen ihmiselle, jolla on muitakin harrastuksia.

Raili on vetänyt myös vertaisryhmää. Hän on saanut asiaan koulutusta ja pyynnöstään työparin ryhmän vetämiseen. Koulutuksista on ollut myös se hyöty, että Raili on saanut tutustua muiden paikallisyhdistysten ihmisiin.

”Mihin olen ollut halukas lähteen, olen päässyt. Toiminta on jäänyt mulle tärkeäksi, se pitää virkeänä, saan paljon tästä.”

Vapaaehtoisista pidetään Railin mielestä hyvää huolta: keskustellaan, käydään teatterissa ja syödään yhdessä.

Raililla on sairaus, joka ei hänen kertomansa mukaan vaivaa pahasti päivittäin. Oireita on, mutta niihin tottuu. Sairauteen liittyvän suuren ja perinteisen potilasjärjestön kanssa hänellä ei ole ollut tekemistä. Raili kertoo miettineensä asiaa, mutta

pohtiminen ei ole johtanut sen pidemmälle. Hänen tyttärensä puoliso menehtyi haastattelua edeltävänä vuonna. Kun tytär kuuli sairaudesta, hän tuli istumaan Railin sohvalle ja sanoi, että ”meitä on tässä kohta kaksi leskeä”. Yhdistys auttoi Railin tytärtä paperitöiden kanssa ja sai vauhtia asian käsittelyyn.

Railin perhe on nyt yhdistyksessä mukana kolmessa polvessa. Tyttären-tytär leipoo tapahtumiin ja kannattaa toimintaa ehtiessään. Tyttären saama apu on koitunut myöhemmin tyttären kotikunnan muiden vastaavissa tilanteissa olevien hyödyksi. Railin mies oli avuksi vielä paljon kuolemansa jälkeen, koska Raili tiesi minne kääntyä tyttärensä saatua ikävän tiedon miehensä sairaudesta.

Raili kertoo, että hänen ollessaan yhdistyksen hallituksessa vastaanotto kaupungin puolelta on ollut hyvä, kunhan tietoa on annettu. Kaupungin johtotehtävissä olevat ovat suhtautuneet asiallisesti yhdistyksen viesteihin. Kuntaliitoksistakin johtuen kaupungin asioissa on ollut järjestelemistä.

Raili on päässyt edustamaan paikallista yhdistystä myös valtakunnallisen liiton tilaisuuksiin ja ollut kutsuttuna vieraana valtioneuvoston juhlahuoneistossa Smolnassa. Hän on iloinen siitä, että hänen yhdistyksensä valitsi edustajat juhlatilaisuuteen jäsenten joukosta. Työntekijöistä on tullut myös ystäviä.

”Se on niin arvokas asia, että tällä ikää saa vielä uusia ystäviä, se on niin arvokasta kuin olla voi. Me on koettu kaikki se sama, eri muodoissa, mutta sama.”

Railin perhe on yhdistyksessä mukana kolmessa polvessa. Tyttären-tytär leipoo tapahtumiin ja kannattaa toimintaa ehtiessään.

Kotoa lähteminen yhdistää

Irjan elämässä lähteminen ja palaaminen ovat olleet suuria teemoja. Noin 70-vuotias Irja on evakon lapsi, joka on käynyt perheineen töissä Ruotsissa ja alkanut palattuaan pakolaisperheen ystäväksi. Irja kirjoitti ylioppilaaksi 61-vuotiaana ja osti uudet luistimet kymmenen vuotta myöhemmin. Hänellä riittää edelleen aikaa ja intoa omille harrastuksille.

Irja syntyi maaseudulle perheensä esikoisena. Hän muistelee, että vanhemmilla saattoi olla jonkinlaista poliittista aktiivisuutta. Se ei kuitenkaan näkynyt kotona. Irjan lapsuudessa talkootyö oli voimissaan, ja työtä oli paljon. Naapureista huolehdittiin eikä siihen tarvittu järjestöjä. Irjan isä oli Karjalan evakko. Lähteminen liittyy Irjan elämään monin tavoin.

”Varsinainen vapaaehtoistyö varmaan alkoi sitten kun mulle tuli lapsenlapsia ja hoidin paljon niitä. Silloin varmaan tuli tällaisia mummutettavia muitakin kuin omat lapsenlapset, että he kävivät mulla tosi paljon ja sitä kesti vuosikausia. Mulla oli neljä muuta lasta, jotka kävi. Nyt he ovat alkaneet aikuistua, että nyt sitten enemmän vaan soitellaan, semmosta vapaaehtoistyötä tein.”

Irjan perheessä oli neljä lasta. Vanhemmat olivat päättäneet kouluttaa kaikkia vähän. Irja muutti Helsinkiin töihin saatuaan keskikoulun todistuksen. Hän kirjoitti ylioppilaaksi myöhemmin 61-vuotiaana.

Kun Irja lähti maailmalle, kotona ei ollut koneita tai mukavuuksia. Tila koneellistettiin vasta 1980-luvun loppupuolella sukupolvenvaihdoksen jälkeen.

Irjan perhe muutti Ruotsiin suuren aallon mukana vuonna 1970, Irja vanhempiensa ja sisarustensa mukana.

”Joo vähän seikkailemaan, se seikkailunhalu mulla taitaa riittää, olin hyvin utelias ja niin kun uusiin paikkoihin, se oli ihan hyvä kokemus. Nytkin kun teen pakolaisten kanssa vapaaehtoistyötä, niin tiedän tarkkaan mitä se on olla vie-raassa maassa.”

Irjan matka kesti 12 vuotta, vaikka vanhemmat palasivat Suomeen kolmen vuoden jälkeen. Ruotsissa hän päätyi perhepäivähoitajaksi, ja hänellä oli hoidossa sekä suomalaisia että ruotsalaisia lapsia. Irjan ympärillä oli vahva suomalainen yhteisö.

”Jonkun verran olin vapaaehtoisena, kun aloitin perhepäivähoitajan työn, niin tota kävin sitten suomalaisille lapsille niiden omieni kanssa pitämässä satutuntia. Olin kolmen lapsen yksinhuoltaja siellä ja jotenkin toivoi, varsinkin nyt jälkepäin ajattelen, että olisi ollut ihanaa, kun olisi ollut vapaaehtoisia ihmisiä ympärillä.”

Irjan vanhemmat vaihtoivat lypsykarjan lihakarjaan palattuaan, ja tila takasi Irjalle ”vapaaehtoistyötä” heinäpellolla kesäisin. Irja kävi heinäntöissä Ruotsista käsin ja jatkoi palattuaan Suomeen. Paluu Suomeen tuli ajankohtaiseksi, kun lapset tulivat kouluikänsä. Irja muutti kotiseudulle mutta vähän kaupunkimaisempaan ympäristöön kuin kotikylä.

Kotiin palatessa kieli- ja identiteettikysymykset tulivat ajankohtaisiksi. Irjan mielestä suomalaiset ovat rasisteja ulkomaillakin: he nimittelivät muualta tulleita siirtotyöläisiä. Toisaalta lapset tulivat toimeen hyvin keskenään.

Irjan mukaan ammattiliitto oli hyvin vahva Ruotsissa. Hän muistelee olleensa ammattiliiton kautta mukana joissain opintopiireissä. Kansantanssi on Irjan pitkäaikainen harrastus, jonka hän omaksui Suomi-seurassa Ruotsissa asuessaan. Myös lapset innostuivat kansantanssista, ja varainkeruu työllisti Irjaa kaksi vuosikymmentä.

Suomessa Irja aloitti opinnot uudelleen. Hän suoritti ensin koulutason ja myöhemmin korkeakoulututkinnon. Irja suoritti myös ylioppilastutkinnon, joka jäi aikoinaan suorittamatta, kun töitä sai ilmankin.

Irja on hoitanut omia vanhempiaan ja muita vanhoja ihmisiä omalla paikkakunnallaan. Irjan isä sairastui muistisairauteen ja kuoli reilu vuosi ennen haastattelua. Irjan äiti huolehti hänestä lastensa tukemana. Irjan sisarukset ja lapset asuvat kaikki lähellä toisiaan. Yhdestä vanhuksesta tuli hänelle läheinen, vaikkei sukua ollutkaan.

"Asui tässä vanhempi rouva, jolle tuli muistisairaus, hän-tä kyllä huolehdin säännöllisesti ihan kuolemaan asti. Hän oli ihan lempiystävä. Kävin hänen kanssaan hänen tyttärensä luona Englannissa ja hautausmailla ja kaik-kea."

Haastatteluhetkellä Irjan elämään kuuluu päivittäinen äidistä huoleh-timinen yhdessä sisarusten kanssa. Aikaa riittää muuhunkin. Irja meni kolme vuotta sitten SPR:n ystäväkursseille, kun seudulle alkoi tulla pakolaisia.

Irjan ensimmäinen oma ystäväperhe tuli Suomeen pari vuotta ennen haastattelun ajankohtaa. Perhees-sä on äiti ja kaksi lasta. Irja on pitänyt yhteyttä eniten perheen teini-ikäiseen poikaan. Hän on ollut mukana Irjan perheen matkoilla, perhejuhlissa ja ar-jessa. Poika on tullut Irjalle läheiseksi. Vuosi ennen haastattelua Irja sai toisen ystäväperheen. Perheen poika on innostunut luistelusta ja jääkiekosta. Seu-ra on maksanut kausimaksun ja hankkinut pojalle välineet.

Irja pitää luistelusta ja on saanut kipinän uu-delleen itsekin: uudet luistimet on hankittuna. Edellisen perheen alakertaan muutti toinen pa-kolaisperhe, jonka tytär innostui myös luistelus-ta. Irja sanoo, että mummon paikkoja on totisesti nyt avoinna.

Ystäväperheiden ja oman suvun myötä Irja on mummo suurelle lapsijoukalle, mikä on hänelle ilo. Irjan koko perhe ja suku ovat mukana pakolaisper-heen arjen auttamisessa, muutoissa ja pienissä korja-

ustöissä. Irja uskoo, että tiiviit suhteet pitävät pakolaisperheet siellä, mihin he ovat ensimmäisenä asettuneet.

"Kaksi tai kolme perhettäkö on lähtenyt ja täällä on noin 70 ihmistä nytten. Se äiti sano tässä, vaikka on huono se suo-men kielen taito, että hän kysyi, että lähdetäänkö Turkuun tai Helsinkiin, niin Samu sanoi, että mummot on täällä, ei lähdetä mihinkään."

Irjan suvun lähihistoriaan siirtolaisuus ja pakolaisuus liittyivät monin ta-voin: isän evakkomatka, koko perheen muutto Ruotsiin ja takaisin sekä Ir-jan ystävätoiminta pakolaisten parissa. Siirtolaisuus yhdistää Irjaa ja hänen auttamiaan pakolaisperheitä.

Irja on käynyt isänsä kanssa matkalla katsomassa isän kotipaikkaa, mikä on Irjan mukaan aivan eri asia kuin käydä tanhuamassa Venäjällä. Paikat

sinällään eivät ole ihmeellisiä, mutta sukulaisten kertomukset saavat ne eläviksi. "Jotenkin sitä vaan ihminen juuriaan etsii", Irja sanoo. Niin kuin hänkin etsi aloittamalla kansantanssin Ruotsissa.

Ystävätoiminnassa Irja näkee, miten lapset oppivat uuden kielen ja so-peatuvat kulttuuriin nopeasti. Vanhemmilla on hitaampaa ja vaikeampaa. Irjan äiti ei nähnyt vaivaa opetellakseen kielen Ruotsissa eivätkä pakolais-perheiden äidit edisty opinnoissaan yhtä hyvin kuin lapset.

Työnsä puolesta Irja näki vanhusten tukalan tilanteen, kun sukua ei ole paikkakunnalla. Eläkkeelle jäämisen jälkeen hän arveli joka tapauksessa tekevänsä jotain vapaaehtoistyötä. Irjalla on sellainen tuntuma, että vapaa-ehtoistyön myötä saatava apu ei jakaudu tarpeen perusteella.

"Siinäkin monta kertaa käy niin että ne jotka ovat vaati-mattomia eivätkä pidä ääntä itestään ne jäävät sinne yksin. Sellainen joka on terhakka saa sen vapaaehtoisenkin paljon helpommin ja osaa tehdä sen etteen."

Toimeliaisuutensa Irja arvelee johtuvan siitä, että hän tottui tekemään lapsena töitä ja myöhemmin yksinhuoltajana oli pakko selvittää suuresta määrästä tehtäviä. Nyt kun Irja asuu yksin, hän sanoo nauttivansa myös mahdollisuudesta päiväuniin. Muuten päivät ovat toimintaa täynnä. Irja harrastaa jumppaa, uintia, vesijuoksua ja kansantanssia ja käy kielentun-neilla kansanopistossa. Hän sanoo tekevänsä vapaaehtoistyötä niin pitkään kuin kunto kestää.

Irja on myös yhden lastensuojelujärjestön hallituksen jäsen. Hän päätyi toimeen työnsä kautta muutamia vuosia aikaisemmin. Irjan kokemuksen mukaan sitoutuminen on olennaisempaa kuin se, että on mahdollisimman monessa mukana. Irjan näkökulmasta oman äidin auttaminen ja ystävä-perheen auttaminen ovat samalla lähimmäisyyden jatkumolla.

Irja sanoo nauttivansa myös mahdollisuudesta päiväuniin. Muuten päivät ovat toimintaa täynnä.

JÄRJESTÖ TYÖPAIKKANA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Näiden ihmisten myötä avautuu näkymä järjestöihin työn paikkana ja työpaikkana sekä yhteistyötahona. Osalle järjestö on jotain itse luotua ja muokattua, toiset ovat saaneet sen valmiina.

Vertaistukijaksi sairaalan käytävältä – JOHANNA

Tukea vaativaa vanhemmuutta – MARIA

Järjestömaailman start up – PÄIVI

Lähiön asukkaiden puolella – RONJA

Toipilaasta toisten tukijaksi – LEILA

Järjestöt asiantuntijan silmin – JARI

Bisneksestä pieniin tekoihin – MIKA

Liikkuvaa elämää sairauksien kanssa – SARI

Sairaalan käytävältä vertaistukijaksi

Johanna on noin 40-vuotias järjestöaktiivi, jonka historia on vahvasti kaksijakoinen: on aika ennen lapsen syntymää ja lapsen syntymän jälkeen. Perheen vastasyntyntä vauvaa hoidettiin sairaalan teho-osastolla, jolloin Johanna tutustui muihin samassa elämäntilanteessa oleviin vanhempiin. Sairaalan käytävällä hän oppi, miten tärkeää vertaistuki on.

Johanna asuu suuressa kaupungissa, samassa jossa syntyi, muutaman rapun päässä lapsuutensa kodista. Hän pitää kaupunginosaansa mukavana ja yhteisöllisenä paikkana. Lähellä asuu paljon ystäviä sekä sukulaisia, mikä auttaa arjessa.

Johannan järjestöelämä alkaa koirakerhosta. Hänet ”huijattiin” mukaan kertomalla, että rahastonhoitajan tarvitsee vain pitää kuitit tallessa. Johanna kuittaa tämän ensimmäisen järjestökokemuksensa lyhyesti. Silloin koira oli hänelle maailman tärkein asia. Johanna on haastatteluhetkellä edelleen koirajärjestön tilintarkastaja. Hänen toinen järjestöelämänsä alkoi lapsen syntymän jälkeen. Johannan raskaus oli vaikea, ja poika joutui synnytyksen jälkeen teho-osastolle. Pojalla on pitkäaikaisraivaus. ”Siihen asti olin pitänyt vertaistukea täysin hyödyttömänä”, Johanna muistelee.

Johanna on toiminut hoitoalalla eikä vammaisen lapsen syntyminen ollut perheelle mikään sokki. Hän kertoo tutustuneensa sairaalassa muihin samassa tilanteessa oleviin vanhempiin. Se oli vertaistukea, vaikkei hän sellaisena sitä silloin pitänyt. Johanna muistaa hyvin, miten koki itsensä toisinaan ulkopuoliseksi niin sanotusti terveiden lasten äitien kanssa.

”Muistan aina meidän ensimmäisen perhevalmennusryhmän, me kerrottiin millainen meidän synnytys on ollut. Mä muistan kun ne puhu että onks teidän lapset löytänyt jo kädet ja sellaista, mä ihmettelin vaan, mitä noi puhuu, kun eihän meidän lapsi mitään käsiä ollut löytänyt, ei ollut niinku mitään samaa.”

Sairaalassa Johanna tutustui äitiin, jonka lapsen tiedettiin kuolevan. Se oli Johannalle pysähdyksen paikka, vaikka hän tiesikin, että näin voi tapahtua. Tapahtumasta on yli kymmenen vuotta, mutta Johanna muistaa tutun vauvan kuolinpäivän joka vuosi.

Johannan oma lapsi joutui käymään läpi monta leikkausta. Johanna tiesi leikkausten riskit, ja se sai hänet oikeastaan ensimmäisen kerran kaipaamaan vertaistukea. Hän sai tietoa vanhemmista, joilla oli oma sähköpostiryhmä vertaistuen välineenä. Johannan poika halvaantui leikkauksessa, joka todettiin myöhemmin hoitovirheeksi.

”Se mikä se oltiin saatu neljä vuotta pidettyä kotona ehjänä, rikottiin siinä leikkauksessa.”

Johanna ei ole katkera lääkäriille. Mutta jos sairaala joskus puretaan, hän on halukas painamaan räjäytysnappia lapsensa kanssa. Lapsi kärsi kivuista, ja tilanne oli kriittinen. Johanna muistaa toivoneensa, että lapsi mieluummin kuolisi kuin kärsisi enempää. Poika leikattiin toisen kerran melkein välittömästi epäonnistuneen leikkauksen jälkeen.

Toinen leikkaus oli pitkä ja vaarallinen, mutta se onnistui. Leikkauksen jälkeen Johanna muistaa ajatelleensa, että ehkä hän tarvitsisi vertaistukea. Hän alkoi kirjoitella nettiryhmässä, joka tunnetaan nykyisin Leijonaemoina. Johanna liittyi jäseneksi melkein saman tien.

Lapsen elämän hauraus ja elämän mahdollinen päätyminen on ollut realiteetti Johannalle koko ajan. Hän sanoo, että selviäisi lapsensa kuolemasta mutta ei miehensä kuolemasta. Yhteiset kokemukset ovat yhdistäneet heidät tiiviiksi pariiksi. Kun Johanna kertoo lapsensa vaiheista, hän käyttää jonkin verran uskonnollisia ilmauksia. Seurakunnat ja kirkko eivät tule kuitenkaan puheeksi. Johannan lapsen vauva-aikaiset ystävät, nyt jo kuolleet lapset, kulkevat Johannan kertomuksessa mukana suojelusenkeleinä.

Lapsi joutui uudelleen leikkaukseen eskari-ikäisenä. Leikkauksessa oli tälläkin kertaa kuolemanvaara. Perhe järjesti joulun viikkoa aiemmin, jotta lapsi pääsisi viettämään lempijuhlaansa ennen leikkausta. Johanna muistaa sairaalasta kokemuksen, jolla hän arvelee olleen merkitystä myöhemmän järjestöuransa kannalta. Sairaalassa oli toinen äiti, joka oli hermostuneena odottamassa tietoa lapsensa leikkauksesta. Johanna meni juttelemaan naiselle.

Johannan mukaan yhteistyö perinteisten järjestöjen kanssa on toisinaan törmännyt suurten järjestöjen päätöksenteon hitauteen.

”Mä kysyin, että niinku onks sulla joku hätä? No, se sano, ett kun hänen tyttärensä on menny jo tunti sitten saliin ja sanottiin että puoli tuntia vaan menee ett. Mä sanoin ett hei ett se varmaan se leikkaus on jo ohi, että mutt kun aina mennään heräämään, ett sun tytär on varmaan siellä, että mee kysyyn tosta kansliasta, että jos ne soittaa sinne heräämään. No sitte se meni ja tuli kohta takaisin, että kiitos sä

olit ihan oikeassa, se on siellä jo heräämössä ja ihanaa ja kiitos. Missäs teidän lapsi muuten on? Mä sanoin että se on menny aamulla kahdeksalta saliin ja siinä menee varmaan iltaan asti. Se sano: ja sä oot täällä häntä rauhoittelemassa. Mä sanoin ett ei mitään, että jos sulle tuli hyvä olo, niin mullekin tuli hyvä olo, että ei tässä olla kilpailemassa, sillä kenen lapsella on vakavampi juttu, että äitejähän me ollaan.”

Tämä tapaus antoi Johannalle kokemuksen siitä, että pienillä asioilla voi olla merkitystä ja pienistä eleistä on apua. Johanna arvelee, että tästä syntyi kipinä tehdä vapaaehtoistyötä.

Lapsen toipuminen leikkauksesta sujui hyvin. Tässä vaiheessa Leijonaemojen nettiryhmässä oli jo parisataa keskustelijaa, jotka kannustivat toisiaan. Ryhmä järjesti ensimmäisiä vertaistuki-iltojaan vapaaehtoisohjalta.

Johanna oli mukana hallituksessa, kun järjestö sai ensimmäisen avustuksensa RAY:ltä ja ensimmäisen

työntekijänsä. Johanna päätyi tekemään suurimman osan projektin töistä. Avustus muuttui kohdennetuksi toiminta-avustukseksi eli hieman pysyväisemmäksi luonteeltaan.

Vaikka Johanna on mukana kaupunginosansa asukastoiminnassa ja pitää siitä, pääasiallinen järjestötoiminta tapahtuu vammaisten lasten vanhempien järjestössä. Johanna on ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa toiminnanjohtaja järjestössä, jonka toiminta ja jäsenmäärä kasvavat kovaa vauhtia. Johanna tekee itse myös vapaaehtoistyötä palkkatyön ohella. Projektin alkaessa jäseniä oli 47, nyt heitä on jo 1200–1300.

Järjestö on perustettu vanhempien jaksamisen tukemiseen lapsen sairaudesta riippumatta. Monet jäsenet ovat jäseniä myös diagnoosikohtaisissa järjestöissä. Monien lapset ovat jo kuolleet, mutta vanhemmat ovat jatkaneet järjestössä. Joidenkin lapsilla on niin monta eri sairautta, että mikään diagnoosikohtainen järjestö ei olisi heille ainakaan yksinään oikea. Johannan kertoman mukaan yhteistyö perinteisten järjestöjen kanssa on

toisinaan törmännyt suurten järjestöjen päätöksenteon hitauteen. Järjestö toimii osin palkattujen henkilöiden voimin, mutta pääosin vapaaehtoisvoimin. Johanna on huomannut, että järjestöissä on hyvin erilaisia ihmisiä.

”Et on sellaisia, jotka on hyvin innostuneita järjestöihmisiä ja sitt on sellaisia jotka niinku ei oikeesti tajuu että pitäis niinku itse tehdä jotain asioiden eteen.”

Johanna on ollut aktiivinen uuden lastensairaalan keräyksessä. Hänen edustamansa järjestö on auttanut tuomaan esille vanhan sairaalan puutteita. Johannan mielestä sairaalan olisi pitänyt nousta verovaroin jo 15 vuotta sitten, mutta periaatteelliset kommentit verovaroin rakennetusta sairaalasta eivät auta siellä olevia nyt. HUS on päästänyt sairaalan huonoon kuntoon, eikä luotto HUSiin omistajana ole kovin korkea. Säätiö ottaa Johannan kokemuksen mukaan hyvin huomioon vanhempien toiveet. Johannan edustama järjestö oli mukana sairaalan lipaskeräyksessä. Johannan poika keräsi kolmessa tunnissa 1300 euroa, kun keskimääräinen saldo olisi ollut 90 euroa.

Johannan perhe on ollut mukana myös Lastenklinikan Kummien toiminnassa. Poika on saanut tilaisuuden päästä katsomaan urheilutapah-tumia ja tavata klinikan julkkiskummeja. Poika osaa ottaa myös ilon irti näistä asioista ja on iloinen, että hänen äitinsä tekee juuri sitä mitä tekee. Järjestön toiminta perustuu sille, että se järjestää asiakaslähtöistä vertaistukitoimintaa.

”Meillä on kaikki työntekijät vertaisia ja siitä me halutaan pitää kiinni ja siksi varmaan toiminta on niin suosittua.”

Tukea vaativaa vanhemmuutta

Maria on päälle 40-vuotias nainen, jonka järjestöelämä jakaantuu kahteen osaan: lapsuuden ja nuoruuden urheiluseuravaiheeseen sekä aikaan sairaan lapsen syntymän jälkeen. Maria on osallistunut sairaan lapsen vanhemmuutta tukevan järjestön toimintaan vapaaehtoisena, luottamushenkilönä ja järjestön työntekijänä. Saatu tuki kannusti auttamaan muita.

Maria syntyi 1970-luvun taitteessa keskisuureen rannikkokaupunkiin. Perhe muutti vuosikymmenen alussa uuteen lähiöön, jonka pihapiiri oli täynnä lapsia. Sitten perhe rakensi omakotitalon lähistölle. Koulua Maria kävi lähellä kotiaan kaupunginosassa, jota hän kutsuu poliittisessa merkityksessä ”tulipunaiseksi”.

Neljän hengen perhe asui kerrostalokaksiossa. Marian isä oli töissä suuressa tehtaassa lähellä perheen asuinpaikkaa. Samasta työpaikasta hän jäi myös eläkkeelle. Marian isä, entinen nyrkkeilijä, oli aktiivinen toimija paikallisessa urheiluseurassa. Urheillessa meni Mariankin lapsuus, ”se oli koko perheen juttu”.

Talvella laji oli hiihto ja kesällä yleisurheilu. Maria urheili korkeimmillaan piiritasolla ja yksittäisissä SM-kisoissa. Isä valmensi ja ohjasi lapsiaan, joten perheen elämä yhdistyi monelta kohdilta seuran elämään.

Marialla on oma kotiseura, jolla oli monta lajia ohjelmassaan. Marian äiti ei ollut isän kaltainen aktiivi, mutta hän oli mukana taustajoukoissa ja kannustajana. Äidillä ei ollut myöskään muuta järjestötoimintaa. Maria arvelee, ettei ollut lapsenakaan, koska äiti on maalta kotoisin. Kaikki perheenjäsenet olivat kuitenkin seuran jäseniä. Isänsä Maria muistelee

olleen ainakin jossain seuran jaostossa mukana, mutta siitä ei ole tarkkoja mielikuvia.

”Joskus kuulin, että lähen johonkin kokoukseen, mutta ei se koskenut minua.”

Kisoja oli usein, ja Marialla on niistä hyviä muistoja. Ne vaativat myös paljon vapaaehtoisilta. Maria sanookin, ettei voisi nyt edellyttää vapaaehtoisilta samanlaista sitoutumista ja ajankäyttöä.

Seura liikutti lapsia ja aikuisia. Urheiluun liittyi matkustamista lumen perässä Lappiin, missä oli naapuriseuran maja. Marian mielestä reissut olivat ”törkeän hienoja”.

Kun urheilu teini-iässä hyytyi, Maria ”heittäytyi kulturelliseksi”. Hän oli mukana parissa näytelmässä esiintyjänä ja muutamassa järjestäjänä. Näyttämö oli samalla kylän epävirallinen nuorisotalo, jonne paikallinen nuorisotuli hengailemaan. Maria matkusti teatterin mukana erilaisiin tapahtumiin. Maria pääsi myös ilmaisutaidon kursseille kotipaikalla ja muissa kaupungeissa eikä ainakaan muista maksaneensa niistä mitään. Tuon ajan teatteriharrastustaan Maria pitää nimenomaan harrastuksena, ei järjestötoimintana, sillä ”kuka ton ikäinen miettii jotain järjestöä”.

Lukion jälkeen Maria jätti kotipaikkakuntansa ja muutti suurempaan kaupunkiin opiskelemaan. Sen jälkeen hän oli muutaman vuoden töissä. Maria muutti hetkeksi takaisin kotikaupunkiinsa 1990-luvun puolivälissä, mutta palasi takaisin opiskelupaikkakunnalleen. Tuolloin hän oli töissä palvelualalla. Maria oli ammattiliiton jäsen työuransa alussa ja sittemmin Yleisen työttömyyskassan eli Loimaan kassan jäsen. Tähän jaksoon ei liity muunlaista järjestötoimintaa.

”Se oli sellasta kaks-kolmekymppisen sinkku-elämää että rai rai kuule, ei paljo järjestöt kiinnostanu.”

Maria tapasi miehensä kaupungissa, jossa nyt asuu ja jonne muutti opiskelemaan. Marian poika syntyi pian vuosituhannen vaihteen jälkeen. Poika tarvitsi vauvana tehohoitoa ja myöhemmin muuta hoitoa, mikä on vaikuttanut monin tavoin perheen elämään. Haastatteluhetkellä Marian lapsi on läheisessä koulussa ja asiat ovat hyvin. Vauva-aikana Maria tunsu epävarmuutta siitä, saako pidettyä lapsensa hengissä. Ennen kotiutumista lapsi vietti pitkän ajan sairaalassa.

”Elin niin, että kotona yöt ja päivät sairaalassa. Jos joku halus nähdä meidät, niin tehtiin treffit sairaalan kahvilaan.”

Maria on haastatteluhetkellä töissä järjestössä, jonka toimiala liittyy pitkäaikaissairaisiin lapsiin. Maria on järjestön ensimmäisiä jäseniä. Pitkään hän olikin vain jäsen, joka osallistui tapahtumiin. Maria sai alun perin tiedon

järjestöstä vastasyntyneiden teho-osaston ilmoitustaululta. Hän osallistui vertaisryhmään, jota veti yksi järjestön perustajista.

Maria etsi tukea myös muista järjestöistä. Olemassa olevien järjestöjen vertaistoiminta kohdistui kuitenkin tiukkarajaisesti diagnoosien mukaan eikä kaikki aina mennyt odotusten mukaan.

"Siellä oli yksi äiti, jonka mä tapasinkin kerran, mutta meidän kemiat ei kohdattu yhtään. Et se oli sellanen, että mä olin ett, ett emmää, ett me oltiin niin erilaisia, jos tää on tässä, niin olkoon."

Maria sai koulutusta vertaisryhmän ohjaajaksi ja myös veti yhtä ryhmää. Hän perusti toisen ryhmän samaan kaupunkiin pari vuotta liittymisensä jälkeen. Vertaistuki ja lainopillinen apu, jota sai ilman korvausta, oli Marialle oli korvaamatonta. Marian perheen elämä alkoi hieman normalisoi-tua, kun tuet paranivat. Vertaistukiryhmä oli Marialle henkireikä. Siellä pystyi sanomaan suoraan, miten asiat ovat, toisin kuin joidenkin vanhojen tuttujen kanssa.

"Sain olla rehellinen, kaikki tiesi mistä puhun, kukaan ei vähätellyt eikä taas toisaalta kauhistellutkaan. Et jotenkin oltiin niin kuin samalla viivalla."

Maria ei ole muissa järjestöissä aktiivisesti mukana, mutta on jäsenenä yhdessä omaishoitajayhdistyksessä. Siksi hän ei osaa eikä halua verrat oman järjestönsä toimintaa muihin. Maria kertoo tietävänsä tarkkaan, mistä heidän kotiinsa tulee ambulanssi, kauanko matka ruuhka-aikana kestää ja niin edelleen.

Maria irtisanoutui ja oli useita vuosia pois työelämästä. Hän aloitti työt uudelleen, kun lapsi aloitti esikoulun. Maria ehti olla vuoden verran asiakaspalvelutehtävissä. Sen jälkeen hän sai mahdollisuuden aloittaa työt järjestössä, johon hän liittyi teho-osastoaikana. Maria on siis palkkatöissä järjestössä, joka oli hänelle jo jäsenenä tuttu. Marian työnantajakäytännön jäsenmäärä on kasvanut, mutta määrä on edelleen vain pieni osa vammais-tukea saavien lasten määrästä.

"Olemme paljon puhuneet siitä, että mikä se perusajatus ja alkuperäinen ajatus oli. Olen esittänyt toiveen, että otettaisiin askel alkuperäiseen suuntaan."

Alkuperäisellä ajatuksella Maria tarkoittaa vertaistukea. Hän toivoo, että järjestö saisi laajennettua rahoitusohjaa toiminnalleen. Maria siis puhuu

työnantajastaan ja samalla "meistä". Oman lapsen omaishoitajuus on kymmenien vuosien mittainen suhde.

"Aika usein perheet on vähävaraisia, aina on toinen jäänyt pois töistä perheen tilanteen takia, sekin vaikeuttaa sitä. Siinä on aika paljon sellaisia niinku, että voi lapsen sairaus vetää polvilleen kokonaisia perheitä, niin se on aika hurjaa. Että en tiedä niinku, mistä saatais Suomeen asennemuutos, että se ei olis pelkästään järjestöjen varassa se, niitten perheitten tukeminen. Koska mun näkökulmasta se valitettavasti kokolailla on sitä. Ja voin sanoa omastakin naamastani, että kelkanjalkiä on tullut. Elämä on rankkaa, yöt nukutaan huonosti."

Uusien ryhmien tai järjestöjen perustaminen ei kiinnostanut Mariaa, ei myöskään hallinto tai johtaminen. Hän epäilee sen johtuvan omasta "duunari-taustastaan". Marian mies on "tavallinen suomalainen mies, että minähän en minnekään akkojen vertaisryhmiin lähde". Hän on ollut mukana Marialle läheisimmän järjestön syyskokouksessa ja äänestänytkin. Mies on saanut kavereita järjestön kautta, mutta "en mä usko että ne ihan hirveesti lapsista puhuu". Marian työnantajakäytännön hallituksessa on ollut miehiä hyvin harvakseltaan muutenkin. Miehillä suunnattu toiminta on ollut kuitenkin suosittua. Maria on itse ollut aloittamassa miestoimintaa, jossa puolet osallistujista oli paikalla "kun vaimo pakotti". Marialla ja hänen miehellään on yksi tärkeä yhteinen yhteisö kaikkien edellä mainittujen lisäksi. Verkosto on sellainen, johon kuuluvia ihmisiä löytyy matkan varrelta minne suuntaan perhe lähtee.

Maria ei enää käy vertaisryhmissä, sillä tilanne ei ole enää niin akuutti. Vertaisryhmä on tullut osaksi arkea Marian ystäväystytyä ihmisten kanssa. Lapsen sairastamiseen liittyvät asiat ovat osa ystävyttä, mutta niistä ei tarvitse aina puhua. Järjestetty vertaistoiminta on tehnyt itsensä tarpeettomaksi.

"Sehän siinä onkin tarkoitus, että saadaan luotua sille ihmiselle sellainen tukiverkosto, että se pärjää siinä arjessa."

Maria maksaa jäsenmaksunsa omaishoitajakäytännön kannatuksen vuoksi. Vanhempainyhdistyksessä hän ei ole mukana, seurakuntaa hän tukee kirkollisverolla ja omakotiyhdistyksen vuosittaiset juhlat kuuluvat perheen vuosikelloon.

Lapsen sairauden takia Mariasta ei tule urheiluseuraäitiä, mitä hän vähän harmittelee. Harrastukset on valittava tavallista kapeammasta valikoimasta. Maria on iloinen, että paikallinen yhteisö tuntee Marian lapsen ja kaikki jalkapallokerhoa myöten on sovitettu pojan tarpeisiin. Maria on kerran käynyt kertomassa lapsensa luokkakavereille sairaudesta – eikä asiaan ole sen jälkeen tarvinnut palata.

Vertaisryhmä on tullut osaksi arkea Marian ystäväystytyä ihmisten kanssa.

Järjestömaailman start up

Päivi on noin 40-vuotias nainen, jonka järjestöhistoria alkaa yhteisestä oivalluksesta opiskelukaverin kanssa. Siitä lähtenyt tarinaa voisi sanoa järjestömaailman start upiksi. Päivi ja hänen ystävänsä kutsuvat yhdessä perustettua järjestöä leikkisästi omaksi lapsekseen – niin tärkeä siitä on kasvanut.

Päivi syntyi Ruotsissa, minne hänen vanhempansa muuttivat suuren aallon mukana 1960- ja 1970-luvun taitteessa. Päivin ollessa pieni lapsi hänen vanhempansa muuttivat takaisin Suomeen lähelle koti-seutujaan suurehkoon kaupunkiin. Tässä kaupungissa Päivi on on asunut lapsuudestaan asti ja asuu edelleen.

Päivi on vanhempiensa ainoa lapsi, joka ilmoitti tulostaan, kun vanhemmat olivat jo lähes luopuneet ajatuksesta saada lapsia. Ruotsissa asuu edelleen Päivin sukulaisia. Päivi ei tiedä vanhempiensa olleen aktiivisia missään järjestössä eikä hän itsekään ollut aktiivinen nuoruudessaan. Päivi kävi seurakunnan tyttökerhossa ja harrasti voimistelua. Hän oli koulussa musiikkiluokalla ja lauloi lukionsa kuorossa. Oppilaskunta- tai tukioppilas-kokemusta hänellä ei ole.

Päivi on saanut itse lapsen nuorena. Hän osaa ajoittaa järjestöelämäkertaan liittyvän heräämisensä vuoteen 1995. Tuosta alkaa yhdistyspuolen eräänlainen start up -tarina. Päivi opiskeli tuolloin sosiaalia ja oli opintokäynnillä Helsingissä. Päiville ja hänen ystävälleen syntyi ajatus, että heidän kotikaupunkiinsa on saatava opintokäynnillä nähdyin järjestön kaltaista toimintaa.

”Me ollaan tossa meidän historiikissa kuvattukin, että se oli kuin olis joku lyöny puulla päähän, että semmonen, että tämmöstä mekin halutaan tehdä työksemme sitten tulevaisuudessa, kun valmistutaan ja niinku jotain tuollaista meidän paikkakunnalle.”

Päivi sai toisen lapsensa opiskeluaikanaan, minkä takia hän valmistui hie-man kurssikaveriaan myöhemmin. Yhdistysmaailma oli tuolloin molemmille outo asia, mutta opintomatalla saatu kipinä eli. Kaikki piti opetella alusta asti. Opintokäynnistä kesti muutama vuosi yhdistyksen perustamiseen ja molempien valmistumiseen.

”Mehän mietittiin, että mehän saisimme myöhemmin ittemme työllistymään siihen. Ruvettiin niinku to-sissaan miettimään, että miten se tapahtuu se yhdistyksen perustaminen ja mitä se tarkoittaa.”

Päivi ja hänen ystävänsä perustivat yhdistyksen pari vuotta ennen vuosituhannen vaihdetta. Yhdistys pyöri alkuun ilman ulkopuolista rahoitusta. Päivin kertoman mukaan he olivat onnekkaita ja tapasivat oikeita ihmisiä.

Yksi oikea ihminen oli Päivin harjoitteluohjaaja. Hän ohjasi kaverukset iltaan, jossa valtakunnallinen liitto esitteli toimintaansa. Päivin ja hänen ystävänsä perustamasta yhdistyksestä tuli liiton paikallisyhdistys. Samassa yhteydessä yhdistys sai noin sata jäsentä, koska liitossa oli myös henkilöjäseniä. Jäsenkirjeitä postiteltiin Päivin takkahuoneen lattialta.

Yhdistykselle haettiin myös projektirahoitusta, jota ei ensimmäisellä kerralla tullut. Kumppanukset jalostivat hakemusta erityisessä koulutuksessa, minkä jälkeen menestys on ollut parempaa.

Päivi ehti välissä olla vajaan vuoden työttömänä ja teki vapaaehtois-työtä paikassa, jossa yksi yhdistystä auttanut ihminen oli töissä. Tätä kautta hän sai kokemusta projekteista ja järjestötoiminnasta. Tämän jälkeen Päivi työllistyi perhejärjestöön. Oma yhdistys toimi samaan aikaan, mutta alkuun ilman merkittävää ulkopuolista rahoitusta. Jalostettu projektihakemus kuitenkin toi ensimmäisen ulkopuolisen rahoituksen, ja sitä seurasi pian toinen.

Päivin perhejärjestölle vetämä projekti sai myös jatkorahoituksen, mutta hän valitsi työn itse perustamassaan yhdistyksessä, kun mahdollisuus avautui yhdistyksen saamassa toisessa projektissa. Päivin yhdistyskumppani oli jo aloittanut työt yhdistyksen ensimmäisessä projektissa. Kaverukset työskentelivät yhdistyksessään nelisen vuotta sen perustamisen

*Jäsenkirjeitä
postiteltiin
Päivin
takkahuoneen
lattialta.*

jälkeen. Molemmat ovat matkan varrella halunneet olla ja olleet töissä myös muualla ja toinen myös vuorotteluvapaalla.

Yhdistyksen perustamisesta asti Päivi on ollut mukana joko luottamushenkilönä tai työntekijänä. Haastatteluhetkellä yhdistyksessä on 12 työntekijää ja 60 vapaaehtoista. Jäseniä on satoja, mikä ei kuitenkaan kata alueen potentiaalisesta asiakaskunnasta kuin osan.

”Tämä on enempi kuin työ, ollaan pelleilty, että tämä on kuin meidän lapsi. Tässä on tunneside, kun olet perustanut ja nähnyt sen kasvun.”

Yhdistys on perustanut myös yrityksen, joka tuotti palveluita kunnalle. Yhdistys omisti yhtiön osakkeet aluksi, sitten enemmistö myytiin suuremmalle kolmannen sektorin toimijalle. Kyseinen toimija osti yhtiön lopulta kokonaan. Päiville kertyi tämän myötä pari vuotta kokemusta myös osakeyhtiön hallituksessa.

Päivi pitää kasvun tärkeänä syynä sitä, että yhdistys on ollut valmis ja kyvykäs tekemään yhteistyötä muiden järjestöjen ja kaupungin kanssa. Haastatteluhetkellä yhdistyksellä on pysyväisluonteinen RAY:n yleisavustus, jota ovat edeltäneet projektiavustukset ja toiminta-avustus. Yhdistys on saanut myös valtakunnallisia palkintoja onnistuneista projekteistaan.

Alkuperäisenä haaveena oli toimitila keskustassa katutasossa, ja toive täyttyi pari kuukautta ennen haastattelua. Toinen haave oli rahoituksen pysyvyyden turvaaminen, mikä on toteutunut vaiheittain.

Viimeisen parin vuoden aikana yhdistys on laajentanut asiakaskuntaansa uusiin ikäryhmiin. Päivi kehuu hallitusta hyväksi ja työntekijöitä arvostavaksi. Hallituksessa on hyvä sekoitus yhdistyksen omaa väkeä ja kutsuttuja asiantuntijoita.

Päivi on työnsä puolesta mukana useissa verkostoissa ja ohjausryhmissä. Hänellä on myös työn kautta tulleita luottamustehtäviä, esimerkiksi valtakunnallisen liiton valtuustossa. Yhdistys on kasvanut niin suureksi, että se ei enää tarvitse välttämättä muiden järjestöjen tukea toimitiloissa ja muissa tukipalveluissa.

Päivi on jäsenenä parissa perhejärjestössä ja yhdessä ystävyysjärjestössä. Lisäksi hän on lasten harrastusten kautta ”futismamma”. Päivi on ollut kiinnostunut projektityöstä, eikä voi edes kuvitella lähtevänsä julkiselle sektorille: hän ei jaksaisi julkisen puolen byrokratiaa ja hitautta. Päivi on tyytyväinen valintoihinsa ja toivoo voivansa kehittää palveluita paremmiksi ja yhdistyksen toimialaa laajemmaksi.

”Paras palaute oli, kun kaupungin työntekijä halasi ja sanoi, että sinä olet niin hyvä kumppani. Me ei olla oltu menossa barrikadeille, vaan koitettu diplomatialla.”

Päivi ei muistanut vanhempiensa olleen aktiivisia yhdistysihmisiä, mutta seuraava polvi saa toisenlaisen perinnön. Päivin lapsi on kiinnostunut yhdistysmaailmasta ja seurannut äitiään myös opiskelualan valinnassa. Hän on myös suorittanut harjoittelun tarinassa pääosassa olevassa yhdistyksessä.

Päivillä on myös työn kautta tulleita luottamustehtäviä, esimerkiksi valtakunnallisen liiton valtuustossa.

Lähiön asukkaiden puolella

Ronja on noin 35-vuotias opiskelija ja yhdistysaktiivi, joka on toiminut pitkään samassa lähiössä. Hän on oppinut tuntemaan ihmisiä ja nähnyt lähiön muutoksen. Hän pitää asukkaiden puolia ja kritisoi hankkeita, jotka tulevat ja menevät välittämättä antamistaan lupauksista.

Ronja on syntynyt kaupungista, jossa hän tekee nykyistä työtään. Lapsena Ronja on ollut pyhäkoulussa ja toiminut myöhemmin ohjaajana seurakunnan kerhoissa ja leireillä. Hän on käynyt läpi koko seurakunnan kattauksen ja opiskellut diakoniksi. Seurakunnalla on siis ollut suuri merkitys myös ammatillisesti. Haastatteluhetkellä Ronja opiskelee ammattikorkeakoulussa.

Valmistuttuaan Ronja teki töitä autististen ihmisten kanssa noin vuoden. Hän on tehnyt yhden harjoittelun suuressa lastensuojelujärjestössä ja jäi paikallisyhdistykseen toimijaksi. Ronja halusi suuntautua opinnoissaan lastensuojeluun tai perheiden kanssa tehtävään työhön, ja hän on tehnyt opintojen ohella keikkatöitä toisessa suuressa lastensuojelujärjestössä.

Ronjan nykyinen työ on lähellä yhdyskuntatyötä, ja hän löysi paikan lehti-ilmoituksen perusteella. Ronja ei tuntenut uudesta työpaikastaan ketään, vaikka työ oli hänen kotikaupungissaan ja hänellä oli aiempaa kokemusta yhdistystoiminnasta. Ronja tuli mukaan vaiheessa, jossa edellistä projektia raportoitiin. Sen hän oppi tuntemaan lähinnä hallinnollisesta näkökulmasta.

Ronjan työnantaja on yhdistys, joka keskittyy alueelliseen työhön kaupungin kahdessa lähiössä. Yhdistys on perustettu hieman ennen vuosi-

tuhannen vaihdetta. Ronja tekee työtään lähiössä, jonka maine ja siihen liittyvät ennakkoluulot elivät vahvoina sekä Ronjalle että kaupungin asukkaalle.

Haastatteluhetkellä kaupunki ostaa palvelua yhdistykseltä. Toiminta on pienestä koostaan huolimatta monipuolinen kattaus erilaisia toimintoja sekä sisällöllisesti että hallinnollisesti. Tiloissa on muun muassa velvoitetöistettyjä, kuntouttavaa työtoimintaa, yhdyskuntapalvelusta sekä työkokeilijoita. Organisaatio- ja rahoitusjärjestelyt ovat monimutkaisia ja ainutlaatuisia. Asetelmasta johtuen Ronja edustaa pysyvyyttä vaihtuvuuden keskellä. Osa harjoittelijoista ja muista tosin jää keskuksen vapaaehtoisiksi ja tuovat toimintaan jatkuvuutta.

Ronjan työnimike viittaa ohjaamiseen, mutta toimenkuva viittaa enemmän toiminnanjohtajan tehtäviin. Ronja kuvaa itseään ja muita yhdistyksessä ”kilteiksi työntekijöiksi”, jotka eivät ole ensimmäisenä valittamassa tittleistä ja palkkauksesta. Vastapainoksi Ronja saa opiskella työajalla, ja toimenkuva on muutenkin hyvin vapaa. Hänen työpaikkansa on lähiössä kerrostalon alakerran tiloissa. Ronja kertoo, että naapurissa ollut publi työllisti häntä ja yhdistystä lastensuojelullisissa asioissa aiemmin. Sittemmin lasten määrä on vähentynyt huomattavasti. Lähiö on rauhoittunut, mutta maine haihtuu pikkuhiljaa. Mukana toiminnan rahoituksessa on myös ympäristön vuokratulojen omistavia isoja vuokranantajia, jotka ovat nähneet toiminnan arvokkaaksi.

Ronja kertoo kirjoittavansa työtodistuksia kaikille työssä tai vapaaehtoistyössä oleville. Todistukset osoittavat, että ihminen on mukana jossain, tarpeellinen ja hyödyksi. Yhdistyksen konkreettista toimintaa ovat kerhot, jumpat ja retket liikumaan tai ostoksille. Usein toimintaa järjestetään yhdessä muiden yhdistysten sekä kaupungin kanssa.

Yhteistoiminta on tuottanut paljon iloa mutta myös pettymyksiä, kun lupauksia ei olekaan toteutettu. Ronja on huomannut, että hankkeiden maine yleensä huononee, kun ihmiset tulevat ja menevät ja lupaukset jäävät lunastamatta.

”Ihmiset alkaa olla, kun mä oon niin kauan ollu täällä, että ihmiset sanoo, älä vaan tuo ketään enää kyselemään mitään, jos mitään ei kuitenkaan toteudu. Sieltäkin käytiin kyselemässä paljon meidän ikäihmisiltä ajatuksia ja toiveita, mutta mitään ei tapahtunut.”

Yhteistoiminta on tuottanut paljon iloa mutta myös pettymyksiä, kun lupauksia ei olekaan toteutettu.

Ronjan omasta näkökulmasta toisista hankkeista on ollut paljon hyötyä, ja ne ovat tuoneet hyviä avauksia ja konkreettista toimintaa mukanaan. Ronjan pitkäaikainen toiminta samassa lähiössä on johtanut hänen pyrkimyksistään huolimatta siihen, että toiminta myös henkilöityy. Hänellä on omia lapsia, ja se on tuonut jossain määrin mukanaan vaikeuksia pitää työ- ja yksityisasiat erillään. Ronja haluaa vetää rajan siihen, että saa olla äiti lastensa harrastuksissa olematta samalla ohjaaja.

Pari vuotta haastattelun jälkeen luen uutisen, että Ronjan työantajayhdistyksen toiminta on sulautettu osaksi paikkakunnalla toimivaa suurempaa järjestöä, jonka palvelukseen myös Ronja on siirtynyt.

Toipilaasta toisten tukijaksi

Leila on noin 25-vuotias, ja järjestöt ovat kuuluneet hänen elämäänsä monella eri tavalla. Hän on itse saanut apua jo lapsena, kun hänet sijoitettiin kodin ulkopuolelle. Leilalla on kokemusta muun muassa vertaisryhmästä, talkootöistä, teatterista ja luottamustoimista. Myöhemmin hän on myös työskennellyt järjestössä – Leilan sijoitus, jälkihuolto ja työllistyminen muodostavat sujuvan jatkumon.

Leila on syntynyt Suomen mittakaavassa suuressa kaupungissa, jossa hän asuu edelleen. Ennen kouluikää Leila oli mukana seurakunnan kerhossa ja koulussa ainakin liikuntakerhossa. Varsinaisia järjestökontakteja hän ei lapsuudestaan muista.

Kouluikäisenä Leila muistaa olleensa myös seurakunnan leirillä ja kerhossa. Seurakuntaelämä hiljeni hetkeksi, mutta aktivoitui uudelleen rippikoulun aikaan. Haastatteluhetkellä Leila on seurakuntaneuvoston varajäsen – seurakunta on pysynyt hänen elämässään rippikoulusta lähtien. Leila sanoo pitävänsä leireistä ja tunnistavansa itsessään leiri-ihmisen. Yhdessä eristäytyminen ja siihen liittyvä dynamiikka kiinnostavat häntä. Leila sanoo olevansa toiminnan ihminen, jolla on taipumus haalia tekemistä itselleen.

”Mä en osaa oikein olla tekemättäkään, että se on vähän paha tapakin sillain haalia jos kaikki kiinnostaa.”

Leila lähti sattumalta mukaan gospelryhmään ja seurakunnan koulutuksen kautta ohjaajaksi kerhoon. Ripille päästyään Leila ryhtyi isoseksi.

Seurakuntaelämä ei ole kodin peruja, sillä Leila sanoo perheensä olleen tapakristitty. Monet Leilan elämän kiinnostavat liittävät seurakunnan toimintaan ja kristillisiin toimijoihin. Leilalle on siunaantunut muutaman vuoden ajalla muutama järjestöjäsenyys ja niiden tuomia luottamustehtäviä.

"On varmaan sattumaakin, ja mä en osaa oikein olla tekemättäkään, että se on vähän paha tapakin sillain haalia jos kaikki kiinnostaa, että sellaista pientä sälää."

Leila on töissä samassa lastensuojelujärjestössä, jonka yksikössä hän oli sijoitettuna.

Leila sairastui myöhäisessä teini-iässä, ja hän sai toipumisessa apua vertaisryhmästä. Ryhmään saattoi mennä sairauden vaiheesta riippumatta. Leila jatkoi toimintaa vapaaehtoisena ryhmänvetäjänä. Myöhemmin häntä pyydettiin mukaan vertaisryhmiä pyörittävän, laajalla alueella toimivan paikallisyhdistyksen hallitukseen.

Haastatteluhetkellä Leila on yhdistyksen puheenjohtajana. Leila on ollut pari vuotta myös valtakunnallisen liiton hallituksessa, mutta jäänyt pois tästä tehtävästä hieman ennen haastattelua. Sairastuminen johti näin ollen aktiiviseen toimintaan muiden auttamisessa. Leila sai tietää yhdistyksestä alun perin ilmoituksesta terveydenhoitajan seinällä. Tässä vaiheessa sairaus oli vielä aktiivinen. "Koskaan ei voi täysin ymmärtää, jos ei ole ite kokenut", Leila tiivistää vertaisryhmän idean ja keskeisen avun toipumisessa.

Kyseinen liitto ja paikallisyhdistys ovat nuoria järjestökentällä, mutta liitolla on aluetyöntekijä Leilan kotipaikkakunnalla. Leila on yhdistyksen kolmas puheenjohtaja. Ajallisesti matka vertaisryhmään osallistujasta vetäjäksi kesti noin kaksi vuotta. Haastatteluhetkellä Leila on jättänyt vertaisryhmien vetämisen "innokkaammille".

Hallitukseen Leila päätyi tavallista reittiä: häntä pyydettiin syyskokoukseen. Silloin Leila ei tuntenut kuin pienen osan hallituksesta. Hallitus toiminta on epämuodollista, kaikki tekevät kaikkea. Hallituksessa on seitsemän jäsentä ja kaksi varajäsentä. Yhdistyksen toiminnassa haasteena on sen laaja toiminta-alue, ja hallituksen jäseniä on vaikea saada edustavasti koko alueelta. Mikäli se onnistuu, kokousten järjestäminen on puolestaan vaikeaa. Puheenjohtajana Leila on ollut täyden kahden vuoden kauden ja alun toista kautta. Yhdistys toimii pienin varoin, vuosibudjetti on parin tonnin luokkaa.

Teatteri on yksi Leilan harrastuksista. Hän on osallistunut pienen paikallisen järjestön teatterileirille yli kymmenen kertaa: leiriläisenä, vapaa-

ehtoisena ja palkattuna työntekijänä. Leirin Leila löysi sattumalta koulun seinällä olleen ilmoituksen avulla.

Leila oli ensimmäisen leirinsä aikaan sijoitettuna kodin ulkopuolelle, joten asia vaati tavallista enemmän järjestelyjä. Matkaan piti lähteä yksin, ja sitä varten Leilan piti säästää itsekin rahaa. Leiristä tuli Leilalle perinne, joka kesti useita vuosia ja jatkuu vielä haastatteluhetkelläkin. Leila on myös käynyt ilmaisupainotteisen yläkoulun ja lukion. Koulu teki yhteistyötä kaupunginteatterin kanssa, mikä piti Leilan yhteyden teatteriin tiiviinä myös leirien välillä.

Leila oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle kuusi viimeistä vuotta ennen täysi-ikäisyyttä. Haastatteluhetkellä hän on töissä samassa lastensuojelujärjestössä, jonka yksikössä hän oli sijoitettuna. Pesti on kestänyt haastatteluhetkellä vasta muutaman kuukauden. Leilan oma historia sijoitettuna nuorena on osa tehtävän erityisyyttä. Tehtävä on projektiluontoinen ja liittyy ammattiin, johon Leila valmistui muutama kuukausi ennen haastattelua. Leilan sijoitus, jälkihuolto ja työllistyminen muodostavat sujuvan jatkumon.

Leila on haastatteluhetkellä myös yhden valtakunnallisen järjestön hallituksessa kolmatta vuotta. Järjestöllä on kristillinen tausta. Kokouksia on harvakseltaan, mutta matkoineen jokainen niistä vie aikaa. Leila on myös seurakuntaneuvoston varajäsen ja ollut ehdokkaana seurakuntavaaleissa.

"Suoraan sanottuna ne ovat aika eläkeläiskerhoja. Minusta seuraava on reilu kolmekymmentä ja siitä seuraava reilu kaksikymmentä. Mulle varmaan kaksi vuotta ennen vaaleja sanottiin, että lähdet sitten ehdokkaaksi. Kiinnostaa niin monia asia ja kaikkea ei ehdi tehdä, mietin ehdinkö tehdä kaikkea."

Leila kertoo, että hänet otettiin tosi hyvin vastaan neuvostossa, vaikka hänellä "on lävistyksiä ja näin". Seuraavia vaaleja Leila on ajatellut ja pohtii vakavasti ehdokkaaksi lähtemistä. Häntä on pyydetty ehdokkaaksi myös kuntavaaleihin, mutta siitä hän kieltäytyi.

Aikaan ja paikkaan sidottuja harrastuksia Leilalla ei ole, mutta vapaita harrastuksia sitäkin enemmän. Hän on pitänyt yhdessä ystäviensä kanssa kaksi taidenäyttelyä. Leila kirjoittaa blogeja, runoja ja päiväkirjaa. Hän muistaa, kuinka ohjaajat lastenkodissa tsemppasivat sanomalla, että tulevat sitten hakemaan omat kappaleensa Leilan kirjasta.

Leila käy toisinaan myös raamattupiirissä, jota hän kuvailee hengelliseksi keskustelukerhoksi. Ammattiliittoon Leila liittyi jo opiskellessaan ja on edelleen jäsen. Aktiivisuudella ja yhdistyselämällä on ollut Leilan elämään suuri merkitys.

Järjestöt asiantuntijan silmin

Jari on noin 60-vuotias, ja hänellä on pitkä työhistoria erilaisissa järjestöissä. Hän kuvailee vanhaa järjestömaailmaa aatteellisemmaksi kuin nykyistä uutta järjestömaailmaa. Vanhassa maailmassa toiminta oli harrastelijamaista, mutta henki oli korkealla ja matka liittokokoukseen vuoden kohokohta.

Jari laskee oman järjestöhistoriansa jatkuneen noin 40 vuotta – ja tämä koskee vain työuraa. Hän muistaa junamatkan liittokokoukseen vuosikymmenien takaa. Makuuvaunun lattialla oli laatikko-kaupalla materiaaleja, joita oli työstetty mekaanisilla kirjoituskoneilla. Olosuhteet eivät olleet juhlat nykyisellä seminaarimatkojen mitta- puulla, mutta henki oli korkealla. Makuuvaunu saa nyt tehtävän symboloida vanhaa järjestömaailmaa ja liittokokousta juhlanä, jota Jari kuvaa.

”Maailma oli ehkä ihanteellisempi, ja järjestötyössä oltiin jonkin aatteen tai kutsumuksen tai jonkun, joku tämmönen oli se vetovoima. Järjestö kokouksineen toi erilailla rikkauden siihen viikkoon tai kuukauteen tai vuoteen.”

Jarin harrastukset järjestöissä alkoivat jo aiemmin. Hän syntyi suomalaisessa mittakaavassa suureen kaupunkiin 1950-luvulla. Järjestöt näkyivät kaikkialla. Kaupunki oli jaettu urheilukenttiä myöten eri ryhmien kesken. Jarin perhe eli jakautuneessa kaupungissa.

”Ei meidän perhe osuuskaupassa käyny, se oli niin selkee juttu, että mistä mitään ostettiin.”

Ympyrä on sulkeutunut, kun Jarin 90-vuotias isä selaa kanta-asiakaskortteja, joita hän ei olisi suostunut missään nimessä ottamaan Jarin lapsuuden aikaan. Tänä päivänä autopesun paikan ratkaisee hinta.

Jari kävi lapsena partiossa, mikä oli isän peruja. Siellä Jaria kiinnostivat metsä ja nuotiot, eivät järjestön rakenteet. Hän muistaa olleensa isän ammatillisen viiteryhmän kesäpäivillä lapsena, mutta vanhemmat eivät olleet varsinaisia järjestöihmisiä. Jarin kiinnostus järjestöjä kohtaan ei siis ole kodin peruja.

Kouluajana Jari oli mukana oppilaskunnassa ja teinipolitiikassa. Opiskeluaikoina hän osallistui kokouksiin, joissa hänelle tuli puheenjohtajan tai sihteerin tehtäviä. Jälkeenpäin Jari sanoo olleensa aina halukas panemaan toimeksi. Myöhemmin hän on ollut perustamassa useita järjestöjä ja myös purkamassa niitä. Jari on sekä ammattialansa että järjestötoiminnan asiantuntija. Hän on myös perillä ja kiinnostunut talousasioista. Viime aikoina Jaria on pyydetty luottamushenkilöksi sillä perusteella, että hän on ainoa, joka ymmärtää sekä alaa että euroja.

Siirrytään hetkeksi takaisin Vaasan junaan. Kotimaanmatka toisen laskuun oli ylellisyyttä. Vahva aatteellisuus ja oman järjestön etujen katsominen elivät rinta rinnan. Liittokokous oli myös luvallista aikaa olla poissa kotoa, mikä sai osan joukosta villiintymään. Kokousten asialistalla olevat asiat hahmottuivat nykyaikaan verrattuna huomattavan ideologisina, esimerkiksi esitys järjestön nimen muuttamisesta. Jarin näkemyksen mukaan sellainen on nykyisin lähinnä kätevyyskysymys tai brändiin liittyvä asia.

Tuolloin niin sanottu kentän ääni tuli hyvin huomioituksi. Vanhaan järjestöaikaan liittyy paljon aatteellisuutta, mutta myös räikeitä oikaisuja muotoseikoissa. Järjestöjen toimihenkilöt olivat aktiivisia ja yllpeitä tekemistään nopeista ratkaisuista, joissa muutoseikat hoidettiin jälkikäteen.

”On vahvoja ihmisiä ollu siellä taustalla. Jos asiat hyvin menee niin jäsenet vaan taputtaa. Muistan että saatettiin jopa kiinteistö ostaa ilman että oli hallituksen päätöstä asiasta, kun oli tilaisuus. Että pidetään se hallitus sitten jälkikäteen. Nyt tilintarkastus kyllä puuttuu selkeämmin ja ainakaan tilintarkastaja ei nimeään pane paperiin, jos näin on tehty.”

Järjestöt näkyivät kaikkialla. Kaupunki oli jaettu urheilukenttiä myöten eri ryhmien kesken.

Vielä pari vuosikymmentä sitten oli suuria järjestöjä, jotka toimivat täysin itsenäisesti ilman mitään yhteistyötä toisten kanssa. Tällaiset tilanteet johtivat erikoisiin käytänteisiin ja talon tapoihin.

"Saatettiin jonkun kunnan kanssa sopia eri hinta ikään kuin säälillä sitä kuntaa kohtaan. Sellasta hölmöä ihanteellisuutta jossa ei ollu päätä eikä häntää."

Jari on ollut järjestöissä sekä asiantuntijana, johtotehtävissä että luottamustehtävissä. Kun järjestössä on ongelmia, se johtuu Jarin mukaan huonosta taloudesta tai huonosta johdosta. Hänen mielestään järjestöt ovat huonoja hoitamaan tällaisia asioita ja saattavat katsoa jopa rikoksia läpi sormien toivoen, että asiat hoituvat itsestään. Edunvalvonta ajautuu helposti kyvyttömyydeksi katsoa asioita ulkopuolelta.

Jarin mielestä mahdollisuus tehdä hyvää ja auttaa ihmisiä voivat olla vaarallisia, jos toimintaa eivät ohjaa selkeät säännöt ja etiikka. Hyvän tekemisen ajatus ohjaa tekemistä, mikä voi johtaa ajatukselle kovin vieraisiin tuloksiin. Jari sanoo, että monien suurtenkin järjestöjen kehitystä jarruttaa se, etteivät luottamushenkilöt vaihdu tarpeeksi usein.

"Se vie edelleen järjestöjä rappion tielle, ei ole raikkautta, ja kun on tunkkaisuutta ja paljastuu kaikenlaista – on vaikeampi löytää luottamushenkilöitä."

Kukaan ei oikein omista järjestöjä eikä kukaan pelaa omilla rahoillaan. Järjestöille on ominaista, että yhden yksikön tai toiminnan lakkauttamisesta aiheutuu pitkäkestoinen ja merkittävä trauma. Yrityspuolella yksi konkurssi ei tarkoita, että yrittäjä naapurissa ei voisi ottaa vastaavaa toimintaa hoitaakseen. Järjestömaailmassa sen sijaan kerran lakkautettua ei koskaan perusteta uudelleen.

Jarin uran alkuvaiheessa sekä henkilöstön että luottamushenkilöiden järjestöuskollisuus oli suurempaa kuin nykyisin. Enää ei jymähdetä vain yhteen järjestöön. Tilintarkastustoiminnan kehittyminen ja ihmisten kierto ovat uudistaneet järjestöjen toimintaa. Jari tietää useita tapauksia, joissa järjestöt ovat painaneet villaisella myös rikoksia omassa piirissään, kun kerran yhteisellä asialla ollaan. Tarkkojen sääntöjen ja toimintatapojen puuttuminen johtavat eriarvoiseen kohteluun.

"Onhan niin kun valtavan suuri tekijä se, että olla tekemässä hyvää, se hivelee. Voi antaa suunnatonta tyydytystä olla

ratkaisemassa, tietyllä tavalla ratkaisemassa, toisten ihmisten elämää. Se on myös äärimmäisen vaarallinen tilanne ja asetelma ja tilanne, ellei siinä ole työhajausta tai sellaista avointa keskustelua, tai tota semmosta niin kun eettistä pohdintaa ja myös sellaisia puskureita jotka tulee säännöistä tai talon tavasta toimia."

Jari sanoo, että paras tulevaisuus on järjestöillä, joilla on aito tarve ja asia taustallaan. Monet uudet haastajat ovat yhden miehen tai naisen yrityksiä, joissa toiminta henkilöityy vahvasti. Perinnön saattaminen siihen tilaan, että se kestävä alkuperäisten henkilöiden väistyttyä, ei ole selvää.

Isot ja perinteisesti vahvat järjestöt ovat muuttuneet tehtaiksi, jotka jauttavat toimintaa totuttuun malliin. Avustusten jako ei juuri kerro halusta uudistaa kenttää tai ottaa riskejä. Jos järjestöjen toimintaan kokonaisuutena haluttaisiin dynamiikkaa, sitä saataisiin Jarin mielestä ainakin suurimpien rahoittajien sidottujen varojen määrää vähentämällä. Jari puhuu lähinnä keskusjärjestömaailman erikoisuuksista eivätkä ne ole tietenkään koko totuus.

"On varmasti järjestöjä, joiden tarinat on raikkaita ja puhuttaita ja jossa on sitten myös pystytty nämä karikat ennakoimaan tai väistämään."

Tilintarkastustoiminnan terävöitymisen ohella järjestöjen kulttuuri on ottanut askeleita terveempään suuntaan. Jari tulkitsee kulttuurin muuttuneen parempaan suuntaan ainakin päätöksenteossa. Enää ei ole tyylikästä, että joku voi istua hallituksessa 20 vuotta.

Jarin kertoman mukaan pääkaupungin järjestöt etsivät hyviä luottamushenkilöitä, jotka olisivat sekä asiantuntevia että tunnettuja. Suurimmilla järjestöillä on omat juristit ja vastuuvakuutukset, ja ne kyllä löytävät henkilönsä, mutta pienemmät järjestöt ovat vaikeuksissa. Ihmiset ovat tulleet varovaisemmiksi, ottavat selvää asioista ja varovat järjestöjä, joissa on suuria ongelmia.

Järjestöjä on monenlaisia. Samat ongelmat eivät välttämättä koske sellaisia organisaatioita, jotka ovat jäsentensä keskinäisiä intressien hoitajia. Harrastamiseen liittyvät seurukset, joissa jäsenedut liittyvät mahdollisuuksiin, esimerkiksi tilavuoroihin tai laituripaikkaan, voivat hyvin.

Yhteistoiminta on arkipäiväistynyt, ja samalla kokousten määrä on lisääntynyt. Jari ei kaipaa lisää kokouksia. Uran alkuaikojen maisema liittokokouksesta vuoden kohokohtana on haihtunut, kun muu matkustelu on lisääntynyt ja sähköiset yhteydenpitovälineet ovat parantuneet.

Ura järjestöissä on tarjonnut Jarille näköalapaikan ja etuoikeutetun aseman, jossa ovet ovat olleet auki. Hän sanoo olevansa onnekas, ettei ole kertaakaan ollut yt-neuvotteluissa kummallakaan puolella pöytää. Kyse on myös persoonasta. Joustavuutta ja innostusta tarvitaan: Jos menet jonnekin,

Enää ei ole tyylikästä, että joku voi istua hallituksessa 20 vuotta.

sitä ei välttämättä paljon noteerata. Jos jätät menemättä, se huomataan varmasti.

Kaiken jälkeenkin olisi paljon huonompi vaihtoehto, että järjestötoiminta olisi kielletty. Toisaalta, jos nuoret eivät asiasta innostu, sitä ei tarvitsekaan kieltää. Jarin mukaan nuoret ovat valmiita tekemään paljon, mutta eivät välttämättä järjestöjen kautta. Osa suomalaisista järjestöistä on niin hyvässä taloudellisessa tilanteessa, että niillä olisi varaa uida vastavirtaan, näyttää mallia ja kokeilla.

”Kyllä se järjestöjen niin kun ydin tavallaan on hallituksen puheenjohtajan ja toiminnanjohtajan akselilla ja miten se niinku lähtee vetään. Isolla järjestölläkin on nousunsa ja laskunsa ja siihen se melkein kulminoituu. Ja jos on pientä ristivetoa ja painetta niin se usein tuottaa muutakin kuin murhetta.”

Bisneksistä pieniin tekoihin

Mika on noin 50-vuotias ja mukana vapaaehtoistoiminnassa sosiaalialalla. Hän on tehnyt työuransa kansainvälisellä ja kaupallisella alalla. Mika sanoo olevansa myöhäisherännäinen vapaaehtoinen ja uskovansa, että pienilläkin teoilla voi auttaa toista. Tällaisesta auttamisesta hän myös tuntee saavansa itselleen paljon.

Mika on syntynyt pienelle maalaispaikkakunnalle ja kulkenut kahden suomalaiskaupungin kautta pääkaupunkiseudulle. Haastatteluhetkellä hän asuu Helsingin keskustassa ja on eronnut poliisostaan muutama vuosi aiemmin.

Mikan vanhemmat viljelivät suurehkoa tilaa, ja lapsia hoidettiin kotona ennen kouluikää. Mikalla on kolme vanhempaa siskoa, joista yksi on ollut aktiivinen poliittisessa nuorisojärjestössä ja jopa ”aktivisti”. Muut kaksi siskoa ovat olleet enemmän passiivisia, kuten Mika. Hän kertoo tienneensä jo lapsena, että halusi olla ja elää ihmisten keskellä. Hän sanoo myös tienneensä jo varhain, ettei jää viljelemään maata, vaikka ainoaan poikaan kohdistui toiveita.

”Yritin suurin piirtein ikkunasta ulos, että päästäkää mut nyt edes kirkolle, siellä on ihmisiä. En tiedä mistä se geeni on mennyt poikittain mun tapauksessa, mutta olen aina ollut tosi ihmiskeskeinen, vaikka toki arvostan yksinäisyyttä silloin kun sen voi itse valita.”

Mikan isä on entinen SM-tason yleisurheilija. Mika urheili itsenäisesti ennen kuin pääsi seuraan ollessaan hieman toisella kymmenellä. Jalkapallo- ja yleisurheilu pysyivät mukana muutaman vuoden eikä Mika liittänyt näitä harrastuksiaan seuroihin tai järjestöihin. Hän tuli mukaan toimintaan, ei niinkään yhdistykseen. Mika muistaa lapsuutensa urheiluseura-aikoja lämpimästi ja vertaa niitä omien lastensa urheiluseuroihin, joissa toiminta on paljon suorituskeskeisempää.

Lukiossa Mika keskittyi opintoihin, joiden jälkeen armeija ja jatko-opinnot veivät muualle ja harrastukset jäivät. alkoi pitkä hiljainen aika kaikenlaisessa järjestötoiminnassa.

"Aloin suorittaa uraa ja perustamaan perhetä ja niin pois päin, se oli ihan individuaalia suorittamista siihen aikaan. Olin aika urakeskeinen ja pärjäsinikin ihan hyvin ja olin kansainvälisissä töissä ja kyllä se elämä pyöri aikalailla itsen ympärillä."

Kirkon rivijäsen Mika on ollut koko ajan eikä ole kuulunut ammattiliittoon. Liike-elämä on näyttänyt hänelle elämän ylellisen puolen. Mika kuvaa itseään myöhäisherännäiseksi vapaaehtoistyössä tai järjestötyössä, sillä hän on aloittanut "alalla" vasta pari vuotta ennen haastattelua.

Mikan elämänmuutos kypsyy hiljalleen, mutta sen laukaisi yksittäinen ja sattumanvarainen tapaus. Hän ilmoittautui "koekaniiniksi" terapiaan tuttavansa läheisen välityksellä. Yhden iltapäivän kokemus oli "maita siirtävä". Koekaniinina oleminen tarkoitti

osallistumista terapeutin koulutukseen.

"Siitä hetkestä kun mä kävelin sieltä ulos niin mun ja mun lapsen suhde muuttu niinku ihan täysin, mutta lapsessa ei muuttunu mikään. Siis se oli kaikki mun omia oivalluksia. Niin siitä tuli se, että voiko toista tosiaan auttaa noin vähällä."

Mentorointi on ollut osa Mikan työtä eikä hän ole tullut ajatelleeksi, että voisi käyttää taitojaan myös kotona. Sitten hän on käyttänyt mentorointitaitojaan ilman korvausta myös alan yhdistyksessä. Mentorointia Mika on pyrkinyt järjestämään myös liiketoiminnalliselta pohjalta. Yksi projekti oli lähellä toteutua, mutta jäi lopulta vaille rahoitusta, vaikka kaikki näytti lupaavalta. Projekti ajatus liittyi urheiluun ja osin Mikan omiin kokemuksiin junioripuolelta.

"Katoisin taas omia lapsiani, jotka pelas jääkiekkoa ja futista. Aina sama ongelma, joka joukkueessa: siellä on valmentajana sellainen ihminen, jolla ei ole mitään ihmishuuhdetta. Niillä on pelkkä hirvittävä palo siihen lajiin, mutta ei mitään käsitystä siitä tärkeimmästä asiasta, miten mä käsittelen näitä nuoria. Tai siellä markkinointia hoitaa sellainen ihminen, joka ei ole elässään tehnyt markkinointia. Eli siellä on ihmisiä, jotka hoitaa asioita mihin niillä ei ole mitään kompetenssia."

Mika on aina arvostanut konkreettista tekemistä. Hänen elämänfilosofiansa perustuu siihen, että on parempi korjata yksi konkreettinen epäkohta kuin listata tuhat epäkohtaa tekemättä niille mitään. Mika keräsi kavereistaan "konkrettiaryhmän", jonka tarkoituksena on tehdä jotain konkreettista hyvää ja auttavaa. Hämmästyksensä Mikalle vastattiin järjestöistä, ettei juuri nyt voinut tehdä mitään. Hän ihmetteli, miten hyvin maailmassa ovat asiat, kun apu ei kelpaa.

"Mä sain sellaisia vastauksia, että piirikunnallisista tai budjettisyistä tai mistä tahansa muista byrokraattisista syistä se ei toimi näin tai noin. Että jos me halutaan auttaa eihän me voida heti piiloutua byrokraatian rattaisiin. Mä yritin lukea sitä vastausta ja mietin että miten mun, joka on juuri ilmoittanut, että me haluttaisiin auttaa hädänalaisia ihmisiä, niin sitten kun mä alan lukea siitä piirien välisestä byrokraatiasta, niin se on aika kaukana siitä mitä me oltiin tarjoomassa, että enhän minä voi tietää miten siellä piirin byrokraatiat menee."

Vastoinkäymisten jälkeen Mika löysi järjestön, josta hän sai vastakaikua halulle toimia konkreettisesti. Mika koulutettiin vapaaehtoiseksi ja on hyvin tyytyväinen koulutukseen, jonka jälkeen hän aloitti yhden perheen apuna. Ensimmäinen "tukisuhde" ei onnistunut vaan kariutui viiden tapaamiskerran jälkeen.

Toinen kerta tuotti paremman tuloksen, ja suhde jatkuu edelleen. Tätä suhdetta Mika kuvaa toimivaksi ja hyväksi esimerkiksi siitä, miten pienellä voi auttaa.

"Periaatteessa pitäisi olla kerran kuussa mutta me tavataan silleen säännöllisen epäsäännöllisesti. Me ollaan käyty syömässä joskus kahestaan ja joskus mä käyn hänen luona kun hänellä on lapsi kotona ja näin pois päin, ollaan tavattu, sanotaan yhdestä neljään kertaan kuussa."

Hyvän järjestön löydettyään Mika jatkoi toimintaa toisella tavalla. Mika ja hänen ystävänsä keräsivät syntymäpäivänään lahjojen sijaan lahjoituksia,

Vastoinkäymisten jälkeen Mika löysi järjestön, josta hän sai vastakaikua halulle toimia konkreettisesti.

joista kertyi noin 3000 euroa. Haastattelua tehtäessä Mikan aloitteesta on alkamassa toiminta, jonka tarkoitus on auttaa nuoria. Toiminta on ryhmätoimintaa, jota vetävät Mika ja muut vapaaehtoiset. Vapaaehtoisten hommaamisesta vastaavat Mika ja hänen ystävänsä, ja toiminta on suunniteltu yhdessä järjestön kanssa.

Mika on luottavainen alkavaan toimintaan ja suunniteltuun ryhmämalliin. Malli on muuttunut paljon siitä, mitä liike-elämästä tulevat kaverit aluksi suunnittelivat, ”kierrokset ovat pudonneet aika paljon”. Järjestön asiantuntijoiden apu on auttanut soveltamaan työelämässä opittuja asioita toimintaan nuorten kanssa. Tunnelma on odottava ja jännittävä, koska pitkä valmistelu on muuttumassa toiminnaksi ja odotettavissa on myös jonkin verran julkisuutta. Mika kuvaa itseään aktiiviseksi verkostoitujaksi. Hän on pitänyt aktiivisesti ja tietoisesti huolta kontakteistaan. Nyt hän on voinut hyödyntää vanhoja verkostojaan uusissa toimissaan. Mika on tehnyt vapaaehtoistyötä lähes koko ajan miesten seurassa, mikä on harvinaista. Sukupuolijakauman hän lienee tuonut mukanaan työelämästä.

”Sä et voi ikinä kuvitella, ennen kuin sä teet sitä, että miten vähällä sä voit auttaa niin paljon”, Mika tiivistää vapaaehtoistoiminnan idean, jolla hän nyt markkinoi toimintaa. Ajatus on toteutunut Mikan elämässä sekä saamisen että antamisen puolella.

”Muiden auttaminen antaa mulle tällä hetkellä paljon enemmän kuin kuukausittainen palkkasekki.”

Mika on tehnyt vapaaehtoistyötä lähes koko ajan miesten seurassa, mikä on harvinaista.

Liikkuvaa elämää sairauksien kanssa

Sari on alle 40-vuotias nainen, jonka järjestöelämä alkaa liikunnallisesta lapsuudesta. Liikunta oli koko perheen yhteinen juttu – ja on sitä edelleen. Sarin sairastumisen myötä hänen järjestöaktiivisuutensa on siirtynyt enemmän potilasjärjestöihin. Sari toivoo toipuvansa sellaiseen kuntoon, että voisi osallistua jälleen liikuntaseuran toimintaan. Uudet sukset odottavat hiihtäjää.

Sari asuu samassa kaupungissa, missä on syntynyt ja asunut suurimman osan elämästään. Hänen järjestöelämäkertansa alkaa jo lapsuudesta. Sarin äiti kävi töissä seurakunnassa, ja Sari kiersi äitinsä mukana kerhoissa sekä pyhäkouluissa. Samaan aikaan Sari osallistui itse usean alueen kerhoihin.

Molemmat vanhemmat olivat aktiivisia myös liikuntaseuroissa. Sari harasti liikuntaa aktiivisesti äidin ja isän seurojen lajeissa alle kouluikäisestä peruskoulun loppuun. Pikkuhiljaa voimistelu vei voiton hiihdosta. Liikuntaharrastukset toivat Sarin arkeen kilpailuja ja tapahtumia eri puolilla maata. Sari muistaa osallistuneensa ensimmäisen kerran valtakunnalliseen tapahtumaan 11-vuotiaana.

Pikkuhiljaa Sari siirtyi ryhmissä ohjaajaksi. Hän kouluttautui silloisen valmentajahierarkian mukaisesti korkeimmalle harrastajatasolle. Saatuaan yhden vaiheen koulutuksesta valmiiksi hän soitti seuraan ja tarjoutui ohjaamaan ryhmiä. Sari kutsuttiin seuraavaksi päiväksi esittäytymään seuran hallitukselle. Siellä eräs nainen ilmoitti tarvitsevansa sijaista seuraavalle päivälle. Sari oli 16-vuotias, ja siirtymä ohjaajaksi tapahtui nopeasti.

Parhaimmillaan seuran ryhmiin oli ilmoittautunut 90 alle kouluikäistä lasta, joista muodostettiin useita ryhmiä. Sari veti nuorena myös aikuisten kuntosaliryhmää. Ryhmien vetämisestä hän muistaa saaneensa pienen matkakorvauksen.

Sari jatkoi liikuntaryhmien vetämistä noin 16 vuoden ajan, kunnes sairastui vakavasti. Jälkikäteen hän on ihmetellyt, kuinka aika riitti vuorotyöhön ja ryhmien vetämiseen. Sari haaveilee, että palaisi vielä vetämään liikuntaryhmiä, joista hänellä on paljon hyviä muistoja. Suhde seuraan elää edelleen.

Liikunta yhdistää yhä Saria ja hänen vanhempiaan. Sarin isä on ollut jo pitkään järjestämässä suuria kuntosuorituspahtumia, ja Sari on ollut mukana talkoissa. Isällä on korkean tason luottamustehtäviä lajiliitossa. Sari on oppinut perusaktiivisuuden kotoaan.

Lukioikäisenä Sarilla oli allergista nuhaoireilua. Hän liittyi nykyisen Allergia-, iho- ja astmaliiton paikallisyhdistykseen, jonka toiminta-alueeseen kuuluu useita kuntia. Myöhemmin opiskeluaikana sairaus paheni astmaksi. Sari valittiin potilasyhdistyksen hallituksen varajäseneksi, sitten jäseneksi, varapuheenjohtajaksi ja edelleen puheenjohtajaksi. Sari oli aktiivinen toimija ja kävi koulutuksissa sekä edustamassa paikallisyhdistystä liittovaltuustossa. Hän on hakenut myös yhdistyksen toiminnanjohtajaksi, mutta ei tullut valituksi.

Myöhemmin Sari sairastui vakavammin. Haastatteluhetkellä hän on määräaikaisella eläkkeellä hoitoalalta. Eläkettä edelsivät pitkät sairauslommat ja osa-aikaiset työt. Liikunnan tuoma hyvä peruskunto auttoi Saria, mutta toisaalta saattoi haitata diagnosoimista. Haastatteluhetkellä Sari käyttää jopa kahtakymmentä eri lääkettä.

Sari on rutinoitunut hoitamaan paperitöitä erilaisien tukien ja korvausten saamiseksi. Hän käy myös itse terapiassa hoitamassa omaa henkistä jaksamistaan ja voidakseen tukea muita. Sairastuminen ei ole estänyt Saria jatkamasta talkootöitä liikuntapuolella

kunnon ja voinnin mukaan.

Sarilla on useita sairauksia, joihin liittyviin potilasyhdistyksiin hän on liittynyt. Hän laskee jäsenyyksiä yhdeksässä eri yhdistyksessä tai järjestössä, joista kuusi on potilasjärjestöjä, kaksi ammattiliittoa ja yksi lapsuudesta asti mukana ollut liikuntaseura. Näiden yhdistysten lisäksi Sari on vertaisryhmän vetäjänä muille järjestöille ja verkostoille.

Allergia-, iho- ja astmaliiton toiminta rajoittuu haastatteluhetkellä jäsenyyteen. Sari kertoo olleensa yhdessä isossa kokouksessa, mutta ”onneksi en joutunut hallitukseen”. Hän haluaa keskittyä suoraan ihmisten kanssa

toimimiseen. Jäsenyyksiä Sari on joutunut miettimään myös sen kannalta, miten hän saa vakuutusturvan vertaisryhmiä vetäessään.

”Aktiivisena nyt toimin, kun olen määräaikaisella työkyvyttömyyseläkkeellä, niin sitten tällaista vertaistukihommaa nyt sitten, vertaistukiryhmä perustettiin, mut houkuteltiin yhteen kaveriksi 2012 ja samana syksynä järjestettiin tosi hyvä koulutus tässä keskuksessa, toisen naisen kanssa ohjattiin. Meille tuli 25 ensimmäisellä kerralla sinne, että tosi iso ryhmä.”

Haastatteluhetkellä Sari vetää peräti neljää sairauskohtaista vertaisryhmää vapaaehtoisena. Ryhmät ovat käynnistyneet kukin omalla tavallaan.

”Kyllä se terapeutinkin aina välillä vähän muistutteli, että oletko valinnut liikaa, että muista että oma jaksaminenkin on sitten. Mutta se jotenkin on ehkä, se on siellä veressä se hoitovietti. Ja nyt kun sitä ei voi työn kautta toteuttaa, niin sitä toteuttaa tän vapaaehtoistoiminnan kautta.”

Osa Sarin sairauksista on niin harvinaisia, ettei niillä ole omia keskusjärjestöjä. Toiminta perustuu vaihtelevasti keskusjärjestöjen, paikallisen toiminnan ja verkostojen tukeen. Sari pitää keskusjärjestöjen aluetoimijoiden tukea hyvänä ja pätevänä. Eri alueiden toimijat auttavat pienimuotoisesti myös rahallisesti. Sari on nähnyt läheltä tilanteita, joissa pieni potilasyhdistys saa ensimmäisen projektirahoituksensa RAY:ltä.

Toiminta vertaisryhmissä on taloudellisilta resursseiltaan pienimuotoista. Yhden kokoontumiskerran hinnaksi tulee noin 20 euroa tiloihin ja kahveineen. Mitä harvinaisempi sairaus, sitä enemmän ryhmien toiminta tapahtuu myös verkossa. Osa jäsenistä on sen verran huonossa kunnossa, etteivät he pysty osallistumaan säännöllisesti.

Sarikin sanoo avaavansa aamuisin ensimmäisenä tietokoneen. Netti-ryhmillä on merkitystä erityisesti silloin, kun kunto on huono eikä kotoa pääse liikkeelle. Sari sanoo, että vanhuuseläkkeellä olevat ovat aktiivisia nettikeskustelijoita – mikä on tietysti harmi niiden kannalta, jotka eivät ole siirtyneet digiaikaan. Sari on nähnyt sekä hiipuvia että toimivia ja aktiivisia ryhmiä.

Ammattiaan Sari ei tuo esille ryhmissä, sillä hän haluaa olla ensisijaisesti vertainen eikä hoitoalan ammattilainen. Ryhmissä on säännöt, joiden mukaan kukin kertoo vain omista kokemuksistaan eikä anna ohjeita muille.

”Paljohan niitä tietysti kysytään, mutta vaikka minä olen sairaanhoitaja, niin minä pidän sen linjan, että tuota me ollaan jokainen kaikki erilaisia ja kun on erilaisia lääkkeitä, niin että sitten se että on lääkäri niinku joka päättää sen.”

Netti-ryhmillä on merkitystä erityisesti silloin, kun kunto on huono eikä kotoa pääse liikkeelle.

Ryhmissä vierailee psykologeja, apteekkareita, lääkäreitä ja muita asiantuntijoita. Sari on aktiivinen verkostoituja ja rohkea kysyjä. Hän sanoo, että osa muiden vertaisryhmien jäsenistä ja vetäjistä voi olla jonkin verran kateellisia siitä, miten hyvin Sari saa järjestettyä vierailuja. Toisaalta Sari kuvaa toimintaansa ”keppikerjäläisen” hommaksi. Hän kysyy muun muassa vertaisryhmien jäsenille ilmaisia tuotenäytteitä. Sarin mukaan ihmiset saavat vertaisryhmistä tukea sairauden alkuvaiheessa ja tietoa siitä, miten sairaus ja siihen liittyvät asiat etenevät. Sairastuminen vetää monen mielialan matalaksi.

”Niin että auttaa niissä konkreettisissa, ja auttaa just niissä konkreettisissa että, Kelasta ei ole nyt saatu oikeen niin meillä on ollut sosiaalityöntekijä kertomassa. Varmaan se on paljon sitä psyykkistä jaksamista, että jaetaan ja saa purkaa sitä.”

Osa sairauksista on sellaisia, että niitä sairastavat joko ainoastaan naiset tai enimmäkseen naiset. Naisten yliedustus ryhmissä on kuitenkin vielä suurempi kuin sairauksien erityislaatu selittää.

Sari ei ole jakanut puhelinnumeroaan ryhmien jäsenille, sillä hän haluaa pitää yhteyttä sähköpostitse. Joissakin luottamustehtävissä hän kertoo saaneensa osansa iltapuheluista. Paikallisesti vertaisryhmien ohjaajilla on oma vertaisryhmänsä, jolla on työnohjauksellinen tehtävä. Sari sanoo jaksavansa vetää ryhmiä, koska saa niistä niin paljon.

Tyypillinen vertaisryhmä perustuu sille, että sairaus yhdistää, mutta toiminta on muutakin. Sari on käynyt ryhmien kanssa teatterissa ja muissa tapahtumissa. Hän on itse päässyt vastikään yhden järjestön tuetulle lomalle. Osa potilasjärjestöistä on aktiivisia myös kansainvälisesti. Sari kertoo saaneensa järjestöistä paljon tukea, ja koulutusmahdollisuuksiakin on ollut tarjolla enemmän kuin aika ja kunto sallivat.

Sari päivittää kuulumisiaan vielä myöhemmin. Sairauksia on tullut lisää, ja Sari on jäänyt työkyvyttömyyseläkkeelle. Hän ohjaa edelleen kahta vertaisryhmää eikä liikunta ole jäänyt.

LUOTTAMUSHENKILÖNÄ YHDISTYKSESSÄ

Seuraavilla ihmisillä on kokemusta siitä, miten yhdistystä ja sen hallintoa pyöritetään – ja mitä se vaatii. Luottamustoimet ovat keskeinen osa kansalaisyhteiskunnan toimintaa.

Hyvää tekevät käsityöt – HANNELE

Martta-illoista valtuustoon – LEA

Kolmannen polven vapaaehtoinen – KARI

Halvan keiton kautta hallitukseen – JAANA

Omat ja maailman lapset – EEVA

Yhdistys kuin perheenjäsen – LAURA

Auttamistyö tuo iloa ja huolia – ANNELI

Hyvää tekevät käsityöt

Hannele on noin 60-vuotias nainen, jonka lapsuudessa äiti ja hänen ystävänsä ompelivat hyväntekeväisyyteen. Nyt Hannele on itse mukana vastaavassa toiminnassa. Hän on toiminut lähes 30 vuotta kotipaikkansa lastensuojeluyhdistyksen hallituksessa ja yli kymmenen vuotta sen sihteerinä. Hannelella on pitkä ja sitoutunut suhde eri järjestöihin, kansanopistoon sekä seurakuntaan. Hän sanoo olevansa kerhoihin.

Hannele on syntynyt pienessä kaupungissa, josta hän lähti opiskelemaan sadan kilometrin päähän suurempaan kaupunkiin. Hannele teki samassa kaupungissa töitä kymmenen vuotta ja palasi sitten synnyinkaupunkiinsa, jossa hän asuu edelleen. Hän on työskennellyt hoitoalalla eikä hänellä ole omia lapsia.

Hannele on jäänyt eläkkeelle pari vuotta ennen haastattelua. Järjestötyö kulkee hänellä suvussa: Hannelen äiti piti ompeluseuraa kotonaan. Silloin pikkutyttö muistaa saaneensa aina jotain hyvä syötävää. Ompeluseuran työt myytiin, ja tuotot käytettiin paikalliseen lastensuojelutoimintaan sekä varattomien perheiden lasten tukemiseen.

Myös Hannelen isä oli mukana järjestötoiminnassa Mannerheimin Lastensuojeluliiton taloudenhoitajana. Äiti oli ompeluseuran lisäksi mukana Marttojen toiminnassa. Hannelekin pääsi mukaan Marttojen retkille. Hannele muistaa olleensa mukana myös hyväntekeväisyystapahtumien muotinäytöksissä mallina.

Hannelen vanhemmat olivat aktiivisia järjestöissä, ja kaupunkiympäristössä oli tarjolla paljon harrastustoimintaa. Hannele oli mukana ainakin seurakunnan tyttökerhossa ja partiossa, joista hänellä on hyviä muistoja.

"Than kivoja muistoja, että minä tykkään kerhoissa käydä (nauraa), niin kun minä nytkin, että nytkin kansanopiston kerhossa käyn, kun eläkkeelle jäin, niin on aikaa käydä."

Partiotoiminta jäi noin kymmenen vuoden jälkeen, kun ohjaajat lähtivät paikkakunnalta. Sitä ennen Hannele ehti suorittaa monet taitomerkit ja osallistua monille leireille.

Hannele kävi koulunsa ennen peruskoulu-uudistusta. Hän kävi kansakoulun ja tyttölyseon, jonka jälkeen hän lähti talouskouluun ja lastenkotiin harjoittelemaan. Lastensuojelulaitoksen harjoittelujakson jälkeen Hannele opiskeli hoitoalalle kahdessa vaiheessa. Opiskelupaikkakunnalla järjestöt olivat edelleen läsnä; lähinnä harrastusten organisoijana liikuntaryhmissä.

Kotipaikkakunnalleen palattuaan Hannele aloitti työpaikassa, jossa hän työskenteli 27 vuotta, eläkkeelle jäämiseen asti. Hannele on nähnyt kaupungin muutoksen puutalokeskustasta nykyiseen muotoonsa. Hannelen vanhemmat kuolivat useita vuosia sitten. Perinnöksi hän sai mökin kaupungin liepeiltä, mikä osaltaan sitoo häntä paikkakunnalle.

"Nyt kun työelämästä jäin pois pari vuotta sitten pois, eläkkeelle jäin, niin on tullu lissää, että vapaaehtoistyötä teen täällä talolla ja monessa muussakin, missä sitten tarvitaan niin oon mukana. Ja Martoissa olin aikaisemmin mukana, ja niin seurakunnassa olen ollut, tällä hetkellä sellaisessa lähetystyön käsityöpiirissä."

Hannele on osallistunut koko työuransa ajan ohjattuun liikuntaan ja kansalaisopiston kursseille. Hän on toiminut 25 vuotta lastensuojeluyhdistyksessä ja yli kymmenen vuotta yhdistyksen sihteerinä. Aluksi Hannele osallistui jäseniltoihin, myyjäisten sekä arpajaisten järjestämiseen, käytännön varainhankintaan. Eläkkeelle jäämisen myötä hän on ollut entistä enemmän mukana, muun muassa perhejärjestön kerhomummona.

Lastensuojeluyhdistyksessä on noin 60 jäsentä, joista kymmenkunta on aktiivisia ja loput "kannattavia" jäseniä. Aktiivit ovat enimmäkseen eläkeläisiä ja naisia, säännön vahvistavana poikkeuksena yksi nuori ja aktiivinen mies.

"Kyllä se aika tämmöstä eläkeikäistä, pari on työelämässä olevia. Mutta onhan meillä nuorisoeustaja, ja vielä poika. Meillä oli sellainen nuorten ryhmä mutta ne oli opiskelijoita, jotka valmistuttuaan lähtivät sitten, mutta yksi jäi."

Yhdistys on toiminut jo useita vuosikymmeniä ja vakiinnuttanut asemansa kaupungissa. Toiminta on niukkaa mutta vakaata. Yhdistys avustaa nuoria koulukirjojen hankinnassa ja harrastuskuluissa. Se jakaa myös joululahjakortteja, jotka jaetaan kaupungin sosiaalitoimen kautta. Palkattua henkilökuntaa ei ole. Yhdistyksen toiminta tapahtuu yhteistyössä kaupungin

kanssa. Toisinaan käy niin, että yhdistys saa kirjeen kauan sitten apua saaneilta ihmisiltä, jotka kiittävät ja kertovat kuulumisensa.

Yhdistyksen hallitukseen on vaikea saada uusia innokkaita ihmisiä, varsinkin nuoria. Toimintaan osallistuvia on tarjolla kohtalaisesti, usein he eivät kuitenkaan ole jäseniä.

Kerhomummon hommaan Hannele tarjoutui itse, mutta hän ei ole ainakaan vielä toimintaa organisoivan järjestön jäsen. Hänen mielestään kerhomummona toimiminen on hauskaa, ja ”aina on hyvä nähdä uutta elämää”.

Hannele nauttii, kun hän näkee lasten kehittyvän.

”Kyllä se auttaa hyvinvointia, tosiaan kun tykkään lasten kanssa touhuta. Tässä on myös se ryhmässä olo mukana, ne on niin kuin mukavia hetkiä nämä parituntiset täällä. Samoja lapsia kun on, niin näkee pienen ihmisen kehityksen.”

Hannele on mukana Martoissa, mutta lähinnä jäsenmaksun maksamisen verran. Hän on myös jatkanut liikuntaharrastustaan aktiivisesti. Seurakunnassa Hannele osallistuu lähetystyöhön liittyvään käsityökerhoon. Siellä Hannele palaa konkreettisesti juurilleen, ompelemaan hyvään tarkoitukseen. Memistä ja tekemistä riittää.

”Ei ihan jaksu joka ilta lähteä, ikkää tulee niin ei sitä jaksu, kuitenkin mulla on ollu myös liikuntaharrastuksia, niitä lähtemisiä on usseempia.”

Seurakunnan käsityökerhossa Hannele palaa konkreettisesti juurilleen, ompelemaan hyvään tarkoitukseen.

Lapsuuden jäsenilloista valtuustoon

Lea on päälle 50-vuotias nainen, jolla on takanaan pitkä ura yrittäjänä. Järjestöelämäkerta alkaa jo lapsuuden Martta-illoista ja pysyy mukana opiskeluaikoina sekä työn ohessa. Lea on paikallisen lastensuojeluyhdistyksen pitkäaikainen puheenjohtaja, jonka parhaisiin onnistumisiin kuuluu kahden muun järjestön kanssa toteutettava toiminta ja tapa, jolla hoidetaan yhteistä vapaaehtoisten porukkaa.

Lea on syntynyt Kaakkois-Suomessa reilu viisikymmentä vuotta ennen haastattelua. Hänen perheessään oli paljon lapsia, Lealla on viisi veljeä. Lea aloittaa järjestötarinansa Martta-illoista, joissa hän kulki mukana kotikylässään.

”Siellä kylässä Martta-illoissa kävi kaikki, siellä oli miehet, lapset, mummot, vaarit, saattoi olla kovia pakkasiltoja ettei Martta-illassa ollu kun kylän miehiä, kun naiset ei ollu tarrennu lähteä, mutta ei sillä ollu väliä, me lapset oltiin aina mukana.”

Martta-illoilla oli valtava valistuksellinen merkitys kodin asioissa. Keväisin jaettavat siemenpussit tutustuttivat jäseniä uusiin ravintokasveihin ja mausteisiin. Lean lähipiirissä ei ollut niitä miehiä, joille vihreä ruoka on kammotus. Päinvastoin, vanhimmassa polvessa salaattia syötiin koko satokausi. Martoilla oli oma osansa tietojen antamisessa ja asenteiden muokkaamisessa. Tärkeitä asioita olivat käsityöt, lastenkasvatus, ravinto ja kasvimat. Lea muistelee hyvällä yhteisöllisiä iltoja.

Toinen vahva lapsuudenjärjestö Lealle oli 4H, jossa oli tärkeintä oman palstan pitäminen. 4H:ssa Lea oli myös taloudenhoitaja. Järjestötoiminta hiljeni hetkeksi, kun Lea muutti läheiseen kaupunkiin lukioon. Hän muistaa tuolta ajalta linja-automatkan, jonka aikana hän ikkunasta katsoessaan mietti tulevaisuuttaan ja päätti tulevan uransa suunnan. Lean pohdinnat liittyivät nälänhätään, uhkakuviin ja alkutuotannon asemaan sekä tulevaisuuteen.

Lean järjestötoiminta virisi uudelleen yliopiston ainejärjestössä, jossa hän oli hallituksessa ja toimi käytännön tehtävissä. Ennen valmistumistaan Lea toimi opettajana kahdessa eri oppilaitoksessa maaseudulla.

Lea kertoo, miten hänen tuleva miehensä tarjosi kyydin kotikaupunkiin, jossa Lea asuu edelleen. Pari sai neljä poikaa. Lea toimi opettajana ja rehtorina, kunnes aloitti yrittäjänä yhdessä miehensä kanssa sukupolvenvaihdoksen myötä. Samalla vaihtui ala, mutta Lea sai hyödyntää opiskelemaansa ammattia myös uusissa tehtävissään.

Muutama vuosi ennen haastattelua Lea jätti vastuun yritystoiminnasta kaikkein aktiivisimmassa muodossaan, mutta jatkaa pienimuotoisempaa toimintaa.

”Se on monta kertaa ollu niinku mielessä, että kun on kysytty siitä, että miksi sinä tätä järjestöhommaa teet, kun sinulla on niin paljon sitä kaikkeen muutakin. Niin mie sanon, että luoja kiitos minulla on tämä homma. Että se on siitä lähtien kun on ollu tässä mukana antanut niin paljon perspektiiviä tähän elämään ja siihen, mitä kaikkea muuta on ja mitä kaikkea muuta on tärkeää kuin se firma

ja mitä siihen liittyy.”

Sattuma valitsi Lean järjestön. Hänen anoppinsa oli paikallisen lastensuojelujärjestön toiminnassa mukana. Eräänä iltana anoppi ei innostunut lähtemään jäseniltaan, jolloin Lea meni ja ”tapani mukaan sitten ei siinä niin kauan menny, kun jouduin siihen aika vahvasti mukaan”. Yhdistyksen toiminta jäseniltoineen muistutti paljon Martta-iltoja, joissa Lea vietti aikaa lapsuudessaan.

Lea on ollut ammattinsa puolesta mukana edistämässä vähittäiskaupan ympäristöasioita. Mukana on tullut myös luottamustoimia. Lean ja hänen miehensä omistama yritys oli alansa ensimmäisessä aallossa mukana, kun ketjussa nimettiin ympäristöystävällisiä yksiköitä. Lea oli alusta alkaen mukana suunnittelemassa järjestelmää.

Lea pitää lastensuojelujärjestössä toimimista rikastuttavana. Hän on ollut yrittäjänä monien äitien esimiehenä ja on yrittänyt luoda yhteisöä, jossa

työntekijöiden elämästä välitetään kokonaisuutena. Paikallisyhdistyksen toimintaan hän toivoisi lisää nuoria, jotka eivät löydä tekemistä urheiluseuroista ja joilla olisi halua ja kykyä toimia. Yhdistyksellä on ollut oma nuorisoyhdistys, joka kuitenkin kuivui kasaan, kun opiskelijoista koostuva perustajaryhmä valmistui ja hajosi eri suuntiin. Yhdistyksen hallitus on melko ikääntynyttä, mikä näkyy muun muassa tiedottamistaidoissa ja sosiaalisen median käyttämisessä.

Lea on ollut puheenjohtajana mukana paikallisjärjestöjen yhteistyöhankkeissa, joista merkittävin on kolmen järjestön yhteinen julkisesti tuettu vakiintunut hanke. Aloite yhteisten tilojen hankkimiseen ja rahoituksen hakemiseen tuli kaupungininsinööriltä. Hänen vaimonsa on Lean johtaman järjestön jäsen. Paikallisesti yhdistysten yhteistyö on tiivistä, ja esimerkiksi vapaaehtoiset ovat enemmän tai vähemmän yhteisiä. Yhteistyöhanke on toiminut haastatteluhetkellä jo kymmenen vuotta.

Lea on ollut valtakunnallisen järjestön valtuustossa jo jonkin aikaa. Yhdistyksen liittokokousedustajia ei ole ollut helppo saada: Lea on edustanut yhdistystä useita kertoja, vaikka tehtäviä on yritetty kierrättää. Lea päätyi valtuuston jäseneksi ja sittemmin sen puheenjohtajaksi. Lea tulkitsee niin, että hänen valintansa valtuustoon liittyi osaltaan paikallisyhdistysten esittämään kritiikkiin liiton toiminnan erkaantumisesta perustoiminnan ulottumattomiin.

Lean toiminnassa yhdistyvät valtakunnallinen toiminta ja paikallinen yhdistystoiminta. Samalla tavalla toisten paikallisten yhteistyöyhdistysten ihmiset ovat mukana keskusjärjestön toiminnassa. Tämä antaa kaupungin yhdistystoiminnalle näkyvyyttä. Valtakunnallinen näkökulma on sekin rikastanut Lean näkökulmaa paikalliseen toimintaan. Järjestöllä on hyvin pitkiä perinteitä ja toimintamalleja. Ennaltaehkäisevät työmuodot ovat tulleet perinteisen hyväntekeväisyyden rinnalle ja tilalle.

Lea toivoo paikallisyhdistykseen uusia toimijoita, jotka ottaisivat vastuuta ja muokkaisivat toimintaa oman näköiseksi. Yhdistyksen noin 60 jäsentä ovat osaksi halukkaita vain kannattamaan toimintaa jäsenmaksullaan, mikä on hyvä, koska jäsenmäärällä on silläkin merkitystä. Lean näkemyksen mukaan nykyihmisiä ei ole helppo saada mukaan yhdistysten toimintaan. Sitoutuminen pitkälle ajalle ei ole helppoa ja luontevaa. Pitkäaikaisen sitoutumisen palkitsevuutta ja iloa ei olla valmiita näkemään. Projektimaisuus ei tee hyvää sitoutumiselle.

”Kyllä tänä päivänä, niin ihmiset toimii mieluummin vapaaehtoisena ja tekevät kaikkea, mutta eivät niin kuin meillä että yhdistystoiminnassa tää luottamustoiminta on myös vapaaehtoistyötä, johon tarvitaan ihmisiä, että siitäkin aina välillä koitan muistutella. Että miten sitä saisi kerrottua ihmisille, että sinua tarvitaan ihan kokonaisuutena ihmisenä ja vähän pidemmän aikaa kerrallaan.”

*Sattuma valitsi
Lean järjestön.
Hänen anoppinsa
oli paikallisen
lastensuojelu-
järjestön
toiminnassa
mukana.*

Kolmannen polven vapaaehtoinen

Kari on lähes 60-vuotias mies, jonka historia lähimmäisten auttajana alkaa jo vuosikymmeniä ennen hänen syntymäänsä. Karin toiminta on jatkumoa ainakin kolmannessa polvessa samalla paikkakunnalla. Kari sanoo, että hänelle on luontaista huolehtia lähimmäisistään. Omien sanojensa mukaan Kari suojelee talvet lapsia ja kesät järveä.

Kari syntyi 1950-luvulla pieneen kuntaan, joka on sittemmin liitetty viereiseen kaupunkiin. Haastatteluhetkellä Kari asuu samassa kaupungissa. Hän aloittaa tarinansa kertomalla äitinsä äidistä, joka opiskeli seminaarissa, mutta päätyi talon emännäksi rakastuttuaan naapurin poikaan. Karin isoäiti oli tunnettu siitä, että hän huolehti lapsista ja lähimmäisistä.

”Tää talo oli sellainen että siellä aina oli ihmisiä, yhdeksän omaa lasta, ja paljon sitten tuota, sitten myös huutolaisia, kaikenlaista. Ja äidillä oli paljon semmosia sisaria, jotka vaan oli tuotu. Että tiettiin että Tiina huolehtii, niin sinne tuli ihmisiä, mitkä sano että ota sää tää meidän tytär, että minä en jaksu huolehtia. Eikä niitä varmaan ollu missään sosiaalitoimen kautta tai missään huolehdittu. Ne vaan jäi taloon ja kasvo siellä aikuiseksi, että minäkin tiedän ainakin kolme sellaista ihmistä, nyt jo edesmennyttä.”

Sotatalvena vuonna 1939 talon joulupöydässä oli yli 30 henkeä: huutolaisia, muuten vain huolehdittavaksi annettuja, pommituksia pakenevia etäisiä

sukulaisia ja omia lapsia. Haastatteluhetkellä Kari asuu samassa vuonna 1904 rakennetussa talossa.

”Jokainen saunoi, söi ja sai puhtaat vaatteet, auttaminen on sukuvika, äidin puolen pikkuserkku piti tapanaan, että aina aina ennen joulua sikoja teurastettaessa yksi jaettiin kylän vanhuksille ja vähävaraisille.”

Kari palauttaa oman taipumuksensa auttaa lähimmäisiä näihin sukulaissiinsa. Hän varttui pienellä paikkakunnalla, joka eli ja hengitti tehtaan tahtiin. Kari oli pienenä seurakunnan kerhossa, mutta ei muuten mukana järjestöjen tai seurakunnan toiminnassa. Hän sanoo olleensa koululaisena hunsvotti, jolla on käynyt onni että ympärillä oli niin kunnollisia kavereita.

Karin kaverit olivat ”tehtaan työläisten kakaroita”. Vaikka Kari oli hunsvotti, hän kuvaa lapsuuttaan turvalliseksi. Karilla on kaksi veljeä ja sisko, jotka ovat kaikki häntä vanhempia. Isä oli jo 50-vuotias, kun Kari syntyi.

Omaa lapsuuttaan Kari muistelee puutteettomana, vaikka elintaso oli kaukana nykyisestä. Kaiken sai, mitä ymmärsi tarvita: luistimet, mailat ja vinyylilevyn silloin tällöin. Karilla ei kuitenkaan ole urheiluseuramenneisyyttä, vaikka urheiluvälineet valikoituivat esimerkeiksi.

Kari kertoo löytäneensä puolisonsa oppilaskunnasta. Kari ja hänen vaimonsa toimivat oppilaskunnan isäntänä ja emäntänä. Molemmat ovat myös sähköasentajan lapsia, ja sattumalta heillä on lähes samat sotun loppuosat, niin lähellä toisiaan kuin voi olla. Molemmat työskentelevät ruoka- ja palvelualalla.

Pari asui yhdessä ja erikseen useilla paikkakunnilla, joihin työt ja koulut veivät. He palasivat Karin kotipaikkakunnalle, josta ostivat Karin vanhan kotitalon ja yrityksen. Kari tietää kokemuksesta eron silloisen optimismin ja nykyisen taantumien välillä. Paikkakunnan elinkeinorakenne on ollut muutoksessa koko ajan. Karilla ja hänen vaimollaan on ollut paikkakunnalla kaksi yritystä, joista toisen he myivät jonkin aikaa ennen haastattelua ja toisen muutamaa vuotta aiemmin. Haastatteluhetkellä Kari on aktiivinen osa-aikaeläkeläinen.

Kari on kuulunut elämässään pienen jakson ammattiliittoon ja kirkkoon koko ikänsä viiden vuoden jaksoa lukuun ottamatta. Kirkkoon Kari palasi muuttaessaan vanhalle kotipaikkakunnalleen ja pysyvänsä jäsenenä ”tappiin saakka”.

Kari ja hänen vaimonsa eivät saaneet biologisia lapsia. He päättivät kysyä mahdollisuutta adoptioon 1990-luvun puolivälissä. Pari kääntyi järjestön puoleen ja sai samalla tietoa sijaisvanhemmuudesta. Lopulta heille on sijoitettu kaikkiaan kolme lasta, kaksi poikaa ja tyttö. Nuorinkin sijoitetuista lapsista on nyt yläkouluikäinen, vaikka hänet sijoitettiin alle yhden vuoden iässä. Sijoitukset ovat olleet paikoin hyvin vaikeita ja kuormittavia. Viimeisin sijoitus tapahtui vuosituhannen vaihteessa.

Ensimmäisen sijoituksen Kari muistaa hyvin: lapsi tuli suoraan laitokselta heinäkuun alussa. Sijoitus purettiin muutamaa vuotta myöhemmin. Asiaa käsiteltiin kaikissa oikeusasteissa, mutta Karin perhe hävisi jutun. Sijoituksen purkautuminen oli Karin perheelle raskas vaihe, josta toipuminen kesti pari vuotta.

Karin perheeseen sijoitettu tytär on jo varttunut aikuiseksi. Hänen lapsuudessaan suhde Karin kanssa oli hyvin tiivis. Tytär soittaa edelleen Karille, jos hän kaipaa tukea.

Myöhemmin Kari on kouluttanut sijaisvanhempia. Kouluttajakoulutusta tarjottiin järjestöstä, josta Karille soitettiin. Hän osaa kertoa, etteivät sijoitukset tapahdu aina suunnitellusti ja hallitusti. Näin tapahtui Karin perheeseen sijoitetun tytön tapauksessa.

”Tarkoitus oli että me käydään vaan häntä katsomassa ja että he tulee sitten käymään tutustumaan meille tänne perheeseen. Mutta se oli jotenkin sillain käymistilassa se asia, se tyttö oli niin kuin tulossa ja odotti sitä kovasti. Niin tota se tavallaan se ensimmäinen käyntikerta johti siihen, että hän jäi meille. Tytär oli ollut päiväkodissa ja kertonut siellä, että hän muuttaa Kouvolaan ja hän saa ihan oikean isänkin.”

Karilla on hyvä kokemus sijaislasten isovanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä: he ovat olleet apuna vaikeina aikoina. Sijaislasten vanhempien kanssa toimiessa Kari kertoo nähneensä kattauksen päihdeongelmia ja tunnekyllmyyttä.

Karin perheellä on myös sijaislapsia välittäneen järjestön kautta tulleita tukiperhelapsia. Ensimmäisen tukilapsen elämä oli ollut erittäin repaleista.

”Laskin että mä olin kahdeksas aikuinen hänen elämässä siihen 16 vuoteen. Niin ei se ole ihme, jos ihmisen elämä on rikki. Siinä oli ollu laitoksia ja sijoituksia ja biologisia vanhempia ja taas kerran biologisia vanhempia ja isää ja äitiä mutta kukaan ei ollu ottanut vastuuta siitä lapsesta. Ja se se oli hyvin, että kyllä me yritettiin osamme antaa, mutta se oli vähän. Siihen olisi pitänyt puuttua jo paljon aikaisemmin, että se 16 vuoden ikä on jo niin rankka, että kun hänet oli laitettu, tuolta viimeisestä sijoituspaikasta laitettu, maailmalle niin muovikassiin vaatteet ja kaksikymppiä rahaa. Niin se lähtökohta ei ollu kovin häävi, eväät mistä alkaa sitä elämää rakentaa.”

Toinen tukiperhelapsi tuli oman pojan kaverista, joka vietti paljon aikaa Karin kotona. Tukisuhde virallistettiin järjestön kautta. Poika pääsi mukaan perheen harrastukseen, ja joukkueen muut vanhemmat ottivat hänet hienosti vastaan. Kydyt peleihin ja harjoituksiin sekä tarvikkeet

hoituivat. Kari sanoo saaneensa voimia siitä, että on saanut olla osalltaan auttamassa.

Hieman yli kymmenen vuotta ennen haastattelua Kari oli aktiivinen lastensuojelujärjestön paikallisosaston perustamisessa. Aloite tuli järjestön piiriorganisaatiosta läheisestä kaupungista. Kari aloitti varapuheenjohtajana ja siirtyi myöhemmin puheenjohtajaksi. Hän on miettinyt, että käynnissä oleva puheenjohtajuuskausi olisi viimeinen. Niin sijaisperheiden kouluttaminen kuin paikallisyhdistyksen perustaminen tapahtuivat sen seurauksena, että Kari vaimoineen meni aikanaan kysymään adoptiota.

Kari on ollut haastatteluhetkellä yhdistyksen puheenjohtajana melko tarkkaan puolet yhdistyksen toiminta-ajasta ja mukana alusta asti.

”Hirveen innostuksen vallassa aloitettiin. Ja tää oli tää varaisovanhempitoiminta oli heti ensimmäinen sellainen meidän niin kun isompi toiminta, mitä katottiin, sellainen mitä ajateltiin että varaton vastaperustettu yhdistys voi tehdä. Kun ei ollu kun suunnitelmia ja haaveita eikä rahaa tilillä yhtään, niin se saatiin liikkeelle aika pienellä.”

Yhdistys on saanut lahjoituksia paikkakunnalta, viimeisten kahden vuoden aikana kaksi, joista toinen oli merkittävän kokoinen. Lahjoittajina ovat olleet paikalliset yhdistykset ja yritykset. Lahjoitusvaroin on järjestetty tapahtumia ja tuettu yksittäisten lasten koulunkäyntiä ja harrastuksia. Parina viime vuotena yhdistys on voinut tukea kaikkia hakijoita.

”Viime syksynä meillä oli 12 lasta, kelle me annettiin 50 euroa. Ja se hoidettiin niin, että diakonia hoiti sen valinnan, se on vähän niin kuin ohjeiden vastaista mutta me katottiin, että me ei voida lähteä ihmisten verotietoja ja tulotietoja katsomaan tai millainen auto niillä on pihassa. Diakonia tuntee ne ihmiset ketkä tarvii ja ne valitsi sieltä ne ihmiset. Sitten kun se raha oli käytetty niin lasku meidän rahastonhoitajalle ja me ei koskaan saatu tietää ketä ne ihmiset oli.”

Muutama vuosi ennen haastattelua yhdistys sai rahoituksen projektille, joka toi mukanaan kaksi työntekijää, ja toiminta laajeni monin tavoin. Perinteiseen järjestötyyliin hallituksen jäsenet – ja peräkärry – välivarastoivat lahjoitukset puheenjohtajan autotalliin odottamaan toimitilan vuokrausta.

Ensimmäisen sijoituksen Kari muistaa hyvin: lapsi tuli suoraan laitokselta heinäkuun alussa.

Kari tuntee paikkakunnan hyvin. Aina kun jotain tarvitaan, tiedetään mistä kysyä. Projekti muutti paljon yhdistyksen toimintaa: se lisäsi tunnetavuutta ja työtä. Rahalla mitattuna yhdistyksen volyymi siirtyi kokonaan uuteen luokkaan. Yhdistyksen hallituksessa oli paljon osaamista muun muassa kirjanpidossa, mikä auttoi toiminnan käynnistämiseksi. Karista tuli kahden palkatun työntekijän esimies. Yhdistyksen luottamushenkilökierto kuitenkin mietityttää.

Kari ajattelee jättävänsä projektin päättyessä puheenjohtajuuden, mutta ei yhdistystä.

”Mä olin aina pitänyt että meilläkin on se ikäongelma, vaikka ei mulla itsellä mitään ikäkriisiä ole, mutta sitten kun tapasin tuossa yhden toisen yhdistyksen hallituksen jäsenen, niin hän kertoi, että hän on 62 ja on nuorin heillä. Niin totesin, ettei meillä hirveää hätää ole.”

Yhdistys on saanut hyvin luottamushenkilöitä mukaan toimintaan, myös nuoria. Kari on ainoa alkuperäinen jäsen yhdistyksen hallituksessa. Hallituksessa on myös yksi projektiin tullut harjoittelija, kaupunginvaltuutettu ja toinen entinen valtuutettu. Valtuutetuista toinen on myös yhdistyksen perustajajäsen. Jäseniä voisi olla enemmän, mutta jäsenmaksutuotot ovat joka tapauksessa ”postimerkkirahoja”.

Kari on ollut aktiivinen kesämökkinsä ympärillä olevan järven kunnostus- ja suojelutyössä. Hän oli mukana perustamassa järven suojeluyhdistystä, jonka saamalla avustuksella järveä ruopattiin. Järven ympäristön maita omisti myös yksi yhtiö, joka hoiti osuutensa edellytyksellä, että kenellekään ei kerrota.

Kari kaipaa allakkaan tilaa pian eläköityvän vaimonsa kanssa mökkeilyyn. Siksi Kari ajattelee jättävänsä projektin päättyessä puheenjohtajuuden, mutta ei yhdistystä. Haastatteluhetkellä emme tiedäneet, että yhdistyksen projekti kyllä päättyy, mutta toiminnalle myönnetty rahoitus jatkuu. Yhdistyksen toiminta sai näin tunnustusta paikkakuntaa laajemmin. Yhdistys on saanut mukaan työntekijäksi toisen kolmannen polven paikkakuntalaisen, jolla on myös hyvät kontaktit paikkakunnalla. Karin ei ole ollut tarkoitus tehdä itsestään korvaamatonta. Hän on luottavainen ja tietää, että ”yks ihminen jättää yhden jalanjaljet, ei siitä mihinkään pääse”.

Halvan keiton kautta hallitukseen

Jaana on hieman alle 30-vuotias entinen vauvakerholainen ja nykyinen puheenjohtaja. Hän liittyi lastensuojelujärjestöön aikoinaan siksi, että sai jäsenenä alennusta keittopäivän tarjoiluista. Järjestötoiminta ja sen lämmin vastaanotto ovat olleet Jaanalle apuna uudelle paikkakunnalle asettumisessa.

Jaana on lähtöisin kirkonkylältä napapiirin lähistöltä. Pienenä tyttönä hän osallistui seurakunnan kerhoon, mistä hänellä on kivoja muistoja. Hän myös muistelee jättäneensä nimensä partioliikkeen historiaan, ainakin paikallisesti. Partio oli lähinnä poikien juttu, ja Jaana oli ensimmäinen tyttöpartiolainen omalla paikkakunnallaan. Partioharrastus jäi parin vuoden kokeiluksi.

Jaana asui pohjoisessa elämänsä ensimmäiset 19 vuotta, lukioikäisenä hän muutti perheensä mukana hieman syrjemmälle kirkonkylältä. Lukiossa Jaana toimi oppilaskunnan tilintarkastajana. Kirkkoon Jaana on kuulunut aina, mutta ei ole toiminut seurakunnassa lapsuuden kerhon jälkeen. Harrastukset Jaana muistelee hoitaneensa ilman järjestöjä.

Kaupallista alaa opiskellakseen Jaana muutti tuhat kilometriä etelään päin. Opiskeluaikana häntä kohtasi suru, kun hänen vauvansa menehtyi. Jaana liittyi järjestöön, jonka tehtävänä on tukea lapsensa menettäneitä. Hän kävi muutamia kertoja myös vertaisryhmässä, mutta ei kiinnittänyt siihen. Oman arvionsa mukaan hän meni ryhmään liian aikaisin. Jälkikäteen Jaanaa harmittaa, ettei hän osannut etsiä tai ottaa vastaan apua. Haastatteluhetkellä hän on itse tukihenkilönä samassa järjestössä, jonka koulutuksia

hän kuvaa mahtaviksi. Järjestö on Jaanan kokemuksen mukaan hänen käytössään aina, jos kysyttävää tai avun tarvetta tulee. Jaana on suorittanut ryhmänohjaajakoulutuksen vähän ennen haastattelua.

Jaanan perhe muutti vuonna 2013 miehen työn perässä pieneen kaupunkiin, josta kummallakaan ei ollut aiempaa kokemusta tai käsitystä. Sukulaisia ei asunut lähimainkaan. Jaana, hänen miehensä ja kahden kuukauden ikäinen vauva asettuivat täysin vieraalle paikkakunnalle. Jaana löysi netin ja neuvolan avulla paikallisen järjestön ylläpitämän vauvakerhon, jonka vastaanottoa hän kehuu lämpimäksi.

"Se oli vähän semmoista, että mä olen yksin täällä paikkakunnalla, jossa en ole koskaan käynytkään, että vähän sellaista että uuuh, mihin mä olen tullut. Mutta heti kun meni vauvaryhmään, niin se katos se tunne, että olis niin kuin yksin. Se ryhmä mihin mää menin, niin siinä oli tosi mahtavia tyyppejä, ja mut otettiin tosi hyvin vastaan."

Kerhon kautta Jaana löysi uusia harrastuksia, muun muassa paikallisen järjestön toteuttaman tanssin. Harrastuksen Jaana kuittaa maksamalla jäsenmaksun seuraan. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Jaana liittyi jo vanhassa kotipaikassaan.

"Siellä oli se keittopäivä ihan sen takia, että sai keiton vähän edullisemmin, että ihan sen takia liityin (nauraa)."

Vajaa vuosi myöhemmin Jaana houkuteltiin mukaan saman järjestön kevätkokoukseen, jossa hän ilmoitti voivansa tehdä vapaaehtoisena jotain. Jaana oli mukana vapaaehtoisena parissa järjestön tapahtumassa. Hallituksen jäsenet liittivät Jaanan hallituksen sisäiseen Facebook-ryhmään, ja myöhemmin häntä kysyttiin hallitukseen.

"Vähän arvelinkin, että minut halutaan hallituksen jäseneksi. No enhän mä sitten sitä arvannut, että syyskokouksessa mut sekä ehdotetaan hallituksen jäseneksi että puheenjohtajaksi, että se tuli pikkusen yllätyksenä. Arvelin mennessäni että joku rahastonhoitaja tai joku tämmönen voisi olla mulle sopiva pikkuhomma, mutta ne sitten tulee, että mites olis toi puheenjohtajuus."

Jaana ajatteli, että opiskelijana hänellä on aikaa, ja hän lähti mukaan. Puheenjohtajan pestin myötä hänelle tuli uusia velvoitteita, mutta hän sanoo

saavansa niihin hyvin tukea, apua ja kannustusta. Jaana tosin muistelee, että kokouksessa "oli se aika kovaa se painostus". Haastattelua tehdessä Jaana on toiminut puheenjohtajana hieman yli kuukauden. "Se on jännä miten elämä vie", hän toteaa. Jaana on aloittanut myös opinnot uudella alalla. Hän sai kipinän alan vaihtoon toiminnastaan perhejärjestöissä ja ehti olla hetken työttömänäkin.

"Kyllä se tuntuu aika kurjalta ajatukselta, että olisin vaan jäänyt sinne kotiin. Tää opiskelukin on lähtenyt ihan siitä, että olen käynyt vauvaryhmissä ja tehnyt vapaaehtoistyötä, niin se on vaan niinku lähteny siitä, että oisinko koskaan saanu sitä ideaa."

Jaana on kouluttautunut uudella paikkakunnalla tukihenkilöksi toisessa järjestössä. Hän tunsikin tukihenkilötoimintaa jo aiemmin, mutta ei ollut toiminut sen parissa aktiivisesti. Jaana on tukihenkilö myös aiemmin mainitussa lapsensa menettäneiden järjestössä, missä hän toimii puhelimen välityksellä tukihenkilönä oman jaksamisensa mukaan. Molemmat tukihenkilötehtävät liittyvät äitiyteen ja ovat vertaistehtäviä. Toisessa järjestössä Jaana on jäsenenä, toisessa vain tukihenkilönä.

Kaiken kaikkiaan Jaanan asettuminen uudelle paikkakunnalle onnistui hyvin ja nimenomaan järjestötoiminnan ansiosta. Jaana kehuu paikallisia ihmisiä avoimiksi ja vastaanottoa hyväksi verrattuna esimerkiksi opiskelupaikkaansa. Jaanan tie vauvaryhmän jäsenestä järjestön puheenjohtajaksi kesti alle kaksi vuotta ilman valmiita verkostoja paikkakunnalla.

Jaana on lapsi- ja perhealan opiskelija, äiti ja aikuinen. Hän on osallistunut kerran tukihenkilöiden valtakunnalliseen tapaamiseen, mikä oli hieno kokemus. Jaanaa kuitenkin harmittaa tietty eristyisyys: koulutukset ja tapahtumat ovat usein pääkaupunkiseudulla, mihin hänen on vaikea päästä lähtemään. Hän toivoo innostavansa uusia ihmisiä mukaan toimintaan.

"Pitää korostaa sitä, että vapaaehtoistyö on vapaaehtoista, pitää tehdä sellaista, mitä tuntuu omalta. Vapaaehtoistyöstä pitää itekin saada jotain irti. Mun mielestä vapaaehtoistyö on aika itsekästä, ett kyll mää ainakin ite koen saavani siitä niin paljon, etten ole vaan antava osapuoli."

*Jaana
houkuteltiin
mukaan saman
järjestön
kevätkokoukseen,
jossa hän ilmoitti
voivansa tehdä
vapaaehtoisena
jotain.*

Omat ja maailman lapset

Vähän päälle 50-vuotias Eeva oli pitkään lastensuojelujärjestön rivijäsen. Myöhemmin tie vei toisessa paikallisyhdistyksessä hallitukseen, sieltä puheenjohtajuuteen ja edelleen piirihallituksen varapuheenjohtajuuteen ja valtakunnallisen keskusliiton liittovaltuustoon. Eeva tunnistaa ja tiedostaa tasapainoilun vaikeuden omien ja maailman lasten hoitamisen välillä, mutta on onnistunut ratkaisemaan asian.

Eeva asuu pikkukaupungissa parinsadan kilometrin päässä syntymäpaikastaan. Hän asui lapsuutensa pienellä paikkakunnalla, jossa järjestötarjontaa ei juuri ollut tarjolla. Eeva olisi halunnut partioon, mutta perhe muutti juuri silloin, kun harrastuksen aloittaminen oli ajan-kohtaista.

Eevan äiti on ollut aktiivinen sukuseuraharrastaja, ja molemmat vanhemmat ovat olleet omalla tavallaan yhteisvastuullisia.

”Äiti oli eläkepäivinänsä sukuseurassa aktiivinen ja myös puheenjohtaja. Isän kanssa ne kaksi sukukirjaakin kokosivat. Isä oli jossain vaiheessa joku taloyhtiön isännöitsijä, tavallaan tällaista yhteisvastuullisuutta. Mutta eivät ole sillä tavalla missään tällaisessa järjestössä olleet. Lapsista en tiiä että lähtevätkö joskus johonkin järjestöön. Välillä ehkä olivat varmaan sitä mieltä, että omat lapset jää hoitamatta, kun hoiti muita lapsia mutta ihan sovussa ollaan kuitenkin oltu näissä ja varmaan ovat ylpeitä kun äiti on tällaisessa mukana.”

Eevan tytär on ehdottanut Eevalle politiikkaan lähtöä, mutta sellaista siirtoa ei Eeva ole tehnyt eikä aio tehdä ainakaan lähitulevaisuudessa. Eevalle yhdistys on luontevampi ja mieluisampi tapa vaikuttaa asioihin.

Eeva liittyi 1980-luvulla Mannerheimin Lastensuojeluliiton jäseneksi. Jäsensyys oli pitkään rivijäsensyys, joka sisälsi lehden, ei juuri muuta. MLL valikoitui Eevan järjestöksi osaksi hyvän mielikuvan kautta, osittain järjestö oli tuttu ammatillisista syistä.

Kun Eevan lapset kasvoivat, hän ajatteli voivansa paneutua enemmän järjestön asioihin. Jäseneksi liittymisen jälkeen hän oli ehtinyt muuttaa nykyiselle kotipaikkakunnalleen. Eeva meni mukaan MLL:n paikallisyhdistyksen syyskokoukseen ja tuli valituksi hallitukseen, koska hänet tunnettiin paikkakunnalla. Puheenjohtaja jäi pois kesken kauden, ja Eevasta tuli puheenjohtaja paikallisyhdistykseen. Hän oli lopulta 12 vuotta hallituksessa, joista 11 puheenjohtajana.

Viimeisenä hallitusvuotenaan Eeva valittiin myös piirihallitukseen, ja hän on haastatteluhetkellä yksi varapuheenjohtajista. Eeva on myös järjestön lehden toimituskunnassa ja liittovaltuuston jäsen. Eeva on mukana myös toisessa lapsijärjestössä, jonka tehtävä ja toiminta-ala ovat kansainvälisiä. Tässä järjestössä on myös vahva tyttötyön painotus. Kysymys on pitkälti hyväntekeväisyydestä niin sanotusti kolmansien maiden hyväksi.

Eevan ollessa puheenjohtajana hänen johtamansa järjestö oli käynnistämässä paikallista yhteistyötä. Paikallisyhdistys oli mukana hankkeessa, jossa kaavailtiin paikkakunnalle nuorisokahvilaa. Se ei toiminut kauan, mutta sama yhteenliittymä jatkoi toimintaansa aikomuksenaan saada järjestöille yhteinen toimintatila. Yhteistyön tuloksena saatiin rahoitusta myös henkilöstön palkkaamiseen. Eeva kuvaa paikallista yhteistyötä lastensuojelujärjestöjen kesken hyväksi. Keskeiset toiminnot on jaettu järjestöjen kesken, ja yhteistyö toimii ja kehittyy. Eeva on tyytyväinen, että asia eteni ja etenee. Useimmat alkuperäisistä ihmisistä ovat edelleen mukana.

Eeva on yhteydessä paikallisjärjestöön säännöllisesti. Hänellä on myös tehtävä paikallisissa järjestöjen yhteistyöelimissä sen ohjausryhmässä. Eeva kuvaa järjestöjen suhdetta kaupunkiin osittain ongelmalliseksi, ainakin kun kyse on tila-asioista. Muissa asioissa yhteistyö julkisen puolen kanssa toimii hyvin. Eeva on edustanut järjestöään ja järjestöjen yhteistyöelintä kaupunkiin päin, ja järjestöt ovat järjestäneet myös paikallisesti vaalipaneeleita.

Eeva näkee ja on nähnyt työssään perheitä koko uransa ajan, myös 1990-luvulla, kun palveluita karsittiin. Hänellä on omaa kokemusta siitä, mitä elämä kotiyäntinä on pienellä paikkakunnalla.

Eeva meni mukaan paikallisyhdistyksen syyskokoukseen ja tuli valituksi hallitukseen, koska hänet tunnettiin paikkakunnalla.

”Sen laman jälkeenhän ei ole enää ollu niitä perhetyöntekijöitä, ja sitt ehkä näkee sen, ett kun tullaan muualta ja on lapsia, ei tuota oo tuttuja, ei oo sitt isovanhempia muuta tällasta sosiaalista verkostoa. Ett sitt nää vertaisryhmät on tosi tärkeitä, että just tällaisten sosiaalisten verkoston luomiseksi nää vertaisryhmät aikanaan perustettiin.”

Eevan toimintakentän laajeneminen piiriin ja valtakunnalliselle tasolle on tapahtunut projektien ja koulutusten kautta. Hän ei ole kokenut järjestötoimintaa missään vaiheessa kuormittavana, vaikka tekemistä on ollut paljon. Toiminnan laajentuminen on ollut hieno asia, joka tuo kuitenkin mukanaan uusia tehtäviä. Tehtävien vaatimukset ovat kasvaneet pikkuhiljaa, ja se on auttanut Eevaa kasvamaan tehtävien mukana.

”Kyllä tästä paikallisyhdistyksestä on saanut ystäviä, varsinkin puheenjohtaja-aikana enkä kyllä omaa asiaani olisi mennyt kaupungin päättävälle elimille esittämään. Mutta kun on tällainen järjestö takana niin rohkeutta piti vaan kerätä.”

Eeva on ollut mukana mentorina myös vapaaehtoistoiminnan johtamisen koulutuksessa, josta hän on saanut paljon iloa. Koulutuksista on ollut Eevalle hyötyä myös työelämässä, ja järjestötoiminta on laajentanut hänen verkostojaan. Järjestötoiminta on tuonut mukanaan myös paljon rohkeutta ja iloa. Eeva toivoo, että paikalliseen yhdistykseen löytyy uusia ihmisiä ja voimavaroja. Hän sanoo tiedostavansa hyvin, että jossain vaiheessa on annettava tilaa muille. Erityisesti paikallisyhdistyksessä asioilla on taipumus henkilöityä, jos samat ihmiset ovat mukana kovin pitkään.

Eeva on iloinen, että tuli liittyneeksi juuri MLL:n jäseneksi. Hän tuntee hyvin MLL:n historian mukaan lukien sen, miten paikallisyhdistys aikanaan perustettiin paikkakunnalle useita kymmeniä vuosia sitten.

”Kyllä mä uskon että arvothan ne on, että ne on kyllä tavallaan niin kun omat ja MLL:n arvot ei oo niin kuin mitenkään ristiriidassa. Ja oli sillä tavalla tuttu. On varmaan monella muullakin järjestöllä, mutta se tuntui silloin omimmalta.”

Yhdistys kuin perheenjäsen

Laura on päälle kolmikymppinen nainen, joka on haaveillut pienestä asti työskentelystä lasten parissa. Haaveista on tullut totta, sillä Lauran ammatti liittyy lasten kasvatukseen, ja hänellä on luottamustehtävä perhejärjestön paikallisyhdistyksessä. Yhdistys on lähes perheenjäsen, ja kaikki perheenjäsenet yhdistyksen jäseniä. Omat lapset ovat kuitenkin ykkösjuttu.

Laura sanoo olleensa lapsesta asti aktiivinen ja kuvailee itseään yrittäjähenkiseksi.

”Mä olen naapurin lapsia hoitanu ilman mitään kustannuksia, olen käyny soittamassa naapurin ovikelloa, että saanko hoitaa teidän lapsia, kun musta se oli niin hauskaa, yhdeksänvuotiaana aloitin tämän. Ja no sitten oon ollu partiossa ja ollu kerho-ohjaajana. Se on ollu harrastus ja olen aina ollu valmiina ohjaamaan.”

Lapsena Laura osallistui seurakunnan kerhoon ja kävi jumpassa. Hän sanoo olleensa hyvin aktiivinen, mutta toiminta oli enimmäkseen vapaaehtoista kerrostaloalueen lasten itse organisoituvaa toimintaa. Järjestöaktiivisuus ei ole Lauralla niin sanotusti verissä. Hänen isänsä teki paljon ja intohimoisesti töitä, vaikka olikin kuukausipalkkalainen. Äidin aika meni kodin pyörittämiseen. Laura on opiskellut kaksi ammattia, joista ensimmäinen ei liity lapsiin ja perheisiin, mutta toinen liittyy.

"Lasten kanssa oleminen on ollut aina, se on aina sydämen asia. Pienestä alkaen lasten kanssa toimiminen on ollut toiveammatti."

Laura kertoo tekevänsä asioita intohimoisesti tunteja laskematta. Hän oli lapsena ja nuorena partiossa sekä seurakunnan kerho-ohjaajana. Lauran ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton yhteinen taival alkoi tukioppilastoiminnasta, mutta silloin järjestö ei ollut vielä Lauralle tuttu. Nykyään Laura osoittaa näkymättömän järjestön tukioppilaille heidän hupparistaan sanomalla "tossa se lukee". Hän kertoo itse tarjoutuneensa ja hakeutuneensa tukioppilastoimintaan, joka oli juuri sellaista, mistä hän piti. Partioon Laura meni yläkouluikässä siskonsa innoittamana.

Yläkoulun jälkeen organisoidut harrastukset jäivät. Laura kertoo olleensa ujo mutta valmis puolustamaan toisia, jos heitä esimerkiksi kiusattiin. Samoihin aikoihin Laura vietti aikaa myös kaupungilla muiden nuorten kanssa.

Kerho-ohjaajana Laura kertoo tottuneensa siihen, että useimmat asiat sujuvat, joskus vain aikaa menee pidempään.

"Se asenne on vienyt pitkään. Vieläkin jos joku tulee sanomaan, että voitko sinä hoitaa, niin se on edelleen, että joo, minä hoitan sitten. Joskus se vie sitten vaan pidempään."

Lukio ja opinnot tekivät Lauran järjestöaktiivisyyteen melko pitkän tauon. Hän opiskeli ja asui perheensä kanssa kaupungissa, joka on sadan kilometrin päässä nykyisestä kotipaikasta. Siellä hän liittyi MLL:n jäseneksi vähän yli parikymppisenä. Ensimmäiseen ammattiin valmistuttuaan Laura sai ensimmäisen lapsensa ja oli kymmenen vuotta kotona lastensa kanssa.

Laura muistaa liittyneensä jäseneksi torilla, missä MLL piti kojua. Hän muistaa saaneensa koululta lehden ja avainnauhan. Nyt koko perhe on MLL:n jäseniä.

"Itselle lapset ovat tärkeä asia, ei vain omat lapset vaan yleensä. Niin, niin tuota lasten eteen tehty hyvä. Mä en edes tiedä mistä se on tullut, koska mulla ei ole ympäristössä MLL-ihmisiä. Mä olin MLL:n jäsen ja ajattelin että se on kiva juttu ja jostain se on tullut sellainen luottamus sitä kohtaan."

Laura oli jäsen, mutta hän ei ollut aktiivinen järjestössä. Hän kävi kotona ollessaan avoimessa päiväkodissa, joka ei kuitenkaan ollut MLL:n järjestämä. Tärkeä se silti oli.

"Se merkitys minkä mä koin siellä saavani, niin se on niinku se, mikä on tänä päivänä, minkä takia jaksaa tehdä sitä, vaikka ei käytä sitä palvelua. Niin haluaa sen mahdollisuuden antaa niille tämän päivän äideille, koska mä näin sen. Niin se on se, minkä mä itse näen siltana. Mä näin niin tärkeenä sen, kun itsellä oli kolme pientä lasta. Siellä on niitä äitituttuja ja sellainen toinen perhe."

Avoin päiväkoti antoi Lauralle näkemystä siitä, mitä pienten kanssa kotona olevat vanhemmat voisivat kaivata. Lauralla olisi ollut haluja osallistua MLL:n toimintaan, mutta hän ei oikein tiennyt, miten pääsisi mukaan ja olisiko hänellä annettavaa.

Jälkikäteen ajatus kehtaamisesta ja itsensä vähättely lähinnä huvittavat Lauraa. Hän on saanut kokeilla rajojaan moneen kertaan. Nykyisessä luottamustehtävässään Laura on saanut kokemuksen kautta oppia, mitä hänellä on annettavaa. Samalla hänellä on tilaisuus antaa äideille sitä, mitä sai ja kaipasi ollessaan lasten kanssa kotona. Olisi pitänyt olla enemmän toimintaa, niin olisi odottanut vähemmän miestä kotiin, Laura sanoo.

Laura muutti nykyiseen kotikaupunkiinsa ja samalla takaisin syntymäkaupunkiinsa kymmenen vuotta ennen haastattelua. Siellä hän opiskeli toisen, lähempänä unelmiaan olevan ammatin. Pienen empimisen jälkeen hän meni paikallisyhdistyksen syyskokoukseen tuntematta sieltä juuri ketään.

Kokouksessa oli paljon ihmisiä, myös järjestön piiriorganisaatiosta. Vuosi kokouksen jälkeen Lauraa pyydettiin hallitukseen varajäseneksi. Vuoden kuluttua hän siirtyi varsinaiseksi jäseneksi. Seuraavaksi Lauraa alettiin houkutella puheenjohtajaksi, sillä silloinen puheenjohtaja oli pian väistymässä.

"Mä en oo koskaan nauttinut siitä johtamisesta, et jotkut hakeutuu puheenjohtajaksi siksi että nauttii vallasta. Itse mieluummin olisin se luottopelaaja, jos mieltii asemaa. Mutta sitten taas en pidä myöskään siitä tunteesta, jos asialle ei tehdä mitään. Mä näin siinä vaiheessa sen, että meillä on seinä vastassa jos kukaan ei halua puheenjohtajaksi, että tiesin että minusta löytyy myös se puoli."

Kukaan muu ei halunnut puheenjohtajaksi, ja homma lankesi Lauralle epäroinnista huolimatta. Hän pääsi aluksi vapaaehtoistoiminnan johtamisen koulutukseen. Koulutuksessa Laura tapasi muita puheenjohtajia ja sai tietoa tehtävästä. Ensimmäinen vuosi oli hänelle henkilökohtaisesti tärkeä kasvun paikka.

Kukaan muu ei halunnut puheenjohtajaksi, ja homma lankesi Lauralle epäroinnista huolimatta.

Haastatteluhetkellä Laura on ollut puheenjohtajana viisi vuotta. Hän valmistui nykyiseen ammattiinsa puheenjohtajana-aikana. Laura on päässyt ja joutunut myös esiintymään julkisesti. Ensimmäinen vuosi puheenjohtajana oli yhdistyksessä suurten muutosten vuosi, ja Laura joutui heti näiden asioiden eteen. Pian tämän jälkeen kaupungin avustuspolitiikka muuttui, ja järjestö jäi kerran ilman avustusta.

Yhdistyksen hallitus kokoontuu kerran kuukaudessa, mutta joillekin sekin on liikaa perheiden kiireiden takia.

”Kaupunginjohtaja soittaa, että pääsetkö aamulla kahdeksalta neuvotteluun, tai kuka se oli että miksi te ootte hakeneet joka paikasta rahaa. Minä olin että apua, että joutu niinkun tulemaan toimeen, että tuli niin paljon yhdellä kertaa. Mutta siinä se vahvistu ensinnäkin se oma luonne, että pystyy perustelemaan ja samalla piti sitten selventää itelleen, että mikä on yhteistyö ja mikä on meidän yhdistys.”

Puheenjohtajan tehtävässä myös Lauran ensimmäinen ammatti kaupallisella alalla on ollut hyödyllinen. Työnantajavelvoitteet, avustusten hakeminen ja vastaavat velvoitteet tulivat kaikki uutena.

Lauran lapset harrastavat liikuntaa, mikä rytmittää perheen arkea. Puheenjohtajan tehtävät vaativat myös aikaa. Laura kertoo, että välillä aika on tiukilla, mutta ilo on aina löytynyt jostain. Yhdistyksen jäsenyys tulee perheen arkeen monin tavoin, Lauran mies on ollut esimerkiksi tapahtumissa joulupukkina.

Luottamustehtäviin on vaikea löytää jäseniä. Laura on ottanut vuosikokouksen alla jäsenluettelon,

soitellut ihmisiä läpi ja pyytänyt hallitukseen. Kun halukas löytyy, hänen nimittämisestään voi olla melko varma. Toistaiseksi paikat on saatu täytettyä. Yhdistyksen hallitus kokoontuu kerran kuukaudessa, mutta joillekin sekin on liikaa perheiden kiireiden takia.

Yhdistyksen hallituksen kokouksiin saa ottaa lapsen mukaan. Kaikki hallituksen jäsenet ja varajäsenet ovat naisia ja elävät jotain versiota niin sanotuista ruuhkavuosista. Laura korostaa, että vapaaehtoistyössä on säilyttävä ilo. Laura on löytänyt oman keinonsa löytää iloisuus uudelleen, jos se uhkaa hukkaa.

”Heti kun on mahdollista, niin menen tuonne silloin kun on noita vertaisryhmiä niin juomaan kupin kahvia tai postia hakemaan. Mä kuulen siis sen äitien ja lasten kun ne tulee sinne, ja voi kun kiva nähdä, sen hälinän. Mä imen itteeni sen energian ja jaksan taas.”

Laura tapaa muita saman kaupungin pienten yhdistysten puheenjohtajia työnohjauksellisessa hengessä. Jos oman yhdistyksen kanssa on haasteita, Laura ei halua purkaa niitä yhdistyksensä hallitukselle tai palkatuille työntekijöille, joiden esimies hän on. Laura saa tukea myös järjestön piiriorganisaatiosta. Hän sanoo, että yhdistyksillä on sisarellinen ja avoin suhde.

Usein toistuu väite, että ihmiset kaipaavat toimintaa, eivät kokouksia. Laura tietää kokemuksesta, että aivan näin yksinkertaista se ei ole. Ihmiset sanovat kaipaavansa toimintaa, mutta kun toimintaa on, he eivät osallistu. Tämä kaikki tuo puheenjohtajalle paljon paineita, erityisesti kun yhdistys on sitoutunut vuokranmaksuun toimitiloistaan ja talous on tiukalla.

Laura on tehnyt parhaansa ja onnistunut iloitsemaan toisten yhdistysten menestyksestä. Samaa hän odottaa muilta. Muut paikalliset yhdistykset ovat olleetkin Lauran yhdistyksen tukena muun muassa lahjoittamalla kirpputoripäivän tuoton yhdistyksen vuokratulujen kattamiseen. Yhdistykset kertovat perheille toistensa toiminnasta ja auttavat toisiaan tapahtumien järjestämisessä.

Tarvittaessa Laura panee järjestöhommat hyllylle esimerkiksi lapsen syntymäpäivän järjestämisen takia. Oma perhe tulee ensin.

”Haluan aina muistuttaa lapsia, että he ovat se ykkösjuuttu, vaikka äiti tekee vapaaehtoistyötä.”

Auttamistyö tuo iloa ja huolia

Anneli on noin 60-vuotias eläkkeellä oleva sairaanhoitaja, joka asuu miehensä kanssa pienessä kaupungissa. Heidän lapsensa ovat jo aikuisia ja muuttaneet pois paikkakunnalta. Anneli on mukana paikallisen lastensuojeluyhdistyksen hallituksessa. Pakolaisperheiden lasten auttaminen on tuonut hänen elämäänsä paljon iloa – mutta myös huolia perheiden jaksamisesta.

Anneli kuvaa lapsuuden ympäristöään hyvin uskonnolliseksi. Kylällä ei ollut mainittavasti harrastusmahdollisuuksia, joten niitä piti keksiä itse.

”Than lapsena olin puuhakas ja innokas järjestämään kerhoja ja kaikkea serkkujen kesken, järjestämään äitienpäiväjuhlia kahelle perheelle, myös sedän perheelle, asuivat siinä lähellä ja pyhäkoulua pidettiin. Vapaaehtoistyötä hän se on sekini. Äiti piti pyhäkoulua ja minä sitten pienemmille lapsille.”

Anneli on jäänyt eläkkeelle sairaanhoitajan työstä pari vuotta ennen haastattelua. Työpaikat ovat sijainneet pienissä kunnissa melko lähellä hänen nykyistä kotipaikkaansa. Annelin lapsuudenkoti on parin sadan kilometrin päässä. Annelin lapset asuvat Etelä-Suomessa, minkä takia Anneli on luopunut esimerkiksi kuorosta ehtiäkseen vierailemaan lastensa luona. Myös Annelin aviomies on eläkkeellä. Anneli sanoo, että järjestötoiminnassa ovat olleet käytettävissä hänen lisäksi ”mies, peräkärri ja ompelukone”.

Anneli on kirjoittanut ylioppilaaksi Helsingissä ja opiskellut siellä myös ammattiin. Opiskeluaikana hän oli aktiivinen kristillisessä opiskelijajärjestössä. Aikuisiällä Anneli on ystävänsä kanssa auttanut sijaisäitiä, jotta hän pääsisi hoitamaan asioita. Nyt tauolla olevaa kuorolaulua Anneli on harrastanut 1980-luvun lopulta lähtien. Kuoron kanssa hän on matkustellut ympäri maailmaa: Venäjällä, Yhdysvalloissa, Ranskassa ja niin edelleen.

Anneli on ollut hieman yli kymmenen vuotta paikallisen lastensuojelujärjestön hallituksen jäsen. Paikka hallituksessa tuli, kun hyvä ystävä muutti paikkakunnalta ja testamenttasi paikkansa Annelille. Sittemmin Annelista on tullut myös hallituksen puheenjohtaja.

”Kokouksessa istumisesta en niin kauheasti tykkää, mutta sitten, tällaisia aikoja itsekäitäkin tavoitteita tässä on, että kun muuttaa uudelle paikkakunnalle niin tutustuu uusiin ihmisiin – ja mukaviin ihmisiin. Että verkostoja kun ei oo, ja sitten kun työpaikka on muualla, niin siellä sitten tutustuu ihmisiin. Kyllä ne kokouksetkin siinä sitten mennee ihan mukavasti.”

Ennen eläkkeelle jäämistä Anneli oli vuorotteluvaapaalla ja osallistui sen aikana aktiivisemmin yhdistyksen kokouksiin sekä koulutuksiin. Hän muistelee lämmöllä opintomatkaa valtakunnallisen keskusjärjestön tilaisuuteen pääkaupunkiseudulle. Siellä hän sai mahdollisuuden tavata muita vapaaehtoisia monesta eri toimintamuodosta.

Anneli on toiminut vapaaehtoisena myös järjestön lapsille suunnatussa toiminnassa. Toiminta muuttui sittemmin niin, että siitä huolehtivat palkatut työntekijät ja paikallisen oppilaitoksen opiskelijat. Anneli kertoo, että hänen piti välillä miettiä tarkkaan työn, vapaaehtoistyön ja yksityiselämän rajoja. Se tarkoitti joskus myös taukoa vapaaehtoistyöstä. Muistot ovat hyviä, ja ne liittyvät yksittäisiin pieniin hetkiin ja kokemuksiin, lauluihin ja runoihin. Anneli on harrastanut draamaa, mitä hän on hyödyntänyt järjestön juhlien ohjelmanumeroissa.

”Se on kyllä hämmästyttävää, miten tunsin itsensä tarpeelliseksi ett ja miten se oli merkityksellistä lapsille. Että jotkut kävi ihan vuosia siellä, vuosien jälkeen ne muistivat minut että sinä lauloit illalla, että laula se sama laulu, nekin villit lapset siellä, se kertoo että jää niille jotain mieleen. Aina kun sieltä kottiin meni, niin oli tosi hyvä mieli.”

Anneli kertoo, että hänen piti välillä miettiä tarkkaan työn, vapaaehtoistyön ja yksityiselämän rajoja.

Anneli kiinnostui Punaisen Ristin pakolaisten ystävöiminnasta, kun kaupunkiin otettiin kiintiöpakolaisia. Hänestä tuli kahden pakolaisperheen ystävä, joiden lapsia Anneli auttaa esimerkiksi tekemään läksyjä. Perheiden ystävät käyvät lasten kanssa valitsemassa vaatteita lahjoitettujen vaatteiden varastosta, kuljettavat lapsia harrastuksiin ja auttavat arkisissa asioissa. Haastatteluhetkellä käynnissä on polkupyöräkeräys, jotta pakolaisperheiden lapset pääsisivät liikkumaan paremmin.

Ystäväperheitään Anneli tapaa vähintään kerran viikossa. Hän odottaa, että pakolaisperheiden lapsista tulee myös vapaaehtoistyöntekijöitä. Perheiden lapset ovat innokkaita kouluttautumaan ja osallistumaan kaikenlaiseen toimintaan.

"Nämä nuoretkin, ne on niin kohteliaita ja avoimia, sellainen 16-vuotias poika sanoi, että minä haluan mennä kirkkoon. Se oli sellainen draamallinen tapahtuma, siskot eivät niin innostuneet lähtemään. Piti tietenkin äidiltä kysyä, mutta palautelappuun hän kirjoitti kaikkea positiivista."

Anneli toivoisi, että hän voisi soittaa jollekin, kun tulee tarve purkaa huoliaan. Ystävöiminnan "työn-ohjaus" on toistaiseksi vain keskustelua toisten ystävien kanssa. Huolia aiheuttaa esimerkiksi se, kun perheet ovat yhteydessä kotimaahansa ja suru ottaa heistä vallan. Jossain vaiheessa Anneli toivoo tulevaisuutensa tarpeettomaksi perheiden elämässä, tai ainakin perheiden selviävän paremmin omillaan. Haastattelun jälkeen toiseen ystäväperheeseen on syntynyt vauva, ja Annelista on tullut hänen "mummonsansa".

"Vuosien vapaaehtoistyöstä jää päällimmäiseksi kiitollisuus: Saan ystäviä, iloa ja naurua, huoltakin, sisältöä ja merkitystä elämään."

*Ystävöiminnan
"työn-ohjaus"
on toistaiseksi
vain keskustelua
toisten ystävien
kanssa.*

KANSALAISAKTIIVISUUS ELÄMÄNTAPANA

Toisilla ihmisillä järjestötoiminta nivoutuu osaksi elämää, työtä, vapaa-aikaa ja sosiaalisia verkostoja. Silloin järjestöaika ja oma aika menevät limittäin ja lomittain, eikä niitä erota toisistaan.

Feissaaminen avasi silmät – SAMI

Urheilun avulla kohti unelmia – TOMI

Padot aukesivat parikymppisenä – TUULI

Akateeminen tasa-arvoaktiivi – EMMA

Kokouksiin vaikka vauva kainalossa – AILA

Vastuuta ja intoa partiosta – VILMA

Nuorisoseurassa neljässä polvessa – TEIJA

Harrastus, työ ja koko elämä – SATU

Yhteistä elämää yhdistyksissä – PASI ja KRISTIINA

Feissaaminen avasi silmät

Sami on noin 30-vuotias ja osa-aikaisena työpaikassa, jossa hän pääsee seuraamaan vapaaehtois- ja kansalaistoimintaa. Samilla on paljon kokemusta myös kadulla "feissaamisesta", mikä on avannut hänen silmänsä näkemään huonossakin jamassa olevia ihmisiä. Sami yrittää olla tuomitsematta muita, olivat he sitten alkoholisteja tai taloja valtaavia aktivisteja.

Sami on syntyperäinen ja nykyinen pääkaupunkiseudun asukas, joka on lapsuudessaan asunut vuoden toisessa maassa eteläisessä Euroopassa. Hän on käynyt esikoulunsa luostarissa, jonka kova kuri oli erikoinen kokemus suomalaisen päivähoitoon tottuneelle lapselle.

Lapsuudestaan Sami muistaa yhden perhejärjestön, jonka toiminnassa hän on ollut mukana. Hän oppi lapsuudessa toisen kielen, jonka ylläpidossa järjestö on ollut suureksi avuksi. Muistikuvat ovat hataria, mutta Sami arvelee perheensä olleen järjestössä aktiivinen reilun vuoden ajan. Parhaiten Sami muistaa kesätapahtumat, joissa oli paljon perheitä ja lapsia.

Sami on käynyt painotetun lukion, jota hän pitää tavallista yhteisöllisempänä kouluna. Kouluaikana hän veti vapaaehtoisena bändikoulua, mutta ei ollut tukioppilana tai oppilaskunnassa. Samin kiinnostus kansalaistoimintaan ja aktivismiin heräsivät lukioaikoina.

Lukion jälkeen Sami aloitti ammattiopinnot, jotka jäivät kesken reilun vuoden jälkeen. Itse opiskelussa ei ollut ongelmia, enemmänkin alan valinnassa. Sami aloitti työt logistiikka-alan yrityksessä, missä hän viipyi vuoden verran. Eräällä muuttokeikalla hän "otti nokkakärryllä kaapin kyytiin ja

kaapin päältä putosi esitteitä". Sami luki sosiaalialan oppilaitoksen esitteet tauolla ja päätti pyrkiä opiskelemaan alaa.

Logistiikka-alalla ollessaan hän teki myös feissauskeikkoja useille järjestöille. Sami sai aitiopaikan myös kaupungin ongelmiin, ja hänellä heräsi halu tehdä jotain. Erityisesti Sami kiinnitti huomiota avohoitopotilaiden ja päihteiden määrään julkisilla paikoilla.

"Sosiaaliset ongelmat Helsingissä tuli päin näköö, lähestulkoon joka päivä useaan otteeseen tuli sellaisia, ei niinkään pelottavia, mutta huolestuttavia tilanteita."

Sami on tehnyt jonkin verran lähinnä projektimuotoista vapaaehtoistyötä kansainväliselle järjestölle. Hän on toiminut myös talonvaltausliik-
keessä ja oli ensimmäisen kerran mukana valtauksessa 16-vuotiaana. Aktiivinen kansalaistoiminta ja suora toiminta olivat ystäväpiiristä johtuen lukioaikana arkipäiväistä. Sami alkoi lahjoittaa kansainväliselle suoran toiminnan järjestölle heti täytettyään 18 vuotta ja on feissannut samalle järjestölle.

Globaalit kysymykset ovat Samille edelleen merkittäviä, mutta työtehtävät ja konkreettinen toiminta liittyvät paikallisiin asioihin. Ympäristöasioista Sami toteaa, että ne yhdistävät ihmisiä, vaikka muusta oltaisiin eri mieltä.

Samien ennätys feissaamisessa on kovatasoinen. Elämä jatkuvien tulostavoitteiden kanssa kävi kuitenkin raskaaksi. Sami ei näe feissaamisessa kuitenkaan suurempia ongelmia, koska luottaa suomalaiseen järjestökenttään ja järjestöjen toimintaan.

"Mä uskon siihen, että kaikki järjestöt jotka Suomessa toimii, niin toimii kuitenkin sille niinku tiettyjen vaatimusten ja laatuvaatimusten mukaisesti. Esimerkiksi jos joku saa avustusta ministeriöstä, niin se antaa sellaisen turvallisuuden tunteen."

Logistiikkafirmasta pois jäätyään Sami teki töitä nollatuntisopimuksella, ja töiden määrä vaihteli paljon. Hän otti omatoimisesti yhteyttä nuorisoprojektiin, jossa nuorille annettiin uravalmennusta. Sami pääsi tuettuun työhön sosiaalialan säätiöön saatuaan vinkin projektista. Toimenkuva liittyi järjestötoiminnan perustehtäviin, kansalaistoimintaan ja vapaaehtoistoimintaan. Siirtymä logistiikasta kansalaistoimintaan oli sisällöllisesti suuri, mutta kansalaistoiminta oli Samille arkista jo ennen vaihdosta. Haastattelu-

Sami otti omatoimisesti yhteyttä nuorisoprojektiin, jossa nuorille annettiin uravalmennusta.

hetkellä Sami tavoittelee kansalaistoiminnan, osa-aikaisen työn ja opintojen yhdistämistä.

Tuettu työ oli määräaikainen, mutta sattumien summana Sami jatkoi samassa paikassa määräaikaisuuden jälkeen. Haastatteluhetkellä Sami toimii tehtävässä, joka alkoi määräaikaisen tehtävän päättyessä samassa organisaatiossa. Työtään Sami kuvaa sosiaalisiksi ja vaihteleviksi. Hänelle on tärkeää, että työnantajan arvomaailma vastaa hänen omaansa.

”Olen huomannut, että ihmiset haluaa tehdä jotain. Ihan selkeesti on huomattu, että ihmiset haluaa lisää mahdollisuuksia tehdä vapaaehtoistoimintaa ja että siihen kannattaa suunnata resursseja.”

Monet tahtovat toimia sen sijaan, että lahjoittavat rahaa. Sami puhuu vapaaehtoistoiminnasta vapaaehtoistyön sijaan. Hänen mielestään työn ajatusta on syytä riisua koko toiminnasta.

”Mä yritän selittää uusille vapaaehtoisille aina, että ota se mieluummin uutena harrastuksena, kuin työnä.”

Sami haluaa panostaa voimaannuttavaan vapaaehtoistoimintaan, esimerkiksi mentorointiin, vaikka toiminnallisuus on helpompaa järjestää. Voimaannuttava toiminta tuottaa niitä asioita, jotka muistetaan. Toisena tärkeänä ajatuksena Samilla on paikallisten ”kansanliikkeiden” synnyttäminen ja erityisalalla toimivan järjestön sekä sen lähiympäristön välisen yhteistyön lisääminen.

Urheilun avulla kohti unelmia

Tomi on noin 20-vuotias nuori, joka on kuitenkin ehtinyt nähdä paljon. Hänelle urheiluseurat ovat enemmän kuin harrastus: urheilu on vienyt Tomia maailmalle ja maailmoin, joihin hän ei olisi päässyt ilman seurojen ja joukkueiden tukea. Tie ei kuitenkaan ole ollut vakavan loukkaantumisen takia helppo.

Tomi on syntynyt ja kasvanut suomalaisittain katsottuna suuressa kaupungissa. Hänen äitinsä on kantasuomalainen ja isänsä Afrikasta. Isä ei ollut läsnä jokapäiväisessä arjessa, vaikka samassa kaupungissa asuikin. Suhde isään lähentyi nuoruusiässä.

Sattumaa tai ei, Tomin tarinassa miespuoliset valmentajat ovat useammin kuin kerran suuressa ja ohjaavassa roolissa. Naisten kanssa kasvaneena Tomi sanoo olevansa hieman hyvällä ja naisellisella tavalla empaattinen. Lapsuudenkotiaan hän kehuu lämpimäksi ja hyväksi. Aineellisesti perheellä oli niukkaa, mutta siitä Tomi ei valita.

”Äitini on ihan mestari siinä, ettei meistä koskaan ole tuntunut köyhältä. Täällä ei kellään jää siitä kiinni, että jos sä hoidat asiat niin hyvin, kun pystyt, että et sais ruokaa pöytään.”

Tomin järjestöelämäkerta on erittäin urheilupainotteinen: järjestöt ovat enimmäkseen seuroja, niiden joukkueita ja ihmisiä niissä. Haastattelua edeltäneen vuoden aikana Tomin elämässä on vaikuttanut myös yksi järjestö, jonka toiminnan tavoitteet ovat sosiaalisia ja liikunnalla on vahva rooli menetelmissä.

Urheilu on Tomille tärkeää itsessään, mutta myös väline saada asioita tapahtumaan.

Tomin ensimmäinen laji oli jalkapallo, jota hän harrasti isossa paikallisessa seurassa. Hän luopui lajista pian toiselle kymmenelle kasvetuun, mutta ehti pelata korkealla junioritasolla. Laji vaihtui toiseen palloiluun, vaikkakin jalkapallo pysyi mukana kesäisenä harrastuksena.

Urheilullinen ura katkesi loukkaantumiseen, kun Tomi oli 14-vuotias ja pelannut jo kansainvälisiä otteluita. Loukkaantumisen ja puolen vuoden toipumisjakson jälkeen hän yritti jatkaa harrastustaan, vaikka se edellytti koko arjen pyörittämistä vamman ja jääpussien ehdoilla. Loukkaantuminen uusi ja johti vakavampaan sairastumiseen.

"Kävelin ultraan ja tulin pyörätuolilla pois, vähän itkua tihrustin kun sanottiin, että voit kuolla."

Tomi oli kahdeksannella luokalla, ja urheilun jättämisen aukon täyttivät muut asiat. Tomi sanoo, että kaupungin kadut tulivat vähän liiankin tutuiksi.

"Ja jos noita loukkaantumisia ei olisi ollut, olisin nyt tuossa ehkä kärkkymässä paikkaa edustusjoukkueessa."

Tomi katosi urheiluseuransa piiristä, vaikka hänelle soiteltiin perään. Tomi kertoo yhden käänteentekevän tapahtuman: Hän oli menossa bussilla kavereidensa kanssa laitakaupungille juhliin. Bussin takapenkiltä kuului uhkaavia huutoja: "Neekeri, tahdotko kuolla tänään?" Tomi tunsikin olevansa tilanteessa täysin yksin, mutta selvisi säikähdyksellä.

Tomi menetti luottamuksen ihmisiin ja halun asua koko kaupungissa tai Suomessa. Hän kertoo oppineensa vasta hiljattain todella nauttimaan elämästä. Oman nautinnon tavoittelun on korvannut jossain määrin halu tuottaa iloa ihmisille ympärillä. Tomi alkoi kiinnostua sosiaalipsykologiasta ja ihmisten kanssa toimimisesta. Hänen kaverinsa tuli kaupunkiin pelaamaan ja sai Tomin houkuteltua taas mukaan, mutta lähinnä pelaamaan. Tomi kehuu silloisen valmentajansa pelisilmää. Valmentaja ehdotti hänelle lajikerhon vetämistä ja sittemmin tyttöjen valmentamista. Totinen pelaaminen piti unohtaa lopullisesti loukkaantumisten takia. Tomi otti lopulta vastaan tyttöjen valmennustehtävän joukkueessa, jossa varsinaisena valmentajana oli paikallinen poliisimies. Tomi käyttää sellaisia sanamuotoja kuin "palloilu pelasti", käytännössä pelastamisen hoitivat ihmiset samassa seurassa.

"Urheilusta tuli sellainen henkireikä, että sen avulla olen sitten saavuttanut kaiken, se on sellainen turvallinen paikka tuossa."

Irtaantuminen katuajkojen porukoista on edelleen jossain määrin kesken, mutta tarkoittaa lähinnä sitä, että pitäisikö moikata vai ei. Tomi pohtii, että jos yksikin asia olisi mennyt huonoon suuntaan muutama vuosi sitten, se olisi sulkenut monia nykyisiä asioita pois.

Tomi aloitti pari vuotta sitten ammattiopinnot, mutta lopetti ne kesken. Tomilla oli kova into päästä tekemään työtä ihmisten kanssa, mitä ammatti ei olisi tarjonnut. Pienten kesätöiden jälkeen Tomin ensimmäinen varsinaisen työpaikka oli puhelinmyyjänä. "Kahden päivän jälkeen oli pakko lopettaa", hän sanoo. Tomi halusi opiskella liikunta-alalle. Seura oli koko ajan tukena, ja valmennus jatkui naisten joukkueeseen asti. Tomi kertoo olleensa nuorempi kuin yksikään pelaajista.

Kun Tomi muutti omilleen poikkeuksellisen nuorena, "huvittelu loppui ja uran luominen alkoi". Tomi panosti kaiken mahdollisen valmentamiseen ja liikuntaopintoihin. Hän vaihtoi seuraa, mistä tuli hieman ongelmia, "muutamaan hetkeen ei moikattukaan mulle johtoportasta". Seura, jonka Tomi jätti, on hänelle edelleen kotiseura. Seuran sisällä Tomilla on edelleen "pieni perhe", ihmisiä, joihin hän luottaa ja jotka saavat hänet hyvälle tuulelle.

Tomi pääsi mukaan edustusjoukkueen valmennusrinkiin apuvalmentajaksi. Hän kertoo opiskelleensa yötä päivää ja intohimoisesti muun muassa hieromista ja fysiikkaharjoittelua. Tomi sanoo päässeensä tilanteeseen, jossa hän tarvitsee joukkuetta ja myös toisin päin, mikä lienee yksi tapa ilmaista sitä yhteisöllisyyttä, joka Tomin puheessa on koko ajan läsnä. Työ on vaatinut paljon uhrauksia, varsinkin suhteutettuna mihinkään työaikalakeihin, mutta se on myös antanut paljon.

Urheilu on Tomille tärkeää itsessään, mutta myös väline saada asioita tapahtumaan. Huippu-urheilu on yksi puoli asiaa ja sosiaalinen puoli on toinen. Tomi kertoo, että on jonkin aikaa ennen haastattelua käynyt Balkanilla auttamassa sikäläisen orpokodin lapsia. Se on mahdollisuus, jota Tomi ei muutamaa vuotta aikaisemmin voinut kuvitella. Hän etsii aktiivisesti kansainvälisiä mahdollisuuksia yhdistellä urheilua ja sosiaalisia päämääriä.

Tomi kertoo nauttivansa eniten, kun saa tehdä asioita rakkaudesta lajiin. Haastatteluhetkellä Tomi toimii osa-aikaisena ohjaajana nuorisoprojektissa valmennustehtäviensä ohessa. Kontaktit ovat johtaneet moniin toimintoihin: leireihin, kerhoihin ja työpajoihin. Yhteisöjen luomiseen tiivistyy se, mistä Tomi unelmoi.

Samaan aikaan Tomi on mukana huippu-urheilussa, missä tulosvastuu on koko ajan läsnä tiukimmassa muodossaan. Edellinen vuosi päättyi suuren onnistumiseen urheilussa. Haastattelun jälkeen alkanut kausi meni Tomin joukkueella loistavasti. On vaikea sanoa, missä suhteessa sattuma, oma päättäväisyys, rakkaus lajiin ja seurojen ihmisten sekä joukkueiden huolenpito ovat edesauttaneet Tomia saavuttamaan unelmansa.

Padot aukesivat parikymppisenä

Tuuli on noin 30-vuotias pääkaupunkiseudulla syntynyt ja kasvanut nainen. Hän oli jo lapsena aktiivisesti mukana yhdistyksissä ja seurakunnassa, mutta varsinainen innostus iski parikymppisenä. Tuulin opinnot ja järjestöelämä kietoutuivat toisiinsa, minkä jälkeen työelämä on liittynyt samaan kokonaisuuteen. Järjestöjen osuutta ei ole helppoa erottaa työstä, yksityiselämästä ja sosiaalisista verkostoista.

Tuuli vietti lapsuutensa pääkaupunkiseudulla, ja hänellä on yksi sisko sekä veli. Hän on kuulunut aina kirkkoon, ja partiioon Tuuli meni äitinsä perässä jo pienenä. Tuuli kävi myös seurakunnan tyttökerhossa, mistä hän piti toisin kuin partiosta, missä oli kiusaamista. Tyttökerhosta on jäänyt päällimmäisenä mieleen riehuminen ja se, että oli kauhean kivaa.

Koulussa Tuuli oli mukana sekä liikunta- että näytelmäkerhossa. Yläkoulussa ja lukiossa Tuuli oli tukioppilana tai tätä muistuttavassa toiminnassa yhdysoppilana. Tuuli on ollut myös kahtena kesänä isosena rippileirillä ja muutenkin mukana seurakunnan nuorisotoiminnassa. Hän kävi rippileirinsä suvun perinteen mukaisesti muualla kuin kotiseurakunnassaan, mutta isosena hän toimi omassa seurakunnassaan. Rippikoulu ja siihen liittyvä muu toiminta sekä ystävyys-suhteet olivat Tuulin nuoruuden keskeisimpiä asioita.

Tuuli pelasi kouluaikana noin neljä vuotta pesäpalloa. Aikuisiällä hän on pelannut yhdeksänä kesänä harrastesäpalloa Helsingissä leikkimielisessä vapaamuotoisessa joukossa. Se on seuramaista toimintaa, joukkueella on logo ja Facebook-ryhmä, mutta seura ei ole missään rekisterissä. Aikuisiällä Tuuli on myös harrastanut seurassa budolajia.

Tuuli kirjoitti ylioppilaaksi vuosituhannen vaihteen aikoihin. Välivuoden jälkeen hän pääsi opiskelemaan, jolloin järjestötoiminnan ”padot aukes”. Tuuli kokeili tai kävi katsomassa monenlaisia järjestöjä muun muassa ylioppilaskunnassa. Mukana oli ihmisoikeusjärjestöä, reilun kaupan edistämistä, poliittista opiskelijajärjestöä ja muun muassa ylioppilaskunnan valioikuntia. Viimeksi mainitut olivat kaikille avoimia foorumeita. ”Patojen aukeaminen” tapahtui leimallisesti aatteellisten järjestöjen suuntaan. Tuuli kävi katsomassa parin eri poliittisen opiskelijajärjestön uusien iltaa ja teki valintansa. Ennen valmistumistaan Tuuli oli yhden vuoden myös poliittisen järjestön työntekijä. Miksi padot sitten aukesivat?

”Se on hyvä kysymys, jotenkin mä huomasin vaan miten paljon oli kaikkee hirveen tosi kiinnostavaa. Samaan aikaan kun mä olen puuhastellut kaikkea, niin mähän olen opiskellut paljon kaikenlaista, että mä ehkä kävin vähän kierroksilla. Ja se sama oli niin kuin opinnoissa, että mä olen opiskellut paljon ja monia aineita. Monella tavalla maailma avautu.”

Tuulin opinnot valmistuivat alle keskimääräisen ajan, ja samalla ainejärjestöt jäivät. Maisteriopintojen jälkeen Tuuli on ollut kaksi kertaa apurahalla valmistelemaan väitöskirjaa, mutta se ei ole vielä valmistunut.

Tuuli on ollut usean eri kansanedustajan avustajana yhteensä seitsemän vuotta. Tehtävät ovat tulleet vastaan enemmän tai vähemmän sattumalta järjestöissä solmittujen kontaktien kautta. Tuuli on ollut neljästi myös puolueensa puoluekokousedustajana. Siellä hän kertoo puhuneensa reippaasti ainakin poliittisen liikkeen demokratisoitumiseksi. Tuuli ilmaisee olevansa osittain tyytymätön puolueensa tilaan ja toimintaan, mutta on sitoutunut yrittämään muuttaa sitä sisältäpäin. Hän kuitenkin kuvaa muuttuneensa nuoreksi, jota ”politiikka ei enää kiinnosta”, eivätkä varsinkaan siihen liittyvät kokoukset, joissa asiat eivät etene.

”En kammoksu kokouksia, mutta nykyisin vedän kokoukset mieluummin itse, niin ne ovat tehokkaita. Aikaisemmin, voisi ihan sanoa, oli paljon ihan kokouksia kokoustamisen takia.”

Tuuli on ollut mukana myös kansainvälisessä harjoittelijavaihdossa ja viettänyt vuoden Keski-Euroopassa. Tässä yhteydessä kansainväliseen vaihtoon liittyvä järjestö oli suuressa roolissa. Samalla kotimaiset luottamustehtävät ja aktiviteetit jäivät.

Suomessa Tuuli palasi osittain samoihin kuvioihin, mutta alkoi panostaa ”itsekkääseen järjestötoimintaan”. Hän on ollut mukana kahdessa harrastelijateatterissa, mutta teatterihommat eivät jatkuneet enää haastatteluhetkellä. Haastatteluhetkellä Tuuli on yhden yhdistyksen puheenjohtaja ja toisen varapuheenjohtaja, mutta koska ne ovat hyvin pieniä, hän ei laske niitä

kovin merkittäviksi tai raskaiksi tehtäviksi. Palattuaan Suomeen Tuuli oli käynnistelemässä myös kotikuntansa poliittista nuoriso-osastoa, vaikka ei laskenut enää itseään erityisen nuoreksi. Toinen Tuulin nyt puheenjohtamista yhdistyksistä on puolueosasto, jota Tuuli on ollut myös perustamassa. Viime aikoina hän on pyrkinyt keventämään järjestötoimintaa, vaihtelevalla menestyksellä

”Se on se vanha läppä, ettei pidä mennä syyskokoukseen, jossa jaetaan tehtävät seuraavalle vuodelle.”

Tuuli on ollut mukana rahasta irrallaan olevan vaihtoehtotalousjärjestelmän toiminnassa. Kyse on verkostosta, jossa vaihdetaan palveluksia ilman euroja. Tuulin pääpaino toiminnassa on ollut sosiaalisessa työssä. Hän on mukana verkostossa, jossa tavoitteena on keskustellen auttaa ihmisiä vaikeassa elämäntilanteessa. Verkostossa on nykyisin myös työntekijä, mikä on muuttanut toimintaa järjestelmällisemmäksi.

”Mikä on siis uskomaton juttu. Ja tässä on paljon ollu sellaista uudenlaista tapaa tehdä vapaaehtoistyötä.”

Tämä sosiaalisesti virittynyt työ oli Tuulille merkittävä vaikuttavuutensa takia. Hänen keskustelukaverinsa sai huomattavaa apua, mikä oli voimauttava kokemus myös Tuulille. Nämä olivat ”järjestyttäviä juttuja” ja muuttivat osaltaan Tuulin järjestöaktiivisuuden suuntaa.

”Siinä tapahtui monia juttuja mutta joka tapauksessa se ongelmallinen tilanne poistui hänen elämässään pohjimmiltaan ihan vaan siitä, että me tavattiin ja keskusteltiin niistä hänen asioistaan. Se oli eräänlainen käännekohta järjestöllisessä elämässä mulla, että mä aloin tekeen tällaista sosiaalista vapaaehtoistyötä.”

Sittemmin Tuuli on kouluttautunut yhden järjestön piirissä tukihenkilöksi, mutta ei aloittanut tukihenkilönä. Koulutusta hän sanoo kuitenkin erittäin hyväksi, ja se tuli käyttöön myöhemmin toisessa järjestössä. Tuuli aloitti tukihenkilösuhteen reilu kaksi vuotta ennen haastatteluamme toisessa järjestössä. Tämän organisaation hän löysi sattumalta kaverinsa kautta. Nykyinen tukihenkilösuhde on kestänyt lähes yhtä pitkään kuin Tuulin pisin yksittäinen työsuhte. Tuuli on myös tämän vapaaehtoistyötä koordinoi-

van projektin ohjausryhmässä vapaaehtoisten edustajana. Ohjausryhmä kokoontuu neljästi vuodessa.

”Ne on ihania ne kokoukset, niissä ei puhuta vaan iloisia asioita, mutta niissä keskusteluissa ilmenee koko ajan vahvana voimavara- ja ratkaisukeskeisyys.”

Vapaaehtoistyön organisaatiossa ainoa huono kokemus Tuulilla on siitä, kun hänen toiveisiinsa vapaaehtoisten vertaistukiryhmästä ei heti alussa reagoitu myönteisesti. Juuri saman kohderyhmän kanssa toimivien vertaistukiryhmän toiminta alkoi kuitenkin seuraavana vuonna.

Työ- ja järjestöelämän sekoittumisesta Tuulin elämässä kertoo sekin, että stressin aiheet tulevat palkatusta ja vapaaehtoisesta työstä miten milloinkin. Vapaaehtoistyöt ovat Tuulille tavoitteellista toimintaa kuten palkkatyökin.

Viime vuosina Tuuli on ollut mukana keikkaluontoisesti myös toisen suuren järjestön vapaaehtoistoiminnassa. Hänen ”himmämisvaihe” järjestöistä sisältää näin ollen pari vapaaehtoistehtävää ja pari puheenjohtajuutta ja jäsenyyden ammattiliitossa. Aktiivisemmat ajat ovat sisältäneet koko joukon muutakin, pidempiä päiviä ja enemmän tehtäviä. Tuuli kuvaa nykyistä tilannetta itsekkääksi ja hauskuutta painottavaksi osallistumiseksi.

Tuulin nykyinen työtehtävä liittyy järjestöihin, ja se on samalla hänen kolmas työpaikkansa aikuiskouluttajana. Hän oli siirtynyt uusiin päällikötehtäviin hieman ennen haastattelun tekemistä. Tuuli sekä opettaa järjestötoimintaa ja sen kehittämistä että on itse työssä järjestössä.

Tuulin työura ja järjestöura kulkevat limittäin ja lomittain: ystävät, järjestöt ja työpaikat liittyvät toisiinsa. Järjestöaktiivisuus on poikunut työtilaisuuksia ja työkontaktit uusia järjestötehtäviä. Järjestöelämä ja etenkin aate, jota Tuuli järjestötoiminnallaan eri tavoin ilmentää, ovat vahvasti mukana työelämässä ja vapaa-ajalla. Tuuli sanoo niiden olevan myös vahva identiteetin perusta.

Järjestöaktiivisuus on poikunut työtilaisuuksia ja työkontaktit uusia järjestötehtäviä.

Akateeminen tasa-arvoaktiivi

Emma on noin 35-vuotias järjestöaktiivi, jonka järjestöhistoria alkaa lapsuuden pursiseurasta. Tie on vienyt myöhemmin lukuisiin kulttuuri-, opiskelija-, ihmisoikeus- ja tasa-arvojärjestöihin sekä puolueeseen. Emma on ollut myös perustamassa useita järjestöjä: hänellä on tapana saada asioita aikaiseksi. Sosiaalinen elämä, perhe-elämä, työelämä ja järjestöelämä sulautuvat Emmalla yhdeksi kokonaisuudeksi.

Emma on syntynyt pääkaupunkiseudulla 1970- ja 1980-luvun taitteessa ja asunut lähes koko ikänsä Helsingissä tai sen lähistöllä. Opiskeluaikoinaan hän asui toisessa kaupungissa ja oli vaihdossa ulkomailla. Muutama vuosi ennen haastattelua Emma väitteli tohtoriksi.

Emman äiti oli mukana kuuluisassa Vanhan ylioppilastalon valtauksessa 1960-luvun lopussa. Isäänsä hän kuvaa sukunsa puna-mustaksi lampaaksi, koska hänen poliittinen suuntautumisensa oli muusta suvusta poikkeavaa vasemmalle päin. Puolueilla tai poliittisella toiminnalla ei kuitenkaan ollut merkitystä perheen arjessa. Äitiään Emma kuvaa palavaksi aateihmiseksi, jonka aatteet vaihtuvat.

Emman lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluivat keskeisenä osana pursiseura ja purjehdus. Emman molemmat vanhemmat olivat seuran aktiiveja. Purjehdus oli osa koko perheen elämää, ja Emma myös kilpaili jollaluokassa kovimmillaan SM-tasolla. Isä keskittyi purjehdukseen, mutta oli myös mukana seuran muussa toiminnassa. Äiti oli vielä isää aktiivisempi kuivan maan tehtävissä. Pursiseuraa Emma ei kuitenkaan laske jälkikäteen järjestötoiminnaksi tai varsinkaan aatteelliseksi toiminnaksi.

Emman lapsuuteen kuului myös kilpailullista urheilutoimintaa, ja laji vaihtui pariin kertaan. Hän ei ole käynyt rippi- tai Prometheus-leiriä, mutta ”hengasi” seurakuntanuorten kanssa, koska hänen ystävänsä oli aktiivinen niissä piireissä.

Kun Emma oli 16-vuotias, häntä pyydettiin pienen homo- ja lesbojärjestön hallitukseen. Hän oli mukana toiminnassa ja hallituksessa, kunnes muutti pois kotoa. Tämä oli Emman omassa kirjanpidossa ensimmäinen ”oma” järjestökokemus. Ennen opiskelupaikkakunnalle muuttoa hän oli hetken mukana myös Setan nuorten toiminnassa.

Emma jatkoi ylioppilaskirjoitusten ja välivuoden jälkeen yliopistoon toiseen suureen suomalaiskaupunkiin. Siellä hän hankki pohjakoulutuksen, jota pitää edelleen koulutuksellisenä perustanaan, vaikka väitteli toisesta aineesta. Emma toimi erittäin aktiivisesti ainejärjestössä, joka hänen aikanaan myös perusti lehden. Järjestö oli pieni ja hallitus aktiivinen. Pikkuhiljaa Emman opinnot alkoivat siirtyä toiselle alalle, ja hän osallistui uuden alan ainejärjestön tapahtumiin, mutta ei sen enempää.

Järjestöaktiivisuus suuntautui hieman sivuun yliopiston omista järjestöistä. Emma osallistui useisiin, lähinnä kulttuurialan järjestöjen toimintoihin. Emma soitti levyjä järjestöbileissä ja päätyi sitä kautta myöhemmin töihin järjestöön. Toiminta oli sekoitus pieniä palkallisia keikkoja ja talkoita. Järjestön kautta Emma tutustui opiskelupaikkakuntansa seksuaali- ja sukupuolivähemmistön asioita ajaviin toimijoihin.

Emma oli mukana myös osuuskuntamuotoisessa kirjakahvilassa, missä hän muun muassa siivosi palkkaa vastaan. Työ oli sivuosassa, sillä Emmalle oli tärkeintä tutustua ihmisiin. Kulttuuritapahtumat ja lehtien toimittaminen muodostavat jatkumon Emman järjestöelämäkerrassa, vaikka järjestöt ja paikkakunnat vaihtuvat.

Emma palasi kotikaupunkiin vaihto-opiskelijavuoden kautta. Hän aloitti työt osa-aikaisena järjestösihteerinä, jonka tehtävä oli muun muassa organisoida lesbonaisille omia juhlia. Samaan aikaan Emma toimitti kirjaa ja teki toista osa-aikaista työtä. Hän käynnisteli jatko-opintojaan ja oli mukana perustamassa tieteellistä seuraa, jossa hän toimi kaksi ensimmäistä vuotta sihteerinä. Yhdistys perusti lehden, joka haastatteluhetkellä on vastikään saanut tiedelehtirahoituksen

”Olen ylpeä tästä asiasta, sitä on kuitenkin pieteetillä kymmenen vuotta tehty, itsekin olen monta artikkelia kirjoittanut.”

Emma meni mukaan samaa sukupuolta olevien parien järjestöön, kun perheenperustaminen tuli ajankohtaiseksi.

”Koska kaikkia asioita tulee aina lähestyttävä järjestöjen kautta. Se oli siihen elämänvaiheeseen hyvä porukka, ja siitä menin sitten mukaan järjestön toimintaan muutenkin, istuin hallituksessa kolme vuotta.”

Näinä aikoina Emma tutustui nykyiseen esimieheensä ja työnantajakärjestön hallituksen jäseniin. Emma kuvaa itseään ihmiseksi, joka osaa panna asioita alulle ja on vastaavasti huono voivottelemaan asioiden huonoa tilaa. Hän on toiminut ja toimii edelleen mieluiten pienissä järjestöissä. Emma on suunnannut aktiivisuuttaan sen mukaan, missä on ollut tekeväisiä juttuja.

"Jos jotain ei ole, sen voi aina hoitaa, tästä pidän järjestötoiminnassa."

Järjestöt ovat olleet Emmalle luonteva tapa organisoitua. Niin sanottu yksityinen ja julkinen elämä ovat menneet iloisesti sekaisin. Samaa voi sanoa vapaaehtoistyöstä ja palkkatyöstä. Järjestötoiminta on tuonut Emman elämään työmahdollisuuksia ja partnereita, jotka ovat taas vieneet uusien järjestöjen pariin. Emma kuvaa itseään onnekkaaksi, että on myös työllistynyt järjestöjen avulla.

"En ole koskaan mennyt mukaan mihinkään järjestöön siksi, että se edistää mun uraa. En pidä sellaisesta toimintatavasta. Varsinkin noissa isommissa järjestöissä olen törmännyt sellaiseen semiopportunistiin. Jotkut haluavat tittelin eikä heillä ole intohimoa, sellaista on järjestölle vain haittaa."

Emma on ollut ehdokkaana Euroopan parlamentin vaaleissa ja kerran eduskuntavaaleissa. Lisää ehdokkuuksia hän ei ole miettinyt "työterveysyistä", koska ehdokkuus ei ole kaikkein "herkuinta hommaa". Emma pääsi hyvin pian puolueen naisjärjestön luottamustehtäviin ja sittemmin palkkatyöhön yhdeksäksi kuukaudeksi. Sen jälkeen Emma palasi vielä puheenjohtajaksi. Hän on saanut seurata hallitusneuvotteluja "vähän sisäpuolelta", mitä hän kuvaa mielenkiintoiseksi. Kun aktiivisuus alkoi painottaa poliittiseen suuntaan, se toi mukanaan myös paikan ihmisoikeusjärjestön johtokunnassa muutamaksi vuodeksi. Emmalla on edelleen yksi luottamustehtävä tässä järjestössä. Emma ei ole toiminut ammattiliitossa, mutta on ollut jäsen ensimmäisestä työsuhteestaan alkaen, "Loimaan liittoon en ole liittynyt, kun se on jotenkin ay-liike petturikassa".

Tohtoriksi väiteltään Emma työllistyi järjestöön, jonka ala oli lähellä väitöskirjan teemaa. Haastatteluhetkellä hän on töissä usean järjestön yhteisprojektissa samassa järjestössä. Palkkatyö järjestössä on kestänyt muutamia vuosia, mikä on karsinut muita luottamustehtäviä.

Järjestötoiminnan sosiaalinen puoli on käynyt tarpeettomaksi, koska verkostot ovat jo olemassa ja nykyinen työ tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa.

"Tällä hetkellä hillitöntä tarvetta järjestötoiminnalle ja vapaaehtoistyölle ei ole, mutta jos jossain vaiheessa en ole työssä järjestössä, niin varmasti."

Emma tukee rahallisesti kolmea järjestöä eikä hän kerää jäsenyyksiä. Hänen tapauksessaan homo/lesbo-kulttuuriin liittyvä alakulttuuri ja järjestöelämä limittyvät toisiinsa. Emmen näkökulmasta, minne tahansa hän menee ja mitä tahansa hän tarvitsee, globaali verkosto on käytettävissä. Emmen sanoo, että liike saa voimansa keskinäisestä solidaarisuudesta ja halusta auttaa.

Yksityisen elämän sekä järjestö- ja työelämän sekoittuminen tarkoittaa, että Emma tietää mitä on syrjintä henkilökohtaisesti, työelämässä tai maailmassa yleisesti.

"On helppoa ymmärtää kaikenlaisia porukoita. Se on järjestöelämän vahvuus, että pääsee tapaamaan samassa tilanteessa olevia ihmisiä ja huomaa, etten ole vainoharhainen."

Emmalle on kehittynyt järjestötyössä itsesuojeluvaisto. Se auttaa erottamaan tehtävät ja haasteet, joista voi selvitä ja joihin kannattaa lähteä mukaan. Lasten saannin jälkeen toimintaan ei voi enää uppoutua samalla tavalla kuin aiemmin. Tästä syystä hän ei ole lähtenyt mukaan paikallistason politiikkaan.

"Lapset eivät ole ikuisesti helppoja kokousvauvoja."

Itsesuojeluvaisto auttaa erottamaan tehtävät ja haasteet, joihin kannattaa lähteä mukaan.

Kokouksiin vaikka vauva kainalossa

Aila on 50 ikävuotta lähestyvä aktiivinen järjestöihminen, joka on keskittynyt paikalliseen toimintaan omalla kotikylällään. Hänen järjestöaktiivisuutensa on muuttunut ja muovautunut lasten kasvun myötä. Pienellä paikkakunnalla ei ole varaa jäädä odottamaan, että kaikki on valmiina olemassa. Aila on perustanut ja luonut sen, mitä hän ja hänen lapsensa ovat tarvinneet.

Aila on kolmannen polven opettaja, joka asuu pienellä paikkakunnalla synnyinmaakunnassaan. Vanhempiensa ammatista johtuen Aila on kasvanut ja leikkinyt lapsuutensa leikit koululla. Hän muistaa, että hänen vanhempansa olivat kylällä kunnioitettuja ihmisiä, jotka olivat mukana kuorossa sekä seurakunnassa. He olivat myös mukana organisoimassa opasteita liikuntareiteille ja muutenkin aktiivisia kyläläisiä ja kuntalaisia. Toiminta kylässä oli yhteisöllistä.

”Mun vanhemmat on olleet kyläkoulun opettajia ja olen siellä saanut lapsuuteni kasvaa kymmenvuotiaaksi. Uskon että tällaisella sosiaalisella piirillä mitä lapsena on saanut kokea, on ollut – älyttömän paljon leikkiä kuulu siihen – on ollut siihen aktiivisuuteen vaikutuksensa. Sieltä lapsuuden piiristä se kaikki lähtee.”

Ailaa voi luonnehtia myös kolmannen polven kansankynttiläksi sanan myönteisessä merkityksessä. Hän ei ota kantaa omaan arvostukseensa kylällä, mutta se tuskin poikkeaa paljon hänen vanhempiensa arvostuksesta.

Ailalle on mukava ajatus olla lenkinä sukupolvien ketjussa, opettaa ja järjestää toimintaa kylässä.

Lapsena Aila osallistui 4H-kerhon toimintaan. Mukana olivat myös liikuntakerhot ja seurakunnan kerhot. Pääosin leikit ja pelit tapahtuivat epämuodollisesti ja ilman järjestöjä. Aila lähti lukioon toiselle paikkakunnalle jo 15-vuotiaana. Hän oli aloittanut koulun vuotta normaalia aikaisemmin, ja meni siksi lukioonkin hyvin nuorena. Hän kärsi koti-ikävästä: elämä tuntui jääneen kotipaikkakunnalle, missä hän kävi vain viikonloppuisin. Aila opiskeli lukiopaikkakunnalla myös ammattiin. Valmistuttuaan hän jätti maakuntakeskuksen ja asettui pienemmälle paikkakunnalle.

Aila kertoo olleensa lapsuudessa ja nuoruudessa ujo. Rohkeutensa hän löysi vasta aikuisiällä. Järjestöillä on ollut suuri rooli siinä, miten Ailan ujous on karissut.

”Järjestötyö koko ajan kasvattaa sitä rohkeutta, mitä enemmän toimit sosiaalisesti niin se rohkeus ja se itseluottamus siihen toimintaan kasvaa. Mä jopa sanoisin että mulle itelleni järjestötyö on ollut merkittävin tällanen kouluttaja.”

Aila tulkitsee jatkumoa lapsuudesta aikuisuuteen niin, että lapsuuden leikit jatkuvat järjestön toiminnassa. Toiminta on mukavaa, ja siellä tapaa kivoja ihmisiä. Aila kuvaa itseään oppimismarkomaaniksi, ja järjestöhommissa oppiminen on loputonta. Hän opiskelee elämää eikä tutkintoa tai palkankorotusta varten. Ailalle keskeinen järjestö on ollut Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Valmistuttuaan Aila meni naimisiin ja perusti perheen. Hän sai myös töitä, ensin määräaikaisia ja sitten vakituisia. Kun Ailan ensimmäinen lapsi syntyi noin 20 vuotta sitten, häntä pyydettiin mukaan paikallisen MLL:n toimintaan.

”Se voisi olla ihan hieno juttu olla vähän kotoa poissa ja saada vähän ajatuksia muualle, lähin sitten mukaan MLL:n toimintaan ja siitä alkaen voi sanoa, että olen ollut moottorina voisi sanoa, vaikka nyt tällä hetkellä vaan niin sanotusti toimijana.”

Aila oli lopulta puheenjohtajana yhdeksän vuotta, vaikka muistelee vannonensa nuorena, ettei mene koskaan mukaan tällaiseen toimintaan. MLL:n toiminta on paikallisesti laajaa: se kattaa nuorisotyötä ja yleistä vaikuttamista. Pienessä kunnassa, jonka työntekijät on vedetty tiukalle, järjestöt

Aila oli lopulta puheenjohtajana yhdeksän vuotta, vaikka muistelee vannonensa nuorena toisin.

saavat Ailan mukaan olla mukana, jos vain tahtovat. Järjestöt vastaavat tuottajina myös monista kunnallisista toimista. Esimerkiksi iltapäiväkerhotoiminta tuli kuntaan Ailan johtaman järjestön tuomana. Idea tuli valtakunnallisen MLL:n kautta.

”Juu sieltä se kipinä tuli, joo ja saatiin seurakunnalta tilat ja kuntakin yhteistyökumppaniksi, oltiin mukana valtakunnallisessa kehittämishankkeessa muutaman vuoden ja saatiin sitten vähän niin kuin lisärahoitusta. Se oli mulle niin kuin ihan parhaita koulutuksia, että olet siinä ja vastaat siitä.”

Aila on edelleen mukana paikallisessa toiminnassa. Hänet on myös palkittu järjestössä eri tavoin. Aila sanoo olevansa vähän hullu, kun on tehnyt ja tekee niin paljon. Hänelle järjestötoiminta on kuitenkin ollut ennemminkin vakuutus mielen romahtamista vastaan. Hän sanoo, että järjestötoiminta on ollut keino päästä pois kotoa ja vastavoima joskus ahdistaville kotioloille. Näistä oloista hän ei kuitenkaan puhu sen enempää.

”Jos minä nyt saisin sydänkohtauksen, niin ihmiset sanoisivat, että siinä sen näki taas, että kun tekee liian paljon niin se polttaa ihmisen ja se kuolee. Mutta he ei näe sitä, minkä sanoin, että se syy ei ole siellä järjestötyössä ja työssä, vaan on siellä kotona se stressi.”

Yksi motiivi Ailalle on ollut yhdistää omien lasten hyöty ja oma aktiivisuus. Järjestöelämän painotukset ovat vaihdelleet jonkin verran sen mukaan, missä iässä lapset ovat olleet. Alun perin MLL valikoitui aktiivisuuden kohteeksi myös siksi, että vastasyntyneen saattoi ottaa mukaan kokouksiin. Ailaa motivoi, että omat lapset hyötyvät toiminnasta ja että järjestötyö tarjoaa mahdollisuuden oppia uutta.

Lasten tultua kouluikään Aila organisoii pesäpallotoimintaa kuntaan ja aloitti pian luottamustoimessa paikallisessa urheiluseurassa. Pyhäkoulutoiminta ja muu toiminta seurakunnassa alkoi myös omien lasten tullessa sopivaan ikään.

”Vanhemmat aina valittaa, kun ei oo sitä ja ei oo tätä, ainakin täällä. Niin tuota miks valittaa, kun voi ruveta tekemään, tekee ne mahdollisuudet. Mä lopetin sen valittamisen ja aloin tekemään ja tajusin että tässä on se idis, että pystyn omalla toiminnallani luomaan ne mahdollisuudet.”

Aila on sekä vetänyt kerhoja että organisoinut vetäjiä kerhoihin ja seuroihin. Lista luottamustoimista ja aktiviteeteista on pitkä: toimintaa seurakunnassa, vapaaehtoisia pyhäkoulunopettajan tehtäviä, useita eri luottamustoimia, aktiivina ammattiyhdistyksessä ja kotiseutuyhdistyksessä. Aila

on mukana myös paikallisessa luontoliikuntajärjestössä. MLL:n puolella hänellä on ollut luottamustehtävä myös piiritasolla, mutta hän pitää paikallisia tehtäviä ensisijaisina. Lista järjestöistä ja eri toiminnoista täyttää kepeästi järjestöaktiivin kriteerit.

Kaiken jälkeen Aila toteaa, että häntä harmittaa, kun olisi niin paljon mielenkiintoisia juttuja. Hän tiedostaa, että opettajan työ on mahdollistanut aktiivisuuden, koska päivät ovat lyhyitä ja lomat pitkiä. Toisaalta hän toimii kokonaisvaltaisesti lasten ja nuorten hyväksi paikkakunnalla työaikoihin katsomatta, kuten vanhempansa aikanaan. Hän ei ole tähännyt valtakunnallisiin tehtäviin, sillä hänen toiveensa ja tahtonsa on toimia paikallisesti.

Haastatteluhetkellä Aila on pakkaamassa tavaroita koululla, joka lakkautetaan. Hänen yli 20-vuotinen uransa kyläkoululla päättyy, ja virka siirretään suurempaan kouluun. Ailalta jäävät pois koulun johtajan tehtävät, mutta uudessa ympäristössä opettaminen saattaa viedä enemmän energiaa, hän arvelee. Hänen viimeisimpiä ponnistelujaan on ollut vanhempainyhdistystoiminnan käynnistäminen paikkakunnalle. Omat lapset alkavat olla niin isoja, etteivät he tarvitse enää Ailaa tuomaan harrastusmahdollisuuksia.

Aila pohtii, onko järjestötyöstä tullut stressiä tai onko se vähentänyt sitä. Hän arvelee, että stressin lähteet ovat enemmän kotona kuin järjestötyössä. Liikunnan lisäämistä ja rentoutumista hän pitää välttämättömänä. Luontojärjestöt palvelevat tarkoitusta, sillä siellä liikunta ja rentoutuminen ovat samassa paketissa. Kuoroharrastuksen ja ompelukerhon Aila sanoo aktivoivansa vielä uudelleen.

”Unelmia minulla on vielä vaikka kuinka paljon, ihmettelen niitä, joilla ei ole. Järjestötyö on suojannut minun mielenterveyttä ja pitänyt tässä maailmassa kiinni, se tuo merkitystä ja tarkoitusta elämälle.”

Haastattelun jälkeen Aila lähettää minulle sähköpostilla laskelman, johon hän on arvioinut järjestötoimintaan käyttämänsä tunnit parilta viime vuodelta: ”Vuonna 2013 tein vapaaehtoistyötä yhteensä 425 tuntia.”

Ailan laskelmia voi suhteuttaa esimerkiksi siihen, että Päivi kertoo omassa tarinassaan yhdistyksensä noin 60 vapaaehtoisen tekvän noin tuhat tuntia vuodessa – mikä on jo paljon. Tämän laskelman perusteella Ailaa voi todellakin kuvata järjestötyön moottoriksi.

Vastuuta ja intoa partiosta

Vilma on alle 30-vuotias opiskelija, jonka tähän mennessä tärkein järjestö on partio. Partio on enemmän kuin tapa viettää vapaa-aikaa, se on osa Vilman identiteettiä. Mikäli Vilma ei olisi ollut niin aktiivinen järjestöissä, hän epäilee valmistuneensa aiemmin ja olevansa ehkä vähän varakkaampi. Siinä tapauksessa hän olisi myös montaa opettavaista kokemusta köyhempi.

Vilma on muuttanut kotipaikkakunnaltaan pääkaupunkiseudulta opiskelemaan toiseen kaupunkiin. Haastatteluhetkellä hän on valmistunut maisteriksi ja on ainejärjestönsä puheenjohtaja.

Lapsuudessaan Vilma on ollut mukana voimisteluseuran toiminnassa, ainakin leireillä. Vaikka Vilmalla on kokemusta urheiluseurasta, ainejärjestöstä, ylioppilaskunnasta, oppilaskunnasta ja tukioppilastoiminnasta, partio on järjestö yli muiden.

Vilma sanoo äitinsä pakottaneen hänet partiioon, mutta hän on jälkikäteen siitä kiitollinen. Äiti toimii haastatteluhetkellä Martoissa, ja isä on mukana ”jossain seuroissa”. Vilma ei kuulu kirkkoon eikä hänellä ole ”riparitaustaa”. Partio on muuttunut koulun jälkeisestä harrastuksesta elämäntavaksi, ja Vilma kertoo sisäistäneensä partion arvot. Hän kertoo johtaneensa ensimmäisen partioretkensä kahdeksaluokkalaisena ”mistään mitään tietämättä ja hullulla innolla”. Tekemällä oppiminen ja vastuunotto nuorena ovat Vilman mielestä partiolle tyypillisiä asioita ja vahvuuksia.

Partiolaisena Vilma sanoo toimivansa sen maailmankatsomuksesta käsin, myös partion ulkopuolella.

”Se on hienoa olla asian puolesta niin varma, ettei pelkää pamppuja. Partion perustavoite on maailmanrauha, yrittäkää jättää maailma vähän parempana, kuin sen löysitte, loppu seuraa tästä. On helppo olla osa isoa joukkoa ja toimia siellä.”

Yleisen partioaatteen sisäistämisestä huolimatta Vilma ei ole asettunut opiskelupaikkakunnan partiotoimintaan. Haastatteluhetkellä Vilmalla on kaksi luottamustehtävää vanhan kotipaikkakunnan lippukunnassa. Partiossa toimii edelleen muutama ystävä, joiden kanssa Vilma aloitti aikanaan sudenpentuna.

”Ilman partiota en olisi niin hyvä tyyppi kuin omasta mielestäni olen. Olsin rahallisesti varmasti rikkaampi, olisi ollut enemmän aikaa käydä töissä. Mutta kokemuksia ei voi ostaa mistään. Ja ainejärjestöpuolella olen saanut toisen tutkinnon verran oppia.”

Vilman mukaan partiokokemusta arvostetaan myös työmarkkinoilla. Partio on muuttunut Vilman elämänkaaren mukana ja on pysyvää, sisäisesti motivoitunutta toimintaa. Partion ja seurakunnan läheinen yhteys on mietityttänyt kirkkoon kuulumatonta Vilmaa, mutta se ei ole ollut ongelma. Hän sanoo osallistuvansa partioleireille myös tulevaisuudessa ja olettaa tekevänsä niin myös sitten, kun on mahdollisesti perheellinen.

Opiskeluaikana myös ainejärjestötoiminta on ollut merkittävä osa Vilman elämää. Hänelle se on opiskelijoiden palvelemista ja yliopiston kiinnittämistä paikkakunnan elämään. Puheenjohtajuus on vienyt Vilmaa ”korruptioillallisille” ja antanut paljon hyviä uusia kontakteja.

Jatkossa Vilma toivoo työllistyvänsä järjestösektorille, jonne hän on kasvanut sisään, ”se on kuin kotiin olisi tullut”. Vaikka Vilmalla ei ole tiettyä järjestöä mielessä, hän toivoo tekevänsä töitä lasten ja nuorten kanssa. Vilma sanoo, että ”kerran järjestöaktiivi on aina järjestöaktiivi”, jotka kyllä tunnistaa ja välillä heillä voi ”alkaa myös keulia”.

Vilma toivoo työllistyvänsä järjestösektorille, jonne hän on kasvanut sisään.

Nuorisoseura neljässä polvessa

Teija on päälle 30-vuotias, jonka suvussa nuorisoseura on ollut läsnä vähintään neljässä polvessa. Hän on liittännyt jo pienen lapsensakin seuran jäseneksi. Teijan elämässä mukana olleet järjestöt ovat perinteisiä, mutta hän haluaa myös haastaa vanhoja käytäntöjä. Teija kyseenalaista neuvolan tietomonopolin ja saa tähän tukea muilta vanhemmilta.

Teija syntyi pienelle paikkakunnalle lähellä nykyistä kotikaupunkiaan. Hän muistaa lapsuudestaan seurakunnan kerhot ja pyhäkoulun. Teija arvelee, että hänen vanhemmilleen seurakunta oli selkeä valinta. Paikkakunnalla ei toisaalta ollut paljon muutakaan tarjolla.

”Uskoisin, että se pyhäkoulu oli sellainen, että tahtoivat sen kristillisen kasvatuksen tarjota, mutta ei siellä paljon tarjontaa ollut muutenkaan. Mutta sinne olisin joka tapauksessa mennyt.”

Lapsena Teija liitettiin nuorisoseuran toimintaan. Nuorisoseura on ollut mukana Teijan perheen arjessa ainakin neljässä sukupolvessa. Kouluaikoina Teija harrasti myös partiota.

”Partioon tuli mentyä ihan sen takia, että kaverit meni. En muista ainakaan, että vanhemmat olisivat siinä olleet aktiivisia.”

Murrosiässä partion tytöt ja pojat riehaantuivat sen verran, että partiosta päätettiin erottaa tyttöjen ja poikien toiminta. Teija lähti partiosta ja satsasi nuorisoseuran kansantanssiryhmään.

”Siinä kävi vähän surkeesti, se liittyi siihen nuoruuden kuuhuntaan, kun tuota ne muutti sen sellaiseksi, että tytöt ja pojat erotettiin ja siitä tuli tylsää, sen lopetti niin kuin tosi moni yhtä aikaa. Se ei sitten kiinnostanu enää pätäkääkään. Se ei ollut enää hauskaa. Siinä vaiheessa tuli sitten nämä tanssihommat, siellä sai olla poikien kanssa, se oli kuitenkin tärkeä siihen aikaan.”

Kansantanssiharrastus on ollut Teijan elämässä lapsuudesta asti. Hän oli paikallisen nuorisoseuran johtokunnassa äitinsä kanssa samaan aikaan jo hyvin nuorena. Tanssi vei mukanaan, ja ahkerasti harjoitteleva ja harjaantunut ryhmä pääsi kilpailemaan ympäri maata. Nuorisoseura on ollut Teijalle elämäntapa ja on edelleen vahvasti mukana elämässä.

Teija on opiskellut välissä toisella paikkakunnalla, missä hänellä ei ollut tuttuja. Hän aloitti harrastajateatterissa juurtuakseen paremmin.

”Olettaisin että hakeuduini saadakseni kavereita ja tuttavuuksia paikkakunnalta. Meidän perheessä muutkin oli harrastajateattereissa, että olin käynyt katsomassa ja nähnyt, että se on mukavaa ja kehittävä harrastus.”

Myös Teijan nykyisellä asuinpaikkakunnalla on aktiivisia teatteriryhmiä, joiden produktioihin liittymistä Teija harkitsee lapsensa vähän kasvettua.

”Se sitoo tosi paljon, pienen lapsen myötä en ole ollut nyt ollenkaan enkä kokenut mielekkäänä nyt. Esityskausi kestää syksystä kevääseen ja kaikki menot on suunniteltava sen mukaan, että voi olla, ettei pitkään aikaan pääse mihinkään, se on tosi sitovaa.”

Teija on opiskellut kasvatusalalle kahdessa vaiheessa ja jatkaa opintoja pallattuaan hoitovapaalta. Hän on ollut innokas kouluttautumaan vauva-asioissa kerhoissa ja järjestön kursseilla. Nuorisoseura on Teijan elämässä jälleen mukana täydellä painolla. Teija pitää mahdollisena, että palaa lapsiryhmän ohjaajaksi. Kansantanssi on suosittua ja toiminta hyvin organisoitua.

Nuorisoseura on ollut Teijalle elämäntapa ja on edelleen vahvasti mukana elämässä.

Perinteinen kesäjuhla on paikkakunnan jokavuotinen voimannäyttö, joka järjestetään perinteisesti vapaaehtoisvoimin. Koko seuralla on vain yksi palkattu työntekijä. Tapahtuma on ollut osa Teijan elämää pienestä lapsesta lähtien.

Tuleva osallistuminen teatteriin ja tanssiin ratkeaa lasten menojen ja hoitopaikkamahdollisuuksien mukaan. Hoitovapaansa aikana Teija on osallistunut järjestön ylläpitämään vauvakerhoon. Hän löysi toiminnan tutsensa suositusten avulla. Toimintaan oli helppo liittyä mukaan, varsinkin kun Teija oli kuullut siitä hyvää. Teija tuli mukaan ryhmätoimintaan pienen vauvan kanssa, haastatteluhetkellä lapsi on puolitoistavuotias.

Teija kertoo yksityiskohtaisesti siitä, millaista apua hän on ryhmästä saanut. Vaikka Teijalla on koulutus samalta alalta, oman vauvan kanssa hän kokee tarvinneensa apua. Teija pitää hyvänä, että ryhmässä on avoin ilmapiiri.

"Kaikki on hyväksyttyä, että voi ihan vapaasti kertoa, että ihan hirveää on ja riitelyksi menee kaikki tilanteet ja muuta, että sitä ei kukaan koskaan, en usko että kukaan edes koskaan mielessään ajattelee, että onpa tuo huono äiti."

Teijalle keskeinen anti on ollut kokemus siitä, että muilla on samanlaista. Teijan ja lapsen elämä on muutenkin aktiivista: he ovat käyneet vauvauinissa, muskarissa, kansantanssiryhmässä ja seurakunnan kerhossa. Arkea auttaa huomattavasti, kun on paikkoja, joissa voi purkaa energiaa.

Järjestöjen ja seurakunnan tarjoamat toiminnot ovat edullisia tai ilmaisia, millä on hoitovapaalla olevalle Teijalle käytännön merkitystä. Ilmaisista tai hyvin edullisista mahdollisuuksista saa kokoon tiiviin viikko-ohjelman.

Teijan mielestä pienet asiat muodostuvat suuriksi, kun niitä katsoo hoitovapaalla olevan näkökulmasta. Järjestön ja seurakunnan kerhot tarjoavat aamupalaa tai kevyttä lounasta pientä maksua vastaan. Teijan mielestä tämäkin on suuri helpotus, kun ei tarvitse aina alkaa itse tehdä.

Teija on järjestötoimintaa organisoivan järjestön jäsen, toistaiseksi rivijäsen, mutta on miettinyt kokoukseen menemistä. Teija liittyi jäseneksi juuri siksi, että osallistui järjestön vauvaryhmään.

"Mulla on ollut monta kertaa ajatus mennä kokoukseen mukaan, mutta en ole vielä mennyt, kokenut varmaan ettei ole vielä aikaa, motivaatiota kyllä olisi mutta ei vielä aikaa."

Neuvolaan verrattuna Teija pitää vertaisuutta tärkeänä. Hän sanoo myös, että hänellä on neuvolan suosituksista poikkeavia näkemyksiä lasten hoidosta, olkoonkin, että neuvolassa on paljon hyvää. Vaihtoehdoisen tiedon saamisen ja leviämisen kannalta Teijalle netti on olennaisempi kanava kuin ryhmät.

"Se on yhden näkökulman tietämystä, että mulla on itellä hyvin paljon neuvolan tietämyksestä eriäviä mielipiteitä, että en ole kokenut sitä riittäväksi, ja sitten että siellä ei ole sitä vertaistukea."

Teija liittyi järjestön jäseneksi juuri siksi, että osallistui järjestön vauvaryhmään.

Harrastus, työ ja koko elämä

Satu on hieman alle 40-vuotias järjestöaktiivi. Hän on aktiivinen, aktiivi ja aktivistikin, vaikkei hän käytä itse sellaista termiä. Satu sanoo, ettei hänellä ole järjestöelämän lisäksi muuta elämää. Hän on eläkkeellä, ja järjestöt ovat hänelle harrastus, työ sekä keino vaikuttaa omiin ja muiden asioihin. Satu ei odota saavansa palkkaa, mutta pienetkin palkkiot ja korvaukset ovat hänelle tärkeitä.

Satu on järjestöaktiivi, joka asuu keskisuuren kaupungin tuntumassa maalaisympäristössä. Hänet on liitetty järjestön jäseneksi tietävästi viimeistään kaksivuotiaana. Satu on sairastellut elämässään paljon, ja hän sai eläkkeen 16-vuotiaana. Satu otti pyörätuolin käyttöön jo peruskouluiässä päästäkseen kulkemaan kätevämmiin. Hän kertoo, ettei ole kuitenkaan jatkuvasti kipeä tai kärsi jatkuvista kivuista.

Kansalaisjärjestötoiminta on tarjonnut Sadulle keinoja kanavoitua energiaansa ja vaikuttaa asioihin. Potilas- ja vammaisjärjestöt sekä useat muut järjestöt ovat haastatteluhetkellä iso osa Sadun elämää. Hän on mukana myös paikallispolitiikassa, missä hänellä on useita luottamustoimia.

Satu on lapsuudenperheensä ylivoimaisesti aktiivisin järjestöihminen. Vanhempien aktiivisuus liittyy lähinnä kotikylän toimikuntiin. Sisarusista kumpikaan ei ole kovin aktiivinen. Satu on perheestä ainoa, joka on osoittanut myös puoluepoliittista aktiivisuutta.

Sadun sairaus on aina ollut osa koko perheen elämää. Hän on käynyt läpi useita leikkauksia, ja lapsuuteen kuuluivat pitkät sairaalajaksot. Satu kertoo, ettei muista juuri mitään ajasta ennen kouluikää. Hän kuitenkin tietää olleensa mukana järjestöjen kuntoutumisleireillä ja tavanneensa sai-

raalassa vertaisiaan. Tärkeitä ovat olleet myös järjestöjen kuntoutukseen liittyvät paikat.

Sadun järjestöaktiivisuus on kanavoitunut muihin kuin hänen omaan potilasjärjestöönsä, sillä hän pitää niitä paremmin jäseniä kuulevina ja palvelevina. Satu on sitä mieltä, että jälkikäteen arvioituna hänen oma potilasjärjestönsä on passivoinut häntä. Satu on löytänyt vaikuttamisen halulleen kanavia muista järjestöistä, ja hänelle onkin kertynyt sekä jäsenyyksiä että luottamustehtäviä. Satu sanoo olevansa luonteeltaan ihminen, joka pyrkii ”ylöspäin” tavallisen rivijäsenen asemasta.

Haastatteluhetkellä Satu on aloittamassa toimintaa, jonka kautta hän tekee kouluvierailuja. Tämä toiminta ei liity potilasjärjestöihin. Hänen mielestään asennekasvatus tulee hoidettua, kun ”pyörätuolissa menee puhumaan”. Kouluttajakeikkojen myötä Sadun järjestötoimintaan on tullut hieman palkatun työn piirteitä.

Sadun vanhemmat ovat olleet jäsenenä ja luottamustoimissa paikallisessa yhdistyksessä, joka liittyy Sadun sairauteen. Äiti joutui tasapainoilemaan oman perheen ja lapsen sekä yleisten asioiden hoitamisen välillä. Äidin paikka puheenjohtajana periytyi Sadulle myöhemmin. Satu aloitti ensimmäisissä luottamustehtävissä noin 20-vuotiaana. Paikallisjärjestön hallitukseen ei ollut tunkua eikä nimitykseen liittynyt mitään erityistä pyrkimystä. Haastatteluhetkellä Sadun aktiviteetit ja järjestöelämä kietoutuvat tiiviisti yhteen.

”Mulla ei ole muuta kuin järjestöelämä tällä hetkellä, eikä ole ollut oikeastaan ikinä.”

Järjestöaktiivisuus on muuttunut vaihteittain jäsenyydestä ja asiakkuudesta kohti aktiivijäsenyyttä ja aktiivista vaikuttajaa. Mahdollisuus vaikuttaa asioihin on ollut Sadulle tärkeä syy hakeutua aktiivisesti luottamustehtäviin. Hän myös arvioi järjestöjä pitkälti sen perusteella, miten hyvin hän on voinut vaikuttaa asioihin.

Satu on opiskellut kaksi ammattia, joista jälkimmäinen liittyy kansalaistoimintaan. Hän innostui opiskelemaan alaa ollessaan mukana järjestön nuorisotoiminnassa. Toimintaan kyllä rohkaistiin, mutta sitä kytättiin koko ajan. Satu tahtoi tukevoittaa omaa tietoperustaansa. Opiskelujen myötä Satu kiinnostui enemmän valtakunnallisista tehtävistä ja vastavasti paikalliset piirit alkoivat tuntua hieman tunkkaisilta. Sadun mielestä järjestöt ovat menossa pois muodista eikä nuorisohakeudu niiden pariin. Tämä on Sadun mielestä järjestöjen ja niissä toimivien vanhempien ihmisten syytä.

Mahdollisuus vaikuttaa asioihin on ollut Sadulle tärkeä syy hakeutua aktiivisesti luottamustehtäviin.

Satu käyttää termiä ”järjestötilanne” kuvaamaan sellaista asetelmaa, jossa toistakymmentä vuotta istunut puheenjohtaja istuu edelleen, toivottaa nuoret tervetulleeksi, mutta haluaa päättää lopulta itse kaikesta. Sadun mielestä järjestöjen arvostamisen ja kiittämisen kulttuurissa olisi toivomisen varaa.

Haastatteluhetkellä Sadulla on useita luottamustehtäviä valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Lisäksi hän on ollut kaksi kertaa kuntavaaliehdokkaana ja kunnallisissa luottamustoimissa. Satu on puolueen paikallisjärjestön ja sen naisjärjestön luottamustoimissa. Satu haaveilee kansanedustajan paikasta.

Satu toimi useita vuosia ensimmäisen ammattinsa mukaisessa palkkatyössä, mutta luopui siitä valmistuttuaan toiseen ammattiin. Hän kertoo pitävänsä valtakunnallisista järjestöistä ja niiden toiminnasta. Satu pitää matkustamisesta ja vastaavasti ei innostu kaikista ”paikallisista kuvioista”. Valtakunnallinen toiminta tuo mukanaan myös ”omaa rahaa”, kokouspalkkioita ja kulukorvauksia.

Järjestötoiminta vertautuu Sadun kuvailussa työhön. Hän muokkaa aktiivisesti itse suhdetta palkkatyöhön ja siihen liittyvään normiin. Tärkeä osa kokonaisuutta on niin sanottu oma raha. Palkkaa hän ei aktiivisuudestaan vaadi eikä tahdo, se johtaisi myös ongelmiin tukien kanssa.

Satu päivitti haastattelua vielä myöhemmin ja kertoi, ettei järjestöelämä ole enää niin oleellinen asia hänen elämässään kuin haastattelun aikoihin. Hänellä on päällä etsintävaihe, ja järjestökuviot ovat jääneet taka-alalle. Poliitikassa Satu on edelleen mukana.

Yhteistä elämää yhdistyksissä

Kristiina ja Pasi ovat noin 50-vuotias pariskunta. Heillä on uusperhe, johon on kuulunut myös sijoitettu lapsia. Kristiina ja Pasi ovat aktivoituneet aikuisella iällä: he löysivät samoihin aikoihin toisensa sekä järjestötoiminnan. He eivät laske, kuinka paljon yhdistykset vievät aikaa elämästä vaan ajattelevat mieluummin elävänsä yhdistyksissä.

Kristiina ja Pasi täydentävät toistensa kertomuksia ja keskustelevat lopuksi yhdessä. He haluavat esiintyä omilla nimillään, ja ovat tehneet niin aiemminkin, muun muassa *Terveisiä perheestä* -ohjelmassa.

Kristiina aloittaa tarinansa pyhäkoulusta, mistä hän muistaa vihkoon kerättävät lampaat. Kouluikäisenä Kristiina aloitti partion, missä hän toimi myös leiriohjaajana. Partioharrastus loppui 16–17-vuotiaana. Kristiina on ollut myös ammattiliiton jäsen, mutta ei ole enää. Kristiinan isä on ollut aktiivinen vapaapalokuntalainen, ja hänellä riitti aktiviteettia enemmän kuin äidillä. Teini-iän jälkeen Kristiinan yhdistyselämä hiljeni joksikin aikaa. Kristiina erosi 1990-luvun loppupuolella, jolloin hän liittyi Yhden Vanhemman Perheiden Liittoon.

”Sain konkreettisesti siinä tukea ja ystäviä – vertaistukea mikä oli siinä tilanteessa kaikkein tärkein. Ja aina positivistista, ja kuulumista johonkin ryhmään ja sen jälkeen kun mä menin hallitukseen, niin pääsin myös päättämään miten se yhdistys toimii.”

Samoihin aikoihin Kristiina liittyi Mannerheimin Lastensuojeluliittoon. Siellä hän piti ipanaparkkeja, erityisesti lyhyen työttömyysjaksonsa aikana. Erosta alkoi Kristiinan toinen järjestöelämä, joka on huomattavan vilkasta.

Kristiina on ollut käräjäoikeuden lautamiehenä 12 vuotta ja saanut herastuomarin arvonimen. Hän on ollut myös Vihreiden ehdokkaana kunta- ja eduskuntavaaleissa. Suomen Uusperheiden Liitossa (Supli) Kristiina on toiminut valtakunnallisessa hallituksessa viimeiset 12 vuotta, joista varapuheenjohtajana reilun vuoden. Paikallisyhdistyksen puheenjohtajana hän

on ollut jo yli kymmenen vuotta. Kristiina kuuluu myös jäsenenä lastensuojelujärjestöön ja tekee töitä kahdelle muulle. Kristiinan tekemät keikkatyöt liittyvät sijaisperheiden valmennukseen. Jäsenyydet ja aktiivisuus järjestöissä ovat vaihdelleet perhetilanteen mukaan.

Kristiinalla ja Pasilla on ollut myös sijoitettuja lapsia, ja Kristiina on paikallisen Perhehoitoliiton paikallisyhdistyksen puheenjohtaja. Hän on ollut myös perustamassa yhtä yhdistystä ”politiikkakeskelle” ja organisoinut vapaamuotoisempaa toimintaa naisille sekä suurperheille. Kristiinan pitkältä listalta löytyvät myös muun muassa Selkäliitto ja Parisuhdekeskus Kataja.

Kristiina kertoo saaneensa vertaisjärjestössä tukea, myönteisiä kokemuksia ja uusia tuttuja. Kristiina ja Pasi vetävät myös ryhmiä yhdessä, ja samalla koko perhe lomailee järjestön muiden ihmisten kanssa. Kristiina ja Pasi ovat mukana toiminnassa sekä itsenään, perheenä että pariskuntana.

”Sitten kun niistä saa ne ystävät vielä kaupan päälle. Sitten me saahaan vielä viettää aikaa meidän lasten kanssa, eihän niitä kotiin jätetä. Se on hirveen moniulotteinen, me tunnetaan niin paljon ihmisiä.”

Kristiinalla on sekä omia että ovesta tulleita lapsia. Hän on jäsenenä myös verkostossa, jossa kriteerinä on tietty määrä lapsia.

Sekä Pasi että Kristiina kuvaavat Suplia liitoksi, jossa on fiksuja uusia ihmisiä ja vanhoja tuttuja. Painavasta luottamustehtävästä huolimatta Kristiina ei viittaa mihinkään raskaaseen tai velvoittavaan Suplin toiminnassa. Kristiina aktivoitui jo ennen kuin tapasi Pasiin, mutta Pasi auttoi ja rohkaisi eteenpäin.

”Se aina sanoi, että mene vaan ja kyllä sää pärjää, että kyllä se onnistuu ja voit sää mennä, ja mulle se on ainakin ollut hirveen voimaannuttava tekijä. Ja sitä itseluottamusta

on tullut sitte lisää, että ei mua enää pelota että vaikka mä menisin minne yhdistykseen.”

Kristiina kertoo, että lapset ovat viihtyneet Suplin leireillä niin hyvin, että ovat ilmoittaneet haluavansa isona uusperheellisiksi. Kristiinan järjestölista on pitkä, mutta hän ei ole kuitenkaan perheen varsinainen järjestöaktiivi.

Pasi sanoo olleensa koulussa ihan tavallinen oppilas. Hän pelasi jalkapalloa ja jääkiekkoa, mutta ei toiminut harrastuksissa sen aktiivisemmin. Yläasteella hän pyrki kouluneuvostoon ja alkoi tukioppilaaksi.

Koko lukioajan Pasi kävi töissä myyjänä. Hänen isänsä oli kiinnostunut politiikasta, mutta kiinnostus ei kanavoitunut mihinkään liikkeisiin. Pasilla oli useita sisarusia, ja äidillä oli Pasiin sanoin ”isä viidentenä hoidossa” eikä aikaa jäänyt järjestöorientoihin. Pasiin lapsuus ei siis ollut aktiivista järjestöaikaa.

Sitten tulivat opiskelu, seurustelu, perhe, asunto ja ero. Liiton aikana Pasi oli taloyhtiön hallituksessa tilintarkastajana ja puheenjohtajana. Haastatteluhetkellä hän toimii usean taloyhtiön hallituksen jäsenenä, mikä johtuu pariskunnan useista sijoitusasunnoista. Pasilla on myös toiminimi, jonka hän perusti hoitaakseen veljensä yrityksen kirjanpidon. Tässä vaiheessa Pasiin voi sanoa aktivoituneen, mutta ei niinkään järjestöissä.

Avioeron jälkeen Pasi sanoo syntyneensä uudelleen järjestöihmisenä. Yhden Vanhemman Perheiden Liitto oli ensimmäinen eron jälkeen. Pasista tuli puheenjohtaja, ja hän teki järjestössä paljon uudistuksia. Yhdistyksellä oli jonkin verran myös omaisuutta, jota piti hoitaa. Pasi oli myös keskusliiton hallituksessa pari vuotta varajäsenenä.

Ennen kuin Pasi tapasi Kristiinan, hän ajautui yliopistopolitiikkaan sattumalta kirjastosta rekrytoituna. Pasiä tultiin pyytämään ehdokkaaksi, ja hän kieltäytyi kerran, mutta ei toista. Keväällä 1990-luvun alussa eräs valtuutettu houkutteli Pasiä kuntavaaliehdokkaaksi. Houkuttelu jatkui yli kesän, ja viimein Pasi taipui. Hän lähti Vihreiden listan jatkoksi ja pääsi valtuustoon.

Pasi myös järjesteli eduskuntavaalikampanjaa Vihreiden piirijärjestössä useammassa kuin yksissä vaaleissa. Hän on ollut kaupunginhallituksessa kahdeksan vuotta. Paikallisesti Pasilla on ollut niin lukuisia luottamustoimia puolueessa, että hän on katsonut sen ”allaalta, ylläältä ja sivustapäin”. Lautakuntaa hän halusi vaihtaa vain siksi, että oppisi uutta.

Pasi on ollut myös *Vihreää Lankaa* julkaisevan yhtiön hallituksessa, ja tehtävä jatkuu haastatteluhetkelläkin. Hän on ollut myös itse puolueen valtuuskunnassa ja hallituksessa neljä vuotta. Tuupparit-niminen järjestö, jossa Pasi oli puheenjohtajana, on paikallisten Vihreiden tukiyhdistys. Lista puolueen luottamustehtävistä on pitkä.

Kunnallisjärjestön puheenjohtajana Pasi oli päävastuussa kaksista kuntavaaleista, yhteensä yhdeksän vuotta. Kunnallisjärjestön puheenjohtajuus on ollut paljon työllistävä luottamustoimi, erityisesti vaalivuosina. Pasi

on myös ollut neuvottelemassa puolueensa puolesta vaalien jälkeen lautakuntapaikoista. Poliittiset tehtävät hän on jättänyt haastatteluhetkellä muutamia pieniä hommia lukuun ottamatta.

Pasilla on kokoelma kiinteistöihin, talouteen ja kirjanpitoon liittyviä tehtäviä ja jo melko pitkä kokemus niistä. Hän on ollut myös Interbankin paikallisena asiamiehenä. Tyttärensä vanhempainyhdistyksen puheenjohtajana Pasi järjesti luokkaretken ulkomaille.

Edellisten lisäksi Pasilla on liuta jäsenyyksiä yhdistyksissä ja järjestöissä.

Kaikkiaan hän on hyvin aktiivinen kolmessa järjestössä ja hieman vähemmän aktiivinen muutamassa muussa. Pasi sanoo, että aktiiviselle ihmiselle löytyy kyllä tekemistä. Hänen vahvaa alaansa ovat rakenteiden organisointi, talous ja omaisuuden hoito. Itse hänelle ei tosin ole tullut järjestötoiminnasta taloudellista hyötyä, paremminkin toisinpäin.

Supli on Pasille erityinen järjestö, ja hän on keksinyt sen nykyisen nimenkin. Pasi ja Kristiina kokevat tulevansa arvostetuiksi liitossa, ja heidät on valittu myös vuoden uusperheeksi. Supli on ollut heidän tukenaan vaikeina hetkinä. Vertaus perheeseen on enemmän kuin kielikuva, sillä Pasi ja Kristiina ovat avanneet ovensa symbolisesti sekä konkreettisesti järjestön toiminnalle ja kertovat saaneensa samalla hyvin paljon.

Pasi ja Kristiina muodostavat suomalaisen järjestöjäsenyyden peilikuvan. Heillä on lukuisia jäsenyyksiä ja he ovat aktiivisia, mutta kaikkein tavallisimmat jäsenyydet ammattiliitoissa ja seurakunnissa puuttuvat. Alkuvuodesta 2017 Pasi päivittää vielä perheen tilannetta: Kristiina on aloittanut Martoissa

ja lopettanut Suplin varapuheenjohtajan tehtävän. Pasi puolestaan on aloittanut kokouskouluttajana ja käynyt talousneuvojakurssin. Hän on aloittanut Kristiinan jalanjäljissä Suplin varapuheenjohtajana. Myös muita uusia tehtäviä, ryhmiä ja koulutuksia on tullut – ja varmasti tulee pariskunnalle jatkossakin.

*Pasi ja Kristiina
ovat avanneet
järjestön
toiminnalle
ovenssa
symbolisesti sekä
konkreettisesti.*

VAPAA-AIKAA JA AIKA VAPAASTI

Merkittävin rooli järjestöillä on lopulta suomalaisten vapaa-ajassa, kuten seuraavilla ihmisillä. Ihmiset kohtaavat järjestöt vaihtelevasti pelkästään asiakkaana tai aktiivisena asiakkaana ja toimijana. Järjestöön liittymisellä voi silti olla oman hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta suuri merkitys.

Futaajaksi syntynyt – TIINA

Kaipuu yhteisölliseen maailmaan – HEIDI

Tukiperheestä tulevaisuuden tekijäksi – PINJA

Yhdistykset auttoivat asettumaan – ANNA

Sairaalaelämää lapsesta asti – TARU

Ukin jalanjäljissä järjestöihin – KATRI

Näyttämölle vauvan kanssa – LEENA

Tuttu ja turvallinen seurakunta – SIIRI

Lampaita pyhäkoulun vihkoon – EINI

Kavereita kansalaistoiminnasta – SUSANNA

Kiusaamisvapaa keidas – JENNA

Virittelyä tauon jälkeen – VEERA

Futaajaksi syntynyt

Tiina on hieman alle 20-vuotias ja vapaaehtoisena pienen kaupungin paikallisessa yhdistyksessä. Hänelle yksi järjestö on ylitse muiden: paikallinen urheiluseura, jossa ovat Tiinan lisäksi työskennelleet hänen isänsä, äitinsä ja veljensä. Jalkapallo on Tiinalle elämäntyylä, joka on läsnä elämässä kesät sekä talvet.

Tiina on syntynyt suurehkossa kaupungissa, mutta kävi siellä vain syntymässä. Hän kuvaa itseään henkeen ja vereen nykyisen kotipaikkakuntansa asukkaaksi. Kotipaikka on pieni kaupunki melko lähellä Suomen väestöllistä keskipistettä.

Tiina on juuri valmistunut yhteen ammattiin ja on hakemassa koulutukseen opiskellakseen toisen ammatin, päämäärä on ammattikorkeakoulussa. Välissä Tiina ehti olla hetken aikaa työttömänä ja on haastatteluhetkellä paikallisessa lastensuojeluyhdistyksessä harjoittelussa. Sinne, kuten jalkapalloseuraankin, hän seurasi isänsä perässä, mutta tuntee myös yhdistyksen puheenjohtajan.

Perhe on ollut aktiivinen paikallisen palloiluseuran toiminnassa, ja Tiina on pelannut itse noin yhdeksän vuotta. Veli pelaa edelleen, tällä hetkellä seuran edustusjoukkueessa. Urheilu on rytmittänyt perheen arkea ja pyhiä. Tiina muistaa autossa käytyt pitkät purkukeskustelut otteluiden jälkeen kannustuksineen ja muine palautteineen. Tiina kutsuu jalkapalloa elämäntyyliseksi ja seuraa perheekseen. Hän kertoo käyvänsä katsomassa edustusjoukkueen kotipelit ja vierailevansa harjoituksissa. Joukkueen pikkujunnuille Tiina sanoo olevansa kuin iso-

sisko. Hän on pelannut poikien joukkueessa ja sanoo olevansa vähän ”äijämäinen”.

”Semmoset asiat mitä on jääny mieleen. Pelattiin niinku mun ikäisiä poikia vastaan, elikkä niinkun taas mun joukkueen poikia vuoden ja kaks vuotta vanhempia poikia vastaan, pelattiin harjoituspelejä. Niin sit siellä oli yks sellanen tosi niinku iso poika, sellanen niinku lihaksikas just jääkiekkoilijapoika, niin mä muistan, mä ajelin sen sinne seinään, me pelattiin futsalia sillon. Sit se niitten valmentaja huusi mulle että hyvä, Tiina! Toi on just oikee asenne. Ei niinku tullu mitään sellasta ett älä ajele tai älä tee pahaa tai mitään sellasta. Sit ne pojat väisteli mua sen jälkeen. Siitä tuli tosi hyvä fiilis (naurua)”.

Tiina muistaa, miten joukkueen pojat ovat aina puolustaneet häntä. Hän käyttää sellaisia termejä kuin ”vetää turpaan”, jos joku joukkueen jäsen kohtaa huonoa kohtelua. Tiinan sanavalintoja voi varmasti pyöristää hieman alaspäin. Hän elää kuitenkin tunteella pikkuveljen otteluissa ja sanoo, että hänen olisi tarvetta opetella hallitsemaan aggressioitaan otteluissa, sillä sanomista on tullut tuomareiltakin. Joukkue ja seura ovat Tiinalle tärkeitä asioita: kaikki seuran olennaiset varusteet ja vaatteet löytyvät kotoa. Hallitusta hän ei sano tuntevansa.

Tiina on käynyt rippileirin, mutta seurakuntatoiminta ei ole häntä sen kummemmin kiinnostanut. Hän kertoo myös hakeneensa tukioppilaaksi pääsemättä sellaiseksi. Syynä olivat hänen istumattomat jälki-istunnot – tosin ainakin yhden jälki-istunnon Tiina sanoo saaneensa aivan turhaan.

Jalkapallo jäi, kun Tiina oli 15-vuotias. Hän kokeili tupakkaa, mikä osaltaan aiheutti jälki-istuntoja, eikä kokeilu ole päättynyt haastatteluun mennessä. Yhtenä syynä jalkapallon lopettamiseen oli se, ettei Tiina saanut jatkaa poikien joukkueessa. Häntä kysyttiin kovatasoiseen tyttöjoukkueeseen, mutta hän ei lähtenyt mukaan. Etäisyydet olisivat olleet liian pitkiä tai sitten pelaaja liian nuori niitä kulkemaan. Tiina sanoo syyksi myös seurauskollisuuden: hänelle olisi ollut vaikeaa pelata toisessa joukkueessa. Pelaaminen loppui, mutta seura ja ihmiset jäivät lähipiiriin. ”Poikia” Tiina ei halua jättää eikä ole jättänyt.

Haastatteluhetkellä Tiina on osallistunut harjoittelun kautta lastensuojeluyhdistyksen toimintaan enemmän kuin aiemmin. Hän on vetänyt esimerkiksi lasten kerhoja. Tiina on ollut mukana yhdistyksen projektin toiminnassa jollain tavalla alusta asti. Alkuvaiheessa hän lähinnä ”hengaili” toimistolla, sittemmin suhde on virallistettu harjoitteluksi. Tästä on tullut hänelle uusi järjestö elämään ja arkeen. Perhe ja yhdistys limittyvät tässäkin yhdistyksessä, kuten jalkapalloseurassa aiemmin.

Yhteys vanhaan ”perheeseen” eli jalkapalloseuraan on tiivis, ja osana harjoitteluaan Tiina toimii myös seuran kanssa. Lastensuojeluyhdistyksen

jäseneksi liittymistä hän ei ole vakavasti miettinyt. Tiina muistelee, että häntä olisi kysytty järjestön hallitukseen, mutta hän kieltäytyi.

”Ei mua tavallaan kiinnosta se, mua kiinnostaa tehdä, ei musta koskaan tuu mitään semmosta. Mä en vaan halua sitä vastuuta.”

Tiina sanoo tuntevansa ainakin osan hallituksen ihmisistä. Hän sanoo, ettei menisi edes läheisen urheiluseuransa hallitukseen. Hän kertoo olevansa epävarma itsestään, eikä asia muuttuisi siitä, vaikka hän joskus olisi käynyt suunnitelmansa mukaan ammattikorkeakoulun. Ajatus hallituksen jäsenyydestä tuntuu Tiinasta sitovalta, vaikka ulkoapäin katsottuna hän on koko ajan enemmän sitoutunut toimintaan.

Tiina on opiskellut musiikkiopistossa yhtä pitkään kuin on pelannut jalkapalloa. Molemmissa hän on seurannut isänsä jalanjälkiä, tai kulkenut luontevasti mukana. Tiinalla on ohut kosketus myös paikalliseen urheiluautoiluseuraan, koska hänen poikaystävänsä ajaa harrasterallia. Siinä hommassa hän on ”tukihenkilö” isoissa lainausmerkeissä, sillä Tiinan rooli on vain jännittää.

Ajatus hallituksen jäsenyydestä tuntuu Tiinasta sitovalta, vaikka hän on koko ajan enemmän sitoutunut toimintaan.

Kaipuu yhteisölliseen maailmaan

Noin 30-vuotias Heidi muistelee lämpimästi lapsuuden kerrostaloyhteisöä, jossa kaikki leikkivät keskenään. Paikallisella nuorisoseuralla oli suuri rooli Heidin ja hänen sisarustensa lapsuudessa: talvella käytiin retkillä ja kesällä leireillä. Yhteys katkesi teini-ikäisenä, mutta erilaiset järjestöt ovat tehneet paluun Heidin elämään hänen kolmen lapsensa kautta.

Heidi asuu kaupungissa, jossa hän on myös syntynyt. Perheessä on mies ja kolme lasta, joista yksi on aloittamassa koulutaipaleen. Heidin oma lapsuus sujui ”perusperheen” kolmantena lapsena kerrostalossa, jossa asui paljon lapsia. Kotitalonsa ympäristöä hän kuvaa yhteisölliseksi: kavereita oli paljon, ja tytöt sekä pojat leikkivät paljon keskenään.

”Se oli sosiaalista toimintaa, että lähettiin kysymään niiltä kavereilta, että lähetkö leikkimään. Että se oli ihanaa minusta.”

Heidi sanoo kaipaavansa aikaa, jolloin ei ollut kännyköitä. Nyt Heidin isä on eläkkeellä ja äiti työelämässä, todennäköisesti vielä useita vuosia. Kaikki isovanhemmat ovat läsnä ja apuna perheen arjessa. Heidin isoisä oli evakko, ja tähän historiaan liittyvä järjestö kuului Heidin lapsuuteen. Järjestöön kuului koko perhe, mutta toimintaan osallistuivat ukki, mummi ja Heidi siskoineen.

”Sen nimi on kauheen kuuloinen, se on tällainen niinku ortodoksijuttu, vaikka ite olen luterilainen. Se oli siis tällainen

mikä järjesti kesätoimintoja ja retkiä ja virpomisvihtojen tekemistä tämmöstä niinku. Se oli hirveen niinku tämmönen opettavainen järjestö. Sitten oli Saaren kesäleiri, missä mä olin aina, ainakin kuus tai kaheksan kesää. Se oli näiden Karjalan evakkojen järjestämää toimintaa, ekalla kerralla olin tosi pieni, ehkä ekaluokkalainen.”

Toiminta hyppäsi yhden sukupolven yli, ja Heidin vanhemmat toimivat lähinnä kuljettajina. Pienenä lähteminen jännitti, mutta Heidillä on leireistä hyvät muistot, olivathan sisaretkin tukena. Ukki ja mummi osallistuivat leireille ainakin vierailijoina. Leirit kestivät Heidin muistin mukaan viisi päivää ja yötä. Tätä kaikkea Heidi ei pitänyt järjestötoimintana eikä pidä edelleenkaan. Hänelle se oli harrastus ja paikka, jossa kaveritkin olivat. Kyseinen järjestö ei ole enää Heidin elämässä missään roolissa. Ukin kuoleman myötä Heidi arvelee, että koko järjestö ainakin paikallisesti nuukahiti. Heidin kasvaessa järjestön toiminta alkoi tuntua etäisemmältä ja väki oli teini-ikäisen näkökulmasta huomattavan vanhaa.

”Se ehkä vähän jäi, tuli muut jutut kavereiden kanssa. Se oli enemmän sitten jo sellainen risti sitten, että en halunnu lähteä. Sitten varsinkin kun vanhemmat siskot ei halunneet lähteä, niillä oli omat kesäjuttunsa sitten.”

Heidi osallistui lapsena myös paikallisen hiihtoseuran kilpailuihin ja seurakunnan kerhoon.

”Muistan sen tosi hyvänä juttuna vaikka se oli pelottava, olin siis tosi arka lapsena. Se oli sen pari kertaa viikossa, että se on niin kuin sellanen ei pakollinen, vapaaehtoinen.”

Tahti oli tuohon aikaan Heidille juuri sopiva. Hän kävi rippileirin, mutta toiminta jäi hetkeksi siihen. Omat lapset ovat ”vieneet” Heidin takaisin seurakunnan kerhoon.

Oppilaskunnasta tai tukioppilastoiminnasta Heidillä ei ole kokemusta. Teini-iässä hän pelasi kavereineen pesäpalloa ja luisteli, mutta molemmat olivat omatoimisia juttuja lähikentillä.

Heidi aloitti peruskoulun jälkeen ammattikoulun toisella paikkakunnalla, mutta palasi muutaman viikon jälkeen kotipaikkakunnalle vastaavalle linjalle. Hän valmistui kolme vuotta myöhemmin ja pääsi alan töihin saman tien. Pari vuotta myöhemmin hän täydensi koulutustaan oppisopimuksella.

Näistä muodostui Heidin ensimmäinen ja nykyinen ammatti. Heidi oli hetken työttömänä, mutta työllistyi uudelleen alan töihin viideksi vuodeksi. Osa tästä ajasta oli vuorotyötä. Heidi kuuluu ammattiliittoon.

Heidin mies on pelannut jalkapalloa, ja myös perheen poika on aloittanut lajin vastikään. Poika on taitava palloilija, mutta kurinalainen harrastaminen tuli yllätyksenä.

”Hän aloitti jalkapallon vähän hitaalla menestyksellä, ei ole hänen juttu, kun siellä määrätään ja siellä komennetaan. Hän kokkee sen niin että siellä ei saa pelata vappaata peliä, oli vähän väärä kuva siitä. Itse en ole vielä kerennyt makaranpaistoon. Se on ollut enemmän isän toive, isä on jalkapalloilija, enemmän varmaan isällä kuin pojalla haluja.”

Heidin mies on miettinyt valmentamista myöhemmin pojan seurassa, joka on eri seura kuin hänen peliurallaan. Heidin tytär on kiinnostunut baletista ja elää prinsessakauttaan. Harrastuksen aloittaminen on vasta mietinnässä. Todennäköisesti jalkapalloseuran rinnalle tulee toinen uusi järjestö perheeseen. Nuorinta lasta Heidi ja miehensä ovat suunnitelleet vievänsä musiikkileikkikouluun.

Haastatteluhetkellä Heidi on työkokeilussa tutustumassa ammattiin. Tarve uudelleen koulutautumiseen tuli, kun Heidi loukkasi kätensä niin pahasti, ettei nykyinen työ ole enää mahdollista. Tapaturman sattuessa perheen pienin lapsi oli vasta vauvaiässä.

Heidi kritisoi nykyistä työkokeilupaikkaansa järjestössä siitä, ettei ole saanut tutustua toimintaan työkokeilun tarkoittamalla tavalla. Edellisessä paikassa Heidi kertoo päässeensä kaikkeen mukaan, vaikka ”työkokeilijan virka” ei suuri olekaan. Työkokeilujen järjestelyjä viranomaisten kanssa Heidi kuvaa todella sujuviksi. Työkokeilut ovat tutustuttaneet Heidin myös paikallisiin järjestöihin ja niiden luottamushenkilöihin.

Heidi valmistautuu pääsykokeisiin. Ammatti, johon hän on tutustumassa, on osoittautunut kiinnostavaksi, ja Heidi uskoo pärjäävänsä siinä. Heidi sanoo, että auttaminen, lähimmäisenrakkaus ja huolehtiminen ovat hänelle luontaisia.

”Se on varmaan vanhemmilta ja niinku äitin puolen suvusta, meillä on hirveen läheinen suhde äitin puolen suvun kanssa, että se on varmaan siellä jotenkin se lähimmäisenrakkaus opetettu. Me pietään paljon yhteyttä ja nyt on sitten kesällä ihan sukukokouskin.”

Heidi on käynyt vertaisryhmäohjaajan koulutuksen, joka vaikutti mielenkiintoiselta, mutta ei ole ainakaan toistaiseksi muuttunut toiminnaksi. Työkokeilupaikkaa pyörittävän järjestön jäsenyyttä on tarjottu, mutta kahvilan ”ilmainen santsikuppi” jäsenetuna ei vielä riitä Heidille.

Heidin kasvaessa järjestön toiminta alkoi tuntua etäiseltä ja väki oli teini-ikäisen näkökulmasta huomattavan vanhaa.

Tukiperheestä tulevaisuuden tekijäksi

Pinja on päälle 20-vuotias, ja hänen järjestötoimintansa liittyy opintoihin. Vapaaehtoisuus on Pinjalle turvallinen tapa oppia ammattia ilman palkkatyön tuomaa vastuuta. Omassa lapsuudessaan hän on viettänyt aikaa tukiperheen luona – ja jatkaa nyt opinnoissaan samaan lähimmäisavun suuntaan.

Pinja on opiskelija, joka on muuttanut opiskelupaikkakunnalleen suu-remmasta kaupungista noin sadan kilometrin päästä. Pinja muutti paikkakunnalle yhdessä kihlattunsa kanssa.

Pienenä lapsena Pinja muistaa olleensa ensimmäisessä tukiperheessä ”jotain pari viikkoo”.

”Kun olin pieni, isäni kuoli ja äiti alkoi opiskella. Olimme tukiperheessä jonkin aikaa. Olin jotain neljä tai viisi ja meitä oli vain kaksi lasta.”

Juuri tämän enempää Pinja ei tästä tukiperheestä muista. Hän on ollut lapsena seurakunnan kerhossa, mutta kertoo että olisi ollut mieluummin kotona. Pinja soitti ”jossain vaiheessa” rumpuja kansanopiston kurssilla ja muistaa käyneensä jumpassa äitinsä kanssa. Hän uskoo, että tukiperheet ovat vaikuttaneet hänen myöhempään auttamishaluunsa. Hän on pohtinut kihlattunsa kanssa jo tukiperheeksi ryhtymistä.

Pinjan ammattitöiveet ovat vaihdelleet, mutta halu toimia ihmisten kanssa on pysynyt. Pinja ei pidä itseään kovin kunnianhimoisena eikä

varsinkaan pänttääjänä. Se selittää hänen nykyistä ammatinvalintaansa, joka ei tosin ole tarkoitettu lopulliseksi. Pinja haluaa jatkaa vielä opintoja, sillä nykyinen ammatti perustuu hänen haluttomuuteensa satsata pääsykokeisiin.

Pinjalla on neljä pienempää sisarusta. Hän muistaa toisen tukiperheen, jonka aikaan sisaruksista oli syntynyt kolme. Tukiperheelle tuli tarvetta äidin jäätyä uudelleen yksinhuoltajaksi. Pinjalle on jäänyt, ainakin vuosia myöhemmin arvioituna, hyviä muistoja toiminnasta. Pinja oli vanhin lapsista ja sai tehdä kaikkia ”isojen tyttöjen” asioita. Jälkikäteen hän sanoo ymmärtävänsä paremmin, miten tärkeitä nuo jaksot olivat hänen äidilleen.

”Se on ollut tosi tärkeää myös pienemmillä sisaruksilla, jotka saivat enemmän huomiota.”

Tukiperheessä oli ollut aiemmin sekä biologisia lapsia että sijoituslapsia. Tukiperhe oli luvannut käyttää kaikki saamansa korvaukset lasten hyväksi. Perheen kanssa Pinja kävi Irlannissa, kylpylöissä ja muissa paikoissa. ”Tää on ihan perseestä”, hän muistaa ajatelleensa tuolloin, mutta myöhemmin hän on tajunnut, miten hienoa matkoille pääseminen oli.

Pinja muutti kesken yläkoulun, mutta jatkoi vanhassa koulussaan peruskoulun loppuun. Uudella paikkakunnalla Pinja ei juuri tuntenut ihmisiä eikä paikkakunnan mahdollisuuksia. Ysiluokalta hän meni lukioon miettimään, mihin ammattiin suuntaisi.

Koulu, jossa Pinja opiskelee, on vahvistanut hänen ajatustaan, että hän on oikealla sosiaalisella alalla. Pinjan nykyinen ammatti on hänen mukaansa ”juuri sellaisten vähän haavoittuneiden ja omin avuin tai muiden avulla selvinneiden” ammatti.

”Kun itellä ei ole ollut niin helppoo ja kun on elämäkoke-musta, vaikka on nuori, niin se on helpompi kuitenkin. Mulla on sillä tavalla halu auttaa.”

Pinja toimi haastatteluhetkellä paikkakunnalla olevassa projektissa työ-säoppijana ja vapaaehtoisena. Projektin taustalla on pienehkö paikallisyhdistys. Pinja löysi projektin koulun välityksellä. Hän kävi vapaaehtois-koulutuksen ja oli ohjaajana leirillä. Pinja kerää kokemusta ja opintopisteitä vapaaehtoisena projektissa, ja haastatteluhetkellä hän on projektissa tutkinnon toiseksi viimeisessä työssäoppimisessa. Vapaaehtois-koulutuksesta hän muistaa leikit ja syömisen.

*Pinja uskoo,
että tukiperheet
ovat vaikuttaneet
hänen
myöhempään
auttamishaluunsa.*

Pinjalle työssäoppiminen ja vapaaehtoistoiminta ovat keino tulla paremmaksi työssään. Hän arvioi, että olisi ehkä päätyneet vapaaehtoiseksi vaikka kissoja auttamaan jossain muualla, jos ei olisi tässä nimenomaisessa toiminnassa. Pinja pitää sopivasta määrästä vastuuta, eikä pidä vapaaehtoisen vastuuta liian suurena, jos "kusee koko homman". Pinja suunnittelee näytelmäkerhoa osana projektin toimintaa, siitä tulee myös hänen näyttönsä opintoihin. Vastuun lisäksi hänelle on tärkeää saada apua toimiessaan.

Pinjalle on tärkeää olla nimenomaan järjestön projektissa. Hän oli aiemmin työssäoppimassa kunnalla ja pitää järjestöä paljon parempana. "Tässä kaikki tehdään vain kohderyhmää varten", hän sanoo. Kaupungin työssäoppimisjaksolla Pinja kertoo olleensa posliinimaalausillassa.

"Kuka 17-vuotias oikeesti haluaa posliinimaalata, ei kukaan."

Pinjalla on mennyt hyvin järjestön projektissa, mutta jäseneksi hän ei ole liittynyt.

"Mä oon aina sanonu, että mä en halua sitoutua siihen, koska mä kuitenkin muutan täältä ihan kohta pois. Valmistun kuitenkin toukokuussa ja mä saatan lähteä jo kesäkuussa pois, että en mä sitt viitti lähteä siihen toimintaan mukaan."

Pinja sanoo, että projektin toiminta riittää hänelle. Projekti ja järjestö eivät ole hänelle sama asia, järjestö on jotain virallista. Hallitus ja muut eivät kiinnosta häntä.

"En mä halua sellasta, se ei oo sellasta mitä haluan, en mä osaa selittää sitä, ehkä niin ku myöhemmin, mutta mä en koe järjestöä niin läheiseksi, että haluaisin, se olisi eri asia jos se olis projektin hallitus niin mä voisin varmaan mennäkin, mutta se järjestö on jotenkin, niin tuntuu, että on irrallaan kuitenkin, vaikka se on siellä pohjalla, saako niin sanoo?"

Vierailu järjestön hallituksessa kuului Pinjan opintoihin, ja kokemukset ovat hyviä. Pinja kertoo muutenkin, että hänet on otettu hyvin vastaan järjestössä. Mikään järjestön toiminnassa ei sinällään vaikuta viittaavaan siihen suuntaan, että toiminta olisi etäistä tai kovin virallistakaan. Pinja kaipaisi vähintään jonkin tutun menemään edellään.

Pinjalle kuukausilahjoittaminen olisi huomattavasti vähemmän sitovaa, kuin alkaa jäseneksi ja ehkä hallitukseen.

"Ainahan se on helpompi laittaa tililtä rahaa, kun oikeesti tehdä jotain."

Pinja osaa nimetä useamman järjestön, joiden toimintaan hän on halukas liittymään. Projektin työntekijän esimerkki on osaltaan vaikuttanut tähän. Järjestöt ovat profiililtaan nuorekkaita. Aktiivinen toiminta järjestössä olisi Pinjalle ihan mielekäs ajatus, joskus toiste tai jos pian, niin muiden nuorten kanssa.

Pinjan koulutuksessa järjestöt huomioidaan "tosi hyvin" mahdollisina työnantajina. Pinjalla on tunne, että nykyisessä työssäoppimispaikassa häntä "odotetaan jo" seuraavalle jaksolle. Se on hänestä hyvä asia, vaikka olisi hyvä myös nähdä monipuolisesti erilaisia paikkoja. Pinja on päättänyt tehdä viimeisenkin työssäoppimisensa samassa projektissa. Pinja toivoo pääsevänsä mukaan myös projektin leireille seuraavana kesänä, jolloin se "olisi aivan täysin vapaaehtoista" eikä siis liittyisi millään tapaa kouluun.

Haastattelun jälkeen Pinjalta tulee viesti, jossa hän kertoo aloittaneensa sosionomin opinnot.

Projekti ja järjestö eivät ole Pinjalle sama asia, järjestö on jotain virallista. Hallitus ei kiinnosta häntä.

Yhdistykset auttoivat asettumaan

Anna on noin 30-vuotias nainen, jolla ei ole lapsuudessaan ja nuoruudessaan juuri minkäänlaista järjestökokemusta. Silti järjestön vauvakerhosta tuli hänelle tärkeä ikkuna, jonka kautta hän löysi työn, uusia harrastuksia, ystäviä ja mielekkään oman jutun vapaaehtoistyöstä. Järjestö auttoi Annaa konkreettisesti asettumaan uudelle paikkakunnalle.

Annan lapsuuden ja nuoruuden järjestöhistoria on lyhyt, sillä siihen ei kuulu oikeastaan mitään. Anna syntyi noin 30 vuotta sitten pienehkön paikkakunnan kylään. Syrjäisyys selittää Annan ohkaista järjestöhistoriaa. Hän kyllä ratsasti, mutta siihenkään ei tarvittu järjestötoimijoita.

”Minä kun aloitin ykkösluokan, niin meitä oli kaksi. Seuraavana vuonna tuli kolmas ja kun yksi muu koulu lakkautettiin, meitä oli sitten jopa kuusi.”

Kylässä oli jonkinlainen kylätoimikunta, joka ei Annan muistin mukaan tarjonnut lapsille tai nuorille mitään. Nuoret keksivät omatoimisesti, mitä keksivät. Anna hankki mopokortin heti, kun se oli mahdollista, päästäkseen tapaamaan muita nuoria

”Siellä pikkukylällä ei oikeen ollu mitään nuorisotoimintaakaan, että se oli se mitä me nuoret ite keksittiin. Yleensä vanhalle kaupalle kokoonnuttiin ja pojat skeittais siellä ja näin. Kyllä niinku ties lapsena 4H:t ja nämä, mutta siellä ei vaan ollu.”

Anna on ollut aktiivinen koiraharrastaja, mutta hän ei ole toiminut missään yhdistyksessä harrastuksen parissa. Hän opiskeli nykyisessä kotikaupungissaan muutamia vuosia ennen haastattelua, mutta muutti sieltä pois palatakseen uudelleen. Annan ja hänen miehensä kanssa asuu miehen tytär sekä pariskunnan yhteinen lapsi. Ainoa järjestö, jonka jäsen Anna muistaa olleensa, on ammattiliitto, mutta sielläkin hän on pelkäänyt jäsenenä.

Kun Anna muutti nykyiselle kotipaikkakunnalleen, hän oli kotiäitinä hoitovapaalla. Annalla oli työpaikka toisessa kaupungissa, mutta sinne hän ei suunnittele palaavansa. Muuton jälkeen Anna ei tuntenut juuri ketään paikkakunnalta, vaikka oli aiemmin opiskellut siellä.

”Muutettiin miehen työn perässä tänne, olihan siinä vähän totuttelua, kun kummallakaan ei yhtään tuttua täällä ollu, että olihan se aluks vähän outoo. Ihan oikeestaan tasan vuosi sitten muutettiin, elokuussa syntyi poika.”

Mies tutustui työn puolesta jonkin verran ihmisiin, mutta Annalla tilanne oli toinen. Hän etsi aktiivisesti tekemistä, johon pääsisi pienen lapsen kanssa. Päivät kotona tuntuivat pitkiltä.

”Nyt sitte kun oot koko päivän kotona ja mies tulee töistä, niin no minullahan koko ajan suu käy, kun koko päivänä ei oo saanu puhua kellekään. Niin siinä alkaa Jari sitten, että minä just tuln töistä, että voitko edes viis minuuttia olla hiljaa.”

Anna alkoi käydä pienen lapsensa kanssa järjestön pyörittämässä vauvaryhmässä, josta muodostui Annalle tärkeä ”henkireikä” arkeen. Ryhmästä Anna kuuli neuvolassa, jonka työntekijä ei tosin tiennyt ryhmästä muuta kuin sen, että se on olemassa.

Anna kertoo, että ryhmä on tehnyt myös hänen pienestä lapsestaan sosiaalisen ja totuttanut hänet muihin vauvoihin. Seuran lisäksi vauvakerholla on ollut merkitystä tiedon jakamisessa. Anna sanoo saaneensa kerhossa parempia neuvoja esimerkiksi syömiseen ja nukkumiseen kuin olisi ehkä neuvolassa saanut.

Ryhmä kokoontuu kerran viikossa, minkä lisäksi Anna käy toisinaan iltakerhoissa. Ryhmäläiset tapaavat toisiaan muuallakin ja perustavat omia ryhmiään sosiaalisen median kautta. Sattumoisin ryhmä tarjosi Annalle myös tien uuteen ammattiin. Kaupungin varhaiskasvatuksen virkamies kävi kertomassa mahdollisuudesta alkaa perhepäivähoitajaksi, ja Anna jäi miettimään asiaa vakavasti.

Tapaamme Annan kanssa toisen kerran, kun hän on aloittanut työt perhepäivähoitajana. Anna on ottanut toisen kävijän kanssa vetääkseen lopettamisuhan alla olleen iltakerhon, jossa Annan perhe käy yleensä koko

perheen voimin. Anna on ollut mukana järjestön toiminnassa myös mesuostastolla ja on valmis auttamaan jatkossakin.

Jäsenyyttä järjestössä Anna ei ole kovin vakavasti edes harkinnut. Hän odottaa järjestöltä aloitteellisuutta asiassa. Hän ei vapaaehtoisena toimies- saankaan uskonut tunnistavansa näöltä järjestön puheenjohtajaa.

Annan voi näin ollen hyvällä syyllä sanoa kiinnittyneen toimintaan, ei mihinkään järjestöön. Järjestöjen vauvakerho oli tärkeä lenkki ketjussa, kun Anna asettui paikkakunnalle: neuvolan vinkistä vauvakerhoon, vauvakerhon tuttujen kanssa toinen harrastus, vauvakerhon tilaisuudesta uusi työ ja lopulta toiminta myös vapaaehtoisena. Paljon sattumaa, mutta ei pelkästään sitä.

Pari vuotta uudella paikkakunnalla asuttuaan Anna laskee, että vain pari hänen paikkakunnalla tuntemistaan ihmisistä on tullut tutuksi muuta kuin vauvakerhon kautta. Järjestö kouluttaa vapaaehtoisiaan, ja Anna on ollut mukana koulutuksessa. Hän odottaa pääsevänsä myös ohjaajakoulutukseen.

Koulutukset ja kokemus tukevat toisiaan työssä ja vapaaehtoistyössä. Palkatun henkilökunnan sekä Annan ja muiden vapaaehtoisten yhteistyö sujuu hyvin. Annan vetämä ryhmä on kerännyt hyvin osallistujia, ja hän on onnistunut levittämään tietoa ryhmästä sosiaalisen median kanavilla. Ryhmä on avoin, nuorisotalotyypinen, mutta pienille lapsille ja perheille.

Vapaaehtoisille järjestetään säännöllisesti virkistytymismahdollisuuksia, toisen haastattelun aikaan yksi sellainen on juuri tulossa. Anna kertoo mietti-neensä, onko hän tehnyt tarpeeksi osallistuakseen,

mutta toteaa, että kyllä on, kun kerran kutsuivat.

Anna osallistui myös vapaaehtoisten jouluaterialle. Hän kertoo arvostavansa tapaa, jolla vapaaehtoistoiminta organisoidaan ja miten vapaaehtoisista pidetään huolta. Toiminta järjestössä on ollut Annan näkökulmasta merkittävää pari haastattelua edeltävää vuotta ja on edelleen. Se on myös ollut areena, jolla Anna on siirtynyt asiakkaasta aktiiviseksi toimijaksi.

Järjestöjen vauvakerho oli tärkeä lenkki ketjussa, kun Anna asettui paikkakunnalle.

Sairaalaelämää lapsesta asti

Taru on noin 30-vuotias, ja lapsena todettu sairaus määrittää edelleen hänen elämänsä. Se on vienyt hoitoihin, kuntoutukseen ja pois omalta kotipaikkakunnalta. Sairaus on rajoittanut elämää, mutta toisaalta se on tarjonnut saman kokeneiden yhteisön. Taru sanoo, ettei sairastaminen rajoita, jos sen ei anna rajoittaa.

Taru syntyi suurehkossa kaupungissa. Hänen vanhempansa erosivat, kun Taru oli viisivuotias. Taru asui ensin isän luona rivitalossa, missä naapurin lapset olivat hänen parhaat kaverinsa. Nykyiselle asuinpaikkakunnalleen Taru tuli äidin uuden avioliiton myötä ja on käynyt siellä koulunsa. Äidin uudessa liitossa Tarulle syntyi pikkuveli.

Seurakunnassa tai oppilaskunnassa Taru ei muista olleensa aktiivinen. Hän muistaa käyneensä yhden kerran seurakunnan leirillä. Koulussa Taru hakeutui näyttelmäkerhoihin, kun sellaisia oli tarjolla. Hän ei kuulu kirkkoon eikä ole käynyt rippi- tai Prometheus-leiriä.

Vanhempien aktiivisuudesta järjestöissä Tarulla ei ole tarkkaa kokemusta tai muistoa. Taru osaa nimetä äidin kannattaman puolueen, jossa äiti on toiminut ainakin jonkin verran, mutta lähinnä ennen Tarun syntymää. Isästä hänellä ei ole vastaavaa tietoa. Mitkään järjestöhommat eivät ainakaan ole tulleet kotiin asti. Tarun sairaus aktivoi hänen äitiä jonkin verran ottamaan asioista selvää, mahdollisesti järjestön avulla, mutta Taru oli tuolloin pieni eikä muista asiasta sen tarkemmin. Taru muistaa, että hänellä on ollut sairauteensa liittyvän potilasjärjestön jäsenkortti, mutta haastatteluhetkellä

Taru ei ole enää jäsen. Ainoa järjestö, johon Taru muistaa kuuluvansa, on ammattiliitto.

Tarulla todettiin pitkäaikainen sairaus noin yksivuotiaana. Hänen elämästään suuri osa on mennyt sairaalassa, joka oli kuin toinen koti ja jonka henkilökunta oli kuin toinen perhe. Sairaalassa Taru oli jopa viiden viikon jaksoja, ja siellä oli myös mahdollisuus käydä koulua: kokeet ja läkset toimitettiin faksilla. Monet Tarun lapsuusmuistoista liittyvät sairaalaan. Viimeisimmällä kuntoutusjaksolla hän on ollut pari vuotta ennen haastattelua.

Taru sanoo olevansa vaativa potilas lääkäreille ja terapeuteille, "kehuivat myös että olin tarkka". Hän sanoo olevansa "auttajatyyppi", empaattinen ja myötätuntoinen. Hoitojaksot toteutuivat samassa sairaalassa, jonka tavoille Taru oli ehtinyt hyvin oppia vuosien varrella.

"Annettiin aina uusi potilas huonekaveriksi, olin hyvä siinä, ei voi mitään, harjoittelivat hoitajatkin annettiin mulle, kun olin niin vaativa. Opetin henkilökuntaa talon tavoille."

Teini-iässä Taru sanoo kokeilleensa rajojaan, tai oikeastaan sairautensa rajoja. Se tiesi lääkärireissuja. Hän reagoi vahvasti kieltoihin tekemällä juuri kiellettyjä asioita. Yläkoulussa Tarusta tuli yhden huonosti sopeutuvan pojan epävirallinen "tukioppilas". Taru kertoo, että häntä pyydettiin apuun, kun poika heitettiin ulos luokasta.

Taru lopetti toisen asteen koulutuksen kesken ja aloitti toisen tutkinnon, jonka suoritti loppuun. Sen jälkeen hän oli töissä kolme vuotta kolmannella sektorilla tuetussa työssä. Työssään Taru kertoo saaneensa vastuullisia tehtäviä. Hänelle tuli kuitenkin ongelmia työtehtävien rajaamisen kanssa. Työtehtävillä ei ollut tekemistä hänen koulutusammattinsa kanssa.

Tehtävät liittyivät osittain sosiaalialaan ja osin teolliseen tuotantoon. Tarun "päivät tulivat täyteen", eli palkkatuet loppuivat, ja hän joutui jäämään pois.

"Ja nyt kun ei ole ollut töitä, olen halunnut tehdä sitten vapaaehtoishommia."

Taru kertoo huomanneensa kaupan ilmoitustaululla lapun, jossa paikallinen projekti etsi vapaaehtoisia. Tämä tapahtui pari kuukautta ennen haastattelua. Taru piti ilmoitusta hyvin mielenkiintoisena ja otti yhteyttä seuraavana päivänä. Taru ei yhdistänyt vapaaehtoisia hakevaa projektia sitä pyörittävään järjestöön eikä tiennyt myöskään projektista ennen yhteydenottoaan.

Aikaisempaa kokemusta organisoidusta vapaaehtoistoiminnasta hänellä ei ole, mutta kylläkin aiemmin mainitut tukihenkilötyyppiset kokemukset koulusta ja sairaalasta.

Taru osallistui myös vapaaehtoisten koulutukseen, josta osan joutui sairastumisen takia käymään yksityisohjauksessa. Perehdytystä Taru kuvaa hyväksi, mutta hänelle ei suunnitella tällä hetkellä omaa tuettavaa henkilöä, koska hänen omassa elämässään tapahtuu nyt niin paljon. Taru on haastatteluhetkellä ehtinyt osallistua vain yksittäiseen tapahtumaan vapaaehtoisena, ja häntä motivoi myös mahdollisuus saada pisteitä hakiessaan kouluun. Toimintaa pyörittävä järjestö on Tarulle "uusi juttu", jonka jäsenyyttä hän pitää aivan mahdollisena, mutta ei ole tullut miettineeksi asiaa enempää.

Taru on mukana sairauteensa liittyvässä netin vertaistukiryhmässä ja kuvaa osallistumistaan aktiiviseksi sekä päivittäiseksi. Ryhmässä on tuhansia osallistujia, joten aina löytyy uusia tai vanhoja keskusteluja, joihin voi liittyä. Vertaisryhmää Taru kuvaa enemmän ajanvietteeksi kuin avun tai tiedon kanavaksi.

Taru kertoo huomanneensa kaupan ilmoitustaululla lapun, jossa paikallinen projekti etsi vapaaehtoisia.

Ukin jalanjäljissä järjestöihin

Katri on noin 30-vuotias perhetoiminnan ja seurakunnan tyytyväinen asiakas. Monipuolisen järjestöuransa – opiskelijajärjestöjä, poliittista toimintaa, teatteria, tanssia ja asiakkuuksia – hän arvelee perineensä äidiltään. Katri on nähnyt myös järjestöelämän nurjan puolen eikä halua ottaa kantaakseen liikaa vastuuta.

Katri on syntyisin pieneltä paikkakunnalta suurehkoa kaupunkia ympäröivältä maaseudulta. Katri kertoo ukkinsa olleen aktiivinen järjestöihminen, yrittäjä ja ”unohdetun kansan puolustaja”. Katri epäilee ukkia suvun järjestöperinnön lähteeksi.

”Ehkä se on tullut verenperintönä tällainen järjestöaktiivisuus, ukki on ollut kunnanhallituksessa aikoinaan.”

Katri on asunut osan elämästään isovanhemmillaan ja on nähnyt läheltä ukin toimintaa: kokouksen tiesi lähestyvän, kun ukki oli huonolla tuulella. Katrin äiti on ollut aktiivinen puoluetoimija, kylätoimija ja teatteri-ihminen. Sitä kautta Katri on saanut kokea järjestötyöstä sen puolen, että puhelimet soivat jatkuvasti.

”Milloin kukakin soitti, että tätä tietä ei ole aurattu ja milloin oli liikaa kiviä tiellä. Äiti saattoi sanoa väsyneenä ja vuorotyötä tekevänä, että soita huomenna, nyt en keskustele.”

Katrin vanhemmat erosivat, kun Katri oli kuuden. Isäänsä hän kuvaa taivaanrannan maalariksi, jolla ei ole järjestökiinnityksiä. Ukin ja Katrin äidin muodostama ketju jatkuu Katrin omaan ja hänen lastensa toimintaan. Katrin lapsilla on jo haastatteluhetkellä hyvä tuntuma muutaman järjestön toimintaan. Katrin mies ei ole ”sen tyylinen”, että häntä järjestötoiminta kiinnostaisi.

Lapsuudesta Katrilla ei ole rippikoulua isompaa kokemusta seurakunnasta, mutta hänen lapsensa on seurakunnan kerhossa haastatteluhetkellä. Pienenä lapsena Katri osallistui partioon noin vuoden ajan ja harrastajateatteri kahdella paikkakunnalla. Katri sanoo olevansa kesäteatteri-ihminen, ”jotenkin se vaan imas mukaansa”. Katrilla on kaksi nuorempaa siskoa, teatteri-ihmisiä hekin. Suvustaan Katri tietää lisäksi muita aktiivisia harrastajateatterilaisia.

Kun Katrin teatteriharrastus alkoi hiipua, aktiivisuus virisi ammatillisessa oppilaitoksessa. Hän meni opinto-ohjaajan pakeille kysymään opintojen ulkopuolisia aktiviteetteja.

”Menin opon pakeille ja sanoin, että keksipä jotain tekemistä. Se sano, että meneppä tuonne tutorkoulutukseen. Minä että, mennään. Sitten seuraava vaihe olikin se, että istuttiin oppilaskunnan hallituksen puheenjohtajan paikalla.”

Suurta kynnystä tehtävään Katrilla ei ollut, sillä hän kertoo tullessa aina toimeen ihmisten kanssa. Oppilaskunnan hallitus vei Katria monenlaisiin tilaisuuksiin ja vei aikaa myös illoista. Opiskellessaan ensimmäistä ammattia Katri osallistui valtakunnalliseen tapahtumaan, missä hänet puolestaan houkuteltiin poliittisen nuorisjärjestön jäseneksi.

”Kolme poikaa viisaana saivat minut ylipuhuttua minut siihen mukaan. Kotipaikkakunnalla oli oma jaosto, niin siellä olin mukana ja sitten alueellisessa jaostossa.”

Katri on jo hieman yläikäinen nuorisjärjestöön, mutta ei suunnittele siirtymistä ”aikuisten puolelle”. Nuorisjärjestö on Katrille ”mukava lisä, joka pitää mielen virkeänä”. Katri on osallistunut järjestön liittokokoukseen kerran. Liittokokous oli Katrin mielestä piristävä, ja hän olisi osallistunut uudelleen, mutta lapset ovat olleet liian pieniä kokousten aikaan. Katrin valitsema puolue ei sopisi Katrin käsityksen mukaan suvulle, mutta hän ei tunnusta liittymistä kapinaksi.

Ukin ja Katrin äidin muodostama ketju jatkuu Katrin omaan ja hänen lastensa toimintaan.

Katrin ammatinvalinta osoittautui huonoksi allergian takia. Hän aloitti toisen ammatin opiskelut paikkakunnalla, jossa asuu haastatteluhetkellä. Uusi valintakin oli väärä, sillä Katrin selkä ei kestänyt sen vaatimuksia. Opinnot jäivät kesken.

Katri sanoo, ettei koskaan lopullisesti asetu nykyiselle paikkakunnalle. Hänen kotipaikkansa ei ole toivottoman kaukana, mutta kuitenkin sen verran, että kahden lapsen kanssa matka tuntuu pitkältä. Uudelle paikkakunnalle veivät Katrin miehet työt muutamaa vuotta ennen haastattelua.

Nykyisellä kotipaikkakunnallaan Katri sai puhe-
lun, että paikallisen liikuntaseuran hallituksessa olisi paikka vapaana. Katri ei ollut edes jäsen tuolloin, mutta kävi lapsensa kanssa seuran järjestämässä toiminnassa. Katri päätyi hallitukseen, mutta hän kuvaa hallitustyötä raskaaksi ja sitovaksi, ja Katri jätti hallituksen vuoden jälkeen. Katri ja lapsi jatkavat harrastusta, ja lapset ovat seuran jäseniä.

Katri puhuu järjestöelämän kauhukuvasta, jossa puhelimet soivat illalla ja aina jollakulla on jotain asiaa. Äitinsä sanoja lainaten Katri sanoo, ettei ole ”julkinen nainen”.

*”Tiettyyn raja-
asteen asti voi vastata illalla
puhelimeen, mutta kahdeksan
jälkeen haluan pitää
perhe-elämän perhe-elämänä
enkä halua jatkuvasti olla
tavoitettavissa.”*

Katri on käynyt lastensa kanssa vauvamuskarissa, jota hän kuvaa ylikalliiksi, ja aiemmin mainitussa seurakunnan kerhossa sekä avoimessa päivähoitossa. Tämän lisäksi ovat liikuntaharrastus ja paikallisen järjestön vauvakerho. Harrastukset tuottavat kyyti-ongelmia, joista ei selvitä ilman isovanhempia. Katrilla ei ole omaa ajokorttia, ja vaikka olisikin, perheellä ei olisi varaa kahteen autoon.

Katrilla on kokemusta järjestötoiminnan valoista ja varjoista sekä omasta että vanhempien sukupolven elämästä. Kaikki kokemukset eivät ole osoittautuneet hyviksi. Toisaalta järjestötoiminta on tarjonnut Katrille mahdollisuuksia toimia ja saada asioita aikaiseksi sekä kunnioitusta itseltä ja muilta. Haastatteluhetkellä Katri on ”asiakkaana” ja ihan tyytyväisenä sellaisena useamman kuin yhden järjestön lapsi- ja perhe-toiminnassa ja seurakunnassa.

Katrilla on kokemusta järjestötoiminnan valoista ja varjoista sekä omasta että vanhempien sukupolven elämästä. Kaikki kokemukset eivät ole osoittautuneet hyviksi. Toisaalta järjestötoiminta on tarjonnut Katrille mahdollisuuksia toimia ja saada asioita aikaiseksi sekä kunnioitusta itseltä ja muilta. Haastatteluhetkellä Katri on ”asiakkaana” ja ihan tyytyväisenä sellaisena useamman kuin yhden järjestön lapsi- ja perhe-toiminnassa ja seurakunnassa.

Näyttämölle vauvan kanssa

Leena on noin 30-vuotias, ja järjestöt ovat olleet merkittäviä hänen koko elämänsä ajan. Hän on ehtinyt olla suuren yhdistyksen puheenjohtajana kaksi vuotta. Leenalle järjestötoiminta painottuu vapaa-aikaan eikä hän siis ole mikään kokopäiväaktiivi. Hän on vienyt perheen ja järjestötyön yhteensovittamisen uudelle tasolle näytellessään vauvansa kanssa kesäteatterissa.

Leena kuvaa lapsuuttaan kertomalla, että hän syntyi maatalon tyttönä. Hän on asunut nykyisessä kotikaupungissaan lähellä kotikuntaansa noin kymmenen vuotta. Leenan äiti teki maatalon töitä, isä kulki muiden töissä ja mummo oli paljon läsnä arjessa.

Ennen kouluikää Leena on ollut seurakunnan kerhossa, josta on vihko muistona ja todistuksena. Paljon muuta Leena ei kerhosta muista. Leena ei myöskään muista vanhempiensa olleen aktiivisia järjestöissä, ”maatalous työllisti niin, ettei aikaa jäänyt”. Alakoulussa Leena osallistui 4H-kerhon toimintaan, myös loma-aikanaan.

”Meillä oli sillä tavalla järjestetty ala-asteella, että meillä oli pieni kyläkoulu, 15 oppilasta koko koulussa, niin 4H:n kanssa yhteistyössä sitten aina tehtiin kasvimaata kesäksi ja meillä oli työvuorot, että kuka kävi millonkin sitten aina hoitamassa sen kasvimaan. Se oli osa koulua. Syksyllä aina korjattiin sato ja punnittiin ja keittäjä teki niistä sitten aina ruuan.”

*Katrilla on
kokemusta
järjestötoiminnan
valoista
ja varjoista.*

Leena tuli valituksi syyskokouksessa, vaikka oli menossa vain kuuntelemaan, mitä seuralle kuuluu.

Alakoulussa Leena osallistui koulun näytelmäkerhoon ja yläkoulussa kansalaisopiston kerhoon yhden vuoden ajan. Teatteriharrastus on aktivoitunut uudelleen aikuisiällä. Leena on toiminut rahastonhoitajana toisen asteen ammattioppilaitoksen oppilaskunnassa. Sitä ennen hän oli jo käynyt lukion, mutta kiinnostus oppilastoimintaan heräsi vasta toisessa toisen asteen koulutuksessa. Leena on osallistunut aktiivisesti synnyinkuntansa nuorisoklubin toimintaan. Klubi tekee kerran vuodessa ulkomaanmatkan, johon kerätään varoja koko vuoden ajan.

Leena muistelee päätyneensä klubin toimintaan näytelmäkerhon kautta. Varojen keruu tapahtuu talkoilla, joihin sisältyy kunnan sekä paikallisten yksityishenkilöiden teettämiä töitä. Työt voivat olla esimerkiksi haravointia tai kivien nostamista pellolta. Klubissa on satakunta jäsentä, nuorimmat varhais- teini-ikässä ja vanhimmat kolmissakymmenissä. Leena sanoo huomanneensa olevansa aktiivi, kun teki talkoita ”joka ilta”. Talkoisiin osallistuminen laski tulevan matkan hintaa.

Kansantanssiseurassa Leena on ollut mukana vajaa kymmenen vuotta. Alkuun hän oli rivijäsenen ja sittemmin myös kaksi vuotta puheenjohtajana. Se riitti Leenalle eikä hänellä ole enää halua puheenjohtajan paikalle. Hän tuli valituksi syyskokouksessa, vaikka oli menossa vain kuuntelemaan, mitä seuralle kuuluu.

”Se oli sellainen pakkotilanne, että pakko on puhheenjohtaja vaihtaa ja, ja siellä ei sitten halukkaita kettään ollu, kaikki kattelivat vaan toisiaan. No sitten yksi meni ehdottamaan, että minä ja sitten minä että kun en minä tiää siitä mittään, no sitten luvattiin, että kaikki tuki on takana ja kaikki löytyy, no sitten minä, että voin minä sen vuen lähtee, että sitten saatte ettiä jonkin aktiivisemmän siihen.”

Leena on edelleen seuran jäsen ja pitää mahdollisena paluuta johtokuntaan. Hän on huomannut, kuten niin moni muukin haastateltu, että nuoria on vaikea saada mukaan talkoisiin. Ne nuoret, joita paikalla on, ovat siellä vanhempiensa kanssa.

Tanssiharrastus on vauvan takia tauolla. Leena on tanssinut korkealla tasolla ja tehnyt esiintymis- ja kilpailumatkoja Eurooppaan. Leena odottaa kovasti, että pääsee taas mukaan. Tanssiharrastus odottanee myös hänen haastatteluhetkellä vuoden ikäistä lastaan, jonka järjestöelämäkerta on siis alkamassa pian haastattelun jälkeen. Leenalle on käynyt toisenkin kerran niin, että hän oli menossa ”katsomaan mitä kuuluu”, mutta toisin kävi.

”Tuonne niemeen alkoivat suunnittelemaan kesäteatteritoimintaa ja minä menin silloinkin vaan katsomaan, että mitä ne suunnittelee. Se oli sama ohjaaja, jonka näytelmäpiirissä olin silloin aikasemmin ollut yhden talven. Miisa kun tuli sieltä ovesta ja näki minut, että minä kävelen siinä, niin se huusi, että sinulle on sitten rooli. A-ha, no, ei kun vaan. Yksi kesä on jäänyt välistä, viime kesänä olin ison mahan kanssa, tänä kesänä sitten pojan kanssa.”

Vauvan kanssa harrastaminen vaatii paljon järjestelyjä, joissa mummot ovat olleet korvaamaton apu. Nykyinen teatteri on seurakunnan ylläpitämä. Leena arvelee teatterin muuttaneen hänen olemustaan huomattavasti, auttanut sopeutumaan uusiin tilanteisiin.

Yllättäen käy ilmi, että Leenalla on myös metsästyskortti, jonka hän hommasi ”mielijohteesta”. Ammattiliiton jäsen hän ei ole. Vauvan myötä Leena on tutustunut järjestön vauvakerhoon. Hän käy myös vauvauinnissa ja suunnittelee menevänsä vauvan kanssa tanssikerhoon. Leenan mies on kaksivuorotyössä, joten päivät ja illat tuntuivat pitkiltä ilman samassa tilanteessa olevaa seuraa. Vauvakerhon jäsenten kanssa Leena tapaa myös muuten kuin kerhopäivinä.

Vauvakerhosta ja muista harrastuksista on tullut Leenalle tärkeä rutiini. Samaa voi sanoa lapsesta, joka on saanut kavereita muista kerhon lapsista. Leena kertoo kerhon ja kerholaisten auttavan monissa käytännön asioissa vauvan terveydestä turvaistuihin. Leenan mielestä neuvola ja vauvakerho täydentävät, mutta eivät korvaa toisiaan.

Leena on juuri palannut töihin ja käy kerhossa, jos töiltään ehtii. Kukaan ei ole ehdottanut Leenalle kerhoa pyörittävän järjestön jäsenyyttä, eikä hän ole sitä miettinytkään, sillä ensin pitäisi perehtyä asiaan. Jäsenyyden markkinointia hän ei kuitenkaan panisi pahakseen.

Tuttu ja turvallinen seurakunnan kerho

Siiri on noin 25-vuotias, ja hänen lapsuudessaan olivat mukana tutut toimijat: seurakunnan kerho, liikuntaseura ja partio. Siiri sai lapsen nuorena ja törmäsi hänen kanssaan samoihin työntekijöihin seurakunnassa kuin omassa lapsuudessaan. Siiri sanoo suhtautuneensa aluksi ennakkoluuloisesti turvapaikanhakijoihin, mutta lähti miehensä aloitteesta vapaaehtoiseksi vastaanottokeskukseen.

Siiri asuu edelleen syntymäkunnassaan, missä hän myös opiskelee sosiaali- ja terveystieteiden tutkintoa. Siiri syntyi 1990-luvulle tultaessa, ja hän on asunut samalla paikkakunnalla koko ikänsä. Lapsuuttaan Siiri kuvaa tavalliseksi.

Siirin isä on tietävästi asunto-osakeyhtiön hallituksessa, mutta muuta järjestöaktiivisuutta lasten harrastusten lisäksi Siiri ei muista vanhemmiltaan olleen.

”Asuttiin vanhempien ja kahden veljen kanssa, ihan tavallista perhe-elämää. Mut vietiin aina seurakunnan kerhoon siihen lähetyville ja mulla on sellainen muistikuva, että eskarikin olisi ollut jotenkin seurakunnan järjestämä. Kävin paljon seurakunnan kerhossa, niin, saatoin olla vähän ujo, mutta siellä oli ihan mukavaa.”

Kerho oli pari kertaa viikossa, ja Siiri kävi siellä usean vuoden ajan. Siirin pienemmät sisarukset olivat kerhon aikaan äidin kanssa kotona. Kun Siirin äiti oli töissä äityslomien välillä, Siiri oli päiväkodissa.

Siiri voimisteli paikallisessa seurassa kaikkiaan kymmenen vuoden ajan. Harrastus loppui, kun Siiri loukkaantui. Loppuaikoina harrastus muuttui hieman totisemmaksi ja kilpailulliseksi, mutta Siirillä ei ollut henkilökohtaisia kunnianhimoja lajissa. Harrastus oli mieluisa, ja Siiri kulki koulussa seuran verkkarit päällä. Voimistelun loputtua tilalle ei tullut mitään vastaavaa. Kahdeksanvuotiaana hän kävi vuoden partiossa, mutta ei viihtynyt kovin hyvin.

”Minut ehkä vähän niin kuin pakotettiin sinne, että olis niin kun hyvä vähän osata tällaisia taitoja. Mutta sitten kun se ei ollu mun juttu, niin sain lopettaa.”

Siiri on käynyt rippikoulun, mutta ei leiriä. Hän ei ole ollut sen enempää mukana seurakunnan nuorisotoiminnassa. Teinivuosina Siiri keskittyi lähinnä kouluun, mutta ei tukioppilastoimintaan tai oppilaskuntaan. Siiri jatkoi lukioon ja kirjoitti ylioppilaaksi, minkä jälkeen hän sai ensimmäisen lapsensa.

Lapsen kanssa Siiri kävi seurakunnan kerhoissa, kuten oli itsekin käynyt.

”Oli vanhoja tuttuja naamoja siellä niin kun ohjaajana, niin oli helppo mennä sinne.”

Seurakunnan kerho oli tuttu ja turvallinen valinta. Siiri kuvaa kokemusta tosi hyväksi, niin perhekerhoa kuin myöhempää lasten kerhoa. Haastatteluhetkellä Siiri käy lastensa kanssa kunnan uimakoulussa ja opiston musiikkileikkikoulussa. Haastatteluhetkellä lapset ovat päiväkodissa, joten seurakunnan kerho on heidän osaltaan ainakin tauolla.

Siiri poikkesi kerran myös järjestön ylläpitämässä perhekerhossa ystävänsä kanssa. Vierailu jäi tunnin mittaiseksi eikä toista kertaa tullut.

”Se oli jotenkin sellainen pieni tila ja siellä oli just silloin joku ryhmä menossa, niin tuntu siltä, että sinne ei vaan voinu – vaikka sinne sai mennä milloin vaan – niin tuntui että sinne ei ehkä saa mennä. Sellaisen kuvan siitä sai.”

Joissain kerhoissa Siiri muistelee tunteneensa, että häntä syrjitään nuoren ikänsä takia. Muut äidit eivät jutelleet niin kuin toisten kanssa.

”Aiemmin tuntu siltä, että vähän syrjitään, vaikka en mä mikään teiniäiti ollu, mutta sellainen, että on niin kuin sisko tuo pientä lasta, eikä hirveesti juteltu kenenkään kanssa ja tuntui ettei kukaan halunnutkaan jutella. Niitä oli sellaisia niinku yli kolmekymppisiä äitejä sitten enemmän. Ehkä se omakin sellainen ujous, että anteeksi kun olen täällä. Mutta enää ei ole sellaista.”

Näille tölväisyille Siiri saattaa nyt naureskella, mutta ne tuntuivat pahalta tuolloin. Siiri sai tuntea ”vertaisuuden” pimeämmän puolen.

”Just sellainen, että tuo on varmaan yksinhuoltaja ja koulut-tamaton. Että mitenkä siinä ja oliko se vahinkolapsi ja kaik-kea tökeröitäkin kommentteja nämä toiset äidit (nauraa).”

Siiri opiskelee tutkintoa, jonka aloitti pari vuotta aiemmin. Hän on päättämässä harjoittelua järjestön ylläpitämässä paikassa, jossa lapsiperheet kokoontuvat. Siiri tuntee toiminnan, mutta jossain määrin myös sitä pyörittävän järjestön ja sen yhteistyöjärjestöt. Jäsenyyttä hän ei ole vakavasti harkinnut, mutta sitä ei ole liioin ehdotettukaan. Mitään Siiri ei sulje pois, mutta asiat eivät ole ajankohtaisia. Lasten ja opintojen täyttämä arki ei anna mahdollisuuksia.

Siiri on ollut vapaaehtoisena turvapaikanhakijoiden hätämajoituksessa, ja hän liittyi sitä ylläpitävän järjestön jäseneksi. Siiri kertoo lampsineensa hätämajoitukseen ja kertoneensa haluavansa tehdä jotain. Tähän hänet ”patisti” puoliso, joka on töissä vastaavassa keskuksessa toisella paikkakunnalla.

”Mulla oli ensin vähän ennakkoluuloja, sit se sano, että käy kattomassa siellä.”

Siirin vapaaehtoisuus ei edellyttänyt jäsenyyttä, mutta hän halusi liittyä. Jäsenyys mahdollistaa Siirille koulutuksia, joihin osallistumista hän harkitsee.

Hän on osallistunut myös järjestön talkoisiin ja on ehtinyt miettiä kansainvälistymisen mahdollisuutta toiminnan kautta.

Siiri kuvaa vapaaehtoisuutta mukavaksi hommaksiksi eikä ole katunut mukaan lähtöään. Hätämajoitus purettiin, mutta Siiri jatkaa hommassa jäsenenä ja auttamalla paikkakunnalle jääneitä paria yksittäistä ihmistä. Toiminta pyörisi Siirin mielestä ilman organisoivaa järjestöäkin.

Opintojensa myötä Siiri on liittynyt opiskelijajärjestöön ja ammattiliittoon. Siiri kertoo jäsenyyden tuovan mukanaan joitain hyviä etuja, esimerkiksi matkailuun liittyviä alennuksia. Poliittisesta toiminnasta keskustelemme hyvin vähän. Siiri kuittaa koko aiheen sanomalla ”ei” ja naurahtamalla päälle.

Siiri kuvaa vapaaehtoisuutta mukavaksi hommaksiksi eikä ole katunut mukaan lähtöään.

Lampaita pyhäkoulun vihkoon

Eini on alle 40-vuotias, ja hänen elämässään järjestöillä sekä seurakunnalla on ollut pitkään merkittävä rooli. Einin järjestöelämäkertta on perusluonteeltaan iloinen eikä siinä ole suurta draamaa. Yksi ympyrä on juuri kiertynyt täyteen: Eini on päässyt seuraamaan sivusta esikoisensa kerhokokemuksia, jotka ovat pitkälle samanlaisia kuin hänellä itsellään.

Eini on syntynyt pieneen teollisuuskaupunkiin Länsi-Suomessa perheensä ainoana lapsena. Hän muistelee, että hänet vietiin seurakunnan kerhoon sosiaalistumaan toisten lasten seuraan.

”Than pienenä tietenkin mummu minua hoiti, mutta sitten tota mä olen ollu seurakunnan kerhossa ennen kouluun menoa, mutta en mä muista, että mä siellä kyllä joka päivä olin ollu, että ehkä se mummu kuletti mua jonain päivinä. Ja mun toinen mummu piti pyhäkoulua. Että sen mä muistan ihan selvästi sen pyhäkoulun, se oli aivan ihana. Mä muistan vieläkin miten niitä lampaita kerättiin.”

Alakouluikäisenä Eini oli partiossa, mutta ei osallistunut valtakunnallisiin ja kansainvälisiin tapahtumiin tai leireille. Partioharrastus kesti useita vuosia, ja paita Einillä on edelleen tallella. Partio jäi alakoulun jälkeen. Eini jatkoi seurakunnan järjestämässä tyttökerhossa vielä kouluikäisenä. Paikallinen seurakunta on ollut Einin elämässä läsnä merkittävästi, myös paikkakunnalta muuton jälkeen.

Einin vanhempien työnantaja järjesti työntekijöiden lapsille leirejä, joille Eini muistaa osallistuneensa ainakin neljänä kesänä. Eini muistelee, että vanhempien työpaikka huolehti työntekijöiden lapsista todella hyvin. Leirien lisäksi oli kilpailuja ja tapahtumia ympäri vuoden. Leireillä oli Einin muistin mukaan kolmisenkymmentä lasta, jotka Eini useimmiten tunsivat vanhaan.

*"Kyllä penskana usein olin isän mukana siel-
lä, olin niin kurkkua myöten täynnä. Sitte
oli aina ne verkkarit, ei saanu ikinä uusia
Prisman verkkareita kun oli ne hirveet fir-
man verkkarit."*

Naisvoimisteluharrastus vei Einin ulkomaille kilpailemaan. Paikallinen urheiluseura järjesti toiminnan, mutta pienen paikkakunnan ryhmässä oli vain kuusi tyttöä. Eini muistaa keltaisen jumppapuvun ja sen, että hän jännitti esiintymistä. Voimistelu jäi pian yläkoulun alettua.

Yläkouluikäisenä Eini oli mukana paikallisessa kunnan nuorisotoiminnassa. Yläkoulun jälkeen nuorisotoiminta jatkui, mutta naapurikaupungin isomassa tilassa noin viiden kilometrin päässä kotoa. Siellä Eini oli mukana nuorten talotoimikunnassa ja myös keksimässä nimeä talolle. Tila oli uusi ja hieno, se kiinnosti myös paikallisia päättäjiä.

*"Avajaisia pidettiin ja välillä lausuttiin runo-
ja niille kaupungin miehille, että antaisivat
lissää rahhaa meiän toimintaan. Ei meillä
mittään virkaa varmaan ollu mutta se oli niin kiva se toimi-
kunta perustaa. Muistan aina kun tosiaan niitä kaupungin
ukkoja oli siellä salissa ja me keksittiin runoja. Meitä oli
seitsemän siellä lavalla ja mulla oli vielä sellainen, että ei
ulkona tarvitse palella ja suutansa kaljalla valella."*

Eini oli muun muassa talotoimikunnan rahastonhoitaja. Talolla pyöritettiin kioskia varainhankintamielessä, "mutta eihän me mitään saatu", Eini naurahtaa. Nuorisotalon toimikuntaa Eini muistelee hauskana, mutta aika tehottomana juttuna.

Kymmenen vuotta sitten Eini oli kahdeksan kuukautta vapaaehtoistyössä Israelissa. Tehtävät liittyivät lastenhoitoon, maalaamiseen ja muihin käytännön askareisiin. Mahdollisuus järjestyi kotipaikkakunnan kontaktien kautta, vanha seurakunta kotipaikalta palasi taas vaikuttamaan Einin elämään. Palattuaan hän opiskeli uuden ammatin ja vaihtoi työpaikkaa. Eini

on iloinen seurakunnan tarjoamasta mahdollisuudesta, joka oli joustava verrattuna käytäntöihin yleensä.

Eini on ollut kymmenisen vuotta mukana motoristiporukassa, mutta vauvan syntymän jälkeen hänen toimintansa on ollut vähäisempää eikä Eini ole ajanut kolmeen vuoteen moottoripyörällä. Hän suunnittelee palaavansa pyörän selkään joskus, mutta ei aivan pian. Hän ei ole enää kerhon jäsen.

Haastatteluhetkellä Einillä on pieni lapsi ja toinen tulossa. Hän kokeili lapsensa kanssa seurakunnan kerhoa, kun hänellä itsellään on siitä hyviä kokemuksia. Eini pettyi pahasti eikä mennyt toista kertaa. Tätä kokemusta Eini harmittelee, kun pitää seurakunnan toiminnasta muuten.

*"Siellä oli sellaiset ihme kuppikunnat, siellä ei kukkaan pu-
hunu mittään meille. Niillä oli omat sellaiset porukat siellä
ja minusta ne ohjaajatkin oli vähän ihmeellisiä. Oltiin lap-
sen kanssa kaksin koko aika eikä menty toista kertaa. Siellä
ihan selvästi oli omat kaverit kaikilla."*

Eini löysi paikallisen järjestön vauvakerhon, johon hän on ollut tyytyväinen. Vastaanotto oli huomattavasti lämpimämpi kuin seurakunnassa. Toiminnassa on mukana varamummo, johon Einin lapsi on kiintynyt ja jonka apua Eini pitää tärkeänä.

*"Ihmiset heti ottaa vastaan, että tule istumaan ja siinä on
se sellainen kierros mitä kuuluu, niin siinä saa ilot ja mur-
heet kertoa ja siitä sitten aina joku hyvä juttu sitten lähtee.
Oli ihan erilainen vastaanotto kuin seurakunnassa, kaikki
juttelee kaikille eikä ole sellaisia kuppikuntia."*

Kavereita kansalaistoiminnasta

Susanna on 15-vuotias ja jo aktiivisesti mukana kansalaistoiminnassa. Hänelle järjestöissä on tärkeää se, etteivät ne syrji mitään ihmisryhmiä. Susannalla oli vaikeuksia löytää kavereita uudella paikkakunnalla, joten hän alkoi panostaa kouluun, mikä vei ensin tukioppilaaksi, sitten nuorisovaltuustoon ja vapaaehtoistoimintaan paikallisessa lastensuojelujärjestössä.

Susanna on yläkoululainen, ja hän on syntynyt Pohjois-Pohjanmaalla. Hänen perheensä muutti etelän suuntaan suurempaa kaupunkia reunustavaan kehyskuntaan ja asui siellä muutaman vuoden. Sen jälkeen perhe muutti pieneen kaupunkiin jonkin verran syrjemmälle, paikkaan, jossa Susanna asuu haastatteluhetkellä.

Paikka on 15-vuotiaan näkökulmasta pieni ja kaukana kaikesta. Edellisellä paikkakunnalla Susanna oli mukana epämuodollisessa oppilaskuntatoiminnassa. Muuttoa pois kehyskunnasta Susanna kuvaa itselleen epämieluisaksi ja edellistä kotikuntaa ihanaksi. Muuton myötä jäi myös hyvä ystävä.

Uudella paikkakunnalla Susanna koki ”hieman syrjintää”, ehkä jopa kiusaamista – tosin Susanna ei itse käytä tätä sanaa. Asettumisen vaikeus pahensi Susannan kaipausta edelliselle kotipaikkakunnalle.

”Mä panostin aika paljon kouluun, kun mulla ei ollu silleen kavereita paljon. Tai oli mulla aina joku porukka minne mennä, mutta sitten se oli vähän sellaista, että musta tuntuu että se ei ollu aitoo ystävyyttä tai kaveruutta, että ne esitti sen pari viikkoa ja sitten alko oleen taas vähän törkeetä meininkiä.”

Susannan mielestä uudella paikkakunnalla arvosanoja sai helpommin kuin vanhalla. Hyvä koulumenestys oli jossain määrin myös ongelmallinen sosiaalisten suhteiden kannalta. Yläkoulussa Susannan arvosanat laskivat – nousemisen varaa ei asteikko olisi tarjonnutkaan – mutta olivat edelleen hyviä. Haastatteluhetkellä Susanna suunnittelee muuttavansa läheiseen suurempaan kaupunkiin jo toiselle asteelle.

”Musta vieläkin tuntuu, että ei tää oo mun kaupunki. Että tota vieläki on sellanen, että isoihin kaupunkiin tekee mieli.”

Susanna aikoo suorittaa kaksoistutkinnon, ja hänen toiveammattinsa on psykologi. Susannalla on ”halu auttaa”, mikä ohjaa hänen ammatinvalinta-toiveitaan. Myös kokkaaminen kiinnostaa. Susanna kertoo molempien vanhempiensa olleen edellisellä paikkakunnalla ”jossain kokouksissa”, todennäköisesti kunnan lautakunnassa. Isän hän muistelee toimineen myös puheenjohtajana ja äidin ehkä varajäsenenä. Hän ei vielä tuolloin ajatellut asiasta juuri mitään, saati itse istuvansa vastaavissa kokouksissa yläkouluikäisenä.

Susannalla ei ole ”erityisempiä” harrastuksia, hän lenkkeilee ja ratsastaa sen mukaan, miten aikaa on. Hän sanoo pitävänsä siitä, että kalenterissa on joka päivälle jotain. Susanna on ollut aktiivinen koulussa. Hän on tukioppilaana, mitä kautta hän pääsi tai päätyi myös nuorisovaltuustoon. Nuorisovaltuusto puolestaan johti siihen, että hän tutustui myös paikalliseen lastensuojelujärjestöön, jonne hän meni vapaaehtoistojaksi. Toimintaa hän kuvaa tosi mukavaksi, samoin ihmisiä, joita toiminnassa tapaa. Vapaaehtoisena Susanna on ollut mukana kerhoissa ja tapahtumissa. Vaikuttaa siltä, että järjestössä Susanna on löytänyt sellaisia mukavia ihmisiä, joita koulussa ei löytynyt.

Tukioppilastoiminta oli aluksi Susannan koulussa osa valinnaisaineiden opiskelua, mutta toiminta on jatkunut varsinaisen kurssin jälkeenkin epämuodollisena. Pienellä avustuksella Susanna muisti, että tukioppilastoiminnan taustalla oleva järjestö on Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Nuorisovaltuusto pitää kokouksia, jotka ovat melko epämuodollisia. Varsinaisia esityslistoja ei ole, mutta jonkinlaista suunnitelmaa kuitenkin. Susanna on tyytyväinen järjestelyyn. Sihteerinä hän kirjaa ylös asioita harkintansa mukaan. Kokouksia on Susannalle kertynyt noin seitsemän, ja hän sanoo tulevansa niistä ulos yleensä vähän viisaampana.

Vapaaehtoistoimintaan Susanna olisi toivonut voivansa osallistua enemmän kuin on osallistunut. Kerhossa kävi hänen mielestään liian

Järjestössä Susanna on löytänyt sellaisia mukavia ihmisiä, joita koulussa ei löytynyt.

vähän lapsia, joskus vain yksi. Susannan energia ja kyvyt olisivat riittäneet enempiinkin. Vapaaehtoistoimintaan liittyy tehtäviä, mutta kysymys on Susannalle paljon myös mukavasta yhdessäolosta.

Susanna ei ainakaan tyrmää mahdollisuutta olla myös lastensuojelujärjestön jäsen, mutta hän ei ole juurikaan perehtynyt asiaan. Susanna ei tiennyt paikallisyhdistyksen olemassaolosta, ennen kuin tutustui projektiin, jota se hallinnoi. Hän haluaisi kuitenkin kuulla asiasta enemmän ennen kuin päättää jäseneksi liittymisestä tai muusta lähentymisestä itse järjestöön. Susannalle on tärkeää, ettei järjestö sulje mitään ihmisryhmiä pois toiminnasta.

Susanna sanoo uskovansa, että uudellakin paikkakunnalla odottaa jokin tehtävä. Hänen isompi sisaruksensa on jo mukana toiminnassa siellä, mihin Susannakin on hakeutumassa. Puheena olevista järjestöistä päätellen odotettavissa voisi olla toimintaa poliittisessa nuorisjärjestössä.

Kiusaamisvapaa keidas

Jenna on 15-vuotias yhdeksäsluokkalainen, joka on joutunut ottamaan ikäisekseen paljon vastuuta elämästään, sairaudestaan ja sen hoidosta. Potilasjärjestö on auttanut Jennaa selviämään sairauden kanssa, mutta seurakunnasta hän on löytänyt keitaan, jossa hän saa olla oma itsensä.

Jenna on asunut lapsuutensa samassa kaupungissa, missä asuu haastatteluhetkellä. Hän sairastui alle kaksivuotiaana pitkäaikaiseen sairauteen. Muilla Jennan perheessä tai lähisuvussa ei ole samaa sairautta, mikä viivytti aikoinaan oikean diagnoosin saamista. Jennan kertoman mukaan ennuste oli, että sairaus helpottaisi viimeistään murrosiässä, mutta toisin on käynyt.

Jo diagnoosin saamisen aikaan Jenna liitettiin jäseneksi potilasjärjestöön, joka kuuluu keskusliittoon. Jenna on haastatteluhetkelläkin jäsen, mutta jäsenyydessä on ollut paikallisyhdistyksen toiminnan hiipumisesta johtunut katkos. Jennan järjestöelämäkerta alkaa siis ajasta, josta hän ei itse muista mitään. Se liittyy pitkälti potilasjärjestöön, mutta aktiivisuutta Jenna on osoittanut myös koulussa ja seurakunnassa.

Jenna on käynyt vanhempineen sopeutumisvalmennuksessa ja liiton tapahtumissa. Hän on käynyt myös leireillä sekä liiton järjestämällä matkoilla. Kun Jenna oli pieni, elämä oli sairaalassa kulkemista vanhempien kanssa, ”sellaista keskussairaalaelämää”. Sairauteen liittyvä lääkkeiden ottaminen oli Jennalle ja muille lapsille vaikeaa. Vertaistoiminnasta Jennalla on hyvät muistot. Lapselle oli tärkeää huomata, ettei ole ainoa sairastaja

”Se oli tosi hauskaa, muistan vaan jotain pätkiä. Käytiin huvipuistossa, kaikkii tämmösiä, saa jutella muiden kanssa, että miten sun sairauden kanssa menee.”

Potilasjärjestössä Jenna on saanut ystäviä, joiden kanssa on helppo jakaa kokemuksia voinnista sekä lääkkeistä. Jenna pitää toiminnallisuudesta, ja sitä järjestö on tarjonnut. Lapsuuden toiminnasta järjestössä on edelleen pari ystävää, ja ystävyys on kasvanut ulos jaetusta sairaudesta, se on ”ihan oikeeta ihmisystävyyttä”.

Paikallisyhdistyksen toiminnasta Jennalle ja hänen perheelleen on jäänyt hieman epämääräinen kuva, kun tarkastellaan koko Jennan elämän aikaa. Jennan vanhemmat eivät toisaalta ole olleet järin aktiivisia paikallisen yhdistyksen suuntaan. Jennan muistikuvatkaan eivät ole tarkkoja.

Haastatteluhetkellä Jennalla on paljon kouluun liittyviä kiireitä, joten hänelle ei jää paljon aikaa osallistua järjestön toimintaan, luottamustoimet eivät ole edes käyneet ajatuksissa. Jenna on kuitenkin jäsen ja jonkin verran mukana järjestön nuortenryhmässä. Joukko tekee retkiä liiton avustuksella ja tapaa toisiaan säännöllisesti. Jennalla on osittain erikseen koulukaverit, muut kaverit ja vertaisryhmän kaverit.

Sairauteen liittyvät lääkkeet kehittyvät nopeasti, ja kukin reagoi eri lääkkeisiin omalla tavallaan. Elämä sairauden kanssa vaatii jatkuvaa valvotun elämäntilanteen lääkkeitä ja niiden sivuvaikutuksista. Lääkityksiä kokeillaan ja lopetetaan, ja kokemuksia vaihdetaan muiden niitä käyttävien kanssa koko ajan.

Jennan mukaan potilaan on tiedettävä omat lääkkeensä hyvin tarkkaan. Vaikka Jennan vanhemmatkin varmasti tietävät tarpeelliset asiat, Jennan omaksuma tieto on huomiota herättävän laajaa. Kun Jenna kuvaa edellisenä syksynä sairastamaansa virustautia, hän käyttää siitäkkin kolmea eri nimeä, mistä päätellen hän on tottunut omaksuma lääketieteellistä tietoa lapsesta saakka. Tieto eri hoitopaikkojen välillä ei kulje automaattisesti, ja potilaalle jää paljon vastuuta.

”Ne nimet pitää opetella ulkoo, että just niinku jos haet apteekista niin sun pitää osata luetella mitkä lääkkeet sulla on ja sitten pitää tietää annosmäärät.”

Jennan sairaus ei ole kovin yleinen, ja hänen lääkityksensä on vielä sairastavien keskuudessa melko harvinainen. Vaikka sairaus tunnetaan yhdellä nimellä, se on Jennan mukaan jokaisella yksilöllinen, ja juuri siksi vertaistoiminta on tärkeää.

Potilasjärjestö järjestää myös kuntouttavia ulkomaanmatkoja, joihin vaa- ditaan lääkärintlausunto. Jenna on ollut vuosia aiemmin viikon matkalla Etelä-Euroopassa. Matkalla pohdittiin sairautta osana elämää, sisäisiä kysymyksiä, kuten Jenna muotoilee. Jenna ei ole pettynyt liiton toimintaan paitsi niin, ettei sitä ole aina ollut. Liiton toiminnasta puhuessaan Jenna viittaa siihen suuntaan, että olisi kokenut tai ainakin nähnyt siellä kiusaamista.

Hyvinä päivinä sairaus ei juuri rajoita Jennan tekemisiä, mutta elämään on osunut huonompiakin aikoja. Silloin on tärkeää, että on kavereita, jotka ymmärtävät mistä Jenna puhuu ja miltä hänestä tuntuu.

”Jos on tuskalliset kivut, niinku se on pelkkää tuskaa. Välttämättä normaali ihminen ei ymmärrä sitä. Toinen samaa sairastava ymmärtää, että sen kanssa vaan on vaikeeta elää.”

Jennan läheiset kaverit tietävät sairaudesta, ja asia on Jennan mukaan ok. Koulussa hän käy normaalisti ja menestyy hyvin, liikunnan opetukseen hän osallistuu mukautetusti. Jennan perhe on ”tapellut” Kelan kanssa sairauteen liittyvistä asioista, mutta tilanne on tasoittunut.

Potilasjärjestöltä Jenna toivoo enemmän toiminnallista tekemistä: ratsastusta, uintia, leirejä ja vastaavaa. Hän ei ole niin kiinnostunut istumisesta ja keskustelusta, vaan toiminnasta, jossa sairastavat ja muut nuoret voisivat tehdä yhdessä. Se olisi Jennan mielestä hyvää vastinetta jäsenmaksulle. Jennalla ei ole pyrkimystä potilasjärjestön luottamustoimiin tai hallintoon. Siihen hänen aikansa ei riittäisi, eikä ehkä mielenkiintokaan. Jenna tarvitsee potilasjärjestöltä tukea, jotta voisi elää niin kuin sairautta ei olisikaan.

Oppilaskunnan hallituksessa Jenna toimii rahastonhoitajana. Häntä kysyttiin tehtävään, ja oppilaskunnan jäsenyys tuli vaalin kautta. Alakoulussa Jenna on ollut muodollisesti oppilaskunnassa, mutta ei muista olleensa yhdessäkään kokouksessa. Yläkoulussa tilanne on toinen, ja tehtävä vaatii paljon aikaa.

Jenna on ammatinvalintatilanteessa. Fyysisesti raskaat työt ovat todennäköisesti pois laskuista, tosin poikkeuksiakin Jenna tietää. Hän toivoo itselleen sosiaalista ammattia, jossa saa olla ihmisten kanssa. Toiveammatti on enemmän irtiotto sairaudesta kuin sen alleviivaamista.

Koulussa sairaus on haitannut Jennan elämää: lääkitys pyöristää ja ulkonäöstä on tullut aihe kiusaamiselle. Se on Jennan mielestä kohtuuton, koska kysymys on nimenomaan lääkkeitä aiheuttamasta pyöreystä. Haastattelun loppupuolella hän sanoo tämän jatkuneen eskarista asti. Edeltävänä kesänä kiusaamista oli tapahtunut myös verkossa.

Jenna on mukana seurakuntien nuorisotoiminnassa, minkä hän on kokenut hienoksi ja kiusaamisvapaaksi vyöhykkeeksi. Hän sai tietää toiminnasta rippileirillä, ja Jenna kouluttautuu myös isoseks tulevan kesän rippileirille. Seurakunnan toiminta on Jennan mielestä rentoa ja auttaa jaksamaan koulupaineissa, jotka ovat hänen mielestään suuria. Jenna kuvaa seura-

Potilasjärjestöltä Jenna toivoo enemmän toiminnallista tekemistä: ratsastusta, uintia, leirejä ja vastaavaa.

kunnan toimintaa keitaaksi, jonne menessään voi jättää kovan koulu-
maailman taakseen.

*"Se on tämmönen niin kuin vähän rennompi tai miten sen
nyt sanois, tukee tällasta hengellistä juttua. Ja silleen kun ei
aina välttämättä jaksa henkisesti ja fyysisesti koulujuttua,
niin sitten sä saat unohtaa kaiken siellä."*

Virittelyä tauon jälkeen

Veera on noin 30-vuotias ja kertoo olleensa aiemmin hyvinkin aktiivinen järjestöihminen. Lasten takia moni harrastus on nyt tauolla, mutta niitä on tarkoitus viritellä uudelleen. Veeran järjestöelämäkertta on vapaa-aika- ja harrastuspainotteinen, mutta partio edustaa enemmän kuin ajanvietettä. Se on elämäntapa, johon hän toivoo lastensakin liittyvän.

Veera on syntynyt maaseudulla lähellä pikkukaupunkia. Veeran isä on ollut oman ammattiyhdistyksensä hallituksessa, äiti on ollut kotiäiti eikä hänellä Veeran muistin mukaan ole ollut merkittäviä järjestöyhteyksiä. Isän hevosharrastuksen on Veeran arvion mukaan täytynyt tarkoittaa myös jäsenyyksiä alan järjestöissä. Hevoset ovat isän ja Veeran yhteinen juttu: isä hoitaa ravipuolen, ja Veera on keskittynyt ratsastukseen.

Veera on kuulunut partioon noin 20 vuotta, ja aktiivinen harrastus on hiipunut vasta hiljattain. Partioon hänet vei naapurin tyttö.

"Mää sitten läksin sinne ja siellä olikin niin kivvaa, kaikkea tekemistä, luonnossa liikkumista ja käsillä näpräämistä, niin se sai varmaan niinku jäämään. Ja sitten tietysti, kun kasvoin siinä ite niin tykkäsin, että pääsin sitten ite ohjaajaksi sinne ja muuta niin."

Teini-ikäisenä Veera pääsi vartionjohtajaksi, ja hän oli myös lippukunnan hallituksessa ja johtajana. Luonnossa oleminen ja liikkuminen sekä uudet kaverit saivat Veeran pysymään partiossa niin kauan.

Partion ja seurakunnan koulutuksista Veera sanoo saaneensa itsevarmuutta ja rohkeutta.

Hän sanoo olleensa ala-asteikäisenä niin ujo ja arka, ettei häntä saanut kotoa kovin pitkälle. Tämä on pääsyy sille, ettei hän koskaan osallistunut partiolaisten suurtahtumiin. Leirielämää vietettiin kuitenkin lähempänä kotia. Veera pitää mahdollisena, että hän ja hänen lapsensa ovat tulevaisuudessa mukana partion toiminnassa.

Veera on ollut myös aktiivinen seurakunnan jäsen ja toimi isosena rippileireillä neljänä kesänä. ”Oikeat työt” ja uusien isosten tarpeet päästä leireille lopettivat toimimisen. Tytöistä oli enemmän tarjontaa isosten hommiin, joten Veera pääsi yleensä vain yhdelle leirille kesässä. Tästä hommasta Veera sai myös taskurahaa. Jotkut seurakunnan työntekijät ovat näitä peruja edelleen tuttuja Veeralle, mutta nykyinen aktiivisuus ei ole tämän kummempaa.

Urheiluseuroissa Veera ei ole ollut mukana, vaikka liikunnallinen onkin. Kuoroa hän harrasti kerran viikossa pari tuntia tai alle. Veera kävi kuoron kanssa kerran Ruotsissa ja kerran Saksassa. Reissuista Veeralla on mukavat ja hyvät muistot. Kuoron koko oli noin bussilastillinen ja neljä ääntä.

Partion ja seurakunnan koulutuksista Veera sanoo saaneensa itsevarmuutta ja rohkeutta, ”uskalsi avata suutaan ja sanoa omia mielipiteitään vähän”. Partiossa annettiin vastuuta pienillekin, vaikka varainhankintakalenterit myytiin lähinnä sukulaisille.

Haastatteluhetkellä Veeran elämä täyttyy pienten lasten hoitamisesta. Palo olisi kova sekä ”laulamaan että hevosen selkään”. Veeralla on ravihevonen kasvamassa vanhempiansa kotona, minkä lisäksi hän kaipaisi ratsua.

Neuvolasta ja kavereilta saamiensa suositusten perusteella Veera on osallistunut järjestön ylläpitämään vertaisryhmään. Ensimmäisen lapsen kanssa Veera ei päässyt vauvakerhoon kovin usein koliaikin takia. Veera toteaa nyt, että lapsen itku ei olisi varmastikaan haitannut ketään muuta kuin häntä itseään.

Toisen vauvan kanssa muiden vauvaperheiden seura on opettanut lapsille sosiaalisuutta ja totuttanut pieniä hiljalleen lyhyeen eroon äidistä. Veeralle tärkeää oli juuri se, että lapsi sai rohkeutta olla toisten kanssa ja näki muita lapsia. Veeralle toimintaa pyörittävä järjestö ei ole juuri näkynyt. Hän on tyytyväinen mahdollisuuteen käydä vauvakerhossa, mutta väistää kohteliaasti mahdollisuuden aktivoitua järjestöissä sen taustalla.

”Nyt nämä pienet miehet työllistää niin. Ja sitten kun nämä on isompia voisi harkitakin, mutta sekin riippuisi siitä, miten saisin työni järjestettyä. Tällä hetkellä kiinnostaisi

enemmän saada joku musahomma tai heppahomma viriteltyä.”

JÄLKIPELIT

Tervetuloa vielä hetkeksi studioon. Vedän yhteen tähänastista luettua ja pohdin, mitä sen perusteella voidaan sanoa järjestöistä, kansalaistoiminnasta ja kansalaisista. Järjestöjä on moneen lähtöön ja niin pitääkin olla niin kauan kuin kansalaisia on moneen lähtöön. Pohdin, voidaanko edellä esitetyn perusteella lausua jotain kulttuurisesti yleistettävää tai voidaanko sen perusteella kyseenalaistaa jotain yleisesti luultua. Mitä yhteenvetona esitän, perustuu edellä esiteltyihin haastatteluihin, ensimmäisen puoliajan taustoitukseen ja yleiseen ajankohtaiseen keskusteluun.

Pyrkimykseni on palauttaa mieliin, tiivistää ja etsiä yhteyksiä yksityiskohtien vä-

lille. Yhdistykset ovat kiinnostavia organisaatioina, ja tätäkin puolta haastattelut käsittelevät. Tällaisen aineiston vahvuus on kuitenkin se, että sen perusteella voidaan lähestyä kysymystä siitä, mitä yhdistykset ihmisille merkitsevät. Palaan ensimmäisen puoliajan teemoihin, ja tarkoitukseni on etsiä yhtymäkohtia ensimmäisen ja toisen puoliajan tapahtumiin. Kirjallisuuden ja tilastojen perusteella jo tiedämme, että yhdistyksiä on monenlaisia ja että niiltä odotetaan monia asioita. On monenlaisia kytkentöjä, kokemuksia ja tapoja vaikuttaa sekä tulla vaikutetuksi. Yhteenvedossa hahmottelen ulottuvuuksien ääripäitä ja esitän tulkintojani siitä, mikä kirjavuuden keskeis-

"KUKA MIETTII JOTAIN JÄRJESTÖJÄ?"

Ensimmäisenä huomiona järjestöjen näkymiseen voidaan vahvistaa ajatus järjestöjen sektoroitumisesta ja näkymättömyydestä, joka on huomiota herättävää suhteessa kentän kokoon. Haastattelujen peruskaava meni niin, että spontaani järjestöelämäkerta ei kestänyt kuin hetken, joskus vain minuutin tai kaksi.

Haastattelut kestivät tunnin molemmin puolin. Aina jotain "uutta" löytyi, kun vä-

hän mietittiin – tosin keskustelut käsitelivät paljon muutakin kuin yhdistyksiä sinällään. Tämä omalla tavallaan vahvistaa ajatusta järjestöistä näkymättömänä, mutta merkittävänä osana yhteiskuntaa. Järjestöt kyllä tunnustetaan aivan hyvin, niitä ei vain aina muisteta. Ja oikeastaan tunnistamisella ei niin tarkkaa väliä ollutkaan, seurakunnat kelpaavat joukkoon hyvin.

Einin vanhempien työpaikka, vanhaa patruunakulttuuria myötäillen, toimi kuin yhdistyksen voisi ajatella toimivan, vaikka verkkarit eivät niin miellyttäneetkään. Päivin yhdistys perusti ja myi yrityksen, jossa toiminnan henki oli kuitenkin sama. Myös kunnan ja yhdistysten rajat ovat liukuvat: muskarit, uimakoulu ja vastaavat ovat erityisesti pienten lasten vanhemmille toimintaa, ja sillä selvä. Järjestöt järjestöinä ovat huonosti näkyviä, mutta niiden toiminta on näkyvää, arkista ja tärkeää.

Seurakuntien rooli on näkyvä ja melko vahvakin. Henkilökuvien perusteella seurakunnat ovat toiminnallisesti läheistä sukua järjestöille. Muistikuvat pyhäkoulun kerättävistä lampaista ovat yleensä lämpimiä, sitä suurempi on kontrasti Elinan ahdistaviin muistoihin. Myös rippikoulu ja isostoiminta ovat näkyvästi esillä. Toisaalta Vilma, Pasi ja Kristiina, ehdottomat yhdistysaktiivit, ovat jättäytyneet kirkon ulkopuolelle. Samoin Emma, joka on kaikilla mittareilla aktiivinen, kuvaa itseään harvinaiseksi leiritämättömäksi. Seurakunnat tuovat tarinoihin selkeän jatkuvuuden elementin, Siiri muistaa samat seurakunnan kerhon vetäjät omasta lapsuudestaan ja oman lapsensa kerhoajoista. Järjestöistä Martat, partio, nuorisoseurat ja MLL pääsevät lähimmäs. Myös urheiluseuroilla on kykyä yhdistää sukupolvia ja tuoda jatkuvuutta ihmisten ja perheiden arkeen.

Haastattelut tukevat ajatusta siitä, että järjestökenttä on sektoroitunut. Spontaanisti eri sektoreiden väliset pisteet eivät yhdisty kuin harvoilla. Jos järjestöt liittyvät työhön, vapaa-ajan toiminta kuuluu toiseen kategoriaan. Jos järjestöissä toimitaan kuorossa tai liikunnassa, sosiaalialan toiminta nähdään erillisenä. Kari sanoo suojelevansa talvet lapsia ja kesät järveä. Hänellä vuodenvaihtaminen erottaa toiminnan lajit.

Ammattiliitot ovat oma saarekkeensa, josta harva kysymättä mainitsee. Tosin silloin kun mainitaan, mukana on usein myös tunnetta (Emma, Pasi, Maija). Järjestöjen näkymättömyys konkretisoituu hauskasti Lauran kokemuksissa: hän muistelee tukioppilastoimintaa, mutta ei muista tiennensä sitä organisoivasta järjestöstä tuolloin mitään. Nyt hän osoittaa näkymättömän järjestön tukioppilaille heidän hupparistaan, että "tossa se lukee". Toisaalta, kuten Maria toteaa: "Kuka ton ikänen miettii jotain järjestöjä?" Harva minkään ikäinen miettii sinällään järjestöjä, sillä yleensä mietimme toimintaa, palvelua tai jotain konkreettisempaa.

Palautetaan mieliin Aaro Harjun kirjan alussa lainattu toteamus: "Kun ammattiyhdistysjohtajat istuvat vallan pöydissä, siinä unohtuu, että oikeastaan ne kuuluvat samaan ryhmään kuorolaulajien ja pallonpelaajien kanssa." Yhteys näyttää unohtuvan muiltakin. Ja mitä kuorolauluun tulee: Maija vakuuttaa, ettei lähde koskaan järjestöjen luottamustehtäviin, ja kohta muistaa olevansa sellaisessa. Ensimmäinen on viittaus sosiaalialalle ja toinen musiikkiin, ne muodostavat omat piirinsä. Ulla muistaa viimeiset jäsenyytensä yli tunnin haastattelun jälkeen. Maria havahtuu eläneensä lapsuutensa varsinaista järjestöelämää, mutta hänelle se oli urheilua ja liikuntaa, joka kosketti koko perheen arkea. Elina jätti ensin pois kokonaan lastensa harrastusjärjestöt. Eini muisti vapaaehtoisjaksonsa ulkomailla juuri ja juuri haastattelun puitteissa.

Näkymättömänä osa järjestöelämästä pysyi vielä haastattelussakin. Laura ja Päivi ohittavat urheiluseurat maininnalla, vaikka ne selvästi ovat läsnä heidän perheidensä arjessa. Molemmat keskittyivät kertomaan kokemuksistaan yhdistyksen keskeisissä tehtävissä, mihin verrattuna

harrastuksiin kuskaaminen tuntunee reu-
nahuomautukselta. Ihmiset mieltävät työ-
uransa varmasti huomattavasti yhtenäis-
empänä asiana, vaikka olisivat vaihtaneet
ammattia, paikkakuntaa, alaa ja työpaik-
kaa moneen kertaan.

Vuosikymmenten taakse ulottuvissa
muistoissa yhdistyksillä on vielä tavalla
tai toisella koko kylää koskeva rooli. Yh-
distykset ovat hyvällä ja vakavalla asialla,
kun uusia viljelykasveja esitellään ja ka-
lorista puhutaan. Ronja kertoo yhdyskun-
tatyöstä, joka myös on tiettyyn pieneen ja
rajattuun alueeseen kiinnittyvää toimintaa.
Kalorista ehkä puhutaan edelleen, mutta
Ronjan kokemuksen mukaan toiminnan
ammattillistuminen ja projektimuoto ovat
tuoneet mukanaan myös paljon tyhjää pu-
hetta. Se tyhjä puhe on erilaista kuin Eli-
nan kotikylän kotitekoinen some.

Pasi, Kristiina, Tomi, Leila ja Emma etsi-
vät omat hengenheimolaisensa paljon suu-
remmalta alueelta kuin oma lähiympäristö.
Kun Helmin vanhemmat kuolivat, hän ja
hänen sisaruksensa olivat tilanteessa, jossa
muutaman kilometrin päässä oleva kirkko
oli liian kaukana säännölliseen kulkemi-
seen. Kun Leila asui lastenkodissa, hänellä
oli jo mahdollisuus lähteä satojen kilomet-
rien päähän teatterileirille joka kesä.

Se, etteivät ihmiset pohdi arjessaan jär-
jestökenttää kokonaisuutena, on oletetta-
vaa eikä sitä voi minään suurena ongel-
mana pitää. Tämä tarkoittaa myös sitä, että
jos nykyinen yhdistysten joukko lainsää-
dännöllisesti jaettaisiin osiin, se ei arjen
kannalta merkitsisi suoraan juuri mitään.

Järjestö kuin perhe tai byrokratia

Eri järjestöjen tyypit eivät luontevasti yh-
disty, mutta yksittäinen järjestö voi näyt-
täytyä monella tavalla. Yhdistykset leik-
kaavat yksityisen ja julkisen rajaa. Silloin
kun ne rinnastetaan perheeseen tai lapseen
ja jäsenet veljiin tai sisariin, tämä leikkaus

vaikuttaa onnistuneen. Järjestöihin halu-
taan usein liittää sellaisia asioita kuin läm-
pö, inhimillisuus ja ihmislähtöisyys. Jär-
jestöistä puhutaan parhaimmillaan kuin
perheestä, tai ehkä oikeammin perheen
ihannekuvasta. Pasi ja Kristiina ovat tästä
hyvä esimerkki. Heidän tärkein järjestön-
sä on kuin koko valtakuntaan laajentu-
nut perhe, jossa he tulevat ymmärretyiksi
ja tuetuiksi. Heidän perheensä kodin ovet
ovat vastaavasti avautuneet järjestöelä-
mälle. Heille järjestö on ollut toimija, joka
on yhdistänyt pisteet eri puolilla maata.

Laura vertasi entisen asuinpaikkakun-
tansa kerhoa perheeseen ja haluaa nyt
puheenjohtajana panna tämän hyvän ko-
kemuksen kiertämään. Toisaalta Ailalle yh-
distystoiminta on vastapainoa kotioloille,
Susannalle puolestaan koululle. Yhdistys-
toiminta on perusolemukseltaan julkista.
Silloin kun se toimii yhdistysmäisimmil-
lään, sen tapa olla julkinen on erityinen.
Kodin ovet aukeavat tai vauvat kulkevat
kokouksissa.

Tiinan perheen ja kotiseuran välinen
raja on matala, matalampi kuin perus-
junioriperheessä. Hänen "veljiään" ovat
seuran jalkapalloilijat ja veli on seuran
palloilija, kuten on isäkin. Leilalle järjestö
oli huoltaja usean vuoden ajan. Päivi puo-
lestaan puhuu omasta järjestöstä lapsena,
koska se on tullut niin läheiseksi ja rak-
kaaksi. Tomille seurojen valmentajat ovat
olleet myös jotain sellaista, mikä lasketaan
perinteisesti isän rooliin.

Hannelella ei ole omia lapsia, mutta hän
kutsuu maailman lapsia omikseen, ja jär-
jestötoiminta on hänelle tapa tehdä tämä
näkyväksi. Taru vertaa sairaalaa perhee-
seen, Ullalle naapurin äiti oli toinen äiti.
Viittaukset perheeseen ovat yleensä posi-
tiivisia. Perhemäinen järjestöelämä ei ole
pois yksityisyydestä, vaan se edustaa hy-
vää yhteisöllisyyttä. Yhdistysten elämää
eletään, mikä on enemmän kuin se, että

yhdistyksen toimintaan käytetään aikaa ja
rahaa. Tämä kertoo, että yhdistystoimin-
ta on rajankäyntiä yksityisen ja julkisen
elämän välillä.

Marian lapsuudessa paikallinen urhei-
luseura oli osa koko perheen elämää, ja
näin on ollut myös Tiinan elämässä. Lau-
ran koko perhe on saman yhdistyksen jä-
seniä, toisaalta Laura myös korostaa, että
lapset ovat jonossa aina ensimmäisenä.
Teija on nuorisoseuralainen neljännes-
sä polvessa, ja seura on ollut pitkään osa
perheen arkea. Railin perhe toimii samas-
sa yhdistyksessä kolmessa polvessa. Sarin
lapsuus jakaantuu isän ja äidin seuraan,
mutta liikunnan kansalaistoiminta on kiin-
teä osa koko perheen toimintaa edelleen.
Emmalle järjestö on tapa luoda uutta per-
hemallia. Vilma pohtii mahdollista työ-
listymistä järjestöön, "kuin kotiinsa tulisi".
Koko perheen yhdistystoiminta tai yhdis-
tyksen kokeminen perheen kaltaisena ei ole
historiaan jäänyt muinaismuisto. Nuoret
puhuvat aivan yhtä luontevasti näistä tii-
viistä sidoksista kuin vanhemmatkin.

Tämä ei ole ristiriidassa sen kanssa, että
velvollisuuden ja aatteen luoma sidos jär-
jestöihin on löystynyt. Sidos on vain toi-
senlainen. Huhut intensiivisen yhdistystoi-
minnan kuolemasta ovat siis liioiteltuja,
jos sellaisia liikkeellä onkaan. Kysymys lie-
nee siitä, että muutostrendin rummuttami-
nen kaappaa koko järjestökentän omaksi
kuvakseen. Kun aatteet eivät enää tiukasti
määrää, järjestöihin kiinnittyminen perus-
tuu enemmän omaan tahtoon ja motivaat-
ioon. Siitä syystä yhdistykset ja perheet
voivat kuulua yhteen, ja ehkä tiukemmin,
kun äidinkieli, ammatti ja sosiaalinen ase-
ma eivät ehkä määrää, mikä yhdistys ja
mikä perhe kuuluvat yhteen. Näissä pu-
heissa perhemäisyys yhdistyy sekä perin-
teisiin järjestöihin että uudempiin ja hei-
momaisempiin muodostelmiin. Yhdistys
voi olla laajentunut perhe tai perheen si-

jainen, mutta perhemäisiä ominaisuuksia
niihin liitetään silloin, kun sidos on tiivis.

Asialla on toinenkin puoli, josta esi-
merkiksi Katri ja Sari kertovat. Eeva poh-
tii, ovatko lapset ajatelleet jääneensä vail-
le hoitoa, kun on pitänyt huolehtia koko
maailman lapsista. Kun luottamustehta-
vä tulee kutsumatta yksityiselle alueelle,
sitä ei kuvata lämpimäksi perheeksi vaan
uhaksi perhe-elämälle. Näissä näkökul-
missa rajankäynti yksityisen ja julkisen
välillä on nollasummapeliä, jossa yhdis-
tyksen voitto on perheen tappio, ja tämä
kehitys halutaan katkaista. Havainnot
koskevat koko kattausta urheilusta per-
hejärjestöjen kautta politiikkaan. Liikun-
tajärjestö voi olla kuin perhe, ja perhe-
järjestö tulla perheen sekä sen jäsenen
väliin. Kokemukset voisivat selittää luot-
tamustehtävien huonoa mainetta: toimin-
taan on helpompi yhdistää perheen muita
toimintoja.

Ne "järjestötilanteet", joista Satu kertoo,
liittyvät yhdistyksen perhemäiseen muo-
toon. Satu kertoo esimerkiksi tilantees-
ta, jossa järjestössä istuu kaksikymmentä
vuotta sama puheenjohtaja. Kun yhdistys
alkaa tuntua omalta lapselta, siitä ei mal-
teta päästä irti. Arvatenkin jotain tällaista
reittiä järjestötilanteet syntyvät, joskaan
tämän kirjan puheenjohtajahaastateltui-
hin asialla ei ole yhteyttä.

Perheidyllistä katsottuna toisessa ääripääs-
sä (Mika, Jari, Johanna) järjestöt näyttäy-
tyvät jäykkinä koneistoina, joille oman by-
rokratian pyörittäminen ja turvaaminen on
noussut keskeisimpään asemaan tehtävä-
listalla. Kysymys on yksittäisten ihmisten
yksittäisistä luonnehdinnoista, mutta ne
osuvat yksiin vastaavien kirjallisuuden ku-
vausten kanssa. Toisille yhdistys on luon-
teva ja luotettava, yli yksityisen ja julki-
sen rajan kulkeva toimija. Toisille järjestöt
ovat vastaavasti kuin zombieita, jotka

alkuperäisen ideansa hukanneina ovat elävinä kuolleina kykenemättömiä tarttumaan toimiin. Kokemusten ääriäidat ovat kaukana toisistaan, niin kuin olettaa saattoikin jo sen perusteella, että järjestöjä on Suomessa niin paljon ja monenlaisia.

Kysymys on kokemuksesta, ei totuudesta yhdestä tai toisesta järjestöstä. Tästä hyvänä esimerkkinä ovat Siiri ja Eini, jotka kertovat yhdestä perhekerhosta kuppikuntaisena ja toisesta vastaanottavaisena. Toiselle seurakunta oli etäinen ja toiselle järjestön perhekerho. He myös puhuvat saman kaupungin toiminnoista ja todennäköisesti aivan samoista konkreettisista paikoista, joista ovat sattuneet saamaan päinvastaiset kokemukset.

Pienillä ja paikallisilla yhdistyksillä on varmasti paremmat mahdollisuudet olla läheisiä, mutta sääntöön liittyy poikkeuksia. Pasi ja Kristiinan perhe on valtakunnallinen, ja Vilma tuntee henkilökohtaisesti perinteisen ja kansainvälisen järjestön. Toisaalta Antin kertoman perusteella pienen paikkakunnan pienet eläkeläisjärjestöt ovat historiansa vankeja. Järjestön vahvuus ei tarvitse olla yhteys paikalliseen yhteisöön, se voi olla myös yhteys sadan vuoden taakse.

Yhdistykset ovat luonteeltaan aatteellisia, ja varmasti jokin versio aatteellisuudesta estää Antin kotipaikkakunnan eläkeläisjärjestöjä toimimasta paremmin yhdessä. Yleensä vakaumuksista puhuttiin varsin neutraaliin sävyyn, mikä on haastattelutilanne huomioiden luontevaa. Kysymyksessä oli kuitenkin yleensä hyvin vieraiden ihmisten tapaaminen ensimmäistä kertaa. Mika asetti toimintansa ehdoksi neutraaliuden, eikä Pinjakaan varsinaisesti ilakoi politiikalla. Siiri kuittaa naurahtamalla koko ajatuksen vaaliedokkuudesta. Poliittikka ja poliittiset järjestöt eivät kuitenkaan ole kokonaan näkymättömiä. Poliittista aktiivisuutta osoittaneista jokai-

nen on aktiivinen myös muuten, aktiivista jokainen ei ole toiminut poliittisesti puolueissa.

Se, mistä Harju puhuu aatteen haalistumisena, näkyy ”kyllä, mutta” -tapana. Näillä kytkennöillä näyttää olevan vahvin leimautumisen aste, minkä takia on usein kerrottava erikseen, että ihan tässä kuitenkin ollaan tavallisia ihmisiä. Tämä kaikki on jotenkin itsestään selvää. Mielenkiintoista on, miten kaiken läpäisevä yksilöllisyys toteutuu maailmassa, jossa moni yhdistysvalinta ei olekaan vain yksilön asia.

Sosiologiaan päin kallellaan oleva selitys olisi, että uskonnolliset ja puoluepoliittiset toimijat ovat sellaisessa maineessa, että ne vievät osan yksilön omasta ajattelun ja kokemuksen vapaudesta. Jäsenestä tulee kenties saman tien käännyttäjä. Niiden maine, ei siis toiminta, tökkii eikä sovi yhteen jonkin yksilöllisyyden tulkin kanssa. Olisiko niin, että siinä missä perinteinen tapa korostaa järjestöjen autonomiaa suhteessa valtioon, korostuu nyt yksilöiden autonomia suhteessa yhdistyksiin?

Järjestöt ulkoa ja sisältä

Toiset ovat parempia käyttämään perusoikeuttaan liittyä ja toiset oikeuttaan olla liittymättä. Yhdistyksen perustaminen ei ole selvästikään perusratkaisu kuin pienelle osalle ihmisistä. Yhdistykset näyttävät ulkopuolisille jonakin, joka on mitä on, ja sen voi ottaa tai jättää. Sisäpuolelta asia näyttää toiselta. Yhdistykset ovat jostain, mikä muovaantuu ja suuntautuu sen aktiivisten jäsenten mukana. Tai ajautuu ajelehtimaan niiden puuttuessa.

Yhdistyksiä katsotaan sekä ulko- että sisäpuolelta. Ulkoapäin katsottaessa jäsenyys tai luottamustoimi on korkean kynnyksen takana: pitäisi tietää enemmän, pitäisi olla jostain annettavaa ja aikaa sen

antamiselle. Ullan haastattelussa saavutetaan yksi ääripää siinä, miten yhdistyksen toiminta koetaan esineellisenä: ”Ruuat ja juomat ovat tarjolla, jos muutaman puheen jaksat kuunnella.” Janan toisessa päässä Aila kuvaa itseään koko yhdistyksen moottoriksi ja huolehtii sen tulevaisuudesta asemastaan riippumatta. Heidi puolestaan aloittaa tarinansa toteamalla, että järjestö sanana kuulostaa hirveältä. Samaa on Pinjan kokemuksessa yhdistyksen virallisuudesta. Yhdistykset ovat kuitenkin edelleen enemmän hyvän tekemisen paikkoja ja toimimattomuutta niissä selitetään mieluummin hieman kierrellen kuin suoraan.

Annalle järjestön toiminta on ollut suuri apu hänen asettuessaan uudelle paikkakunnalle. Sen kautta ovat tulleet tekeminen, ”oma juttu”, työ ja tuttavat, kaikki ilman merkittävää suhdetta itse järjestöön. Jos järjestöjen tutkimus on vain organisaatioiden tutkimusta, tämä puoli jää kokonaan näkemättä. Huomionarvoista on, miten pitkälle pienessä yhdistyksessä voi edetä harkitsematta jäsenyyttä tai tunteematta puheenjohtajaa näöltä.

Sisäpuolisille (Tuuli, Emma, Pasi, Kristiina, Aila) yhdistystoiminta on väline, jota käytetään. He ovat ottaneet yhdistystoimintaan varsinaisen uppokasteen. He purkavat, perustavat, liittyvät, eroavat luontevasti ilman pitkiä pohdintoja siitä, onko juuri minulla erityisen paljon annettavaa. Pienen näytteen perusteella voidaan ainakin todeta, että yhdistysaktiivisuus ei ole elinikäistä ja determinoitua. Aila, Pasi ja Kristiina ovat havahtuneet mahdollisuuksiin aikuisella iällä ja sattumien summana. Heille järjestöt eivät niinkään ole jotain valmista, vaan ne ovat tulossa joksikin, mikä on parhaimmillaan hieno haaste päättää millaiseksi. Heidän kaltaistensa myötä yhdistykset pysyvät aktiivisina ja

yhteys toimintaan säilyy vireänä. Yhdistykset eivät muutu zombieiksi.

Heillä on kokemusta myös siitä, kun asiat eivät suju. Satu puhuu ”järjestötilanteista”, Pasi järjestöjen kuntoon laittamisesta ja Tuuli sanoo vetävänsä kokoukset mieluiten itse, niin ne sujuvat. Jari esittää koko joukon menneitä ja nykyisiä ongelmia järjestöjen toiminnassa. Eri syistä he ovat kuitenkin pysyneet toiminnoissa mukana. Sisäpiiriläiset ovat verkostoituneet muutenkin hyvin, ja yhdistysaktiivisuus on vain tapa ilmaista tämä. Aktiivisuus on heidän verkostoitumisensa syy ja seuraus. Vanha toteamus siitä, että yksinäisten yhdistyksen perustaminen ei poista yksinäisyyttä, pätee varmasti edelleen.

Aktiivisen roolin yhdistystoiminnassa valinneet vaikuttavat tyytyväisiltä, vaikka yksittäiset järjestöt ovat voineet tuottaa pettymyksiä. Tosin Sadun kertoman perusteella järjestöjen rooli hänen elämässään on hiipumaan päin. Aikanaan ne olivat kuitenkin Sadulle iso osa elämää, toimintaa ja myös taloutta. Samoin Ailan voi tulkita pohtivan, mitä henkilökohtaisen kehittymisen mahdollisuuksia hän on jättänyt käyttämättä puurtaessaan yhdistyksissä. Ailan esimerkki kertoo myös siitä, miten hän on saanut luotua yhdistysten avulla lapsilleen harrastustoiminnan heidän ympärilleen ja palveluja kotikuntaansa. Ailalla järjestöt ovat johtaneet parempaan itsepalveluun. Vilma puolestaan epäilee, että ilman järjestöjä hän olisi rikkaampi aineellisesti, mutta ei niin hyvä tyyppi kuin on. Hänellä on vielä aikaa tasata tilit, mitä maallisiin asioihin tulee.

Suhde järjestöihin on sekä vaihtoon perustuvaa että dynaamista. Jos lähtee siitä, että yhden euron tai yhden tunnin voi käyttää vain kerran, ajatus ohjautuu tarkastelemaan asioita vaihtona. Yhdistystoiminta on yksi tapa sijoittaa sijoitettavissa olevaa aikaa, ja jos se tuottaa

huonommin kuin jokin muu, se muu usein valitaan. Yksityisen ja julkisen raja asetuu niin, että dynamiikalle ei synny tarvittavaa pintaa. Parhaimmillaan tällainen palvelutuotanto ja palvelutoiminta voi olla laadukasta, tehokasta ja toimivaa. Tällaisissa kohtaamisissa järjestö on kuitenkin useimmiten korvattavissa helposti muulla toimijalla. Järjestötoiminnan näkökulmasta se voi olla rationaalista, mutta ei niin mielekästä.

Dynaamisuus puolestaan viittaa siihen, että yhdestä kytkennästä toimintaan avautuu näkymiä uusiin toimintoihin, mahdollisuuksiin, ystäviin ja tehtäviin. Silloin aikainvestointien laskeminen ei ole olennaista. Olennaista on se, miten tullaan vaikutetuiksi, miten muututaan, kasveetaan, opitaan ja käytetään saatuja kykyjä uusissa haasteissa. Aila tietää tarkkaan, miten monta tuntia hän on tehnyt työtä yhdistysten eteen. Hän tietää myös, ettei

vuonna 2015 työtä tekevä Aila ole sama kuin vuonna 2000 työskennellyt Aila.

Myös Vilman, Tuulin, Emman, Leilan, Elinan, Lauran ja Kristiinan kertomat käänteet ovat enemmänkin dynamiikkaan kuin resurssien vaihtoon liittyviä. Olisi sekä näiden henkilöiden että järjestötoiminnan väheksymistä kuvata heidän kertoneen projekteista, joille halutaan tietää päätepiste. Järjestötoiminta ei ole heille myöskään rajoittavaa, byrokraattista ja velvoittavaa, vaan enemmänkin oppimisen, kasvamisen ja positiivisen muutoksen arena.

”Olen saanut enemmän kuin antanut” on hyvä ehdokas vapaaehtoistoiminnan ja yhdistysaktiivisuuden perustoteamukseksi. Se tulee hakematta mieleen, kun punnitaan menneitä ja tulevia. Sanavalinta itsessään viittaa vaihtoon: on annettu ja on saatu. Yksityiskohdat liittyvät kuitenkin toiminnan dynamiikkaan, jossa opitaan ja muututaan.

JÄRJESTÖIHMISIÄ JA HIIPUVAA TOIMINTAA

Valikoituneen joukon perusteella voidaan vahvasti argumentoida sen puolesta, että järjestöelämä saattaa alkaa, hiipua ja alkaa taas uudelleen. Mikä näkyy katkoksina ja jaksoina yksilöiden elämässä, näkyy varmasti myös yhdistysten elämässä. Moni satavuotias yhdistys on voinut hyvinkin elää monta elämää nousuineen ja laskuineen aktiivipolvien vaihtuessa.

Haastateltujen joukkoon osui yksi myöhäisherännäiseksi itseään kutsuva (Mika). Marialla lapsuuden ja nykyisyyden välissä on järjestötön aukko, jota sanapari ”rairai” saa luvan kuvata. Katkoksia aiheuttavat erityisesti muutot. Vielä merkittävämpää on se, miten järjestöt ovat olleet

mukana, kun on asetettu uudelle paikkakunnalle (Anneli, Jaana, Anna, Teija). Työt vievät, ja parhaassa tapauksessa järjestöt ottavat vastaan, kuten Annan ja Jaanan haastatteluissa. Järjestöaktiivisuus on kuitenkin aina palkkatyölle alisteista niin, ettei yhdistyksen puheenjohtajan paikka uudella paikkakunnalla oikein riitä syyksi muutolle.

Katkosten rinnalla on pitkiä kaaria, yli sukupolvien meneviä yhteyksiä tiettyyn järjestöön (Vilma, Teija) tai sitten yleisemmällä tasolla auttamiseen (Kari, Heidi) tai aktiivisuuteen elämäntapana (Emma, Katri). Teija ei voi palata kolmea sukupolvea taaksepäin pohtimaan, mitä hänen perheensä olisi ilman nuorisoseuraa, eikä sellainen vaikuta olevan tarpeellistakaan. Helmin

viiden vuoden harkintaa tasapainottavat lukuisat sattumat, joiden perusteella on löydetty uusia toimintoja ja yhdistyksiä.

Ajatus erityisestä yhdistysihmistyypistä on mielenkiintoinen, ja sellaisesta on haastatteluissa hieman viitteitäkin. Vilma vihjaa tunnistavansa uusista opiskelijoista järjestöihmiset saman tien, ja toteaa samalla heidän tietyn ”keulimisherkkyyden”. Tuuli kertoo käyneensä vähän kierroksilla, kun hän ”löysi” yhdistystoiminnan. Lea viittaa itseensä todetessaan, että tapansa mukaan hän ajautui pikkuhiljaa tiiviimmin yhdistyksen toimintaan kerran sinne mentyään. Laura esittää erinomaisen hyvän luonnehdinnan siitä, miten hänelle on vaikea katsoa, kun asioille ei tapahdu mitään. Leila kuvaa itseään niin, ettei oikein osaa olla tekemättäkään. Jari ja Tuuli viittaavat siihen, että joskus pääsee vain helpommalla, kun tekee itse. Kokemukset kertovat, että aktiivisuus kasaantuu. Asian toisesta puolesta Johanna toteaa, etteivät ihmiset enää ymmärrä, että itsekin pitää tehdä jotain. Aila puolestaan kuvaa passiivien keskittyvän vain listamaan asioita, joita ei ole tarjolla.

Ajatus yhdistysaktiivityypistä on intuitiivisesti puhutteleva, ja jotain näyttöä sen tueksi löytyy. On havaittu, että kokonaisvaltaisesti yhdistystoimintaa tarkastellessa samat aktiivit tulevat vastaan joka puolella (Knight, 1993, Helander ja Laaksonen 1999). Mitä lähempää tätä aktiivista lajia katsotaan, sitä enemmän siinä näkyy sävyjä. Teijan neljän polven nuorisoseuralaisuus on hieman toista kuin Tuulin tai Emman aktiivisuus. Lean ja Elinan (sekä Jaanan ja Pasin) tarinat puolestaan puhuvat sen puolesta, että sattuma – tai anoppi – voi valita aktiiville järjestön. Kari voisi johtaa puhetta toisessakin järjestössä, mutta elämän sattumusten jälkeen yhdistys on mikä

on. Toisille toiminta perinteisessä poliittisessa järjestelmässä on luontevaa jatkoa muulle aktiivisuudelle. Toisille politiikka puolestaan edustaa pyyteiden valtakuntaa ja muu järjestötoiminta puhtaampaa auttamisen eetosta.

Leila, Pasi, Tuuli ja Aila korostavat kykyään olla kiinnostuneita kaikesta. Aila sanoo opiskelevansa itseään, ei tutkintoja tai palkkaluokkia varten. Pasi halusi vaihtaa lautakuntaa luottamustehtävissään vain oppiakseen uutta. Yhdistysten tulevaisuuden kannalta on olennaista, miten paljon löytyy yhdistyksen asian omakseen ottavia ihmisiä. Maria toimii paljon, mutta pitää siitä, että joku toinen määrittelee tehtävät. Aila puolestaan huolehtii yhdistyksestä, jossa hän ei haastatteluhetkellä ole keskeisessä asemassa.

Vaikka ihmiset yleensä mieltävät varmasti työuransa koherentimmaksi kokonaisuudeksi kuin järjestöuransa, moni haastateltu osasi nimetä yksittäisiä ratkaisevia avainkokemuksia. Mika katsoo, että koekaniinin homma konkretisoi hänelle, miten pienellä teolla voi olla niin suuri merkitys. Tästä kokemuksesta kummunnut ajatus vei hänet järjestön pakeille. Johanna sai ahaa-kokemuksen sairaalan odotushuoneessa. Päivi sijoittaa oman tarinansa alun opintomatalle ja siellä saatuun herätykseen. Lea puolestaan muistaa lukioikäisenä katsoneensa bussin ikkunasta ja miettineensä maailman menoa. Tuuli kuvaa, miten padot aukesivat opiskelujen alkuvaiheessa. Nämä ovat oivalluksia, jotka ovat antaneet suunnan, ja organisaatiot ovat seuranneet myöhemmin. Oivalluksista on avautunut ajattelussa ja elämäntavassa tila, jonka täyttämässä järjestöillä on ollut suuri osa.

Jäseneksi vai ei?

Jäsenyys on yhdistysten toiminnan perustavia muotoja. Muutama haastateltu

henkilö on liitetty järjestön jäseneksi jo hyvin pienenä, lähes vauvana. Nämä tapaukset koskevat poikkeuksetta potilasjärjestöjä. Emma kuvaa itseään uuden järjestöihmisen perustyyppiksi siinä mielessä, ettei hän kerää jäsenyyksiä. Maija puolestaan kertoo ystävästään, joka on saanut kokoon 18 jäsenyyttä ja valtavan kiireen sivutuotteena. Hän edustaa vanhaa tyyppiä varmasti myös ikänsä puolesta.

Jäsenyyksillä näyttää olevan vähenevästi merkitystä, ja syitä tähän on varmasti monia. Taloudellisesti jäsenmaksuilla ei ole juuri merkitystä yhdistyksille, harvoin kai maksajillekaan. Niissä yhdistyksissä, joissa on palkattua henkilökuntaa, jäsenmaksut ovat useimmiten reunahuomautus. Avustukset määräävät, mihin on varaa eikä niitä makseta enää jäsenmäärän perusteella. Toisaalta toimintaan voi osallistua olematta jäsen.

Paras käytettävissä oleva laskelma yhdistysjäsenyyksistä per suomalainen antaa luvuksi hieman alle kolme. Haastatellut sijoittuvat keskiarvon yläpuolelle mieluummin kuin alapuolelle. Tosin on huomattava, että laskelma on tehty väkimäärä kokonaisuusjäsenyyksiin suhteuttamalla, jolloin pienimmät lapsetkin ovat laskelmasa mukana. Voidaan myös sanoa, etteivät kaikki jututetut yllä edes keskiarvoon, vaikka en tehnyt tarkkoja listauksia. Seurakunnat rinnastuvat järjestöihin, ja esimerkiksi toiminta taloyhtiön hallituksessa ilmentää samanlaista aktiivisuutta kuin toiminta yhdistyksissä.

Esitin jäsenyyttä ajatuksena usealle sellaiselle, jonka liityntä on kevyttä. Vastaukset olivat yleensä suopeita, mutta eivät kovin innostuneita. Pinjan tekee eron virallisen yhdistyksen ja läheisen projektin välille, vaikka tietää varsin hyvin niiden olevan hyvin läheiset toisilleen. Yleisemmin haastateltavat halusivat pohtia asiaa ja lisää tietoa. Järjestöiltä toivottiin enemmän tie-

dottamista, keneltäpä ei nykyisin toivottaisi. On vaikea arvioida, kuinka paljon tiedon puutteeseen vetoaminen on ilmaisu jollekin muulle. Kristiina tietää, ettei hänen pidäkään tietää, mutta moni vaikuttaa luulevan, että pitäisi. Tai sitten vetoaminen tiedon puutteeseen on tapa vilkaista kengänkäriin, jos tuntee väistävänsä jotain moraalisesti suotavaa.

Maijan ja Helmin kertomukset siitä, miten ”täällä sitten kaikki kuuluvat liittoon” liittyvät menneeseen aikaan. Viimeaikaisista liittymisistä kerrotaan, miten halutaan kannattaa hyvää työtä (Maija), miten liityin, kun se oli helppoa ja ilmaista ja muutkin liittyivät (Siiri), miten toiminta vaikuttaa hyvin organisoidulta (Teija) ja miten se oikeuttaa halvempaan keittolounaaseen (Jaana). Tai sitten on liitytty ihan huvikseen (Emma). Laura ja Eeva pohdiskelevat omien ja järjestön arvojen yhteensopivuutta. Ullalle mahdollisuus mökin vuokraamiseen oli keskeinen motiivi.

Liittymisen tapoja ja motiiveja on pienessäkin aineistossa melkoinen kirjo. Pasi kritisoi voimakkaasti ammattiliittoja joustamattomuudesta ja jo työssä olevien etujen puolustamisesta. Hänen perustelunsa lienee yhteiskunnallisin kaikista esitetyistä liittymisen ja eroamisen motiiveista. Kokonaisuutena arvioiden voi yhtyä Juha Heikkalan näkemykseen siitä, että jäsenyydet ja sitä mukaa järjestödemokratia eivät ole siinä asemassa, missä ne voisivat olla. Perinteisen järjestöuskollisuuden rapautuminen johtaa sen kivijalan rapautumiseen, kuten Heikkala (2001, 77) toteaa. Tämä ei ilmene suoraan jäsenyyksien määrässä, vaan enemmän jäsenyyksien ja muiden yhdistystehtävien suhteessa.

Vapaaehtoisuus alkaa peräkärryn lainaamisesta

Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan organisoitua, muun kuin palkan takia tehtävää

työtä, joka kohdistuu itseä ja omaa lähipiiriä laajempaan joukkoon. Haastatteluissa ei käsitelty vapaaehtoistoimintaa omana kokonaisuutenaan, mutta ilmiö oli esillä paljon. Suomalaisten tiedetään olevan ahkeria vapaaehtoistojen, ja haastateltava joukko on valikoitunut vielä jonkin verran tavallista aktiivisemmista. Pieneen joukkoon mahtuu monia vapaaehtoistoiminnan muotoja. Tarkastelen asiaa laajasta näkökulmasta niin, että katson vapaaehtoistoinnaksi myös muuta kuin vapaaehtoistyötä nimettyä ja organisoitua toimintaa.

Einin ja Tomin ulkomailla tapahtuneet vapaaehtoistyöt ovat erityinen tapaus, samoin Leenan talkootyöt nuorisoklubin matkan rahoittamiseksi. Nämä ovat varmasti sellaisia kokemuksia, joita vanhimilla haastatelluilla ei voisikaan samalla tavalla olla. Antin työt Malmön telakalla eivät olleet vapaaehtoistyötä, ja Irjan heinätyöt kotipellolla ja kotilomalla olivat vapaaehtoistyötä suurimmissa mahdollisissa lainausmerkeissä.

Vanhemmista haastatelluista monet ovat toimineet tukihenkilönä (Elina, Irja, Anneli, Kari) ja Maija myös saattohoitajana. Nuoremmissa Tuulilla on kokemusta tukihenkilönä olemisesta ja Leilalla vertaisryhmien vetämisestä. Sarin vetämät lukuisat vertaisryhmät lähenevät panostukseltaan varmasti myös osa-aikatyötä. Antti on varsinainen vapaaehtoistoiminnan moniottelija, ja Aila on tehnyt osa-aikatyön verran vapaaehtoishommia jo vuosien ajan. Samoin ovat tehneet nuoremmat Emma, Tuuli ja Sami. Sami pitää vapaaehtoistoimintaa omasta näkökulmastaan trendikkäänä asiana.

Kaiken vapaaehtoistoiminnan määrän täsmällinen mittaaminen on vaikeaa. Pienimmät sivuosat kuuluvat niille nimettömiksi jääneille hahmoille, jotka ovat tarjonneet peräkärryinsä yhdistyksen tilojen muuttoon ja autotallinsa tavaroiden välivarastointiin.

Koneet ostettiin, muu saatiin, kertoo Kari projektin alkuvaiheista. Nämä lahjoittajat jäävät reunamille, mutta ovat osa kokonaisuutta. Yhdistystoiminta laajenee ompelukone, peräkärry ja kohtaaminen kerrallaan, kun olosuhteet ovat suotuisat.

Karin tukeman pojan saama apu tuli pieninä puroina jalkapalloseuran muilta vanhemmilta ja riitti kokonaisuutena tukemaan häntä. Pienenä mutta merkittävänä ilmiönä voidaan nostaa myös Ronjan työsuhde, jossa hän kuittaa osan puuttuvasta statuksesta ja palkasta vapaaehtoistyönä ja vapautena. Samoin Tomin tiiviit ja intensiiviset jaksot joukkueen kauden huipennuksessa, jossa toimittiin niin sanotusti rakkaudesta lajiin eikä ylityökorvauksiin. Lauran mies vetää kerran vuodessa joulupukin varusteet päälleen. Helmi kertoo osallistuneensa vapaaehtoistoimintaan, kun messuilla tuttu sanoi poikkeavansa kotona ja jätti osaston Helmille. Anna puolestaan kuvaa, miten messuosastopäivä oli raskas ja samalla kuin vapaapäivä, oma juttu. Vapaaehtoistoiminta on tätä ja kaikkea siltä väliltä. Voisi sanoa, että henkilöt tekevät vapaaehtoistyötä, mutta syy siihen on jotain henkilöiden välillä. Sen jonkin tavoittaminen esimerkiksi kyselyin ei ole aivan helppoa.

Tapa puhua vapaaehtoistoiminnasta on hyvin linjassa sen kanssa, ettei uhrautuminen ole keskeinen liikkeelle paneva voima. Lähimmäs pääsee Lea, joka viittaa järjestöiltojen olleen jonkinasteinen velvoite aikaisemmin. Myös Ullan toiminta kunnan luottamusmiehenä viittaa vahvaan velvollisuudentuntoon. Muutoin uhrautumiseen päin viittaavat lähinnä uhrautumisesta luottamustehtäviin.

Lahjoittaminen ompelukerhoista e-laskuihin

Vapaaehtoistoiminta on ajan lahjoittamista, mutta lahjoittaa voi myös rahaa joko

suoraan tarkoitukseen tai jäsenmaksuna (Helmi, Hannele). Lahjoittaminen on jo haastatteluidenkin perusteella monisyinen ilmiö. Ihmiset lahjoittavat (Sami, Emma), keräävät lahjoituksia (Johanna) ja toimivat lahjoittajien saamiseksi palkallisenä (Sami). Yhdistykset saavat perintöjä ja lahjoituksia (Kari, Hannele), myös toisilta yhdistyksiltä (Laura). Mikan syntymäpäiväkolehti on euroilla mitattuna merkittävien haastatteluissa esiin tullut yksityishenkilön lahjoitus.

Samin kokemukset feissaamisesta ovat mielenkiintoisia. Kaupungeissa liikkuvat näkevät ilmiön vain potentiaalisen lahjoittajan roolista käsin. Samin tapa yhdistää työtä, opintoja, vapaaehtoistyötä, lahjoittamista, lahjoitusten keräämistä ja aktivismia on tämän ajan ilmiöitä. Lahjoittaminen itsessään ei ole kuitenkaan nuorimpien yksinoikeus tai -velvollisuus. Hannele on mukana kummilapsen lahjoittajaringissä, Maija on kannattava jäsen ja Eeva aktiivinen kehitysapujärjestössä. Lahjoittamisen muoto on laajentunut ompeluilloista tilisierroiksi, mikä on varmasti ihan hyvä asia. Toisaalta Hopen kaltaiset uudet järjestöt perustavat toimintaansa myös tavaroiden lahjoituksiin, ja ruokapankkien myötä perustarpeisiin liittyvä auttaminen on arkipäiväistynyt uudelleen.

Hannelen ja Karin puheissa nousivat esiin myös yhdistysten saamat lahjoitukset ja testamentit. Yksityiset lahjoitukset eivät kuitenkaan olleet sellaista mitta- luokkaa, että niillä olisi ollut merkitystä henkilökulujen kattamisessa. Tällaisakin tiedetään tapahtuneen viime aikoina säätiöpuolella. Jos jäsenmaksut ovat Karin sanoin postimerkkirahoja, lahjoitukset ovat merkittävämpiä, vähintään toimintarahoja.

Vaikka kansainvälisesti katsottuna näyttää siltä, että suomalaiset ovat ahkeria lahjoittajia, näyttää myös siltä, että ajan lah-

joittamisessa perinteet ovat myös pitkät ja leveät. Mikään ei edelleenkään viittaa siihen suuntaan, että julkisten toimijoiden vastuu palveluista ja tulonsiirroista tai järjestöjen avustamisesta vähentäisi ihmisten halua olla mukana lahjoittamassa aikaa tai rahaa.

Luottamustoimissa ei juovuta vallasta

Luottamustoimet asetetaan vastakkain toiminnallisuuden kanssa, aiheesta tai aiheesta. Lea, Laura, Jaana, Hannele ja Anneli arvioivat oman kokemuksensa perusteella muutosta hyvin samansuuntaisesti yleisimmän ajatuskulun kanssa: luottamus- henkilöiden löytäminen voi olla vaikeaa. Suuri haaste on nuorten saaminen luottamustehtäviin ja toisaalta nuorten innostaminen edes miettimään sellaista mahdollisuutta (Tiina, Siiri, Pinja, Hannele, Lea, Jari, Kari). Asiasta on toki muunlaisiakin esimerkkejä. Leila esimerkiksi kertoo, että paikkoihin on jopa kilpailua.

Oma lukunsa on sattumanvarainen päätyminen luottamustoimiin sekä ”testamentut” paikat hallituksissa (Jaana, Leena, Satu, Anneli). Demokratian ja myös järjestödemokratian perusajatus on, että toimeenpanevaan hallitukseen valitaan eniten kannatusta saaneet. Kansalaistoinninnan kannalta huono uutinen on, että hallituksista jonotetaan pois siinä missä sisäänkin. Keskusjärjestöjen luottamuspaikat ovat asia erikseen, ja osaan niistä kysytään vain jo valmiiksi meritoituneita (Jari).

Paikallisyhdistyksissä moni puheenjohtaja miettii, miten pääsisi eteenpäin. Huoli tulevaisuudesta on aito, mutta uusi se ei ole. Karrikoidusti kuvattuna edellä saatiin viitteitä siihen suuntaan, että luottamustehtäviin eivät päädy eniten kannatusta saaneet vaan vähiten valintaansa vastustaneet. Hallitusten oletetaan ilmeisesti olevan hankalia paikkoja. Elina vetoaa ikään-

sä, moni muu haluaa satsata toimintaan. Laura kertoo, miten oli organisoitunut toimintaa ihmisten toiveiden mukaan. Mutta silloinkin toivojilla tuntui olevan tärkeämpää tekemistä, vaikka toiveisiin reagoitiin (myös Susanna ja Pinja).

Tästä kaikesta välittyy sellainen kuva, ettei paikallisyhdistyksen hallituksissa ainakaan olla vallasta juopumassa. Ennemminkin ollaan jossain erikoisessa asiakas- palvelutehtävässä, jossa vaihtoehdot ovat epäonnistuminen ja ihan ok. Suuret kertomukset, joihin vedoten hallitukset voisivat velvoittaa jäsenkuntaa, ovat haalistuneet. Kulttuurisesti olemme tilanteessa, jossa ihmisillä on oikeus käyttää yhdistystä, mutta yhdistyksellä ei ole vastavuoroista mahdollisuutta. Minkä aate on yhdistänyt, sen pitää yhdessä ennemminkin ilo, silloin kun sellaista on tarjolla. Ja ilon tunne on uhanalainen, kun tekeminen jakaantuu liian pienelle joukolle.

Päivin yhdistyksessä on toisin eivätkä yleisinä pidetyt ongelmat vaivaa. Yhdistys on kasvanut, menestynyt ja edennyt hyvässä ilmapiirissä. Myös Johanna on saanut todistaa edustamansa järjestön jäsenmäärän hurjan kasvun. Tulkintani on, että näitä järjestöjä yhdistää suuri jäsenten ja mahdollisen kohderyhmän avun tai tuen tarve (ks. Jari). Niissä on edelleen mukana perustajajäseniä ja alkuperäistä liikevoimaa, eikä niiden ei tarvitse valita niin sanotun vaikuttamistoiminnan ja jäsenpalveluiden välillä.

Osa ei katso omien kykyjensä riittävän luottamustoimiin (Laura, Kristiina tunnustavat ilmiön) tai ne tuntuvat itselle kokonaan (Maria, Tiina) tai nyt (Pinja) huonosti sopivilta. Toisaalta kun meritoituu ja on tehtävässä pitkään, alkavat mahdolliset henkilöitymiseen liittyvät ongelmat (järjestötilanteet, Satu, Ulla). Nämä tilanteet eivät varmasti koske kaikkia yhdistyksiä, enkä osaa kuvitella Lean, Eevan

tai Karin sopivan kuvaukseen mistään kehityksen jarrusta. Vaaran tunnustavat useimmat, ja myös sääntöihin on tehty aikarajauksia.

Yhdistyksiä on paljon ja sopivia, mutta osaavia ja sitoutuneita itseensä luottavia ihmisiä ilmeisesti liian vähän. Pahimmillaan yhdistys jää kierrokseen, jossa pienentyvä joukko aktiiveja hoitaa asioita, ja sitä enemmän kunkin tehtäväksi tulee. Sitä enemmän ihmisiä myös tympääntyy ja jopa palaa loppuun. Kun nämä tarinat leviävät, halukkuus vähenee entisestään.

On ehkä sattumaa, mutta kuvaavaa sattumaa, että haastatteluihin osui kaksi puheenjohtajaa, jotka eivät valintakoukseen mennessään aavistaneet mitään tulevasta puheenjohtajuudestaan (ks. myös Tuulin kommentit syyskokouksen varomisesta). Molempien vakuuteltiin selviävän tehtävästä ja luvattiin saavan kaiken mahdollisen tuen. Kumpikaan (Leena, Jaana) ei osoittanut mitään pyrkimystä puheenjohtajan tehtäviin.

Jälkikäteen katsottuna luottamustehtävät ovat vähintään opettavia. Hyvät koulutukset, oppiminen tehtävien mukana (Eeva, Laura), kasvavat tehtävät valtuustoissa ja muissa keskusjärjestöelimissä (Lea, Eeva, Anneli, Jaana) ja palkinnot (Aila) näkyvät selvemmin vasta myöhemmin. Leena ei jälkikäteenkään pidä puheenjohtajuuttaan kovin antoisana. Lauralle tehtävä on ollut toisinaan kuormittava oman perhearjen lisänä, vaikka se on tarjonnut hänellekin paljon oppia.

Kuva luottamustoimista ei siis ole yhdenmukainen, eikä se voisi olla. Valitseva sävy on sellainen, että pidän Martti Siisiäisen luonnehdintaa hiljaisesta vallankumouksesta osuvana. Muutos on käynnissä riippumatta siitä, että järjestöjen määrä voi olla kasvussa. Jäsendemokratian haurastumisella ja luottamustoimiin liittyvillä ongelmilla ei näytä olevan tekemistä

toiminnan, lahjoittamisen ja vapaaehtoisuuden kanssa.

Heikkojen sidosten vahvuus

Järjestön asiakkuuksista ja toiminnasta puhuttiin haastatteluissa melko pinnallisesti, mutta puhuttiin kuitenkin. Keskustelu viipyi pidempään teemoissa, joissa ollaan enemmän sisällä yhdistyksen toiminnassa. Toisaalta vauvakerholaisten kanssa kävimme läpi myös heidän kokemuksiaan asiakkaan asemassa. Veera kertoo ymmärrettävistä syistä keskittyvänsä pikkumiehiin. Katri toivoisi joulupukilta enemmän tunteja päivään. He katsovat asiaa siitä näkökulmasta, että yksi tunti on käytettävissä yhteen asiaan ja pois jostain toisesta. Se ei ole ainoa tapa.

Annalle yksi asia johti toiseen, ja järjestön toiminta on liittynyt perheen arkeen viemättä varsinaisesti aikaa mistään. Samaa voi sanoa Ailasta. Hänen yhdistystoimintansa vei aikaa, mutta hän suhteutti toimintatavat lasten kehitykseen. Konkreettisesti esimerkit kertovat, että yhdistystoiminnan rooli määräytyy sen mukaan, miten yksityisen ja julkisen rajaa vedetään.

Osapuilleen 1970-luvulla syntyneillä ja sitä nuoremmilla on yleisesti kokemusta pyhäkoulusta tai seurakunnan kerhoista, koulun kerhoista ja harrastusjärjestöistä lapsuuden ajalta. Pyhäkoulun lampaat ja voimisteluseuran verkkarit kattavat merkittävän osan lapsuusmuistoista. Nämä olivat tyypillisesti juuri niitä asioita, jotka kovin harvoin spontaanisti katsottiin osaksi järjestöelämäkertaa. Yksittäisissä muistoissa nuoremmat liittyvät harrastuksiin kiusaamista tai muuta ikävää, mutta kuva on voittopuolisesti positiivinen. Vapaa-ajan viettäminen ja sen täyttäminen harrastuksilla on tullut ajankohtaiseksi vasta, kun vapaa-aika ilmiönä on tullut ajankohtaiseksi.

Haastateltujen joukossa on useampi urheiluvan lapsen tai nuoren vanhempi. Mika kertoo seikkaperäisesti ja hyvin kriittisesti kokemuksistaan. Urheiluseurojen asemasta on nostettava esille Tomin kokemukset, joissa urheiluseura on merkinnyt paljon palloilua enemmän lähes koko elämän ajan. Tiina kuvaa yhtä urheilulajia elämäntavakseen, ja sellainen se ehkä onkin. Palloa merkittävämpiä ovat kuitenkin ihmiset, jotka pallo tuo elämään. Tiinan rakkauslajiin ja Maijan rakkaus musiikkiin ovat sillä tavalla vahvoja tuntemuksia, että seuraavan vuoden toimintasuunnitelmaa koskeva yleiskeskustelu ei sen rinnalla vaikuta paljolta.

Kokonaiskuvassa on nähdäkseni tärkeää pitää mukana ne pienetkin välähdykset ompelukoneista, peräkärryistä, joulupuveista ja autotalleista. Yhdistykset luovat verkostoja ja myös käyttävät jo olemassa olevia verkostoja. Yksilötasolla tämä voi tarkoittaa, kuten Emma, Pasi ja Kristiina kuvaavat, että oman yhteisön jäsen löytyy joka paikasta. Kun irrotetaan tarkastelu tietyistä yksilöistä, asetelma näyttyy niin, että yhdestä ihmisestä voidaan muodostaa linkki toiseen ihmiseen. Näistä puhutaan heikkojen siteiden vahvuutena.

Lista erilaisista kevyistä kytkennöistä on kirjava ja pitkä. Siihen liittyvät jumpat ja keilaamiset, lasten harrastukset, toiminta messuilla ja tapahtumissa, satunnaiset leipomiskeikat osana Martta-toimintaa, käsitöiden hyväntekeväisyyteen, selektiivinen klubi, talonvaltaus, DJ-keikat, raamattupiiri, kuntourheilutapahtumat, kuoro, jäsenlehdet, koulutukset ja kokoontumiset, keskusteluryhmiin kirjoittaminen ja niiden ylläpitäminen, matkoja esiintymään tai seuraamaan muiden esityksiä, taidenäyttelyä, mökkikunnan kyläyhdistyksen kannattamista, vanhempainyhdistyksen toimintaa, näyttelemistä amatööriteatte-

riissa, kotiseututoimintaa, vapaamuotoista kuntourheilua.

Tämä lista on vain haastatteluista koottu, joten todellinen kirjo on vielä paljon suurempi – juuri sellainen kuin sen järjestöjen luvatussa maassa voi olettaa olevan. Se että siitä on vaikea sanoa mitään yleistettävää ja yleispätevää, on juuri yksi toiminnan vahvuus. Se yhdistää pisteitä, jotka muuten eivät yhdistyisi.

Tällaisten listojen kautta avautuu näkymä siihen, miten vaikeaa kenenkään on hahmottaa koko järjestösektoria. Kokonaisuutena se asettuu verkkomaisena, paremman termin puuttuessa, yhteiskunnan ylle. Tämän ilmiön myötä ihmiset ovat

muutaman linkin päässä toisistaan. Tämä on varmasti yksi järjestökentän vahvuus, joka ei suoraan näy kansalaisille ja joka ei tartu vaikuttavuusmittareihin. Samalla se on jotain, jonka vastavoimana usein mainittava kupliin ajautuminen toimii toiseen suuntaan. Siksi olen vielä kerän Pasi Kosken kanssa samaa mieltä siitä, että yhdistystoiminnan tai seuratoiminnan tulevaisuuden mukana ratkeaa enemmän kuin harrastusmahdollisuuksia tai vapaa-ajanviettotapoja. Jos yhdistykset olisivat kyllin vahvoja puhkaisemaan kuplia, niiden merkitys olisi huomattava silloinkin, kun kokonaisuutta ei mistään ja suoraan näe.

TALKOO-SUOMESTA JÄRJESTÖJEN MAAKSI

Vanhimmat haastatellut ovat syntyneet talkoo-Suomeen, nuorimmat ovat eläneet koko ikänsä järjestöjen luvatussa maassa. Työn ja vapaa-ajan merkitys sekä paikka arjessa ovat muuttuneet. On kuvaavaa, että Antti saattoi kävellä työmaalle ja tulla palkatuksi suoraan töihin. Nuoremman polven edustajat ovat menneet syyskokoukseen kuuntelemaan ajankohtaisia asioita ja lähteneet puheenjohtajina kotiin. Kuten tarinaan kuuluu, ihanteellisen yhdistys- ja yhteisöelämän hyveet liitetään tiiviisti talkoo-Suomeen (Antti, Irja, Maija). Silloin yhdistyksiä ei tarvinnut erikseen rekisteröidä. Talkoohyveiden tarina ei ole kuitenkaan aukoton, jos ajatellaan Helmin lapsuudessa kokemia menetyksiä ja Elinan kokemuksia sisään-päin lämpiävissä kyläissä. Talkoo-Suomen naapuriapu tunnutaan rinnastettavan yhdistystoimintaan, mikä johtuu samankaltaisista yhteisöllisyyden ja keskinäisen avun ihanteista.

Talkoo-Suomessa auttaminen oli elämän jatkumisen edellytys, nykyisin se on ehkä enemmän itsensä toteuttamista. Sitä voi kutsua kehitykseksi. Talkooperinteessä oli selvempää, miten hyvä kiertää: jos menen naapurin talkoisiin, naapuri tulee meidän talkoisiin. Jos katsot, nouseeko naapurin piipusta savu, hän katsoo, nouseeko sinun piipustasi savu. Modernissa yhteiskunnassa hyvä kiertää pitkän matkan ja monimutkaisia reittejä. Yhteys omaan selviämiseen ei ole niin konkreettinen eikä vapaamatkustaminen tule ilmi samalla tavalla. Sen sijaan, että tuskailaan yhdistysten olevan heikossa hapessa ja ihmisten itsekkäitä, voitaisiin hetki ihastella, miten perinteiset yhteisöllisyyden muodot ovat onnistuneet uusiutumaan modernisoituvassa yhteiskunnassa. Ihmisten vastuuntunto ja auttamisen halu ovat edelleen korkealla tasolla, vaikka vapaamatkustamisesta ei jäisikään kiinni.

Talkoo-Suomeen syntyneet haastatellut jatkavat kukin omalla tavallaan perinteitä, mutta korostavat myös itsestään huolehtimista. Irja ei tingi päiväunistaan ja kielikursseistaan, Hannele mitoitaa lähtönsä jaksamisen mukaan ja Helmi pitää kiinni keilaamisesta. Maija makselee jäsenmaksut ja nautiskelee.

Tulevaisuudessa tarinoiden kerääjien kannattaa kysyä, kenen verkkareissa kuljit yhdeksänvuotiaana. Se muistetaan hyvin, ja se kertoo jotain itseään suurempaa. Verkkarikysymys liittyy keski-ikäisiin ja sitä nuorempiin polviin. Väitin ensimmäisellä puoliajalla, että lapsen verkka-reista saattoi joskus lukea perheen aseman ympäröivässä yhteisössä. Jarin kuvaus eri sosiaaliluokkien urheilukentistä konkretisoi tätä teemaa. Maria kuvasi lapsuutensa asuinpaikkaa tulipunaiseksi. Hänen verkkareistaan on voinut varmasti lukea jotain tähänkin liittyvää. Aistinvaraisen havainnoinnin perusteella verkkarit näkyvät edelleen alakoulujen piholla, ja niistä voi lukea osan paikallisesta yhdistystoiminnasta. Mutta väri jota tunnustetaan, ei mene seura pidemmälle.

Karkeasti jaettuna talkoopolvi on kulkenut vanhempiensa mukana pelloilla ja nuorempi polvi pyhäkouluissa sekä kerhoissa. Siitä ura on tyypillisesti jatkunut johonkin ohjattuun harrastukseen. Lean ja Hannelen muistot illoista, joissa lapset olivat vanhempiensa mukana, ovat korvautuneet lasten omilla toiminnoilla. Vanhempien ja lasten yhteiset toimet eivät väistyneet, koska vauvauinnit, vauvakerhot, värikylvyt, vauvatanssit, vauvamuskarit ja vastaavat ovat laskeneet harrastamisen aloitusikä. Talkoo-Suomeen syntyneiden lapsuuteen ajatus harrastamisesta ei oikein sovi, sillä niin sanotusti vakavaa tekemistä oli kyliksi.

Jos leikitellään ajatuksella, että kukin ikäpolvi etsii eläkkeellä lapsuutensa mai-

semaa, se sopii hyvin yhteen Antin, Maijan tai Irjan auttamishalun kanssa. Vastaavasti seuraava polvi saattaa etsiä kerrostalopihojen seurallisuutta, leikkikaverien runsautta ja vapaamuotoista tekemistä (Heidi, Laura, Maria).

Järjestö työpaikkana

Palkkatyö järjestösektorilla on keski-ikäisille ja nuoremmille aivan toisen tason realiteetti kuin vanhemmille. Vaikka haastateltavat ovat valikoituneita, eivätkä siinä edusta ikäpolveaan, voidaan ainakin nostaa esille palkkatyö järjestöissä. Emma, Päivi, Johanna, Maria, Tomi, Ronja, Leila, Sami ja Tuuli ovat haastattelua tehtäessä järjestössä töissä. Erityisesti Emman, Tuulin ja Samin elämä on limittäin ja loimittain vaihtuvia jaksoja kansalaistoimintaa, palkattua työtä ja vapaaehtoistyötä. He ovat, kuten Jari sanoi, lähellä projektityön luomaa liikkuvaa joukkoa. Heistä jokaisella on järjestöön jollain tavalla syvempi ja kiinteämpi sidos kuin työsuhde.

Satu on onnistunut luovimaan järjestöjen avulla palkkatyön ja kansalaistoiminnan välimaastossa. Hän on sopeuttanut työmarkkinoita tilanteeseensa, kun ne eivät ole siihen automaattisesti sopeutuneet. Samoin Sari on etsinyt järjestöistä tapaa jatkaa sitä toimintaa, johon on työurallaan alkanut, mutta joka on sairastumisen myötä tullut mahdottomaksi. Myös Mika, joka on tehnyt työuransa aivan muulla alalla, on tunnustellut mahdollisuuksia palkkatyöhön perustuvaan projektiin järjestösektorilla. Vilma toivoo työllistyvänsä pysyvästi järjestösektorille, toistaiseksi hän on tehnyt kesätöitä. Annan päätyminen töihin järjestön vauvakerhon kautta konkretisoi heikkojen sidosten vahvuuden ajatuksen.

Myös Tiinalle, Heidille, Siirille, Susannalle ja Pinjalle järjestöllä on työuraan liittyvä kytkentä, vaikka he eivät palkkaa sieltä saakaan. Järjestöt ovat heille har-

joittelun, opiskelun ja kokemuksen keräämisen areena. Myös Tarun, jolla muuten on hyvin niukasti kokemusta järjestöistä, viimeisin työsuhde on ollut kolmannella sektorilla. Vaikka tämä lista ei tilastollisesti oikeuta yleistämään palkkatyön roolia järjestöissä, sen asema on kulttuurisessa merkityksessä siirtynyt. Nuorimpien haastateltujen toiminta ja aktiivisuus ei ole ainakaan vähemmän aatteellista siksi, että järjestösektori on myös palkkatyön areena. Uskon, että näissä kytkennöissä, voisi olla uudenlaisen järjestösuhteen ituja. Ei niin, että tästä muodostuisi kaiken alleen peittävä valtavirta. Mutta kuitenkin niin, että se osoittaisi uusia kytkentöjä palkkatyön, kansalaistoiminnan ja vapaaehtoistoiminnan välillä sekä yhdistys- ja yritystoiminnan välillä. Ennen kuin julistamme yksilöllisten kytkentöjen korvaavan kaiken ideaalisen, kannattaa pohtia, miten ne kytkettyvät toisiinsa ja elävät rinnakkain.

Palkkatyö järjestössä on realiteetti yksilötasolla ja myös yhdistysten tasolla. Tämän tarkastelun piiriin osuu pari sellaista paikallisyhdistystä, joissa palkkatyö on tullut vapaaehtoistoiminnan rinnalle hiljattain. Se on osoitus menestyksestä, mutta se voi tuoda mukanaan myös odottamattomia seurauksia. Palkatun henkilöstön määrä liikunta- ja kulttuurijärjestöissä on kasvussa, ja tämän ilmiön seurauksia on hyvä seurata (ks. Koski 2012).

Järjestö ja identiteetti

Vilma on ottanut järjestön edustaman ajatuksen ja idean osaksi omaa identiteettiään. Hän on partiolainen – eikä ole kovin kiinnostunut tietämään, mitä olisi ilman partiota. Partio edustaa hänelle jotain pysyvää: mennyttä, nykyistä ja tulevaa. Vilma on nuori, juuri sellainen, jonka pitäisi leikkiä paidan tahtiin vaihtuvilla identiteeteillä, jos kuvaa kärjistäen hypermodernia nuorisokuvaa. Saattaa hän niin tehdäkin,

mutta partiolaisuus edustaa Vilmalle jatkuvuutta siitä huolimatta. Hän kokee saavansa enemmän aikaiseksi osana suurta joukkoa ja suosittelee samaa muille. Kertomansa perusteella hänellä on mukana koko liikkeen voima uusiin tilanteisiin mentäessä, ja se on aika hieno juttu.

Myös Emma ja Tuuli kertovat, miten henkilökohtainen ja julkinen sekoittuvat ja miten yhdistysten edustama maailma on osa heidän itseymmärrystään. Veeralle partiolaisuus on jotain, mikä jää osaksi häntä, vaikka aktiivinen harrastus olisi tauolla. Haastattelujen perusteella jokaiselle heistä järjestötoiminta on positiivinen ja mahdollistava asia. Se ei ole välttämättömyyden valitsemista eikä oman päättävällän luovuttamista ulkoiselle auktoriteetille. Jokainen edellä mainituista edustaa haastateltujen nuorempaa joukkoa.

Nuoria ovat myös Jenna ja Leila, jotka kertovat kristillisen toiminnan antaneen heille voimia elämään. Tämä on sitä yhdistystoiminnan dynamiikkaa, joka ei osu laskelmiin annetuista ja saaduista panoksista. Nuoret etsivät järjestöistä jotain, mikä on heille henkilökohtaista merkitystä. Joskus he myös löytävät etsimänsä. Oletan, ettei toiminta ole sen jälkeen enää pelkkiä toisiaan seuraavia projekteja.

Tiinalle seura merkitsee paljon, vaikka hänen puheistaan ottaisi vähän fanilista poisikin. Hänellä ei kuitenkaan ole minkäänlaista aikomusta osallistua seuran hallintoon. Tiina kiinnittyy suureen kansainväliseen jalkapalloyhteisöön ja sen paikalliseen osaan. Hän kuvaa itseään henkeen ja vereen paikkakuntalaiseksi, joka nauttii jalkapallonsa elävänä. Myös Tiina edustaa nuorempaa puoliskoa haastateltavista. Pinja puolestaan pitää etäisyyttä järjestöön, joka hänelle edustaa jotain turhan virallista. Samaisen järjestön projektiin samastuminen ei tuota hänelle ongelmia. Pinjan edustama viileä,

kohtelias ja pidättyväinen näkökulma vaikuttaa olevan vallitseva.

Ensimmäisellä puoliajalla viittasin luonnehdintaan egoprojekteista. Sillä viitataan kulutuksen ja itseilmaisun korostumiseen yhdistystoiminnan perustavana voimana. Alun perin termi luonnehti uuden polven yhdistyksiä suhteessa perinteisempiin, usein yleispoliittisiin järjestöihin. Ilmiö on varmasti todellinen, mutta ei suoraan esillä kertomuksissa. Tälle on monia hyviä selityksiä. Järjestötoiminnan eetokseen sopii heikosti egoilun korostaminen. Haastatellut ihmiset olivat keski-ikänsä varmasti vanhempia kuin mitä mahdolliset egoprojekti-ihmiset ovat ja myös vähemmän urbaaneja. Termi tarjoaa mahdollisuuden pohtia, miten yksilöllisyys ja yksilöllistyminen näkyvät suhteessa järjestöihin.

Päivin ja hänen ystävänsä start up -yhdistys on omalla tavallaan yksilöllinen. Heidän tarkoituksensa oli laajentaa toimintaa niin, että he voivat työllistyä omassa yhdistyksessään. Jonkinlaista yksilöllisyyttä ilmentää sekin, että Päivi haluaa pitää oman yhdistyksensä ja projektityön vapauden. Mutta egoprojekti kuvaa tätä huonosti, ainakin jos siihen liitetään kovin negatiivinen sävy. Päivi on varmasti ystävineen halunnut tehdä yhdistyksestä itsensä näköisen, mutta kymmenet vapaaehtoiset ovat tuskin mukana vahvistamassa Päivin egoa. Arvioin puutteellisin tiedoin, että Päivin oma yhdistys ei ole sen enempää yksilöllinen kuin Tuulin puolueosasto, jolla on taipumuksia erottautua muista osastoista.

Yksilöllisyys voi ottaa paikkansa perinteisessä hierarkkisessa järjestölaitoksessa siinä missä uusissakin yhdistyksissä, eikä sen tarvitse itsessään uhata yhteistoimintaa. Päivi kertoo konkreettisesti postittaneensa yhdistyksen kirjeitä takahuoneensa lattialta. Yhdistys tuli kotiin, ja myöhemmin

yhdistyksestä tuli Päivin työpaikka. Yhdistys siis ylitti yksityisen ja julkisen rajan konkreettisesti. Tämä menestystarina kertoo, miten yhdistyksen päästäminen yksityiseen joskus palkitsee.

Emma puhuu tavanneensa järjestöissä semioppoportunisteja. Tämäkin ilmentää yksilöllisiä pyrkimyksiä, mutta viittaus liittyy henkilöihin, ei yhdistyksiin. Nämä semioppoportunistit ovat sellaisia, joita kai kutsutaan kiipijöiksi. Ensimmäisellä puoliajalla lainattu Juha Heikkalan suorasanainen luonnehdinta kertonee samasta ilmiöstä kuin Emman havainnot. Todellista varmasti, mutta ei sitä, mitä egoprojektilla tarkoitetaan. Paikallisyhdistykset eivät henkilökuvien perusteella vedä semioppoportunisteja puoleensa.

Lähimmäs egoprojekteja voisivat päästä Emman euroviisuyhdistys ja Tuulin vapaa-aiheinen pesäpalloporukka. Osana järjestökokonaisuutta ne näyttävät sellaisina, osana Emman ja Tuulin elämää jonain aivan muuna. Molemmilla on kiinteä kosketus koko järjestöelämän kirjoon puolueisiin asti, ja nämä kevyet liittynät tuovat vastapainoa perinteisille liittynöille.

Teijan kanssa pohdimme yhdistystoiminnan ja harrastajateatterin sitovuutta. Samalla paikkakunnalla, jossa yhdistysten hallitukseen soitellaan jäsenluettelosta sopivia ehdokkaita, toimii useita harrastajateattereita, osa kesällä ja osa ympäri vuoden. Toisen sanotaan olevan sitovaa, toinen on sitä oikeasti. Leena kertoo, miten hän vieraillessaan kesäteatterilla tuli kiinnitetyksi rooliin lennossa. Hän tuli kiinnitetyksi myös puheenjohtajaksi mennessään kuulemaan ajankohtaiset asiat yhdistyksessä. Toinen linkki piti toista tiiviimmin.

Tanssiin, musiikkiin, urheiluun, elokuvaan ja teatteriin liittyvissä järjestökytkennöissä on vahvoja sidoksia ja imua. Mikä saa ihmiset sitoutumaan näyttämölle, tiuk-

koihin muiden sanelemaan aikatauluihin, jopa vauva mukana? Ja samaan aikaan epäilemään, voisiko sitoutua kokoukseen kerran kuussa, osaisiko tehdä mitään ja olisiko mitään annettavaa. Jossain näillä main sijaitsee kysymys, jonka mukana ratkeaa paljon yhdistystoiminnan tulevaisuudesta. Toiminta yhdistysten konehuoneessa näyttäväty oppimiskokemuksena turhan usein vasta jälkikäteen. Sen kauemmas luovuudesta ei mielikuvissa ole juuri pääsyä, vaikka vaikka aktiivisille yhdistys-

ihmisille ne ovat luovan työn ja toiminnan areenoita.

Satavuotiaan teoksen luova tulkinta koetaan mielekkääksi ja omaksi, satavuotiaan yhdistyksen traditio velvoittavaksi ja kahlitsevaksi. Sata vuotta vanha sävellys tai käsikirjoitus koetaan omaksi, mutta satavuotiaan järjestön on vaikea päästä samaan asemaan. Se ei ole mahdotonta, kuten olemme huomanneet. Mutta voisi se olla varmasti paljon tavallisempaakin.

TYÖTÄ, TUKEA JA VAPAA-AIKAA

Esitän muutamia teemoja, joissa järjestöjen vahvuudet tulevat esiin. Konkreettisiin tilanteisiin kiinnittyvien teemojen lisäksi katson, että yleisemmällä tasolla järjestöjen vahvuus liittyy ihmisten tukemiseen muutoksessa. Tämä ei tapahdu niin, että on palvelutarve ja palvelu, vaan ennemminkin niin, että järjestöissä itsepalvelu paranee.

Määrällisesti tarkasteltuna suuri osa yhdistysten toiminnasta liittyy vapaa-aikaan. Siksi on hyvä erikseen muistuttaa, että järjestö on ollut Johannalle, Marialle ja Railille keskeinen apu edes saada jonkinlaista vapaa-aikaa. Railin muisto ulkoilman kaipuusta ja siitä, miten hienolta ulos pääseminen tuntui, on puhutteleva. Hänelle paikallinen yhdistys on tarjonnut raikasta ilmaa niin konkreettisesti kuin symbolisesti. Pelkkä asiakaskokemus, vaikka onkin tarpeeksi ja tärkeä, ei ole omiaan nostamaan järjestö vahvuuksia esiin. Otollisimmat olosuhteet tarjoaa tilanne, jossa asiat ovat sopivasti avoimena ja ratkaisua vailla. Kun tähdet ovat kohdallaan, pieni teko voi olla merkitykseltään suuri (Mika, Johanna). Nämä ovat tilanteita, joissa järjestöjen merkittä-

vin potentiaali pääsee toteutumaan, vaikka ympäristö, tilanteet, ihmiset ja järjestötkin näyttävät eroavan toisistaan merkittävästi.

Työelämä

Työelämä on teema, joka on esillä useissa haastatteluissa. Järjestöt toimivat työllistäjinä, mikä itsessään ei kerro juuri muusta kuin siitä, että ne ovat saaneet varoja toimia työllistäjinä. Järjestöjen asema työmarkkinoilla on silti enemmän kuin palkanmaksajan asema. Tästä kertovat ensinnäkin Sadun ja Sarin tapaukset, joissa palkkatyönormia ja omaa elämäntilannetta on sovitettu yhteen, kumpikin tavallaan. Johannan työ vahvasti jäsenohjautuvassa järjestössä, jossa menestyäkseen työssä on oltava yksi joukosta, on toinen esimerkki järjestöerityisestä työstä.

Emma puolestaan kuvaa, miten toiminta järjestöissä on kerryttänyt hänelle nykymaailman työelämän pelastusliivit: tuttuja ja verkostoja, joiden varassa on mahdollista tehdä pitkäaikaisia suunnitelmia, vaikka työt ovat tilapäisiä. Päivi ystävineen on luonut työpaikkansa järjestössä ja Kari ystävineen työpaikkoja toisille. Näin ovat

tehneet myös Lea, Eeva ja Laura. Pinjalle puolestaan olennaista on, että järjestöharjoittelussa saa rauhassa ja ohjatusti opetella työntekoa.

Järjestöt ovat sopeutuneet tilanteisiin ja auttaneet ihmisiä sopeutumaan tai rakentamaan kokonaan uutta. Mikään ei kai estäisi sitä, että sama olisi voinut tapahtua julkisella puolella tai yrityksessä, mutta niin ei ole tapahtunut.

Lea ja Eeva katsovat kokemustensa rikastuttaneen heidän työn tekemistä ja toisaalta työssä saadun kokemuksen auttaneen järjestötehtävissä. Heille järjestöt ja luottamustoimet ovat avanneet uusia ja tervetulleita näkökulmia työhön, joka on ollut järjestösektorin ulkopuolella. Niin myös työssä hankittu kokemus on auttanut luottamustoimissa. Jaanalle yhdistyksen puheenjohtajuus oli yksi palanen palapelissä, jossa hän uskaltautui koulutautumaan kokonaan uudelle alalle uudella paikkakunnalla. Kun ihmiset saavat pohtia ja joutuvat pohtimaan ammatinvalintaansa eri tavalla kuin talkoo-Suomen sukupolvi, on varsin luontevaa, että järjestöt ovat mukana kokonaisuudessa.

Oppiminen

Kansalaistoiminta on tiedetysti merkittävä tutkintojen ulkopuolisen oppimisen areena. Siihen viittaa moni kirjan haastateltavista. Kasvava rohkeus olla esillä ja esittää asiansa tulee esille niin teatterikokemuksissa kuin kokemuksissa järjestön edustamisessa ulospäin. Vilma kertoo saaneensa toisen tutkinnon verran oppia ylioppilajärjestössä ja korruptioillalliset päälle. Järjestöt ovat tarjonneet myös merkittävän epävirallisen oppimisen vaihto-ohjelman ja tien kansainvälistymiseen. Kansantanssi, kuoro ja voimistelu ovat kaikki tarjonneet mahdollisuuksia liikkua tutussa joukossa.

Tämän lisäksi on opittu sitä, mitä on menty tekemään: partio on opettanut käy-

tännön taitoja ja vastuunkantoa, 4H on tuonut konkreettisesti ruokaa pöytään. Voimisteluseurassa opitaan voimistelemaan ja kuorossa laulamaan. Pienimuotoinenkin yhdistystoiminta opettaa ja kasvattaa yhdistämään pisteitä, esimerkiksi sen, miten ovikellojen soittaminen, pullojen pyytäminen ja partiotoiminta liittyvät yhteen. Yhdistyksissä vastuuta annetaan pienimmillekin, mitä Vilma ja Sari muistelevat lämpimästi.

Oppimiskokemuksiksi voidaan laskea myös Annelin saama koulutus järjestön pääkallopaikalla, Railin osallistuminen Smolnan juhlallisuuksiin ja Jaanan saama vapaaehtoisuus. Tämän lisäksi ovat vielä kaikki järjestöjen omat puheenjohtajille, vapaaehtoisille ja muille tarjoamat koulutukset. Oppimisen kannalta merkittäviä ovat varmasti olleet myös Eevan ja Lean saama arvostus sekä luottamuspaiikat valtakunnan järjestön organisaatiossa. Koulutus on koulutusta, oppiminen oppimista, ja näiden lisäksi Laura puhuu kasvamisestaan ensimmäisenä puheenjohtajavuonna. Koulun ulkopuolisen oppimisen peruskasvutarina on Leenan henkilökuvasa: vapisevasta äänestä alakoulussa täyden katsomon eteen teatterissa.

Elämässä kiinni

Yksi keskeisimmistä havainnoista ei liity aivan suoraan lapsiperheisiin. Tapa, jolla hieman vanhempaan ikään ehtineet puhuvat kokemuksistaan, oli mielenkiintoisella tavalla yhdenmukainen. Haastateltavat käyttivät sellaisia ilmaisuja kuin miten pysytään elämässä kiinni, miten tuntee itsensä tarpeelliseksi, miten tärkeää on kuulua johonkin yhteisöön ja miten tähteenä jäänyt syli ei jäänytkään tähteenä.

Elina kertoo, miten hänen miehensä oli todennut olevan ihanaa kuulla taas lasten ääntä talossa. Antti kertoo, miten oli ollut ensimmäisenä tukemansa pojan rippijuh-

lan kutsulistalla. Näistä pienistä yksityiskohdista päästään kiinni siihen, mitä elämässä kiinni oleminen tarkoittaa. Hannele sanoo, miten hienoa on nähdä lasten kehittyvän, ja puhuu uuden elämän hienoudesta. Raili korostaa, miten hienoa on saada uusia ystäviä ”tässä iässä”. Listaamaan voidaan lisätä Maijan pelot eläkkeelle jäämisestä ja Ullan toteamus siitä, mitkä asiat ovat pe-lastaneet hänet pöllölästä, tai Elinan burnoutista. Ulla kertoo myös tuppautuneensa joka paikkaan, ettei jäisi yksin. Elämässä kiinni pysyminen on käytännössä yhteiselämässä kiinni pysymistä niin, että omalle panokselle on aitoa käyttöä. Tämä on merkittävä yhdistävä piirre. Elämässä kiinni pysyminen ei ole aivan vähäpätöisen kuuloinen asia.

Monilla luonnehdinnoilla on yhteys työelämään sikäli, että niissä puhutaan eläkkeelle jäämisen jälkeisestä ajasta ja siitä, miten työn jättämä aika ja sosiaaliset suhteet on korvattu uusilla. Nämä kaikki ovat yksilötasolla tärkeitä kokemuksia. Ne johtavat myös yhden järjestövahvuuden jäljille osoittamalla, miten auttaminen ja avun saaminen eivät parhaassa tapauksessa ole nollasummapelejä. Kokemus siitä, että voi auttaa toisia, on parasta piristystä myös auttajalle. Tämä koskee varmasti myös Tarun kokemuksia sairaalan vaativana asiakkaana. Asian merkittävyttä ei ainakaan vähennä se, että useampi haastateltava oli 70 vuotta tai hyvin lähelle sitä. Ikäihmisistä puhuttaessa päähuomion on saanut avun tarve, ei heidän antamansa apu.

Parhaimmillaan Elinan kaltaiset ihmiset näyttävät tietä siihen, miten apua saa parhaiten antamalla sitä ja miten omaa aikaa saa luopumalla omasta ajasta. Ja onneksi on Irjoja, jotka ostavat luistimet 70-vuotislahjaksi itselleen. Ja Antteja, jotka hankivat toisen pakastimen mieluummin kuin luopuvat marjastuksesta. Kaikki ihmiset eivät ajattele kuten tässä esillä olleet, eivät-

kä kaikki järjestöt varmasti oivalla tarjota oikeita mahdollisuuksia. Jos joskus, niin näissä hyvin päättyneissä tapauksissa voidaan puhua tilanteista, joissa molemmat osapuolet ihan oikeasti voittavat.

Moni haastateltu sanoo keskittyvänsä itsekäiseen toimintaan ja haluavansa vain nautiskella. Silti se mitä he tekevät, voisi toimintana olla hyvin lähellä jopa uhrautuvaa vapaaehtoistyötä, jonka aika on julistettu päättyneeksi. Tämä on mahdollista ja luontevaa siksi, että toiminta on enemmän kuin vaihtoon perustuvaa tai palvelutuotantoa – ja juuri siksi järjestömaisen työn ytimessä.

Elämässä kiinni pysyminen kertoo nähdäkseni järjestövahvuudesta siinä mielessä, kuin Lester Salamon sitä tarkoitti, julkisen ja järjestösektorin kumppanuutena. Siinä missä julkisen sektorin taipumuksena on viipaloida ihmiset ja väestöryhmät ikäperusteisesti eri kategorioihin ja karsinoihin, järjestöjen vahvuus on tuoda heitä takaisin yhteen.

Vertaistuki

Järjestöjen auttamistyön yksi tärkeä osa-alue on vertaistuki, joka täydentää esimerkiksi lääketieteellisen avun ja tulonsiirtojen tarjoamaa tukea. Moni haastateltu on sitä saanut ja myös antanut. Maria toteaa, miten hän vastaa vanhoille ystävilleen ”ihan hyvää”, kun kuulumisia vaihdetaan. Hän tekee niin, koska arvelee heidän haluavan kuulla sen. Tällaisissa tilanteissa vertaistuki on korvaamatonta.

Leila ja Jenna korostavat, että vain toinen saman kokenut todella ymmärtää, mistä puhutaan. Kristiina kertoo, miten hänen laajennetussa perheessään kaikki tunteet ovat sallittuja. Teija puolestaan kiittää, miten vertaisryhmässä ei ole tarpeen pitää yllä taitavan äidin roolia. Erityisesti omaishoidon kysymyksissä vertaistuki vaikuttaa laajenevan

edunvalvonnallisiin kysymyksiin ja myös lainopilliseen apuun.

Sarin kertoman perusteella vertaistuki on huomattavan edullinen tapa järjestää tukea. Emma kuvaa vertaistuen yhtä ulottuvuutta osuvasti toteamalla, miten yhteistoiminnassa vakuuttuu siitä, ettei ole vainoharhainen. Pienimmistä arjen merkeistä luettuna vertaistuki on kerho, jonne voi mennä mehukeitot rinnuksilla pelkäämättä muiden reaktioita. Sosiologi kai kutsuisi näitä ryhmiä yhteisöiksi, jotka ovat muodostuneet entisten alue-, kylä- tai ammattiperusteisten rinnalle ja tilalle.

Vertaistuki on toiminnan tapa, jossa järjestöt ovat vahvoja. Se vaikuttaa toimivan hyvin nykyisellään, eikä tarvinne itseään vahvistamaan erillisiä ohjelmia. Ei ole myöskään itsestään selvää, että järjestöt pysyvät vertaistuen kelkassa. Sillä on taipumusta organisoitua nopeasti ja tietoverkkoja hyödyntäen.

Saamatta jäänyt tuki

Siirin kokemukset ovat yksittäinen, mutta huomionarvoinen poikkeus. Hänelle ”vertaisuus” tuotti lähinnä ahdistusta. Vuosien jälkeen Siirin on helppo naureskella asialle. Jos kysymyksessä olisi ollut esimerkiksi masennus, vertaisuuden pimeämpi puoli

olisi voinut olla vielä pimeämpi. Sosiologi muistuttaisi tässä kohdin, että yhteisöillä on myös rajat, jotka tapaavat tulla näkyviksi.

Vastapainona sille, mitä on saatu, on joutunut jäänyt myös saamatta. Kristiina kertoo saaneensa yhdistyksistä paljon, mutta oli vuosikaudet jumissa ennen kuin energiaa vapautui yhdistystoimintaan. Jaana ei löytänyt apua ja oli vasta myöhemmin valmis vertaisryhmiin. Veera ei lähtenyt vauvakerhoon koliikin aikana, vaikka silloin olisi varmasti ollut eniten ryhmän tuen tarpeessa. Moni on joutunut ensin ratkaisemaan ongelman ja vasta sitten löytänyt järjestön tuekseen. Kukaan edellä luetelluista ei kritisoi järjestöjä millään tapaa. Kertovatko tapaukset omalla tavallaan siitä, että rajaa yksityisen ja julkisen välillä on siirrettävä ikään kuin avun tieltä pois, jotta sitä voi ottaa vastaan? Kysymys ei näytä ainakaan olevan tavoittamatta jäämisestä tiedotuksellisessa mielessä.

Useita pettymyksiä nousi esiin myös avun antamisen puolella. Jäykkää byrokratiaa, ammattihenkilöiden ylenkatsetta, suoranaista hyväksikäyttöä ja mystisesti ilmaistuna kohtaamattomia kemioita. Ne kuuluvat tarinaan ja niin pitääkin, ettemme kääri asioita pumpuliin, kuten Jari sanoo.

Henkilökuvat nostavat esille ilmiötä, josta ohjelman alkuvaiheessa puhuttiin ”loppukäyttäjänä”. Kyselyin olemme saaneet selville, että niihin vastaavat järjestöjen palvelujen käyttäjät ovat tyytyväisiä. Tämä näkökulma vähintään täydentää kyselyillä saatavia tuloksia ja parhaimmillaan ohjaa tekemään parempia kysymyksiä. Tässä oleva näkökulma yrittää

olla mahdollisimman ruohonjuuritasolta. Se tarkoittaa myös sitä, etten vastaa asetettuun kysymykseen listaamalla malleja, menetelmiä tai työtapoja. Sen sijaan esitän tiiviisti tulkintani siitä, millaisia ovat järjestövähvat tarttumapinnat ilossa ja surussa, myötä- ja vastamässä.

Järjestöt eivät aina edes tahdo hyvää ja hyvää tahtoessaan eivät aina onnistu tekemään hyvää. Tuskin on järjestöjenkään edun mukaista toimia ja puhua vain onnistumisista. Kuten edellä on käynyt ilmi, joskus menee pieleen ja joskus toiminnasta on suoranaista haittaa. Näiden asioiden tunnistaminen ja tutkailu voivat auttaa ehkäisemään epäonnistumisia. Valtaosa järjestöistä ja niissä toimivista ihmisistä sekä tahtoo että osaa toimia hyvin, joten kokonaisuus kestää myös epäonnistumisten käsittelyn. Hyvän pitäisi riittää, ja täydellisen pitäisi herättää epäluuloja.

Järjestöjen ominta aluetta ovat itseavun erilaiset muodot. Arjen avun puolivalmis- teet tarjoavat mahdollisuuksia toimia ja kehittyä. Järjestöt tuottavat hyviä palveluita. Mitä pelkistetyimmästä palvelutuotannosta on kysymys, sitä vähemmän järjestöerityisyydellä on tekemistä asiakkaiden palvelemisen kanssa. Varsinainen imu liittyy tilanteisiin, joissa ihmisen elämässä on jotain sopivasti auki ja raja julkisen ja yksityisen välillä asettuu kohtaan, jossa järjestöjen vahvuudet pääsevät toimimaan.

Järjestötoiminta tukena elämän siirtymissä

Mikä yhdistää tilanteita, joissa ihmiset kokevat saaneensa järjestötoiminnasta apua, tukea, tekemistä ja mielekkyyden kokemusta? Yksi yhdistävä piirre on, että järjestöt ovat vahvoilla siirtymien tukemisessa. Parhaimmillaan järjestöjen tapa toimia ja auttaa on dynaamista, mikä tarkoittaa, että osapuolet muuttuvat ajan myötä. Parhaimmillaan toiminta yhdistyksissä ri-

kastuttaa, kasvattaa ja opettaa kaikenikäisiä. Sosiaali- ja terveyspalvelut tahtovat tehdä itsensä tarpeettomaksi ja palauttaa asiakkaansa mahdollisimman toimintakykyisinä sinne, mistä ne tulivat. Järjestötoiminta omimmillaan ei pyri pääsemään eroon kenestäkään, vaan paremminkin kutsuu mukaansa vaikuttamaan ja tulemaan vaikutetuksi.

Edellä kerrottujen henkilökuvien perusteella dynamiikan syntymistä edesauttaa, jos henkilön tai perheen tilanne on jonkinlaisessa muutoksessa. Järjestöerityinen toiminta on parhaimmillaan silloin, kun yksityisen ja julkisen raja on otollisessa kohtaan, ja sen ylittäminen on luontevaa. Emman sanoin, ettei tarvitse pelätä omiaan. Elämän siirtymissä ajankäyttöön ja sosiaaliin kytkentöihin muodostuu tiloja, joissa yhdistysten tarjoaman hyvän itsepalvelun dynamiikka parhaimmillaan toimii.

Yksi ilmeisimmistä siirtymistä on työstä eläkkeelle, mistä henkilökuvat tarjoavat useita esimerkkejä. Työelämästä lähtemisen jättää suuren sosiaalisen ja ajankäytöllisen tilan, jopa ongelman, jonka purkamisessa yhdistyksillä on tärkeä rooli. Kaiken edellä kerrotun perusteella ei olisi kovin uskaliaasta sanoa, että yhdistysten tapa toimia on tässä ainutlaatuinen. Työstä eläkkeelle siirtyvät vain ne, joilla on ollut työtä. Ikävä kyllä työttömien tavoittamisessa järjestöillä on paljon vielä tekemistä.

Siirtymä opinnoista työhön on luonteeltaan toisenlainen. Perinteisessä uramallissa siirtymä on kuin putken alkupää, josta aikanaan lähdetään eläkkeelle. Nykymaailmassa siirtymä ei ole kertakaikkainen ja mustavalkoinen. Kansantaloudellisesti henkilökuvissa kuvatut siirtymät eivät ehkä näy mittareissa suotavina, mutta henkilöiden kertoman perusteella ne ovat sitä: koko kattaus harjoitteluista verkoston luomiseen.

VAIKUTTAVAA ITSEPALVELUA

Emma & Elias -ohjelmassa oli kysymys siitä, että halutaan kehittää, vahvistaa ja monipuolistaa yleishyödyllisille järjestöille soveltuvia toimintatapoja lasten ja lapsiperheiden terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Edellä on käsitelty järjestöjä, sivuttu yleishyödyllisyyttä ja erityisesti kerrottu, miten järjestöjen ja kansalaisten tiet ovat kohdanneet.

Siirtymässä terveestä sairaaksi tai vaa- jaatyökykyiseksi järjestöjen tuki vaikuttaa olevan vahvuusalueellaan. Se voi tar- koittaa vertaistukea tai mahdollisuuksia pehmentää työelämän tai yleensä aktiivi- suuden vaatimuksia uuteen tilanteeseen. Samoin siirtymässä sairaasta terveeksi jär- jestöt ovat vahvuusalueellaan tukemassa ja tarjoamassa mahdollisuuksia tukea muita. Kun siirrytään omaishoitajaksi ja ikävä kyllä myös leskeksi, järjestöt ovat olleet korvaamattomana tukena. Samoin silloin, kun lapsi vaatii tavallista intensiivisem- pää hoivaa.

Siirtymä avioliitosta eronneeksi tai eronneesta uusperheelliseksi on sellainen, jossa järjestöjen tuki on ollut paikallaan. Lapsen syntymä on muutos, joka vaikuttaa arkeen ja sosiaalisiin piireihin. Asuinpai- kan vaihtamisessa yhdistysten kerrotaan tarjonnan mahdollisuuksia erinomaiseen itsepalveluun. Ja kuten hyvin tiedetään, järjestöjen vahvuus on tukea siirtymässä pienestä taaperosta pieneksi lapseksi, jolla on oma harrastus: kylpyhuoneesta esiin- tymislavalle laulamaan ja koulun näytel- mäkierrosta kesäteatteriin. Se, että Suomi on järjestöjen luvattu maa, ei suoraan näy juuri kenellekään. Se, että Suomessa on ehkä maailman parhaat amatööriit, näkyy jo useammalle. Kun kysymys parhaimmil- laan on itsepalvelusta, sen mittaaminen yhdensuuntaisilla vaikuttavuusmittareilla ei tee oikeutta toiminnan erityislaadulle.

Vaikuttavuus on ajassamme kaikkialla, ja sen vaatiminen julkisesti rahoitetuilta toi- mijoilta nauttii kansansuosiota. Hyvän ja laadukkaan toiminnan edellyttäminen ei saisikaan olla sen enempää pelottava kuin loukkaava asia. Toivottavaa olisi sekin, et- tei järjestöjen ollakseen vaikuttavia tarvit- se lakata olemasta järjestöjä. Yhdistysmuo- toiset toimijat, jotka tahtovat kehittyä vain palveluntuottajina, ansaitsivat ehkä jo uu-

den organisaatiomuodon. Ilmeinen reali- teetti on, että osalle yhdistyksiä massojen tukea olennaisempaa on tukien ja tulojen massa, ja ne ovat omassa lajissaan myös hyviä. Suomalainen non-profit-kulttuuri ansaitsee mahdollisuuden. Siitä ei ole var- muutta, onko yhdistys sen oikea muoto.

Kun toiminta on pienimuotoista, sen vaikuttavuuden arviointiin ei kannata uh- rata liikaa aikaa. Jossain pisteessä on vain uskottava tai jätettävä uskomatta. Asioiden mittaaminen ei ole järjellisin kustannuk- sin mahdollista olosuhteissa, joissa tuettu toiminta kattaa vain pienen osan arjesta. Mitä STEAn seurantaan tulee, se on toi- minut järkevästi ja on vain toimintaansa huonommassa maineessa.

Se, mitä olen tässä kirjassa kuvannut, on tullut pitkälti näennäisenä sivutuotteena jostain muusta. Pysyä kiinni elämässä on tulosta jostain toiminnasta. Se on vaikutta- vaa ja olen vaikuttunut kuvauksia kuulles- sani. En kuitenkaan lähtisi laatimaan elä- mässä kiinni pysymisen mittaristoa vaan tyytyisin luottamaan siihen, että tietty vo- llyymi toimintaa väistämättä tuottaa näitä menestystarinoita. Se ei ole mittaamisen väheksymistä vaan oikeastaan tilastotie- teellinen näkökulma asiaan.

On hedelmällistä pohtia Irjan haastatte- lun pientä sivujuonetta. Keskustelimme siitä, miten kuntaan sijoitetut pakolaiset ovat pysyneet kunnassa eivätkä ole muut- taneet kohti etelän keskuksia. Se on var- masti ollut toiveenakin. Irjan arvio – jota en voi tässä vahvistaa – on, että hänen kaltaisensa ”mummot” ovat pitäneet paitsi huolta myös perheet paikkakunnalla. Hie- man epäilen, että tällainen, minusta hy- vinkin vaikuttava toiminnan tulos on ol- lut minkään projektin tavoitteissa. Huono tulos ei ole sekään, että sen ovat saavut- taneet ihmiset, jotka ovat yleiskeskustelus- sa enimmäkseen avuntarvitsijan roolissa. Mittari, joka ottaisi huomioon kaiken tä-

män ja sen kaikki mahdolliset variaatiot, olisi auttamatta parodia mistään mielek- käästä mittaamisesta.

Parhaimmillaan asioihin liittyy dyna- miikkaa: syntyy vuorovaikutteisia kehiä, joissa osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja muuttuvat. Tämä pätee auttamiseen, au- tetuksi tulemiseen ja aktiivisuuteen yleis- semminkin. Tällaisten kehien mittaaminen on hankalaa, vaikka ne voitaisiin joten- kin todentaa. Tarinat ovat parhaimmil- laan kivaa luettavaa ja kuultavaa, mutta vaikuttavuuden analysoinnissa tarvit- taisiin jotain muuta. Kehät voivat pyö- riä myös suuntaan, jonne emme toivoisi niiden pyörivän. ”Pelkkä” palvelutuotanto ja merkittävämpi vaikutetuksi tuleminen eivät ole vaihtoehtoja toisilleen. Palve- lut ovat ehkä enemmän sisäänheittotuote monessa tarkastellussa tapauksessa. Hyvä niin, vaikka se toisikin mittaamiseen on- gelmansa.

Korostin myös ompelukoneita, peräkär- ryjä ja joulupukkeja. Yleisesti tiedetään myös mokkapalojen asema tällä listalla. Ne ovat käsittääkseni tärkeitä, koska ne osoittavat, miten yhdistys on juuret kiinni paikallisessa yhteisössä. On aivan mah- dollista, ettei Annelin mies varsinaisesti kiitellyt päästyään mukaan paikallisyh- distyksen toimitilojen muuttoon, mutta mukana hän oli, ja näiden pienten säi- keiden merkitystä haluan korostaa. Ne pysyvät näkymättöminä vielä siinäkin vaiheessa, kun paljon muuta on viestitty, tiedotettu ja selvitetty näkyväksi. Ne ovat hyvä arvaus kuvaamaan sitä, miten yhdis- tystoiminnan vaikutus kokonaisuuteen on enemmän kuin kaikkien yhdistysten pro- jektien summa. Näitä on vaikea suoraan mitata, joskin jonkinlainen joulupukki- indeksi voisi teknisesti olla toteutettavissa. Käytännössä voitaisiin ajatella vaikka- pa alueellisesti rajattuja verkostokartto- ja, joista selviäisi, miten eri yhdistykset,

perheet ja muut toimijat ovat kytköksissä toisiinsa.

Kaikki sosiaalinen hyvä ei tapahdu sosi- aalialan järjestöissä. Karin ja Tomin hen- kilökuvista saadaan viitteitä siitä, miten liikuntajärjestö on toiminut erinomaisen hyvin vieraskentällä. Leilan henkilökuva todistaa samaa kulttuuripuolelta. Ihmisiä siivuttavan julkisen systeemin puutteita ei korjata toisella siivuttavalla systeemil- lä. Järjestöillä on aito mahdollisuus ylittää aitoja ja rahoittajan olisi siinä mielellään tuettava. Se ei ole hyvä asia mitattavuuden kannalta. Jos kaukana siintävä arvokisa- paikka olisi ainoa vaikuttavuuden mittari jalkapallojunioreille, edellä kuvatut hy- vät asiat eivät mittariin tarttuisi – vaikka tarttuisivatkin sosiaalisen pääoman mitta- reihin.

Edellä listatut asiat eivät vaikeuta yk- sittäisen projektin seurannan tai arvioin- nin tekemistä. Kysymys on ennemmin sii- tä, että vaikuttavuus tavoitteena asettaa kovat vaatimukset. Järjestötoiminnan yti- messä ovat asiat, joita ei ole vaikuttavaa lähestyä suoraan. Yksinäisyyttä ei kann- ta vähentää yksinäisten yhdistyksillä, on vanha hokema. Tuoreempaa sellaisena esitän, että kupliakaan ei puhkaista kup- lien puhkaisuprojekteilla ja -menetelmillä, vaan tukemalla sitä, mikä jo nyt mahdol- listaa niiden puhkeamisen. Tähän tarvit- taneen ihan perusyhdistystoimintaa. Pitää voida rauhoittua sen asian äärelle, ettem- me tarkalleen tiedä, missä vaikutus syntyy, mutta se syntyy. Vastaavan mekanismin tiedämme jo esimerkiksi alkoholin hinnan ja saatavuuden kysymyksistä ja seurauk- sista. Tiedämme, miten hinnan ja saata- vuuden muutos vaikuttaa, vaikka emme tiedä, keneen se tarkalleen vaikuttaa.

Jos minun pitäisi valita tukeako hyvää järjestöä riippumatta siitä, mitä se tekee,

vai hyvää menetelmää tai mallia riippumatta siitä, kuka sitä toteuttaa, valitsisin ensimmäisen. Jälkimmäinen vaihtoehto olisi helpompi vaikuttavuuden mittaamisen kannalta. Mutta tarkoitushan ei ollut hakeutua helposti mitattaviin vaan vaikuttaviin toimintoihin. Jos asetetaan

kysymys niin, että mikä menetelmä on vaikuttavin, rajataan paljon myös vastausvaihtoehtoja. Kaiken edellä esitetyn perusteella menetelmät eivät toimi, vaan ihmiset toimivat tilanteissa, joihin ovat sattuneet päätyään (Pawson & Tilley 1997).

OPERAATIO SALARAKKAAN PÄÄTTÄMINEN

Tähän päättyy operaatio salarakas. Toivon tuoneeni esiin järjestötoiminnan vahvuuksia ja samalla kuvanneeni, miten ne ilmenevät myös mutkan kautta. Toivon, että olen onnistunut tekemään sen käärimättä kaikkea pumpuliin, jossa hyvistä tarkoituksista aina seuraa hyviä tekoja ja hyvistä teoista suuria vaikutuksia. Ehkä kaikki edellä kerrottu on jotenkin itsestään selvää. Oma näkökulmani asiaan on viime ajat ollut hyvin paljon tuotosten, tulosten, vaikutusten, raporttien ja projektin määräämää. Olemme keskittyneet siihen, mitä järjestöt saavat aikaan, mutta emme siihen, miten ne voivat saada aikaan ja pysyä järjestöinä. Jos näemme järjestöt vain palveluntuottajana, emme näe paljon. Jos näemme palveluntuottajajärjestöt vain palveluntuottajana, emme silloinkaan aina näe kokonaisuutta. Järjestöjen julkiseen tukemiseen on löydettävissä keinot, joiden myötä ne eivät joudu valitsemaan mielekkyyden ja rationaalisuuden välillä.

Pidän julkista tukea saavien tilivelvollisuutta kohtuullisena ideana ja järkevässä mitassa tehtyä vaikuttavuuden arviointia hyvänä. Ei ole kohtuuton vaatimus, että rahoituksen saanut projekti tekee, mitä on luvannut tehdä. Samalla toivon,

että silloin kun nämä vaateet kohdistuvat järjestöihin, ne eivät kohdistu niin vaativina, että niiden on luovuttava järjestömäisyydestään. Projektimaisen tulosten analyysin rinnalle tarvittaisiin laajempaa analyysia, olkoon sen lähtökohtana sosiaalinen pääoma, heikkojen sidosten vahvuus tai menneisyyden mörköjä pelkäämättömille vaikka solidaarisuus. Perinne, teoria ja välineet ovat jo olemassa. Se olisi yksi keino nostaa perusyhdistystoiminnan vaikuttavuus erikseen rajattujen projektien vaikuttavuuden rinnalle (esim. Kouvo 2014).

Juridisesti katsottuna järjestöjen joukossa on lukuisia sellaisia, jotka ovat keskittyneet palveluntuotantoon ja ovat siinä hyviäkin. Yhdistykset, joissa vielä tuntuu jäsenistön paine, ovat toivottavasti osa tulevaisuutta siinä missä menneisyyttäkin. Järjestöjen kasvanut taloudellinen tukeminen ja toiminnan ammatillistuminen näyttävät asettavan kovia vaatimuksia kansalaistoiminnalle. Ammatillistuminen ei ole vain vaihtoehto kansalaistoiminnalle, vaan se voi elää ja olla kansalaistoiminnan rinnalla. Aika ajoin on hyvä palauttaa mieleen, että kansalaistoiminnassa on organisaatioiden lisäksi myös kansalaisia. Tämän olemme yrittäneet tehdä.

KIITOKSET

Kiitos kaikille teille, jotka annoitte aikaanne ja jaoitte ajatuksianne haastatteluissa. Toivon, että olen tehnyt oikeutta ajatuksillenne sekä kokemuksillenne ja säilyttänyt kohtuudella tunteittomuutenne, silloin kun muuta ei ole erikseen toivottu. On ollut etuoikeus saada jututtaa mielenkiintoisia ihmisiä mielenkiintoisine tarinoineen ympäri maata.

Kiitos myös Veeralle yhden haastattelun toteuttamisesta.

Suuret kiitokset kaikille Emma & Elias -verkoston jäsenille, STEAlle ja Lastensuojelun Keskusliitolle, jotka tekivät tämän ja niin paljon muutakin mahdolliseksi.

LÄHTEET

Abramson, Alan J. & Benjamin, Lehn M. & Toepler, Stefan (2015) Metro TeenAIDS. Serve and Advocate. In Canaan, Vinokur-Kaplan (2015) *Social Innovation. Definitions, Clarifications, and a New Model. In: Cases in Innovative Nonprofits. Organizations that make a difference* (2015) Edited by: Canaan, Ram A; Vinokur-Kaplan Diane. Sage. Los Angeles, London. 229–242.

Anheier Helmut K & Salamon Lester M (2001). *Volunteering in cross-national perspective: Initial comparisons*. Civil Society Working Paper 10. <http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1146&context=lcp>, 30.3.2016.

Arvidson, Malin; Lyon, Fergus (2014) *Social Impact Measurement and non-Profit Organizations: Compliance, Resistance, and Promotion*. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. Volume 25, Number 4. August 2014. International Society for Third sector Research ISTR. New York. 869–886.

Batsleer, Julian (1995) *Management and organization*. In Smith Justin Davis, Rochester Colin, Hedley Rodney (ed.) (1995) *An Introduction to the Voluntary Sector*. Routledge. London and New York. 224–248.

Brandsen Taco (2008) *The Third Sector and the delivery of public services. An evaluation of different meta-theoretical perspectives*.

Corry, Olaf (2010) *Defining and Theorizing the Third Sector*. In Rupert Taylor (ed.) *Third sector research 2010*. 11–20.

Dekker, Paul (2001) *When nonprofitness makes no difference. In Third Sector Policy at the Crossroads. An International nonprofit analysis*. Edited by Anheier H. K. and Kendall J. Routledge Studies in the Management of Voluntary and Non-Profit Organizations. London, New York. 61–68.

Durkheim, Emile (1990) *Sosiaalisesta työnjaosta*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Durkheim, Emile (1980) *Uskontoelämän alkeismuodot*. Australialainen toteemijärjestelmä. Tammi.

Eliasoph, Nina (2013) *The Politics of Volunteering*. Polity Press. Cambridge.

Elo, Kimmo (2010a) *Suomalaisten kansalaisosallistumisen tutkimuksen bibliografia 2000–2009*. Selvityksiä ja ohjeita 15/2010. Oikeusministeriö. Helsinki.

Elo, Kimmo (2010) *Kansalaisosallistumisen tutkimus Suomessa*. Teoksessa: *Suomalaisten kansalaisosallistumisen tutkimuksen bibliografia 2000–2009*. Selvityksiä ja ohjeita 15/2010. Oikeusministeriö. Helsinki.

Elstub, Stephen (2013) *Participation*. In Taylor Rupert (ed.) *Third Sector Research*. Springer. New York. 105–120.

Evans, Crystal, A.; Evans, Gregory, R. & Mayo, Lorin (2017) *Charitable giving as a Luxury Good and the Philanthropic Sphere of Influence*. *Voluntas* (2017) 28: 556–570.

Evers Adalbert (2004) *Mixed Welfare Systems and Hybrid Organisations – Changes in the Governance and Provision of Social Services*. Paper presented at the Sixth International Conference of the International Society for Third Sector Research Ryerson University and York University Toronto Canada. July 11–14, 2004.

Evers Adalbert (2008) Hybrid organisations. *Background, concept, challenges*. In *The Third Sector in Europe. Prospects and challenges* (2008) Osborne Stephen P. (ed.) Routledge Studies in the Management of Voluntary and Non-profit Organizations. Routledge. London, New York. 280–292.

Falk, Hanna (2015) *Äiti- ja isämentoritoiminnan kokemukset ja vaikutukset: Laadullisen tutkimuksen tulokset*. Teoksessa *Vapaaehtoistoiminta lapsiperheiden tukena*. Perheiden, ammattilaisten ja vapaaehtoisten kokemukset. Helsinki: Missio, Pelastakaa Sukupolvi –hanke. Helsinki.

Frederiksen, Morten (2015) *Dangerous, Commendable or Compliant. How Nordic People Think About Volunteers as Providers of Public Welfare Services*. *Voluntas* (2015) vol. 26. International Society for Third Sector Research. 1739–1758.

Grönlund Henrietta (2012) *Volunteering as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland*. Academic dissertation. Department of Practical Theology. University of Helsinki.

Gunn, Christopher (2004) *Third-sector development. Making up for the market*. Cornell University Press. New York.

Hanifi, Riitta. (2011). *Suomalaiset tekevät melko paljon vapaaehtoistyötä*. Hyvinvointikatsaus 3/2011. Tilastokeskus. Helsinki.

Harju, Aaro (2010) *Puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta*. Sivustysliitto Kansalaisfoorumi. Helsinki.

Heikkala, Juha (1998) *Ajolahti turvattomiin kotipesiin. Liikunnan järjestöketän muutos 1990-luvun Suomessa*. Acta Universitatis Tamperensis 641. Tampereen Yliopisto. Tampere.

Heikkala, Juha (2001) *Järjestön strategia*. Tampere University Press. Tampere.

Helander, Voitto & Laaksonen, Harri (1999) *Suomalainen kolmas sektori. Rakenteellinen erittely ja kansainvälinen vertailu*. STKL. Helsinki.

Hirvilampi, Tuula; Matthies, Aila-Leena; Närhi, Kati & Stamm, Ingo (2016) *Kestävää siirtymää edistäviä työn ja toimeentulon muotoja –analyysi kirjallisuudesta*. *Janus* vol 24. (2016). 301–319.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2013) *Apina Pulpetissa*. Gaudeamus. Helsinki.

Hustinx, Lesley; Handy, Femida, and Cnaan Ram A. (2013) *Volunteering*. In Taylor Rupert (ed.) *Third Sector Research*. Springer. New York. 73–89.

Hyyppä, Markku T (2002) *Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys*. PS-kustannus. Jyväskylä.

Ilmonen, Kai (1996) *Osuuskauppaliikkeen opetukset*. Teoksessa Matthies, Kotakari & Nylund (toim.) *Välittävät verkostot*. Vastapaino. Tampere. 151–162.

Järjestöbarometri 2014. SOSTE, Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki.

Kameråde, Daiga (2015) *Third sector impacts on human resources and community: a critical review*. TSI working paper No 3. Working paper series 134. Seventh framework programme. European Union. Third sector impact.

Kankainen, Tomi (2009) *Voluntary associations and trust in Finland*. *Research on Finnish Society*. Vol.2. (2009). 5–17.

Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset (2006) Työryhmämietintö 2006: 14. Oikeusministeriö. Helsinki.

Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan loppuraportti 2012–2016 (2016) Toiminta ja hallinto 22/2016. Oikeusministeriö. Helsinki.

Kendall Jeremy, Knapp, Martin (1995) *A loose and baggy monster. Boundaries, definitions and typologies*. In Smith Justin Davis, Rochester Colin, Hedley Rodney (ed.) (1995) *An Introduction to the Voluntary Sector*. Routledge. London and New York. 66–95.

Kendall, Jeremy and Anheier, Helmut K (2001) *The third sector and the European Union policy process. An initial evaluation*. In *Third Sector Policy at the Crossroads. An International nonprofit analysis*. Edited by Anheier H. K. and Kendall J. Routledge Studies in the Management of Voluntary and Non-Profit Organizations. London, New York.

Kettunen, Pauli (2002) *Suunnitelmataloudesta kansalliseen innovaatiojärjestelmään*. Teoksessa Blomberg, Helena, Hannikainen, Matti & Kettunen, Pauli (toim.): *Lamakirja. Näkökulmia 1990-luvun talouskriisiin ja sen historiallisiin konteksteihin*. Kirja-Aurora. Turku. 15–46.

Kinnunen, Petri; Kylmäluoma, Anna (2009) *Osallisuus, monitoimisuus ja innovatiivisuus. Tutkimus lapsiin ja nuoriin kohdentuvien hankkeiden tuloksellisuudesta*. *Avustustoiminnan raportteja* 21. Raha-automaattiyhdistys. Espoo.

Knapp, Martin (1995) *Are Voluntary Agencies Really More Effective?* in Billis D and Harris M (eds) *Voluntary Agencies; Challenges of Organisation & Management*. McMillan. London. 166–186.

Knight, Barry (1993) *Voluntary Action*. Centris. London.

Knutsen, Wenjue (2016) *The Non-profit Sector is dead, Long Live the Non-profit Sector*. *Voluntas* (2016) 27: 1562–1584.

Konttinen, Esa; Ruuskanen Petri & Siisiäinen, Martti (2010) *Osallistuminen kansalaisyhteiskunnassa ja osallistumisen tutkimus*. Teoksessa: *Suomalaisten kansalaisosallistumisen tutkimuksen bibliografia 2000–2009*. Selvityksiä ja ohjeita 15/2010. Oikeusministeriö. Helsinki.

Korolczuk, Elzbieta (2014) *Promoting Civil Society in contemporary Poland: Gendered Results of Institutional Changes*. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Non-Profit Organizations*. Vol 25: Number 4. 949–965.

Koski, Pasi (2006) *Katsaus liikunnan kansalaistoiminnan tutkimukseen Suomessa*. Opetusministeriö. Helsinki.

Koski, Pasi (2007) *Liikunnan ja urheilun seuratoiminta nuorisotyönä*. Teoksessa Hoikkala ja Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusseura julkaisuja 76. Nuorisotutkimusseura. Helsinki.

Koski, Pasi (2009) *Liikunta- ja urheiluseurat murroksessa*. SLU-julkaisusarja 7/09. SLU. Helsinki.

Koski, Pasi (2012) *Palkattu seuraan – mitä seuraa? Seuratoiminnan kehittämistuen tulokset*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 263. Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhtiö LIKES. Jyväskylä.

Koskiahon, Briitta (2016) *Jakamistalous – sosiaalista taloutta vai bisnestä?* *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016): 5. 601–607.

Kouvo, Antti (2014) *Luottamuksen lähteet. Vertaileva tutkimus yleistynyttä luottamusta synnyttävistä mekanismeista*. Akateeminen väitöskirja. Turun yliopisto. Turku 2014.

Lorentzen, Håkon (2013) *Sector Labels*. In Taylor Rupert (ed.) *Third Sector Research*. Springer. New York. 21–35.

Nylund, Marianne ja Yeung Anne Birgitta (toim.) (2005) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Vastapaino. Tampere.

Maier, Florentine; Schober, Christian; Simsa, Ruth & Millner, Reinhard (2015) *SROI as a Method for Evaluation Research: Understanding Merits and Limitations*. *Voluntas, International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. vol. 26:5. International Society for Third Sector Research. 1805–1830.

Marshall Tony F (1996) *Can we define the third sector?* in Billis D and Harris M (eds) *Voluntary Agencies; Challenges of Organisation & Management*. McMillan. London. 45–60.

Matthies, Aila-Leena (1996) *Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät verkostot*. Teoksessa Matthies, Kotakari & Nylund (toim.) *Välittävät verkostot*. Vastapaino. Tampere. 11–29.

Meijs, Lucas (2016) *Commentary on Beyond Nonprofits: Reconceptualizing the Third Sector*. *Voluntas* (2016) 27: 1558–1560.

Moilanen, Johanna (2015) *Vapaaehtoistyö lastensuojelussa eilen ja tänään – tukihenkilötoiminta peilauspintana*. *Janus* vol. 23 (4) 2015. 416–422.

Paju, Petri (2011) *Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana*. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 115. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki.

Paju, Petri (2016) *Järjestöt, perheet ja vapaaehtoistoiminta*. Lastensuojelun Keskusliitto. Helsinki. Julkaisematon.

Pawson, Ray; Tilley, Nick (1997) *Realistic Evaluation*. London: Sage.

Peltosalmi, Juha (2015) *Sosiaali- ja terveysyhdistysten vuosikymmen. Järjestöbarometrin erillistarkastelu vuosina 2005–2014 rekisteröidyistä ja purkautuneista sosiaali- ja terveysalan yhdistyksistä*. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Helsinki.

Pennerstorfer, Astrid & Neumayr, Michaela (2017) *Examining the Association of Welfare State Expenditure, Non-profit Regimes and Charitable Giving*. *Voluntas* (2017) 28: 532–555.

Perustuslaki 1999/731.

Pessi, Anne Birgitta (2008) *Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin*. RAY:n juhluvuoden kansalaiskyselyjen tulokset. Avustustoiminnan raportteja 19. Raha-automaattiyhdistys. Espoo.

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi (2010) *Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta*. Avustustoiminnan raportteja 23. Raha-automaattiyhdistys. Espoo.

Pestoff Victor and Brandsen Taco (2010) *Public Governance and the Third Sector: opportunities for co-production and innovation?* In Osborne, Stephen P (ed.) *The New Public Governance? Emerging perspectives on the theory and practice of public governance*. 223–236.

Pihlaja, Ritva (2010) *Kolmas sektori ja julkinen valta*. Kunnallisan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut, nro 61. Kunnallisan kehittämissäätö. Helsinki.

Pursiainen, Heikki; Kultti, Klaus (2017) *Kultaiset kahleet – 10 askelta kohti vapaampaa kansalaisyhteiskuntaa*. Libera raportti. Libera-säätiö. Helsinki.

Putnam, Robert D (2000) *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster. New York.

Raninen, Anna; Raninen, Tarja; Toni, Ilpo ja Tornaeus, Göran (2007) *Mathildan muodonmuutos. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudet kasvot*. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.

Rantamäki, Niina (2016) *Onko enää kolmatta vaihtoehtoa? Kolmannen sektorin erityisyys ja ammattimainen sosiaalipalvelujen tuottaminen*. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016): 6. 632–643.

Rifkin, Jeremy (1996) *The End of Work. The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era*. G.P. Putnam's Sons. New York.

Rochester, Colin; Paine, Angela Ellis; Howlett Steven (2010) *Volunteering and Society in the 21st Century*. Palgrave McMillan. New York.

Roos J.P. (1987) *Suomalainen elämä: tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 454. SKS. Helsinki.

Rothstein, Bo (2005) *Social traps and the problem of trust*. Cambridge University Press. Cambridge.

Ruuskanen, Petri, Selander, Kirsikka & Anttila, Timo (2013) *Palkkatyössä kolmannella sektorilla*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 20/2013. Ministry of Employment and Economy. Helsinki.

Ruuskanen, Petri; Kontinen, Tiina (2015) *Kolmannen sektorin muutos ja hybridiorganisaatiot*. *Kansalaisyhteiskunta* 1 (2015). 1–4.

Salamon, Lester M (1995) *Partners in Public Service. Government-Nonprofit Relations in the Modern Welfare State*. The Johns Hopkins University Press. Baltimore, London.

Salamon, Lester M; Toepler, Stefan (2015) *Government-Non-profit Cooperation: Anomaly or Necessity?* *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*. Volume 26: 6. 2155–2177.

Salamon, Lester M & Sokolowski, Wojciech S (2016) *Beyond Nonprofits: Re-conceptualizing the Third Sector*. *Voluntas* (2016) 27. 1515–1545.

Siisiäinen, Martti & Kankainen, Tomi (2009) *Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuudennäkymät Suomessa*. Teoksessa: *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen*. Oikeusministeriön julkaisuja 5/2009. Oikeusministeriö. Helsinki.

Siisiäinen, Martti (1996) *Yhteiskunnalliset liikkeet, yhdistykset ja hyvinvointivaltio*. Teoksessa Matthies, Kotakari & Nylund (toim.) *Välittävät verkostot*. Vastapaino. Tampere. 33–48.

Siisiäinen, Martti (1998) *Uusien ja vanhojen liikkeiden keinovalikoimat*. Teoksessa Ilmonen & Siisiäinen (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino. Tampere.

Sipiläinen, Ilkka (1996) *Kansankirkon haasteet*. Teoksessa Matthies, Kotakari & Nylund (toim.) *Välittävät verkostot*. Vastapaino. Tampere. 49–58.

Smith, Justin David (1995a) *The voluntary tradition: philanthropy and self-help in Britain 1500–1945*. In Smith Justin Davis, Rochester Colin, Hedley Rodney (ed.) (1995) *An Introduction to the Voluntary Sector*. Routledge. London and New York. 9–39.

Smith, Justin Davis (1995) *Should Volunteers be Managed?* in Billis D and Harris M (eds) *Voluntary Agencies; Challenges of Organisation & Management*. McMillan. London. 187–199.

Smolej, Mirka (2017) *Vapaaehtoistyötä palvelutuotantoon – Kasvava ammatillisuuden vaatimus kolmannen sektorin lastensuojelujärjestö Suomen Icehearts ry:ssä*. *Janus*. vol. 25 (1) 2017. 4–20.

Sports club policies in Europe A comparison of the public policy context and historical origins of sports clubs across ten European countries (2016) University of Southern Denmark, 2016 Department of Sports Science and Clinical Biomechanics, Centre for Sports, Health and Civil Society.

Suuria ja pieniä hetkiä (2002) Tarinoita vapaaehtoistoiminnasta. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry. Toimittanut Leena Mäntymaa.

Särkelä, Riitta (2016) *Järjestöt julkisen kumppanista markkinoiden puristukseen*. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muutos sosiaalipalvelujen tuottajana vuosina 1990–2010. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 40. Ensi- ja turvakotien liitto. Helsinki.

Thögersen, Malene (2015) *Explaining Collaboration and Commitment in Danish Non-Profit Organizations: Linking Institutional Environments to Outcomes*. *Voluntas* (2015) vol. 26/5. International Society for Third Sector Research. 1639–1665.

Tocqueville, Alexis de: *Democracy in America I-II*. New York Alfred A. Knopf 1951.

Traetteberg, Håkon Dalby (2015) *Public, For-Profit, and Non-Profit Welfare Institutions in Norway: Distinctive Goals and Steering Mechanisms or Hybridity in a Dominant State*. *Voluntas* (2015) vol. 26/5. International Society for Third Sector Research. 1620–1638.

Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisestä (2007) Julkaisu 2007: 4. Oikeusministeriö. Helsinki.

Vanhapiha, Elina; Tiilikainen, Taneli; Veikkolainen, Arsi; Tolvanen, Pirita; Kuokka, Nelli ja Lidman, Jukka (2013) *Yhdistykset toteuttamassa itseään – ja palvelemissa yhteiskuntaa*. Handbook, Kolmas Lähde. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskus. Helsinki.

Vapaaehtoistyö, talkootyö, naapuriapu – kaikki käy. Vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä selvittävän työryhmän loppuraportti. Valtiovarainministeriön raportti – 39/2015. Valtiovarainministeriö. Helsinki.

Wolfebaek Dag, Selle, Per (2013) *Social Capital*. In Taylor Rupert (ed.) *Third Sector Research*. Springer. New York. 219–233.

Yhdistyslaki 503/1989.

Yeung, Anne Birgitta (2004) *Individually together. Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church*. The Finnish Federation for Social Welfare and Health. Helsinki.

Yeung Anne Birgitta (1999) *Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä*. STKL ry. Helsinki.

Zimmer, Annette(2013) *Third Sector Government Partnerships*. In Taylor Rupert (ed.) *Third Sector Research*. Springer. New York. 201–217.

Verkkosivut

Harju, Aaro (2017): *Kansalaisyhteiskunnan nykyinen laajuus*. 25.7.2017.
http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/kansalaisyhteiskunta/kansalaisyhteiskunnan_nykyinen_laajuus

Tilastokeskus. http://www.stat.fi/meta/kas/aatteellinen_yh.html

Syliä tähteeksi – Järjestöjen elämää ja elämää järjestöissä tarjoaa tuoreen, arkisen ja ihmisläheisen näkökulman järjestöjen maailmaan.

Työelämä on täynnä erilaisia kaavioita, malleja, menetelmiä, prosessiesityksiä ja lyhenteitä. Järjestötutkimus on varsinainen lyhenteiden luvattu maa, jossa organisaatiot ovat huomion ja tutkimuksen keskiössä.

Järjestöt sanovat mielellään olevansa lähellä ihmistä ja tuovansa ihmisen äänen esiin. Mutta tiedämmekö todella, mitä ihmiset ajattelevat järjestöistä ja niiden toiminnasta? Tämän kirjan ajatus lähti yksinkertaisesta ideasta: jos halutaan tietää, mitä järjestöt ihmisille merkitsevät, kysytään heiltä.

Kirjassa on yhteensä 43 haastattelujen pohjalta tiivistettyä järjestöelämäkertaa. Haastateltujen ihmisten kytkennät järjestöihin ovat erilaisia: luottamustoimia, asiakkuuksia, palkkatyötä. Tarinoiden kautta piirtyy kuva järjestöjen roolista talkoo-Suomesta tähän päivään ja järjestömaailman start upeihin.

Ihmisten kertoman perusteella voidaan sanoa, että Suomi on todella järjestöjen luvattu maa. Samalla järjestöt kuitenkin onnistuvat kuin ihmeen kaupalla pysymään näkymättöminä. Järjestöjen tulevaisuuden takaamiseksi niitä on pohdittava muunkin kuin mittaamisen ja tulosten näkökulmasta. On muistettava, että kansalaistoiminnassa on organisaatioiden lisäksi kansalaisia. Tässä kirjassa pääsevät ääneen maailman parhaat amatöörit.

Syliä tähteeksi -kirja esittää, että järjestöt ovat parhaimmillaan silloin, kun ne tukevat ihmisiä elämän siirtymissä. Järjestöissä on huipputasoinen itsepalvelu.

PETRI PAJU (s. 1966)
on yhteiskuntatieteiden
tohtori ja toimii
tutkijana Lastensuojelun
Keskusliitossa.

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
Armfeltintie 1, 00150 Helsinki
puh. (09) 329 6011
toimisto@lskl.fi | www.lskl.fi